Chaṭṭhasaṅgītipiṭakaṁ

Suttantapiṭake Dīghanikāye

PĀTHIKAVAGGAPĀḶI

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

Romanized from Myanmar version published in 2002

Pāḷi Series 08

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

THE PĀḶI ALPHABET
IN BURMESE AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

အ a   အာ ā   ဣ i   ဤ ī   ဥ u   ဦ ū   ဧ e   ဩ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

က ka	ခ kha	ဂ ga	ဃ gha	င ṅa
စ ca	ဆ cha	ဇ ja	ဈ jha	ဉ ña
ဋ ṭa	ဌ ṭha	ဍ ḍa	ဎ ḍha	ဏ ṇa
တ ta	ထ tha	ဒ da	ဓ dha	န na
ပ pa	ဖ pha	ဗ ba	ဘ bha	မ ma

ယ ya   ရ ra   လ la   ဝ va   သ sa   ဟ ha   ဠ ḷa   ံ ṁ

VOWELS IN COMBINATION

ာ ါ = ā   ိ = i   ီ = ī   ု ု = u   ူ ူ = ū   ေ = e   ော ေါ = o

က ka	ကာ kā	ကိ ki	ကီ kī	ကု ku	ကူ kū	ကေ ke	ကော ko
ခ kha	ခါ khā	ခိ khi	ခီ khī	ခု khu	ခူ khū	ခေ khe	ခေါ kho ...

CONJUNCT-CONSONANTS

က္က kka	င်္ဃ ṅgha	ဏ္ဌ ṇṭha	ဓျ dhya	ပ္လ pla	လ္လ lla
က္ခ kkha	စ္စ cca	ဏ္ဍ ṇḍa	ဓွ dhva	ပ္ဗ pba	လျ lya
ကျ kya	စ္ဆ ccha	ဏ္ဏ ṇṇa	န္တ nta	ဗ္ဘ bbha	လှ lha
ကြိ kri	ဇ္ဇ jja	ဏှ ṇha	န္တွ ntva	ဗျ bya	ဝှ vha
က္လ kla	ဇ္ဈ jjha	တ္တ tta	န္ထ ntha	ဗြ bra	သ္တ sta
က္ဝ kva	ည ñña	တ္ထ ttha	န္ဒ nda	မ္ပ mpa	သ္တြ stra
ချ khya	ဉှ ñha	တွ tva	န္ဒြ ndra	မ္ဖ mpha	သ္န sna
ခွ khva	ဉ္စ ñca	တျ tya	န္ဓ ndha	မ္ဗ mba	သျ sya
ဂ္ဂ gga	ဉ္ဆ ñcha	တြ tra	န္န nna	မ္ဘ mbha	ဿ ssa
ဂ္ဃ ggha	ဉ္ဇ ñja	ဒ္ဒ dda	နျ nya	မ္မ mma	သ္မ sma
ဂျ gya	ဉ္ဈ ñjha	ဒ္ဓ ddha	နှ nha	မျ mya	သွ sva
ဂြ gra	ဋ္ဋ ṭṭa	ဒျ dya	ပ္ပ ppa	မှ mha	ဟ္မ hma
င်္က ṅka	ဋ္ဌ ṭṭha	ဒြ dra	ပ္ဖ ppha	ယျ yya	ဟွ hva
င်္ခ ṅkha	ဍ္ဍ ḍḍa	ဒွ dva	ပျ pya	ယှ yha	ဠှ ḷha
င်္ဂ ṅga					

၁	၂	၃	၄	၅	၆	၇	၈	၉	၀
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

Pāthikavaggapāḷi

Mātikā Piṭṭhaṅka

Mātikā Piṭṭhaṅka

5. Sampasādanīyasutta

6. Pāsādikasutta

7. Lakkhaṇasutta

Mātikā Piṭṭhaṅka

8. Siṅgālasutta

9. Āṭānāṭiyasutta

Pāthikavaggapāḷimātikā niṭṭhitā.

Dīghanikāya

Pāthikavaggapāḷi

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

1. Pāthikasutta

Sunakkhattavatthu

1. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Mallesu viharati Anupiyaṁ nāma[1] Mallānaṁ nigamo. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Anupiyaṁ piṇḍāya pāvisi. Atha kho Bhagavato etadahosi "atippago kho tāva Anupiyāyaṁ[2] piṇḍāya carituṁ, yaṁnūnāhaṁ yena Bhaggavagottassa paribbājakassa ārāmo, yena Bhaggavagotto paribbājako tenupasaṅkameyyan"ti.

2. Atha kho Bhagavā yena Bhaggavagottassa paribbājakassa ārāmo, yena Bhaggavagotto paribbājako tenupasaṅkami. Atha kho Bhaggavagotto paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "etu kho bhante Bhagavā, svāgataṁ bhante Bhagavato, cirassaṁ kho bhante Bhagavā imaṁ pariyāyamakāsi yadidaṁ idhāgamanāya, nisīdatu bhante Bhagavā, idamāsanaṁ paññattan"ti. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane. Bhaggavagottopi kho paribbājako aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Bhaggavagotto paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca—purimāni bhante

---

1. Anuppiyaṁ nāma (Syā)

2. Anupiyaṁ (Ka)

divasāni purimatarāni Sunakkhatto Licchaviputto yenāhaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā maṁ etadavoca "paccakkhāto dāni mayā Bhaggava Bhagavā, na dānāhaṁ Bhagavantaṁ uddissa viharāmī"ti. Kaccetaṁ bhante tatheva, yathā Sunakkhatto Licchaviputto avacāti. Tatheva kho etaṁ Bhaggava, yathā Sunakkhatto Licchaviputto avaca.

3. Purimāni Bhaggava divasāni purimatarāni Sunakkhatto Licchaviputto yenāhaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto maṁ etadavoca "paccakkhāmi dānāhaṁ bhante Bhagavantaṁ, na dānāhaṁ bhante Bhagavantaṁ uddissa viharissāmī"ti. Evaṁ vutte ahaṁ Bhaggava Sunakkhattaṁ Licchaviputtaṁ etadavocaṁ "api nu tāhaṁ Sunakkhatta evaṁ avacaṁ, ehi tvaṁ Sunakkhatta mamaṁ uddissa viharāhī"ti. No hetaṁ bhante. Tvaṁ vā pana maṁ evaṁ avaca "ahaṁ bhante Bhagavantaṁ uddissa viharissāmī"ti. No hetaṁ bhante. Iti kira Sunakkhatta nevāhaṁ taṁ vadāmi "ehi tvaṁ Sunakkhatta mamaṁ uddissa viharāhī"ti. Napi kira maṁ tvaṁ vadesi "ahaṁ bhante Bhagavantaṁ uddissa viharissāmī"ti. Evaṁ sante moghapurisa ko santo kaṁ paccācikkhasi. Passa moghapurisa yāvaca[1] te idaṁ aparaddhanti.

4. Na hi pana me bhante Bhagavā uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karotīti. Api nu tāhaṁ Sunakkhatta evaṁ avacaṁ "ehi tvaṁ Sunakkhatta mamaṁ uddissa viharāhi, ahaṁ te uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissāmī"ti. No hetaṁ bhante. Tvañca pana maṁ evaṁ avaca "ahaṁ bhante Bhagavantaṁ uddissa viharissāmi, Bhagavā me uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissatī"ti. No hetaṁ bhante. Iti kira Sunakkhatta nevāhaṁ taṁ vadāmi "ehi tvaṁ Sunakkhatta mamaṁ uddissa viharāhi, ahaṁ te uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissāmī"ti. Napi kira maṁ tvaṁ vadesi "ahaṁ bhante Bhagavantaṁ uddissa viharissāmi, Bhagavā me uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissatī"ti. Evaṁ sante moghapurisa ko santo kaṁ paccācikkhasi. Taṁ kiṁmaññasi Sunakkhatta, kate vā uttari manussadhammā iddhipāṭihāriye akate vā

1. Yāvañca (Sī, Syā, I)

uttari manussadhammā iddhipāṭihāriye yassatthāya mayā dhammo desito, so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyāti. Kate vā bhante uttari manussadhammā iddhipāṭihāriye akate vā uttari manussadhammā iddhipāṭihāriye yassatthāya Bhagavatā dhammo desito, so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyāti. Iti kira Sunakkhatta kate vā uttari manussadhammā iddhipāṭihāriye akate vā uttari manussadhammā iddhipāṭihāriye yassatthāya mayā dhammo desito, so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāya. Tatra Sunakkhatta kiṁ uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ kataṁ karissati. Passa moghapurisa yāvaca te idaṁ aparaddhanti.

5. Na hi pana me bhante Bhagavā aggaññaṁ paññapetīti[1]. Api nu tāhaṁ Sunakkhatta evaṁ avacaṁ "ehi tvaṁ Sunakkhatta mamaṁ uddissa viharāhi, ahaṁ te aggaññaṁ paññapessāmī"ti. No hetaṁ bhante. Tvaṁ vā pana maṁ evaṁ avaca "ahaṁ bhante Bhagavantaṁ uddissa viharissāmi, Bhagavā me aggaññaṁ paññapessatī"ti. No hetaṁ bhante. Iti kira Sunakkhatta nevāhaṁ taṁ vadāmi "ehi tvaṁ Sunakkhatta mamaṁ uddissa viharāhi, ahaṁ te aggaññaṁ paññapessāmī"ti. Napi kira maṁ tvaṁ vadesi "ahaṁ bhante Bhagavantaṁ uddissa viharissāmi, Bhagavā me aggaññaṁ paññapessatī"ti. Evaṁ sante moghapurisa ko santo kaṁ paccācikkhasi. Taṁ kiṁmaññasi Sunakkhatta, paññatte vā aggaññe apaññatte vā aggaññe yassatthāya mayā dhammo desito, so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyāti. Paññatte vā bhante aggaññe apaññatte vā aggaññe yassatthāya Bhagavatā dhammo desito, so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyāti. Iti kira Sunakkhatta paññatte vā aggaññe apaññatte vā aggaññe yassatthāya mayā dhammo desito, so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāya. Tatra Sunakkhatta kiṁ aggaññaṁ paññattaṁ karissati. Passa moghapurisa yāva ca te idaṁ aparaddhaṁ.

6. Anekapariyāyena kho te Sunakkhatta mama vaṇṇo bhāsito Vajjigāme "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno

---

1. Paññāpetīti (I)

Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti. Iti kho te Sunakkhatta anekapariyāyena mama vaṇṇo bhāsito Vajjigāme.

Anekapariyāyena kho te Sunakkhatta dhammassa vaṇṇo bhāsito Vajjigāme "svākkhāto Bhagavatā dhammo sandiṭṭhiko akāliko ehipassiko opaneyyiko paccattaṁ veditabbo viññūhī"ti. Iti kho te Sunakkhatta anekapariyāyena dhammassa vaṇṇo bhāsito Vajjigāme.

Anekapariyāyena kho te Sunakkhatta saṁghassa vaṇṇo bhāsito Vajjigāme "suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho, ujuppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho, ñāyappaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho, sāmīcippaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho, yadidaṁ cattāri purisayugāni aṭṭha purisapuggalā, esa Bhagavato sāvakasaṁgho āhuneyyo pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassā"ti. Iti kho te Sunakkhatta anekapariyāyena saṁghassa vaṇṇo bhāsito Vajjigāme.

Ārocayāmi kho te Sunakkhatta, paṭivedayāmi kho te Sunakkhatta, bhavissanti kho te Sunakkhatta vattāro, "no visahi Sunakkhatto Licchaviputto samaṇe Gotame brahmacariyaṁ carituṁ, so avisahanto sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvatto"ti. Iti kho te Sunakkhatta bhavissanti vattāroti. Evaṁ kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto mayā vuccamāno apakkameva imasmā dhammavinayā, yathā taṁ āpāyiko nerayiko.

Korakkhattiyavatthu

7. Ekamidāhaṁ Bhaggava samayaṁ Thūlūsu[1] viharāmi Uttarakā nāma Thūlūnaṁ nigamo. Atha khvāhaṁ Bhaggava pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sunakkhattena Licchaviputtena pacchāsamaṇena Uttarakaṁ piṇḍāya pāvisiṁ. Tena kho pana samayena acelo Korakkhattiyo kukkuravatiko catukoṇḍiko[2] chamānikiṇṇaṁ bhakkhasaṁ mukheneva khādati, mukheneva bhuñjati, addasā kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto acelaṁ Korakkhattiyaṁ

1. Bumūsu (Sī, I) 2. Catukuṇḍiko(Sī, I)

kukkuravatikaṁ catukoṇḍikaṁ chamānikiṇṇaṁ bhakkhasaṁ mukheneva khādantaṁ mukheneva bhuñjantaṁ. Disvānassa etadahosi "sādhurūpo vata bho ayaṁ[1] samaṇo catukoṇḍiko chamānikiṇṇaṁ bhakkhasaṁ mukheneva khādati, mukheneva bhuñjatī"ti.

Atha khvāhaṁ Bhaggava Sunakkhattassa Licchaviputtassa cetasā cetoparivitakkamaññāya Sunakkhattaṁ Licchaviputtaṁ etadavocaṁ "tvaṁpi nāma moghapurisa samaṇo Sakyaputtiyo[2] paṭijānissasī"ti. Kiṁ pana maṁ bhante Bhagavā evamāha "tvaṁpi nāma moghapurisa samaṇo Sakyaputtiyo[2] paṭijānissasī"ti. Nanu te Sunakkhatta imaṁ acelaṁ Korakkhattiyaṁ kukkuravatikaṁ catukoṇḍikaṁ chamānikiṇṇaṁ bhakkhasaṁ mukheneva khādantaṁ mukheneva bhuñjantaṁ disvāna etadahosi "sādhurūpo vata bho ayaṁ samaṇo catukoṇḍiko chamānikiṇṇaṁ bhakkhasaṁ mukheneva khādati, mukheneva bhuñjatī"ti. Evaṁ bhante. Kiṁ pana bhante Bhagavā arahattassa maccharāyatīti. Na kho ahaṁ moghapurisa arahattassa maccharāyāmi. Api ca tuyhevetaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ, taṁ pajaha. Mā te ahosi dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya. Yaṁ kho panetaṁ Sunakkhatta maññasi acelaṁ Korakkhattiyaṁ "sādhurūpo ayaṁ samaṇo"ti[3]. So sattamaṁ divasaṁ alasakena kālaṅkarissati, kālaṅkato[4] ca Kālakañcikā[5] nāma asurā sabbanihīno asurakāyo, tatra upapajjissati. Kālaṅkatañca naṁ bīraṇatthambake susāne chaḍḍessanti. Ākaṅkhamāno ca tvaṁ Sunakkhatta acelaṁ Korakkhattiyaṁ upasaṅkamitvā puccheyyāsi "jānāsi āvuso Korakkhattiya[6] attano gatin"ti. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Sunakkhatta vijjati, yaṁ te acelo Korakkhattiyo byākarissati "jānāmi āvuso Sunakkhatta attano gatiṁ, Kālakañcikā nāma asurā sabbanihīno asurakāyo, tatrāmhi upapanno"ti.

Atha kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto yena acelo Korakkhattiyo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā acelaṁ Korakkhattiyaṁ

---

1. Arahaṁ (Sī, Syā, I)
2. Moghapurisa Sakyaputtiyo (Sī, Syā, I)
3. Maññasi "acelo Korakhattiyo sādhurūpo arahaṁ samaṇoti" (Syā)
4. Kālakato (Sī, Syā, I)
5. Kālakañjā (Sī, I), Kālakañjikā (Syā)
6. Acela Korakhattiya (Ka)

etadavoca "byākato khosi Āvuso Korakkhattiya samaṇena Gotamena 'acelo Korakkhattiyo sattamaṁ divasaṁ alasakena kālaṅkarissati, kālaṅkato ca Kālakañcikā nāma asurā sabbanihīno asurakāyo, tatra upapajjissati. Kālaṅkatañca naṁ bīraṇatthambake susāne chaḍḍessantī'ti. Yena tvaṁ Āvuso Korakkhattiya mattaṁ mattañca bhattaṁ bhuñjeyyāsi, mattaṁ mattañca pānīyaṁ piveyyāsi. Yathā samaṇassa Gotamassa micchā assa vacanan"ti.

8. Atha kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto ekadvīhikāya sattarattindivāni gaṇesi, yathā taṁ Tathāgatassa asaddahamāno. Atha kho Bhaggava acelo Korakkhattiyo sattamaṁ divasaṁ alasakena kālamakāsi, kālaṅkato ca Kālakañcikā nāma asurā sabbanihīno asurakāyo, tatra upapajji. Kālaṅkatañca naṁ bīraṇatthambake susāne chaḍḍesuṁ.

9. Assosi kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto "acelo kira Korakkhattiyo alasakena kālaṅkato bīraṇatthambake susāne chaḍḍito"ti. Atha kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto yena bīraṇatthambakaṁ susānaṁ, yena acelo Korakkhattiyo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā acelaṁ Korakkhattiyaṁ tikkhattuṁ pāṇinā ākoṭesi "jānāsi āvuso Korakkhattiya attano gatin"ti. Atha kho Bhaggava acelo Korakkhattiyo pāṇinā piṭṭhiṁ paripuñchanto vuṭṭhāsi, "jānāmi āvuso Sunakkhatta attano gatiṁ, Kālakañcikā nāma asurā sabbanihīno asurakāyo, tatrāmhi upapanno"ti vatvā tattheva uttāno papati[1].

10. Atha kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto yenāhaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho ahaṁ Bhaggava Sunakkhattaṁ Licchaviputtaṁ etadavocaṁ "taṁ kiṁmaññasi Sunakkhatta, yatheva te ahaṁ acelaṁ Korakkhattiyaṁ ārabbha byākāsiṁ, tatheva taṁ vipākaṁ, aññathā vā"ti. Yatheva me bhante Bhagavā acelaṁ Korakkhattiyaṁ ārabbha byākāsi, tatheva taṁ vipākaṁ, no aññathāti.

---

1. Paripati (Syā, Ka)

Taṁ kiṁmaññasi Sunakkhatta, yadi evaṁ sante kataṁ vā hoti uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ, akataṁ vāti. Addhā kho bhante evaṁ sante kataṁ hoti uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ, no akatanti. Evampi kho maṁ tvaṁ moghapurisa uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karontaṁ evaṁ vadesi "na hi pana me bhante Bhagavā uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karotī"ti. Passa moghapurisa yāvaca te idaṁ aparaddhanti. Evampi kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto mayā vuccamāno apakkameva imasmā dhammavinayā, yathā taṁ āpāyiko nerayiko.

Acelakaḷāramaṭṭakavatthu

11. Ekamidāhaṁ Bhaggava samayaṁ Vesāliyaṁ viharāmi Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ. Tena kho pana samayena acelo Kaḷāramaṭṭako Vesāliyaṁ paṭivasati lābhaggappatto ceva yasaggappatto ca Vajjigāme. Tassa sattavatapadāni[1] samattāni samādinnāni honti. Yāvajīvaṁ acelako assaṁ, na vatthaṁ paridaheyyaṁ. Yāvajīvaṁ brahmacārī assaṁ, na methunaṁ dhammaṁ paṭiseveyyaṁ. Yāvajīvaṁ surāmaṁseneva yāpeyyaṁ, na odanakummāsaṁ bhuñjeyyaṁ. Puratthimena Vesāliṁ Udenaṁ nāma cetiyaṁ, taṁ nātikkameyyaṁ. Dakkhiṇena Vesāliṁ Gotamakaṁ nāma cetiyaṁ, taṁ nātikkameyyaṁ. Pacchimena Vesāliṁ Sattambaṁ nāma cetiyaṁ, taṁ nātikkameyyaṁ. Uttarena Vesāliṁ Bahuputtaṁ nāma[2] cetiyaṁ, taṁ nātikkameyyanti. So imesaṁ sattannaṁ vatapadānaṁ samādānahetu lābhaggappatto ceva yasaggappatto ca Vajjigāme.

12. Atha kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto yena acelo Kaḷāramaṭṭako tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā acelaṁ Kaḷāramaṭṭakaṁ pañhaṁ apucchi. Tassa acelo Kaḷāramaṭṭako pañhaṁ puṭṭho na sampāyāsi. Asampāyanto kopañca dosañca appaccayañca pātvākāsi. Atha kho Bhaggava Sunakkhattassa Licchaviputtassa etadahosi "sādhurūpaṁ vata bho arahantaṁ samaṇaṁ āsādimhase[3]. Mā vata no ahosi dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyā"ti.

---

1. Sattavattapadāni (Syā, I) 2. Bahuputtakaṁ nāma (Syā) 3. Asādiyimhase (Syā)

13. Atha kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto yenāhaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho ahaṁ Bhaggava Sunakkhattaṁ Licchaviputtaṁ etadavocaṁ "tvaṁpi nāma moghapurisa samaṇo Sakyaputtiyo paṭijānissasī"ti. Kiṁ pana maṁ bhante Bhagavā evamāha "tvaṁpi nāma moghapurisa samaṇo Sakyaputtiyo paṭijānissasī"ti. Nanu tvaṁ Sunakkhatta acelaṁ Kaḷāramaṭṭakaṁ upasaṅkamitvā pañhaṁ apucchi, tassa te acelo Kaḷāramaṭṭako pañhaṁ puṭṭho na sampāyāsi, asampāyanto kopañca dosañca appaccayañca pātvākāsi. Tassa te etadahosi "sādhurūpaṁ vata bho arahantaṁ samaṇaṁ āsādimhase. Mā vata no ahosi dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyā"ti. Evaṁ bhante. Kiṁ pana bhante Bhagavā arahattassa maccharāyatīti.

Na kho ahaṁ moghapurisa arahattassa maccharāyāmi, api ca tuyhevetaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ, taṁ pajaha. Mā te ahosi dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti. Yaṁ kho panetaṁ Sunakkhatta maññasi acelaṁ Kaḷāramaṭṭakaṁ "sādhurūpo ayaṁ[1] samaṇo"ti. So nacirasseva parihito sānucāriko vicaranto odanakummāsaṁ bhuñjamāno sabbāneva Vesāliyāni cetiyāni samatikkamitvā yasā nihīno[2] kālaṁ karissatīti. Atha kho Bhaggava acelo Kaḷāramaṭṭako nacirasseva parihito sānucāriko vicaranto odanakummāsaṁ bhuñjamāno sabbāneva Vesāliyāni cetiyāni samatikkamitvā yasā nihīno kālamakāsi.

14. Assosi kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto "acelo kira Kaḷāramaṭṭako parihito sānucāriko vicaranto odanakummāsaṁ bhuñjamāno sabbāneva Vesāliyāni cetiyāni samatikkamitvā yasā nihīno kālaṅkato"ti. Atha kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto yenāhaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho ahaṁ Bhaggava Sunakkhattaṁ Licchaviputtaṁ etadavocaṁ "taṁ kiṁmaññasi Sunakkhatta, yatheva te ahaṁ acelaṁ Kaḷāramaṭṭakaṁ ārabbha byākāsiṁ, tatheva taṁ vipākaṁ, aññathā vā"ti. Yatheva me bhante Bhagavā acelaṁ Kaḷāramaṭṭakaṁ ārabbha byākāsi, tatheva taṁ vipākaṁ,

---

1. Arahaṁ (Syā) 2. Yasānikiṇṇo (Ka)

no aññathāti. Taṁ kiṁmaññasi Sunakkhatta, yadi evaṁ sante kataṁ vā hoti uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ akataṁ vāti. Addhā kho bhante evaṁ sante kataṁ hoti uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ, no akatanti. Evaṁpi kho maṁ tvaṁ moghapurisa uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karontaṁ evaṁ vadesi "na hi pana me bhante Bhagavā uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karotī"ti. Passa moghapurisa yāvaca te idaṁ aparaddhanti. Evampi kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto mayā vuccamāno apakkameva imasmā dhammavinayā, yathā taṁ āpāyiko nerayiko.

Acelapāthikaputtavatthu

15. Ekamidāhaṁ Bhaggava samayaṁ tattheva Vesāliyaṁ viharāmi Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ. Tena kho pana samayena acelo Pāthikaputto[1] Vesāliyaṁ paṭivasati lābhaggappatto ceva yasaggappatto ca Vajjigāme. So ca Vesāliyaṁ parisati evaṁ vācaṁ bhāsati "samaṇo Gotamo ñāṇavādo, ahampi ñāṇavādo. Ñāṇavādo kho pana ñāṇavādena arahati uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ dassetuṁ. Samaṇo Gotamo upaḍḍhapathaṁ āgaccheyya, ahampi upaḍḍhapathaṁ gaccheyyaṁ. Te tattha ubhopi uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ kareyyāma. Ekaṁ ce samaṇo Gotamo uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati, dvāhaṁ karissāmi. Dve ce samaṇo Gotamo uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyāni karissati, cattārāhaṁ karissāmi. Cattāri ce samaṇo Gotamo uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyāni karissati, aṭṭhāhaṁ karissāmi. Iti yāvatakaṁ yāvatakaṁ samaṇo Gotamo uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati, taddiguṇaṁ taddiguṇāhaṁ karissāmī"ti.

16. Atha kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto yenāhaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto maṁ etadavoca—acelo bhante Pāthikaputto Vesāliyaṁ paṭivasati lābhaggappatto ceva yasaggappatto ca Vajjigāme, so Vesāliyaṁ parisati evaṁ vācaṁ bhāsati "samaṇo

---

1. Pāṭikaputto (Sī, Syā, I)

Gotamo ñāṇavādo, ahampi ñāṇavādo. Ñāṇavādo kho pana ñāṇavādena arahati uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ dassetuṁ. Samaṇo Gotamo upaḍḍhapathaṁ āgaccheyya, ahampi upaḍḍhapathaṁ gaccheyyaṁ. Te tattha ubhopi uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ kareyyāma. Ekaṁ ce samaṇo Gotamo uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati, dvāhaṁ karissāmi. Dve ce samaṇo Gotamo uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyāni karissati, cattārāhaṁ karissāmi. Cattāri ce samaṇo Gotamo uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyāni karissati, aṭṭhāhaṁ karissāmi. Iti yāvatakaṁ yāvatakaṁ samaṇo Gotamo uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati, taddiguṇaṁ taddiguṇāhaṁ karissāmī"ti.

Evaṁ vutte ahaṁ Bhaggava Sunakkhattaṁ Licchaviputtaṁ etadavocaṁ "abhabbo kho Sunakkhatta acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā mama sammukhībhāvaṁ āgantuṁ. Sacepissa evamassa 'ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ gaccheyyan'ti, muddhāpi tassa vipateyyā"ti.

17. Rakkhatetaṁ bhante Bhagavā vācaṁ, rakkhatetaṁ Sugato vācanti. Kiṁ pana maṁ tvaṁ Sunakkhatta evaṁ vadesi "rakkhatetaṁ bhante Bhagavā vācaṁ, rakkhatetaṁ Sugato vācan"ti. Bhagavatā cassa bhante esā vācā ekaṁsena odhāritā[1] "abhabbo acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā mama sammukhībhāvaṁ āgantuṁ. Sacepissa evamassa 'ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ gaccheyyan'ti, muddhāpi tassa vipateyyā"ti. Acelo ca bhante Pāthikaputto virūparūpena Bhagavato samumkhībhāvaṁ āgaccheyya, tadassa Bhagavato musāti.

18. Api nu Sunakkhatta Tathāgato taṁ vācaṁ bhāseyya, yā sā vācā dvayagāminīti. Kiṁ pana bhante Bhagavatā acelo Pāthikaputto

---

1. Ovāditā (Ka)

cetasā ceto paricca vidito “abhabbo acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā mama sammukhībhāvaṁ āgantuṁ. Sacepissa evamassa ‘ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ gaccheyyan’ti, muddhāpi tassa vipateyyā”ti.

Udāhu devatā Bhagavato etamatthaṁ ārocesuṁ “abhabbo bhante acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā Bhagavato sammukhībhāvaṁ āgantuṁ. Sacepissa evamassa ‘ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ gaccheyyan’ti, muddhāpi tassa vipateyyā”ti.

19. Cetasā ceto paricca vidito ceva me Sunakkhatta “abhabbo acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā mama sammukhībhāvaṁ āgantuṁ. Sacepissa evamassa ‘ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ gaccheyyan’ti, muddhāpi tassa vipateyyā”ti.

Devatāpi me etamatthaṁ ārocesuṁ “abhabbo bhante acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā Bhagavato sammukhībhāvaṁ āgantuṁ. Sacepissa evamassa ‘ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ gaccheyyan’ti, muddhāpi tassa vipateyyā”ti.

Ajitopi nāma Licchavīnaṁ senāpati adhunā kālaṅkato Tāvatiṁsakāyaṁ upapanno. Sopi maṁ upasaṅkamitvā evamārocesi “alajjī bhante acelo Pāthikaputto, musāvādī bhante acelo Pāthikaputto, maṁpi bhante acelo Pāthikaputto byākāsi Vajjigāme ‘ajito Licchavīnaṁ senāpati mahānirayaṁ upapanno’ti. Na kho panāhaṁ bhante mahānirayaṁ upapanno, Tāvatiṁsakāyamhi upapanno. Alajjī bhante acelo Pāthikaputto, musāvādī bhante acelo Pāthikaputto, abhabbo ca bhante acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā Bhagavato sammukhībhāvaṁ āgantuṁ.

Sacepissa evamassa 'ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ gaccheyyan'ti, muddhāpi tassa vipateyyā"ti.

Iti kho Sunakkhatta cetasā ceto paricca vidito ceva me acelo Pāthikaputto "abhabbo acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā mama sammukhībhāvaṁ āgantuṁ. Sacepissa evamassa 'ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ gaccheyyan'ti, muddhāpi tassa vipateyyā"ti. Devatāpi me etamatthaṁ ārocesuṁ "abhabbo bhante acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā Bhagavato sammukhībhāvaṁ āgantuṁ. Sacepissa evamassa "ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ gaccheyyan'ti, muddhāpi tassa vipateyyā"ti.

So kho panāhaṁ Sunakkhatta Vesāliyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena acelassa Pāthikaputtassa ārāmo tenupasaṅkamissāmi divāvihārāya, yassadāni tvaṁ Sunakkhatta icchasi, tassa ārocehīti.

Iddhipāṭihāriyakathā

20. Atha khvāhaṁ[1] Bhaggava pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Vesāliṁ piṇḍāya pāvisiṁ, Vesāliyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena acelassa Pāthikaputtassa ārāmo tenupasaṅkamiṁ divāvihārāya. Atha kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto taramānarūpo Vesāliṁ pavisitvā yena abhiññātā abhiññātā Licchavī tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā abhiññāte abhiññāte Licchavī etadavoca "esāvuso Bhagavā Vesāliyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena acelassa Pāthikaputtassa ārāmo tenupasaṅkami divāvihārāya. Abhikkamathāyasmanto abhikkamathāyasmanto, sādhurūpānaṁ samaṇānaṁ uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ

---

1. Atha kho svāhaṁ (Syā)

bhavissatī"ti. Atha kho Bhaggava abhiññātānaṁ abhiññātānaṁ Licchavīnaṁ etadahosi "sādhurūpānaṁ kira bho samaṇānaṁ uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ bhavissati, handa vata bho gacchāmā"ti.

Yena ca abhiññātā abhiññātā brāhmaṇamahāsālā. gahapatinecayikā. Nānātitthiyā[1] samaṇabrāhmaṇā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā abhiññāte abhiññāte nānātitthiye[1] samaṇabrāhmaṇe etadavoca "esāvuso Bhagavā Vesāliyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena acelassa Pāthikaputtassa ārāmo tenupasaṅkami divāvihārāya. Abhikkamathāyasmanto abhikkamathāyasmanto, sādhurūpānaṁ samaṇānaṁ uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ bhavissatī"ti. Atha kho Bhaggava abhiññātānaṁ abhiññātānaṁ nānātitthiyānaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ etadahosi "sādhurūpānaṁ kira bho samaṇānaṁ uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ bhavissati, handa vata bho gacchāmā"ti.

Atha kho Bhaggava abhiññātā abhiññātā Licchavī, abhiññātā abhiññātā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samaṇabrāhmaṇā yena acelassa Pāthikaputtassa ārāmo tenupasaṅkamiṁsu, sā esā Bhaggava parisā mahā hoti[2] anekasatā anekasahassā.

21. Assosi kho Bhaggava acelo Pāthikaputto "abhikkantā kira abhiññātā abhiññātā Licchavī, abhikkantā abhiññātā abhiññātā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samaṇabrāhmaṇā. Samaṇopi Gotamo mayhaṁ ārāme divāvihāraṁ nisinno"ti. Sutvānassa bhayaṁ chambhitattaṁ lomahaṁso udapādi. Atha kho Bhaggava acelo Pāthikaputto bhīto saṁviggo lomahaṭṭhajāto yena Tindukakhāṇuparibbājakārāmo tenupasaṅkami.

Assosi kho Bhaggava sā parisā "acelo kira Pāthikaputto bhīto saṁviggo lomahaṭṭhajāto yena Tindukakhāṇuparibbājakā-

---

1. Nānātitthiya (Syā)   2. Parisā hoti (Sī, Syā, I)

rāmo tenupasaṅkanto”ti[1]. Atha kho Bhaggava sā parisā aññataraṁ purisaṁ āmantesi—

Ehi tvaṁ bho purisa yena Tindukakhāṇuparibbājakārāmo, yena acelo Pāthikaputto tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā acelaṁ Pāthikaputtaṁ evaṁ vadehi “abhikkamāvuso Pāthikaputta, abhikkantā abhiññātā abhiññātā Licchavī, abhikkantā abhiññātā abhiññātā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samaṇabrāhmaṇā. Samaṇopi Gotamo āyasmato ārāme divāvihāraṁ nisinno. Bhāsitā kho pana te esā āvuso Pāthikaputta Vesāliyaṁ parisati vācā ‘samaṇopi Gotamo ñāṇavādo, ahampi ñāṇavādo. Ñāṇavādo kho pana ñāṇavādena arahati uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ dassetuṁ. Samaṇo (ce) Gotamo upaḍḍhapathaṁ āgaccheyya, ahampi upaḍḍhapathaṁ gaccheyyaṁ. Te tattha ubhopi uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ kareyyāma. Ekaṁ ce samaṇo Gotamo uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati, dvāhaṁ karissāmi. Dve ce samaṇo Gotamo uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyāni karissati, cattārāhaṁ karissāmi. Cattāri ce samaṇo Gotamo uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyāni karissati, aṭṭhāhaṁ karissāmi. Iti yāvatakaṁ yāvatakaṁ samaṇo Gotamo uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati, taddiguṇaṁ taddiguṇāhaṁ karissāmī’ti. Abhikkamasseva[2] kho āvuso Pāthikaputta upaḍḍhapathaṁ. Sabbapaṭhamaṁyeva āgantvā samaṇo Gotamo āyasmato ārāme divāvihāraṁ nisinno”ti.

22. “Evaṁ bho”ti kho Bhaggava so puriso tassā parisāya paṭissutvā yena Tindukakhāṇuparibbājakārāmo, yena acelo Pāthikaputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā acelaṁ Pāthikaputtaṁ etadavoca “abhikkamāvuso Pāthikaputta abhikkantā abhiññātā abhiññātā Licchavī, abhikkantā abhiññātā abhiññātā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samaṇabrāhmaṇā. Samaṇopi Gotamo āyasmato ārāme divāvihāraṁ nisinno.

---

1. Tenupasaṅkamanto (Sī, I, Ka)
2. Abhikkamayeva (Sī, Syā, I)

Bhāsitā kho pana te esā āvuso Pāthikaputta Vesāliyaṁ parisati vācā ‘samaṇo Gotamo ñāṇavādo, ahampi ñāṇavādo. Ñāṇavādo kho pana ñāṇavādena arahati uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ dassetuṁ -pa- taddiguṇaṁ taddiguṇāhaṁ karissāmī’ti. Abhikkamasseva kho āvuso Pāthikaputta upaḍḍhapathaṁ. Sabbapaṭhamaṁ yeva āgantvā samaṇo Gotamo āyasmato ārāme divāvihāraṁ nisinno”ti.

Evaṁ vutte Bhaggava acelo Pāthikaputto “āyāmi āvuso āyāmi āvuso”ti vatvā tattheva saṁsappati[1], na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātuṁ. Atha kho so Bhaggava puriso acelaṁ Pāthikaputtaṁ etadavoca “kiṁ su nāma te āvuso Pāthikaputta pāvaḷā su nāma te pīṭhakasmiṁ allīnā, pīṭhakaṁ su nāma te pāvaḷāsu allīnaṁ. ‘Āyāmi āvuso āyāmi āvuso’ti vatvā tattheva saṁsappasi, na sakkosi āsanāpi vuṭṭhātun”ti. Evaṁpi kho Bhaggava vuccamāno acelo Pāthikaputto “āyāmi āvuso āyāmi āvuso”ti vatvā tattheva saṁsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātuṁ.

23. Yadā kho so Bhaggava puriso aññāsi “parābhūtarūpo ayaṁ acelo Pāthikaputto ‘āyāmi āvuso āyāmi āvuso’ti vatvā tattheva saṁsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātun”ti. Atha taṁ parisaṁ āgantvā evamārocesi “parābhūtarūpo bho[2] acelo Pāthikaputto ‘āyāmi āvuso āyāmi āvuso’ti vatvā tattheva saṁsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātun”ti. Evaṁ vutte ahaṁ Bhaggava taṁ parisaṁ etadavocaṁ “abhabbo kho āvuso acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā mama sammukhībhāvaṁ āgantuṁ. Sacepissa evamassa ‘ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ gaccheyyan’ti, muddhāpi tassa vipateyyā”ti.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

---

1. Saṁsabbati (Ka) 2. Parābhūtarūpo bho ayaṁ (Syā, Ka), parābhūtarūpo (Sī, I)

24. Atha kho Bhaggava aññataro Licchavimahāmatto uṭṭhāyāsanā taṁ parisaṁ etadavoca "tena hi bho muhuttaṁ tāva āgametha, yāvāhaṁ gacchāmi[1], appeva nāma ahampi sakkuṇeyyaṁ acelaṁ Pāthikaputtaṁ imaṁ parisaṁ ānetun"ti.

Atha kho so Bhaggava Licchavimahāmatto yena Tindukakhāṇuparibbājakārāmo, yena acelo Pāthikaputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā acelaṁ Pāthikaputtaṁ etadavoca—abhikkamāvuso Pāthikaputta, abhikkantaṁ te seyyo, abhikkantā abhiññātā abhiññātā Licchavī, abhikkantā abhiññātā abhiññātā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samaṇabrāhmaṇā. Samaṇopi Gotamo āyasmato ārāme divāvihāraṁ nisinno. Bhāsitā kho pana te esā āvuso Pāthikaputta Vesāliyaṁ parisati vācā "samaṇopi Gotamo ñāṇavādo -pa- taddiguṇaṁ taddiguṇāhaṁ karissāmī"ti. Abhikkamasseva kho āvuso Pāthikaputta upaḍḍhapathaṁ. Sabbapaṭhamaṁyeva āgantvā samaṇo Gotamo āyasmato ārāme divāvihāraṁ nisinno. Bhāsitā kho panesā āvuso Pāthikaputta samaṇena Gotamena parisati vācā "abhabbo kho acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā mama sammukhībhāvaṁ āgantuṁ. Sacepissa evamassa 'ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ gaccheyyan'ti, muddhāpi tassa vipateyyā"ti. Abhikkamāvuso Pāthikaputta, abhikkamaneneva te jayaṁ karissāma, samaṇassa Gotamassa parājayanti.

Evaṁ vutte Bhaggava acelo Pāthikaputto "āyāmi āvuso āyāmi āvuso"ti vatvā tattheva saṁsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātuṁ. Atha kho so Bhaggava Licchavimahāmatto acelaṁ Pāthikaputtaṁ etadavoca "kiṁ su nāma te āvuso Pāthikaputta pāvaḷā su nāma te pīṭhakasmiṁ allīnā, pīṭhakaṁ su nāma te pāvaḷāsu

---

1. Paccāgacchāmi (?)

allīnaṁ. ‘Āyāmi āvuso āyāmi āvuso’ti vatvā tattheva saṁsappasi, na sakkosi āsanāpi vuṭṭhātun”ti. Evampi kho Bhaggava vuccamāno acelo Pāthikaputto “āyāmi āvuso āyāmi āvuso”ti vatvā tattheva saṁsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātuṁ.

25. Yadā kho so Bhaggava Licchavimahāmatto aññāsi “parābhūtarūpo ayaṁ acelo Pāthikaputto ‘āyāmi āvuso āyāmi āvuso’ti vatvā tattheva saṁsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātun”ti. Atha taṁ parisaṁ āgantvā evamārocesi “parābhūtarūpo bho[1] acelo Pāthikaputto ‘āyāmi āvuso āyāmi āvuso’ti vatvā tattheva saṁsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātun”ti. Evaṁ vutte ahaṁ Bhaggava taṁ parisaṁ etadavocaṁ “abhabbo kho āvuso acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā mama sammukhībhāvaṁ āgantuṁ. Sacepissa evamassa ‘ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ gaccheyyan’ti, muddhāpi tassa vipateyya. Sacepāyasmantānaṁ Licchavīnaṁ evamassa ‘mayaṁ acelaṁ Pāthikaputtaṁ varattāhi[2] bandhitvā goyugehi āviñcheyyāmā’ti[3], tā varattā chijjeyyuṁ Pāthikaputto vā. Abhabbo pana acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā mama sammukhībhāvaṁ āgantuṁ. Sacepissa evamassa ‘ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ gaccheyyan’ti, muddhāpi tassa vipateyyā”ti.

26. Atha kho Bhaggava Jāliyo Dārupattikantevāsī uṭṭhāyāsanā taṁ parisaṁ etadavoca “tena hi bho muhuttaṁ tāva āgametha, yāvāhaṁ gacchāmi, appeva nāma ahampi sakkuṇeyyaṁ acelaṁ Pāthikaputtaṁ imaṁ parisaṁ ānetun”ti.

---

1. Parābhūtarūpo (Sī, I), parābhūtarūpo ayaṁ (Syā) 2. Yāhi varattāhi (Syā, Ka)
3. Āviñjeyyāmāti (Syā), āvijjheyyāmāti (Sī, I)

Atha kho Bhaggava Jāliyo Dārupattikantevāsī yena Tindukakhāṇuparibbājakārāmo, yena acelo Pāthikaputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā acelaṁ Pāthikaputtaṁ etadavoca—abhikkamāvuso Pāthikaputta, abhikkantaṁ te seyyo. Abhikkantā abhiññātā abhiññātā Licchavī, abhikkantā abhiññātā abhiññātā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samaṇabrāhmaṇā. Samaṇopi Gotamo āyasmato ārāme divāvihāraṁ nisinno. Bhāsitā kho pana te esā āvuso Pāthikaputta Vesāliyaṁ parisati vācā "samaṇopi Gotamo ñāṇavādo -pa- taddiguṇaṁ taddiguṇāhaṁ karissāmī"ti. Abhikkamasseva kho āvuso Pāthikaputta upaḍḍhapathaṁ, sabbapaṭhamaṁyeva āgantvā samaṇo Gotamo āyasmato ārāme divāvihāraṁ nisinno. Bhāsitā kho panesā āvuso Pāthikaputta samaṇena Gotamena parisati vācā "abhabbo acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā mama sammukhībhāvaṁ āgantuṁ. Sacepissa evamassa 'ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ gaccheyyan'ti, muddhāpi tassa vipateyya. Sacepāyasmantānaṁ Licchavīnaṁ evamassa 'mayaṁ acelaṁ Pāthikaputtaṁ varattāhi bandhitvā goyugehi āviñcheyyāmā'ti. Tā varattā chijjeyyuṁ Pāthikaputto vā. Abhabbo pana acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā mama sammukhībhāvaṁ āgantuṁ. Sacepissa evamassa 'ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ āgaccheyyan'ti, muddhāpi tassa vipateyyā'ti. Abhikkamāvuso Pāthikaputta, abhikkamaneneva te jayaṁ karissāma, samaṇassa Gotamassa parājayanti.

Evaṁ vutte Bhaggava acelo Pāthikaputto "āyāmi āvuso āyāmi āvuso"ti vatvā tattheva saṁsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātuṁ. Atha kho Bhaggava Jāliyo Dārupattikantevāsī acelaṁ Pāthikaputtaṁ etadavoca "kiṁ su nāma te āvuso Pāthikaputta pāvaḷā su nāma te pīṭhakasmiṁ allīnā, pīṭhakaṁ su nāma te pāvaḷāsu allīnaṁ. 'Āyāmi āvuso āyāmi āvuso'ti vatvā

tattheva saṁsappasi, na sakkosi āsanāpi vuṭṭhātun"ti. Evampi kho Bhaggava vuccamāno acelo Pāthikaputto "āyāmi āvuso āyāmi āvuso"ti vatvā tattheva saṁsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātunti.

27. Yadā kho Bhaggava Jāliyo Dārupattikantevāsī aññāsi "parābhūtarūpo ayaṁ acelo Pāthikaputto 'āyāmi āvuso āyāmi āvuso'ti vatvā tattheva saṁsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātun"ti. Atha naṁ etadavoca—

Bhūtapubbaṁ āvuso Pāthikaputta sīhassa migarañño etadahosi "yaṁnūnāhaṁ aññataraṁ vanasaṇḍaṁ nissāya āsayaṁ kappeyyaṁ, tatrāsayaṁ kappetvā sāyanhasamayaṁ āsayā nikkhameyyaṁ, āsayā nikkhamitvā vijambheyyaṁ, vijambhitvā samantā catuddisā anuvilokeyyaṁ, samantā catuddisā anuviloketvā tikkhattuṁ sīhanādaṁ nadeyyaṁ, tikkhattuṁ sīhanādaṁ naditvā gocarāya pakkameyyaṁ. So varaṁ varaṁ migasaṁghe[1] vadhitvā mudumaṁsāni mudumaṁsāni bhakkhayitvā tameva āsayaṁ ajjhupeyyan"ti.

Atha kho āvuso so sīho migarājā aññataraṁ vanasaṇḍaṁ nissāya āsayaṁ kappesi, tatrāsayaṁ kappetvā sāyanhasamayaṁ āsayā nikkhami, āsayā nikkhamitvā vijambhi, vijambhitvā samantā catuddisā anuvilokesi, samantā catuddisā anuviloketvā tikkhattuṁ sīhanādaṁ nadi, tikkhattuṁ sīhanādaṁ naditvā gocarāya pakkami. So varaṁ varaṁ migasaṁghe vadhitvā mudumaṁsāni mudumaṁsāni bhakkhayitvā tameva āsayaṁ ajjhupesi.

28. Tasseva kho āvuso Pāthikaputta sīhassa migarañño vighāsasaṁvaḍḍho jarasiṅgālo[2] ditto ceva balavā ca. Atha kho āvuso tassa jarasiṅgālassa etadahosi "ko cāhaṁ ko sīho migarājā, yaṁnūnāhampi aññataraṁ vanasaṇḍaṁ nissāya āsayaṁ kappeyyaṁ, tatrāsayaṁ kappetvā sāyanhasamayaṁ āsayā nikkhameyyaṁ,

---

1. Miga Saṁghaṁ (Syā, Ka)
2. Jarasigālo (Sī, Syā, I)

āsayā nikkhamitvā vijambheyyaṁ, vijambhitvā samantā catuddisā anuvilokeyyaṁ, samantā catuddisā anuviloketvā tikkhattuṁ sīhanādaṁ nadeyyaṁ, tikkhattuṁ sīhanādaṁ naditvā gocarāya pakkameyyaṁ. So varaṁ varaṁ migasaṁghe vadhitvā mudumaṁsāni mudumaṁsāni bhakkhayitvā tameva āsayaṁ ajjhupeyyan"ti.

Atha kho so āvuso jarasiṅgālo aññataraṁ vanasaṇḍaṁ nissāya āsayaṁ kappesi, tatrāsayaṁ kappetvā sāyanhasamayaṁ āsayā nikkhami, āsayā nikkhamitvā vijambhi, vijambhitvā samantā catuddisā anuvilokesi, samantā catuddisā anuviloketvā tikkhattuṁ "sīhanādaṁ nadissāmī"ti siṅgālakaṁyeva anadi, bheraṇḍakaṁyeva[1] anadi, ke ca chave siṅgāle, ke pana sīhanādeti[2]. Evameva kho tvaṁ āvuso Pāthikaputta sugatāpadānesu jīvamāno sugatātirittāni bhuñjamāno Tathāgate Arahante Sammāsambuddhe āsādetabbaṁ maññasi. Ke ca chave Pāthikaputte, kā ca Tathāgatānaṁ Arahantānaṁ Sammāsambuddhānaṁ āsādanāti.

29. Yato kho Bhaggava Jāliyo Dārupattikantevāsī iminā opammena neva asakkhi acelaṁ Pāthikaputtaṁ tamhā āsanā cāvetuṁ. Atha naṁ etadavoca—

"Sīhoti attānaṁ samekkhiyāna,
Amaññi kotthu migarājāhamasmi.
Tatheva[3] so siṅgālakaṁ anadi,
Ke ca chave siṅgāle ke pana sīhanāde"ti.

Evameva kho tvaṁ āvuso Pāthikaputta sugatāpadānesu jīvamāno sugatātirittāni bhuñjamāno Tathāgate Arahante Sammāsambuddhe āsādetabbaṁ maññasi, ke ca chave Pāthikaputte, kā ca Tathāgatānaṁ Arahantānaṁ Sammāsambuddhānaṁ āsādanāti.

30. Yato kho Bhaggava Jāliyo Dārupattikantevāsī imināpi opammena neva asakkhi acelaṁ Pāthikaputtaṁ tamhā āsanā cāvetuṁ. Atha naṁ etadavoca—

---

1. Bhedaṇḍakaṁyeva (Ka) 2. Sīhanāde (?) 3. Tameva (Syā)

"Aññaṁ anucaṅkamanaṁ, attānaṁ vighāse samekkhiya.
Yāva attānaṁ na passati, kotthu tāva byagghoti maññati.

Tatheva so siṅgālakaṁ anadi,
Ke ca chave siṅgāle ke pana sīhanāde"ti.

Evameva kho tvaṁ āvuso Pāthikaputta sugatāpadānesu jīvamāno sugatātirittāni bhuñjamāno Tathāgate Arahante Sammāsambuddhe āsādetabbaṁ maññasi "ke ca chave Pāthikaputte, kā ca Tathāgatānaṁ Arahantānaṁ Sammāsambuddhānaṁ āsādanā"ti.

31. Yato kho Bhaggava Jāliyo Dārupattikantevāsī imināpi opammena neva asakkhi acelaṁ Pāthikaputtaṁ tamhā āsanā cāvetuṁ. Atha naṁ etadavoca—

"Bhutvāna bheke[1] khalamūsikāyo,
Kaṭasīsu khittāni ca koṇapāni[2].
Mahāvane suññavane vivaḍḍho,
Amaññi kotthu migarājāhamasmi.

Tatheva so siṅgālakaṁ anadi,
Ke ca chave siṅgāle ke pana sīhanāde"ti.

Evameva kho tvaṁ āvuso Pāthikaputta sugatāpadānesu jīvamāno sugatātirittāni bhuñjamāno Tathāgate Arahante Sammāsambuddhe āsādetabbaṁ maññasi, ke ca chave Pāthikaputte, kā ca Tathāgatānaṁ Arahantānaṁ Sammāsambuddhānaṁ āsādanāti.

32. Yato kho Bhaggava Jāliyo Dārupattikantevāsī imināpi opammena neva asakkhi acelaṁ Pāthikaputtaṁ tamhā āsanā cāvetuṁ. Atha taṁ parisaṁ āgantvā evamārocesi "parābhūtarūpo bho acelo Pāthikaputto 'āyāmi āvuso āyāmi āvuso'ti vatvā tattheva saṁsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātun"ti.

---

1. Bhiṅge (Ka) 2. Kūṇapāni (Syā)

33. Evaṁ vutte ahaṁ Bhaggava taṁ parisaṁ etadavocaṁ "abhabbo kho āvuso acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā mama sammukhībhāvaṁ āgantuṁ. Sacepissa evamassa 'ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ gaccheyyan'ti, muddhāpi tassa vipeteyya. Sacepāyasmantānaṁ Licchavīnaṁ evamassa 'mayaṁ acelaṁ Pāthikaputtaṁ varattāhi bandhitvā goyugehi āviñcheyyāmā'ti. Tā varattā chijjeyyuṁ Pāthikaputto vā. Abhabbo pana acelo Pāthikaputto taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā mama sammukhībhāvaṁ āgantuṁ. Sacepissa evamassa 'ahaṁ taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā samaṇassa Gotamassa sammukhībhāvaṁ gaccheyyan'ti, muddhāpi tassa vipateyyā"ti.

34. Atha khvāhaṁ Bhaggava taṁ parisaṁ dhammiyā kathāya sandassesiṁ samādapesiṁ samuttejesiṁ sampahaṁsesiṁ, taṁ parisaṁ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā mahābandhanā mokkhaṁ karitvā caturāsītipāṇasahassāni mahāviduggā uddharitvā tejodhātuṁ samāpajjitvā sattatālaṁ vehāsaṁ abbhuggantvā aññaṁ sattatālampi acciṁ[1] abhinimminitvā pajjalitvā dhūmāyitvā[2] Mahāvane Kūṭagārasālāyaṁ paccuṭṭhāsiṁ.

35. Atha kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto yenāhaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho ahaṁ Bhaggava Sunakkhattaṁ Licchaviputtaṁ etadavocaṁ "taṁ kiṁmaññasi Sunakkhatta, yatheva te ahaṁ acelaṁ Pāthikaputtaṁ ārabbha byākāsiṁ, tatheva taṁ vipākaṁ aññathā vā"ti. Yatheva me bhante Bhagavā acelaṁ Pāthikaputtaṁ ārabbha byākāsi, tatheva taṁ vipākaṁ no aññathāti.

Taṁ kiṁ maññasi Sunakkhatta, yadi evaṁ sante kataṁ vā hoti uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ akataṁ vāti. Addhā kho bhante evaṁ sante kataṁ hoti uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ, no akatanti. Evampi

1. Aggiṁ (Syā) 2. Dhūpāyitvā (Sī, I)

kho maṁ tvaṁ moghapurisa uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karontaṁ evaṁ vadesi "na hi pana me bhante Bhagavā uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karotī"ti. Passa moghapurisa yāvañca te idaṁ aparaddhanti. Evampi kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto mayā vuccamāno apakkameva imasmā dhammavinayā, yathā taṁ āpāyiko nerayiko.

Aggaññapaññattikathā

36. Aggaññañcāhaṁ Bhaggava pajānāmi. Tañca pajānāmi[1], tato ca uttaritaraṁ pajānāmi, tañca pajānanaṁ na parāmasāmi, aparāmasato ca me paccattaññeva nibbuti viditā, yadabhijānaṁ Tathāgato no anayaṁ āpajjati.

37. Santi Bhaggava eke samaṇabrāhmaṇā issarakuttaṁ brahmakuttaṁ ācariyakaṁ aggaññaṁ paññapenti. Tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi "saccaṁ kira tumhe āyasmanto issarakuttaṁ brahmakuttaṁ ācariyakaṁ aggaññaṁ paññapethā"ti. Te ca me evaṁ puṭṭhā "āmo"ti[2] paṭijānanti. Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "kathaṁvihitakaṁ pana[3] tumhe āyasmanto issarakuttaṁ brahmakuttaṁ ācariyakaṁ aggaññaṁ paññapethā"ti. Te mayā puṭṭhā na sampāyanti, asampāyantā mamaṁyeva paṭipucchanti. Tesāhaṁ puṭṭho byākaromi—

38. Hoti kho so āvuso samayo yaṁ kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena ayaṁ loko saṁvaṭṭati, saṁvaṭṭamāne loke yebhuyyena sattā Ābhassarasaṁvattanikā honti, te tattha honti manomayā pītibhakkhā sayaṁpabhā antalikkhacarā subhaṭṭhāyino ciraṁ dīghamaddhānaṁ tiṭṭhanti.

Hoti kho so āvuso samayo yaṁ kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena ayaṁ loko vivaṭṭati, vivaṭṭamāne loke suññaṁ brahmavimānaṁ pātubhavati. Atha kho[4] aññataro satto āyukkhayā vā puññakkhayā vā Ābhassarakāyā cavitvā suññaṁ brahmavimānaṁ upapajjati,

---

1. "Tañca pajānāmī"ti idaṁ Syā-potthake natthi.
2. Āmāti (Syā)
3. Kathaṁ vihitakaṁ no pana (Ka)
4. Atha (Sī, Syā, I)

so tattha hoti manomayo pītibhakkho sayaṁpabho antalikkhacaro subhaṭṭhāyī, ciraṁ dīghamaddhānaṁ tiṭṭhati.

Tassa tattha ekakassa dīgharattaṁ nivusitattā anabhirati paritassanā uppajjati "aho vata aññepi sattā itthattaṁ āgaccheyyun"ti. Atha aññepi sattā āyukkhayā vā puññakkhayā vā Ābhassarakāyā cavitvā suññaṁ brahmavimānaṁ upapajjanti tassa sattassa sahabyataṁ, tepi tattha honti manomayā pītibhakkhā sayaṁpabhā antalikkhacarā subhaṭṭhāyino, ciraṁ dīghamaddhānaṁ tiṭṭhanti.

39. Tatrāvuso yo so satto paṭhamaṁ upapanno, tassa evaṁ hoti "ahamasmi brahmā mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī issaro kattā nimmātā seṭṭho sajitā[1] vasī pitā bhūtabhabyānaṁ, mayā ime sattā nimmitā. Taṁ kissa hetu, mamaṁ hi pubbe etadahosi 'aho vata aññepi sattā itthattaṁ āgaccheyyun'ti, iti mama ca manopaṇidhi, ime ca sattā itthattaṁ āgatā"ti.

Yepi te sattā pacchā upapannā, tesampi evaṁ hoti "ayaṁ kho bhavaṁ brahmā mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī issaro kattā nimmātā seṭṭho sajitā vasī pitā bhūtabhabyānaṁ, iminā mayaṁ bhotā brahmunā nimmitā. Taṁ kissa hetu, imaṁ hi mayaṁ addasāma idha paṭhamaṁ upapannaṁ, mayaṁ panāmha pacchā upapannā"ti.

40. Tatrāvuso yo so satto paṭhamaṁ upapanno, so dīghāyukataro ca hoti vaṇṇavantataro ca mahesakkhataro ca. Ye pana te sattā pacchā upapannā, te appāyukatarā ca honti dubbaṇṇatarā ca appesakkhatarā ca.

Ṭhānaṁ kho panetaṁ āvuso vijjati, yaṁ aññataro satto tamhā kāyā cavitvā itthattaṁ āgacchati. Itthattaṁ āgato samāno agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito

---

1. Sañjitā (Sī, I), sajjitā (Syā, Kaṁ)

samāno ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte taṁ pubbenivāsaṁ anussarati, tato paraṁ nānussarati.

So evamāha "yo kho so bhavaṁ brahmā mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī issaro kattā nimmātā seṭṭho sajitā vasī pitā bhūtabhabyānaṁ, yena mayaṁ bhotā brahmunā nimmitā, so nicco dhuvo sassato[1] avipariṇāmadhammo sassatisamaṁ tatheva ṭhassati. Ye pana mayaṁ ahumhā tena bhotā brahmunā nimmitā, te mayaṁ aniccā addhuvā[2] appāyukā cavanadhammā itthattaṁ āgatā"ti. Evaṁvihitakaṁ no tumhe āyasmanto issarakuttaṁ brahmakuttaṁ ācariyakaṁ aggaññaṁ paññapethāti. Te evamāhaṁsu "evaṁ kho no āvuso Gotama sutaṁ, yathevāyasmā Gotamo āhā"ti. Aggaññañcāhaṁ Bhaggava pajānāmi. Tañca pajānāmi, tato ca uttaritaraṁ pajānāmi, tañca pajānanaṁ na parāmasāmi, aparāmasato ca me paccattaññeva nibbuti viditā, yadabhijānaṁ Tathāgato no anayaṁ āpajjati.

41. Santi Bhaggava eke samaṇabrāhmaṇā Khiḍḍāpadosikaṁ ācariyakaṁ aggaññaṁ paññapenti, tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi "saccaṁ kira tumhe āyasmanto Khiḍḍāpadosikaṁ ācariyakaṁ aggaññaṁ paññapethā"ti. Te ca me evaṁ puṭṭhā "āmo"ti paṭijānanti. Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "kathaṁvihitakaṁ pana tumhe āyasmanto Khiḍḍāpadosikaṁ ācariyakaṁ aggaññaṁ paññapethā"ti. Te mayā puṭṭhā na sampāyanti, asampāyantā, mamaṁyeva paṭipucchanti, tesāhaṁ puṭṭho byākaromi—

42. Santāvuso Khiḍḍāpadosikā nāma devā, te ativelaṁ hassākhiḍḍāratidhammasamāpannā[3] viharanti, tesaṁ ativelaṁ hassakhiḍḍāratidhammasamāpannānaṁ viharataṁ sati sammussati, satiyā sammosā[4] te devā tamhā kāyā cavanti.

---

1. Sassato dīghāyuko (Syā, Ka)
2. Addhuvā asassatā (Syā, Ka)
3. Hasakhiḍḍāratidhammasamāpannā (Ka)
4. Satiyā sammosāya (Syā)

Ṭhānaṁ kho panetaṁ āvuso vijjati, yaṁ aññataro satto tamhā kāyā cavitvā itthattaṁ āgacchati, itthattaṁ āgato samāno agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito samāno ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte taṁ pubbenivāsaṁ anussarati, tato paraṁ nānussarati.

So evamāha "ye kho te bhonto devā na Khiḍḍāpadosikā, te na ativelaṁ hassakhiḍḍāratidhammasamāpannā viharanti, tesaṁ nātivelaṁ hassakhiḍḍāratidhammasamāpannānaṁ viharataṁ sati na sammussati, satiyā asammosā te devā tamhā kāyā na cavanti, niccā dhuvā sassatā avipariṇāmadhammā sassatisamaṁ tatheva ṭhassanti. Ye pana mayaṁ ahumhā Khiḍḍāpadosikā, te mayaṁ ativelaṁ hassakhiḍḍāratidhammasampannā viharimhā, tesaṁ no ativelaṁ hassakhiḍḍāratidhammasamāpannānaṁ viharataṁ sati sammussati, satiyā sammosā te[1] mayaṁ tamhā kāyā cutā, aniccā addhuvā appāyukā cavanadhammā itthattaṁ āgatā"ti. Evaṁvihitakaṁ no tumhe āyasmanto Khiḍḍāpadosikaṁ ācariyakaṁ aggaññaṁ paññapethāti. Te evamāhaṁsu "evaṁ kho no āvuso Gotama sutaṁ, yathevāyasmā Gotamo āhā"ti. Aggaññañcāhaṁ Bhaggava pajānāmi -pa- yadabhijānaṁ Tathāgato no anayaṁ āpajjati.

43. Santi Bhaggava eke samaṇabrāhmaṇā Manopadosikaṁ ācariyakaṁ aggaññaṁ paññapenti, tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi "saccaṁ kira tumhe āyasmanto Manopadosikaṁ ācariyakaṁ aggaññaṁ paññapethā"ti. Te ca me evaṁ puṭṭhā "āmo"ti paṭijānanti. Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "kathaṁvihitakaṁ pana tumhe āyasmanto Manopadosikaṁ ācariyakaṁ aggaññaṁ paññapethā"ti. Te mayā puṭṭhā na sampāyanti, asampāyantā mamaṁyeva paṭipucchanti. Tesāhaṁ puṭṭho byākaromi—

44. Santāvuso Manopadosikā nāma devā, te ativelaṁ aññamaññaṁ upanijjhāyanti, te ativelaṁ aññamaññaṁ upanijjhāyantā aññamaññamhi

1. Sammosā eva (Sī, I)

cittāni padūsenti, te aññamaññaṁ paduṭṭhacittā kilantakāyā kilantacittā te devā tamhā kāyā cavanti.

Ṭhānaṁ kho panetaṁ āvuso vijjati. Yaṁ aññataro satto tamhā kāyā cavitvā itthattaṁ āgacchati, itthattaṁ āgato samāno agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito samāno ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārupaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte taṁ pubbenivāsaṁ anussarati, tato paraṁ nānussarati.

So evamāha "ye kho te bhonto devā na Manopadosikā te nātivelaṁ aññamaññaṁ upanijjhāyanti, te nātivelaṁ aññamaññaṁ upanijjhāyantā aññamaññamhi cittāni nappadūsenti, te aññamaññaṁ appaduṭṭhacittā akilantakāyā akilantacittā[1] tamhā kāyā na cavanti, niccā dhuvā sassatā avipariṇāmadhammā sassatisamaṁ tatheva ṭhassanti. Ye pana mayaṁ ahumhā Manopadosikā, te mayaṁ ativelaṁ aññamaññaṁ upanijjhāyimhā, te mayaṁ ativelaṁ aññamaññaṁ upanijjhāyantā aññamaññamhi cittāni padūsimhā[2], te mayaṁ aññamaññaṁ paduṭṭhacittā kilantakāyā kilantacittā[3] tamhā kāyā cutā, aniccā addhuvā asassatā appāyukā cavanadhammā itthattaṁ āgatā"ti. Evaṁvihitakaṁ no tumhe āyasmanto Manopadosikaṁ ācariyakaṁ aggaññaṁ paññapethāti. Te evamāhaṁsu "evaṁ kho no āvuso Gotama sutaṁ, yathevāyasmā Gotamo āhā"ti. Aggaññañcāhaṁ Bhaggava pajānāmi -pa- yadabhijānaṁ Tathāgato no anayaṁ āpajjati.

45. Santi Bhaggava eke samaṇabrāhmaṇā adhiccasamuppannaṁ ācariyakaṁ aggaññaṁ paññapenti, tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi "saccaṁ kira tumhe āyasmanto adhiccasamuppannaṁ ācariyakaṁ aggaññaṁ paññapethā"ti. Te ca me evaṁ puṭṭhā "āmo"ti paṭijānanti. Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "kathaṁvihitakaṁ pana tumhe āyasmanto adhiccasamuppannaṁ ācariyakaṁ aggaññaṁ paññapethā"ti.

---

1. Akilantacittā te devā (Sī, Syā, I) 2. Padosiyimhā (Syā), padūsayimhā (?)
3. Kilantacittā-eva mayaṁ (Sī, I), kilantacittā evaṁ mayaṁ (Syā)

Te ca mayā puṭṭhā na sampāyanti, asampāyantā mamaṁyeva paṭipucchanti, tesāhaṁ puṭṭho byākaromi—

46. Santāvuso Asaññasattā nāma devā, saññuppādā ca pana te devā tamhā kayā cavanti.

Ṭhānaṁ kho panetaṁ āvuso vijjati. Yaṁ aññataro satto tamhā kāyā cavitvā itthattaṁ āgacchati, itthattaṁ āgato samāno agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito samāno ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte taṁ[1] saññuppādaṁ anussarati, tato paraṁ nānussarati.

So evamāha "adhiccasamuppanno attā ca loko ca. Taṁ kissa hetu, ahaṁ hi pubbe nāhosiṁ, somhi etarahi ahutvā santatāya[2] pariṇato"ti. Evaṁvihitakaṁ no tumhe āyasmanto adhiccasamuppannaṁ ācariyakaṁ aggaññaṁ paññapethāti. Te evamāhaṁsu "evaṁ kho no āvuso Gotama sutaṁ yathevāyasmā Gotamo āhā"ti. Aggaññañcāhaṁ Bhaggava pajānāmi. Tañca pajānāmi, tato ca uttaritaraṁ pajānāmi, tañca pajānaṁ na parāmasāmi, aparāmasato ca me paccattaññeva nibbuti viditā, yadabhijānaṁ Tathāgato no anayaṁ āpajjati.

47. Evaṁvādiṁ kho maṁ Bhaggava evamakkhāyiṁ eke samaṇabrāhmaṇā asatā tucchā musā abhūtena abbhācikkhanti "viparīto samaṇo Gotamo bhikkhavo ca, samaṇo Gotamo evamāha 'yasmiṁ samaye subhaṁ vimokkhaṁ upasampajja viharati, sabbaṁ tasmiṁ samaye asubhantveva[3] pajānātī'ti[4]". Na kho panāhaṁ Bhaggava evaṁ vadāmi "yasmiṁ samaye subhaṁ vimokkhaṁ upasampajja viharati, sabbaṁ tasmiṁ samaye asubhantveva pajānātī"ti. Evañca khvāhaṁ Bhaggava vadāmi "yasmiṁ samaye subhaṁ vimokkhaṁ upasampajja viharati, subhantveva tasmiṁ samaye pajānātī"ti.

---

1. Idaṁ padaṁ Brahmajālasutte na dissati. Evaṁ (I, Ka)
2. Sattatāya (Sī, I), sattāya (Ka-Sī) 3. Asubhanteva (Sī, Syā, I) 4. Sañjānātīti (Sī, I)

Te ca bhante viparītā, ye Bhagavantaṁ viparītato dahanti bhikkhavo ca. Evaṁpasanno ahaṁ bhante Bhagavati "pahoti me Bhagavā tathā dhammaṁ desetuṁ, yathā ahaṁ subhaṁ vimokkhaṁ upasampajja vihareyyan"ti.

48. Dukkaraṁ kho etaṁ Bhaggava tayā aññadiṭṭhikena aññakhantikena aññarucikena aññatrāyogena aññatrācariyakena subhaṁ vimokkhaṁ upasampajja viharituṁ. Iṅgha tvaṁ Bhaggava yo ca te ayaṁ mayi pasādo, tameva tvaṁ sādhukamanurakkhāti. Sacetaṁ bhante mayā dukkaraṁ aññadiṭṭhikena aññakhantikena aññarucikena aññatrāyogena aññatrācariyakena subhaṁ vimokkhaṁ upasampajja viharituṁ. Yo ca me ayaṁ bhante Bhagavati pasādo, tamevāhaṁ sādhukamanurakkhissāmīti. Idamavoca Bhagavā. Attamano Bhaggavagotto paribbājako Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Pāthikasuttaṁ[1] niṭṭhitaṁ paṭhamaṁ.

1. Pāṭikasuttantaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

2. Udumbarikasutta

Nigrodhaparibbājakavatthu

49. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Gijjhakūṭe pabbate. Tena kho pana samayena Nigrodho paribbājako Udumbarikāya paribbājakārāme paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ tiṁsamattehi paribbājakasatehi. Atha kho Sandhāno gahapati divā divassa[1] Rājagahā nikkhami Bhagavantaṁ dassanāya. Atha kho Sandhānassa gahapatissa etadahosi "akālo kho Bhagavantaṁ dassanāya, paṭisallīno Bhagavā, manobhāvanīyānampi bhikkhūnaṁ asamayo dassanāya, paṭisallīnā manobhāvanīyā bhikkhū, yaṁnūnāhaṁ yena udumbarikāya paribbājakārāmo, yena Nigrodho paribbājako tenupasaṅkameyyanti. Atha kho Sandhāno gahapati yena Udumbarikāya paribbājakārāmo, yena Nigrodho paribbājako tenupasaṅkami.

50. Tena kho pana samayena Nigrodho paribbājako mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddamahāsaddāya anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ kathentiyā. Seyyathidaṁ, rājakathaṁ corakathaṁ mahāmattakathaṁ senākathaṁ bhayakathaṁ yuddhakathaṁ annakathaṁ pānakathaṁ vatthakathaṁ sayanakathaṁ mālākathaṁ gandhakathaṁ ñātikathaṁ yānakathaṁ gāmakathaṁ nigamakathaṁ nagarakathaṁ janapadakathaṁ itthikathaṁ sūrakathaṁ visikhākathaṁ kumbhaṭṭhānakathaṁ pubbapetakathaṁ nānattakathaṁ lokakkhāyikaṁ samuddakkhāyikaṁ itibhavābhavakathaṁ iti vā.

51. Addasā kho Nigrodho paribbājako Sandhānaṁ gahapatiṁ dūratova āgacchantaṁ, disvā sakaṁ parisaṁ saṇṭhāpesi "appasaddā Bhonto hontu, mā bhonto saddamakattha. Ayaṁ samaṇassa Gotamassa sāvako āgacchati Sandhāno gahapati. Yāvatā kho pana samaṇassa Gotamassa sāvakā gihī odātavasanā Rājagahe paṭivasanti, ayaṁ tesaṁ aññataro Sandhāno gahapati, appasaddakāmā kho panete āyasmānto

---

1. Divādivasseva (Sī, Syā, I)

appasaddavinītā, appasaddassa vaṇṇavādino, appeva nāma appasaddaṁ parisaṁ viditvā upasaṅkamitabbaṁ maññeyyā”ti. Evaṁ vutte te paribbājakā tuṇhī ahesuṁ.

52. Atha kho Sandhāno gahapati yena Nigrodho paribbājako tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Nigrodhena paribbājakena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Sandhāno gahapati Nigrodhaṁ paribbājakaṁ etadavoca “aññathā kho ime bhonto aññatitthiyā paribbājakā saṅgamma samāgamma unnādino uccāsaddamahāsaddā anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ anuyuttā viharanti. Seyyathidaṁ, rājakathaṁ -pa- itibhavābhavakathaṁ iti vā. Aññathā kho[1] pana so Bhagavā araññavanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevati appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasāruppānī”ti.

53. Evaṁ vutte Nigrodho paribbājako Sandhānaṁ gahapatiṁ etadavoca “yagghe gahapati jāneyyāsi, kena samaṇo Gotamo saddhiṁ sallapati, kena sākacchaṁ samāpajjati, kena paññāveyyattiyaṁ āpajjati. Suññāgārahatā samaṇassa Gotamassa paññā, aparisāvacaro samaṇo Gotamo, nālaṁ sallāpāya. So antamantāneva[2] sevati. Seyyathāpi nāma gokāṇā pariyantacārinī antamantāneva sevati. Evameva suññāgārahatā samaṇassa Gotamassa paññā, aparisāvacaro samaṇo Gotamo, nālaṁ sallāpāya. So antamantāneva sevati. Iṅgha gahapati samaṇo Gotamo imaṁ parisaṁ āgaccheyya, ekapañheneva naṁ saṁsādeyyāma[3], tucchakumbhīva naṁ maññe orodheyyāmā”ti.

54. Assosi kho Bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya Sandhānassa gahapatissa Nigrodhena paribbājakena saddhiṁ imaṁ kathāsallāpaṁ. Atha kho Bhagavā Gijjhakūṭā pabbatā orohitvā yena Sumāgadhāya tīre moranivāpo tenupasaṅkami,

---

1. Ca (Sī, I) 2. Antapantāneva (Syā) 3. Saṁhareyyāma (Ka)

upasaṅkamitvā Sumāgadhāya tīre moranivāpe abbhokāse caṅkami. Addasā kho Nigrodho paribbājako Bhagavantaṁ Sumāgadhāya tīre moranivāpe abbhokāse caṅkamantaṁ, disvāna sakaṁ parisaṁ saṇṭhāpesi, "appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakattha, ayaṁ samaṇo Gotamo Sumāgadhāya tīre moranivāpe abbhokāse caṅkamati. Appasaddakāmo kho pana so āyasmā, appasaddassa vaṇṇavādī, appeva nāma appasaddaṁ parisaṁ viditvā upasaṅkamitabbaṁ maññeyya. Sace samaṇo Gotamo imaṁ parisaṁ āgaccheyya, imaṁ taṁ pañhaṁ puccheyyāma "ko nāma so bhante Bhagavato dhammo, yena Bhagavā sāvake vineti, yena Bhagavatā sāvakā vinītā assāsappattā paṭijānanti ajjhāsayaṁ ādibrahmacariyan"ti. Evaṁ vutte te paribbājakā tuṇhī ahesuṁ.

Tapojigucchāvāda

55. Atha kho Bhagavā yena Nigrodho paribbājako tenupasaṅkami. Atha kho Nigrodho paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "etu kho bhante Bhagavā, svāgataṁ bhante Bhagavato, cirassaṁ kho bhante Bhagavā imaṁ pariyāyamakāsi yadidaṁ idhāgamanāya. Nisīdatu bhante Bhagavā, idamāsanaṁ paññattan"ti. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane. Nigrodhopi kho paribbājako aññataraṁ nīcāsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Nigrodhaṁ paribbājakaṁ Bhagavā etadavoca "kāyanuttha Nigrodha etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā"ti. Evaṁ vutte Nigrodho paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca— idha mayaṁ bhante addasāma Bhagavantaṁ Sumāgadhāya tīre moranivāpe abbhokāse caṅkamantaṁ, disvāna evaṁ avocumhā "sace samaṇo Gotamo imaṁ parisaṁ āgaccheyya, imaṁ taṁ pañhaṁ puccheyyāma 'ko nāma so bhante Bhagavato dhammo, yena Bhagavā sāvake vineti, yena Bhagavatā sāvakā vinītā assāsappattā paṭijānanti ajjhāsayaṁ ādibrahmacariyan'ti. Ayaṁ kho no bhante antarākathā vippakatā, atha Bhagavā anuppatto"ti.

56. Dujjānaṁ kho etaṁ Nigrodha tayā aññadiṭṭhikena aññakhantikena aññarucikena aññatrāyogena aññatrācariyakena, yenāhaṁ sāvake

vinemi, yena mayā sāvakā vinītā assāsappattā paṭijānanti ajjhāsayaṁ ādibrahmacariyaṁ. Iṅgha tvaṁ maṁ Nigrodha sake ācariyake adhijegucche pañhaṁ puccha "kathaṁ santā nu kho bhante tapojigucchā paripuṇṇā hoti, kathaṁ aparipuṇṇā"ti. Evaṁ vutte te paribbājakā unnādino uccāsaddamahāsaddā ahesuṁ "acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho, samaṇassa Gotamassa mahiddhikatā mahānubhāvatā, yatra hi nāma sakavādaṁ ṭhapessati, paravādena pavāressatī"ti.

57. Atha kho Nigrodho paribbājako te paribbājake appasadde katvā Bhagavantaṁ etadavoca "mayaṁ kho bhante tapojigucchāvādā tapojigucchāsārā[1] tapojigucchā-allīnā viharāma. Kthaṁ santā nu kho bhante tapojigucchā paripuṇṇā hoti, kathaṁ aparipuṇṇā"ti.

Idha Nigrodha Tapassī acelako hoti muttācāro, hatthāpalekhano[2], na-ehibhaddantiko, natiṭṭhabhaddantiko, nābhihaṭaṁ, na-uddissakataṁ, nanimantanaṁ sādiyati, so na kumbhimukhā paṭiggaṇhāti, na kaḷopimukhā paṭiggaṇhāti, na eḷakamantaraṁ, na daṇḍamantaraṁ, na musalamantaraṁ, na dvinnaṁ bhuñjamānānaṁ, na gabbhiniyā, na pāyamānāya, na purisantaragatāya, na saṅkattīsu, na yattha sā upaṭṭhito hoti, na yattha makkhikā saṇḍasaṇḍacārinī, na macchaṁ, na maṁsaṁ, na suraṁ, na merayaṁ, na thusodakaṁ pivati, so ekāgāriko vā hoti ekālopiko, dvāgāriko vā hoti dvālopiko, sattāgāriko vā hoti sattālopiko, ekissāpi dattiyā yāpeti, dvīhipi dattīhi yāpeti, sattahipi dattīhi yāpeti, ekāhikampi āhāraṁ āhāreti, dvīhikampi[3] āhāraṁ āhāreti, sattāhikampi āhāraṁ āhāreti, iti evarūpaṁ addhamāsikaṁpariyāyabhattabhojanānuyogamanuyutto viharati. So sākabhakkho vā hoti, sāmākabhakkho vā hoti, nīvārabhakkho vā hoti, daddulabhakkho vā hoti, haṭabhakkho vā hoti, kaṇabhakkho vā hoti, ācāmabhakkho vā hoti, piññākabhakkho vā hoti, tiṇabhakkho vā hoti, gomayabhakkho vā hoti, vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphalabhojī. So sāṇānipi

---

1. Tapojigucchaṁsārodā (Ka) 2. Hatthāvalekhano (Syā) 3. Dvāhikaṁpi ((Sī, Syā)

dhāreti, masāṇānipi dhāreti, chavadussānipi dhāreti, paṁsukūlānipi dhāreti, tirīṭānipi dhāreti, ajinānipi dhāreti, ajinakkhipampi dhāreti, kusacīrampi dhāreti, vākacīrampi dhāreti, phalakacīrampi dhāreti, kesakambalampi dhāreti, vāḷakambalampi dhāreti, ulūkapakkhampi dhāreti, kesamassulocakopi hoti kesamassulocanānuyogamanuyutto, ubbhaṭṭhakopi[1] hoti āsanapaṭikkhitto, ukkuṭikopi hoti ukkuṭikappadhānamanuyutto, kaṇṭakāpassayikopi hoti kaṇṭakāpassaye seyyaṁ kappeti, phalakaseyyampi kappeti, thaṇḍilaseyyampi kappeti, ekapassayikopi hoti rajojalladharo, abbhokāsikopi hoti yathāsanthatiko, vekaṭikopi hoti vikaṭabhojanānuyogamanuyutto, apānakopi hoti apānakattamanuyutto, sāyatatiyakaṁpi udakorohanānuyogamanuyutto viharati. Taṁ kiṁmaññasi Nigrodha, yadi evaṁ sante tapojigucchā paripuṇṇā vā hoti aparipuṇṇā vāti. Addhā kho bhante evaṁ sante tapojigucchā paripuṇṇā hoti, no aparipuṇṇāti. Evaṁ paripuṇṇāyapi kho ahaṁ Nigrodha tapojigucchāya anekavihite upakkilese vadāmīti.

Upakkilesa

58. Yathā kathaṁ pana bhante Bhagavā evaṁ paripuṇṇāya tapojigucchāya anekavihite upakkilese vadatīti. Idha Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. Yampi Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo, ayampi kho Nigrodha tapassino upakkileso hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā attānukkaṁseti paraṁ vambheti. Yampi Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā attānukkaṁseti paraṁ vambheti, ayampi kho Nigrodha tapassino upakkileso hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā majjati mucchati pamādamāpajjati[2]. Yampi Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati,

---

1. Ubhaṭṭhakopi (Syā), ubbhaṭṭhikopi (Ka)
2. Madamāpajjati (Syā)

so tena tapasā majjati mucchati pamādamāpajjati, ayampi kho Nigrodha tapassino upakkileso hoti.

59. Puna caparaṁ Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. Yampi Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo, ayampi kho Nigrodha tapassino upakkileso hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena attānukkaṁseti paraṁ vambheti. Yampi Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena attānukkaṁseti paraṁ vambheti, ayampi kho Nigrodha tapassino upakkileso hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena majjati mucchati pamādamāpajjati. Yampi kho Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena majjati mucchati pamādamāpajjati, ayampi kho Nigrodha tapassino upakkileso hoti.

60. Puna caparaṁ Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, bhojanesu vodāsaṁ āpajjati "idaṁ me khamati, idaṁ me nakkhamatī"ti. So yañca[1] khvassa nakkhamati, taṁ sāpekkho pajahati. Yaṁ panassa khamati, taṁ gadhito[2] mucchito ajjhāpanno anādīnavadassāvī anissaraṇapañño paribhuñjati -pa- ayampi kho Nigrodha tapassino upakkileso hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati lābhasakkārasilokanikantihetu "sakkarissanti maṁ rājāno rājamahāmattā khattiyā

---

1. Yaṁ hi (Sī, I)

2. Gathito (Sī, I)

brāhmaṇā gahapatikā titthiyā"ti -pa- ayampi kho Nigrodha tapassino upakkileso hoti.

61. Puna caparaṁ Nigrodha tapassī aññataraṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā apasādetā[1] hoti "kiṁ panāyaṁ sambahulājīvo[2] sabbaṁ saṁbhakkheti. Seyyathidaṁ, mūlabījaṁ khandhabījaṁ phalubījaṁ aggabījaṁ bījabījameva pañcamaṁ, asanivicakkaṁ dantakūṭaṁ, samaṇappavādenā"ti -pa- ayampi kho Nigrodha tapassino upakkileso hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī passati aññataraṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā kulesu sakkariyamānaṁ garukariyamānaṁ māniyamānaṁ pūjiyamānaṁ, disvā tassa evaṁ hoti "imañhi nāma sambahulājīvaṁ kulesu sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, maṁ pana tapassiṁ lūkhājīviṁ kulesu na sakkaronti na garuṁ karonti na mānenti na pūjentī"ti, iti so issāmacchariyaṁ kulesu uppādetā hoti -pa- ayampi kho Nigrodha tapassino upakkileso hoti.

62. Puna caparaṁ Nigrodha tapassī āpāthakanisādī hoti -pa- ayampi kho Nigrodha tapassino upakkileso hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī attānaṁ adassayamāno kulesu carati "idampi me tapasmiṁ idampi me tapasmin"ti -pa- ayampi kho Nigrodha tapassino upakkileso hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī kiñcideva paṭicchannaṁ sevati, so "khamati te idan"ti puṭṭho samāno akkhamamānaṁ āha "khamatī"ti. Khamamānaṁ āha "nakkhamatī"ti. Iti so sampajānamusā bhāsitā hoti -pa- ayampi kho Nigrodha tapassino upakkileso hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī Tathāgatassa vā Tathāgatasāvakassa vā dhammaṁ desentassa santaṁyeva pariyāyaṁ anuññeyyaṁ nānujānāti -pa- ayampi kho Nigrodha tapassino upakkileso hoti.

---

1. Apasāretā (Ka) 2. Bahulājīvo (Sī, I)

63. Puna caparaṁ Nigrodha tapassī kodhano hoti upanāhī. Yampi Nigrodha tapassī kodhano hoti upanāhī. Ayampi kho Nigrodha tapassino upakkileso hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī makkhī hoti paḷāsī[1] -pa- issukī hoti maccharī. Saṭho hoti māyāvī. Thaddho hoti atimānī. Pāpiccho hoti pāpikānaṁ icchānaṁ vasaṁ gato. Micchādiṭṭhiko hoti antaggāhikāya diṭṭhiyā samannāgato. Sandiṭṭhiparāmāsī hoti ādhānaggāhī duppaṭinissaggī. Yampi Nigrodha tapassī sandiṭṭhiparāmāsī hoti ādhānaggāhī duppaṭinissaggī. Ayampi kho Nigrodha tapassino upakkileso hoti.

Taṁ kiṁ maññasi Nigrodha "yadime tapojigucchā[2] upakkilesā vā anupakkilesā vā"ti. Addhā kho ime bhante tapojigucchā[2] upakkilesā[3], no anupakkilesā. Ṭhānaṁ kho panetaṁ bhante vijjati "yaṁ idhekacco tapassī sabbeheva imehi upakkilesehi samannāgato assa, ko pana vādo aññataraññatarenā"ti.

Parisuddhapapaṭikappattakathā

64. Idha Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā na attamano hoti na paripuṇṇāsaṅkappo. Yampi Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo. Evaṁ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā na attānukkaṁseti na paraṁ vambheti -pa-. Evaṁ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā na majjati na mucchati na pamādamāpajjati -pa-. Evaṁ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

---

1. Palāsī (Sī, Syā, I)
2. Tapojigucchāya (?)
3. Upakkilesā hoti (Ka)

65. Puna caparaṁ Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo -pa-. Evaṁ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena na attānukkaṁseti na paraṁ vambheti -pa-. Evaṁ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī tapaṁ samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena na majjati na mucchati na pamādamāpajjati -pa-. Evaṁ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

66. Puna caparaṁ Nigrodha tapassī bhojanesu na vodāsaṁ āpajjati "idaṁ me khamati, idaṁ me nakkhamatī"ti. So yañca khvassa nakkhamati, taṁ anapekkho pajahati. Yaṁ panassa khamati, taṁ agadhito amucchito anajjhāpanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati -pa-. Evaṁ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī na tapaṁ samādiyati lābhasakkārasilokanikantihetu "sakkarissanti maṁ rājāno rājamahāmattā khattiyā brāhmaṇā gahapatikā titthiyā"ti. Evaṁ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

67. Puna caparaṁ Nigrodha tapassī aññataraṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā nāpasādetā hoti "kiṁ panāyaṁ sambahulājīvo sabbaṁ saṁbhakkheti. Seyyathidaṁ, mūlabījaṁ khandhabījaṁ phalubījaṁ aggabījaṁ bījabījameva pañcamaṁ, asanivicakkaṁ dantakūṭaṁ, samaṇappavādenā"ti -pa-. Evaṁ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī passati aññataraṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā kulesu sakkariyamānaṁ garuṁ kariyamānaṁ māniyamānaṁ pūjiyamānaṁ, tassa na

evaṁ hoti “imañhi nāma sambahulājīvaṁ kulesu sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, maṁ pana tapassiṁ lūkhājīviṁ kulesu na sakkaronti na garuṁ karonti na mānenti na pūjentī”ti, iti so issāmacchariyaṁ kulesu nuppādetā hoti -pa-. Evaṁ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

68. Puna caparaṁ Nigrodha tapassī na āpāthakanisādī hoti -pa-. Evaṁ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī na attānaṁ adassayamāno kulesu carati “idampi me tapasmiṁ idampi me tapasmin”ti -pa-. Evaṁ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī na kiñcideva paṭicchannaṁ sevati, so “khamati te idan”ti puṭṭho samāno akkhamamānaṁ āha “nakkhamatī”ti. Khamamānaṁ āha “khamatī”ti. Iti so sampajānamusā na bhāsitā hoti -pa-. Evaṁ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī Tathāgatassa vā Tathāgatasāvakassa vā dhammaṁ desentassa santaṁyeva pariyāyaṁ anuññeyyaṁ anujānāti -pa-. Evaṁ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

69. Puna caparaṁ Nigrodha tapassī akkodhano hoti anupanāhī. Yampi Nigrodha tapassī akkodhano hoti anupanāhī -pa-. Evaṁ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

Puna caparaṁ Nigrodha tapassī amakkhī hoti apaḷāsī -pa- anissukī hoti amaccharī. Asaṭho hoti amāyāvī. Atthaddho hoti anatimānī. Na pāpiccho hoti na pāpikānaṁ icchānaṁ vasaṁ gato. Na micchādiṭṭhiko hoti na antaggāhikāya diṭṭhiyā samannāgato. Na sandiṭṭhiparāmāsī hoti na ādhānaggāhī suppaṭinissaggī. Yampi Nigrodha tapassī na sandiṭṭhiparāmāsī hoti na ādhānaggāhī suppaṭinissaggī. Evaṁ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

Taṁ kiṁ maññasi Nigrodha “yadi evaṁ sante tapojigucchā parisuddhā vā hoti aparisuddhā vā”ti. Addhā kho bhante evaṁ sante tapojigucchā

parisuddhā hoti no aparisuddhā, aggappattā ca sārappattā cāti. Na kho Nigrodha ettāvatā tapojigucchā aggappattā ca sārappattā ca hoti, api ca kho papaṭikappattā[1] hoti.

Parisuddhatacappattakathā

70. Kittāvatā pana bhante tapojigucchā aggappattā ca sārappattā ca hoti, sādhu bhante Bhagavā tapojigucchāya aggaññeva pāpetu, sāraññeva pāpetūti. Idha Nigrodha tapassī cātuyāmasaṁvarasaṁvuto hoti. Kathañca Nigrodha tapassī cātuyāmasaṁvarasaṁvuto hoti. Idha Nigrodha tapassī na pāṇaṁ atipāteti[2], na pāṇaṁ atipātayati, na pāṇamatipātayato samanuñño hoti. Na adinnaṁ ādiyati, na adinnaṁ ādiyāpeti, na adinnaṁ ādiyato samanuñño hoti. Na musā bhaṇati, na musā bhaṇāpeti, na musā bhaṇato samanuñño hoti. Na bhāvitamāsīsati[3], na bhāvitamāsīsāpeti, na bhāvitamāsīsato samanuñño hoti. Evaṁ kho Nigrodha tapassī cātuyāmasaṁvarasaṁvuto hoti.

Yato kho Nigrodha tapassī cātuyāmasaṁvarasaṁvuto hoti, aduṁ cassa hoti tapassitāya. So abhiharati no hīnāyāvattati. So vivittaṁ senāsanaṁ bhajati araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. So pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So abhijjhaṁ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittaṁ parisodheti. Byāpādappadosaṁ pahāya abyāpannacitto viharati sabbapāṇabhūtahitānukampī, byāpādappadosā cittaṁ parisodheti. Thinamiddhaṁ[4] pahāya vigatathinamiddho viharati ālokasaññī sato sampajāno, thinamiddhā cittaṁ parisodheti. Uddhaccakukkuccaṁ pahāya anuddhato viharati ajjhattaṁ vūpasantacitto, uddhaccakukkuccā cittaṁ parisodheti. Vicikicchaṁ pahāya tiṇṇavicikiccho viharati akathaṁkathī kusalesu dhammesu, vicikicchāya cittaṁ parisodheti.

---

1. Pappaṭikapattā (Ka)
2. Atipāpeti (Ka-Sī, I Ka)
3. Na bhāvitamāsiṁsati (Sī, Syā, I)
4. Thīnamiddhaṁ (Sī, Syā, I)

71. So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. Karuṇāsahagatena cetasā -pa-. Muditāsahagatena cetasā -pa-. Upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati.

Taṁ kiṁ maññasi Nigrodha "yadi evaṁ sante tapojigucchā parisuddhā vā hoti aparisuddhā vā"ti. Addhā kho bhante evaṁ sante tapojigucchā parisuddhā hoti no aparisuddhā, aggappattā ca sārappattā cāti. Na kho Nigrodha ettāvatā tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca, api ca kho tacappattā hotīti.

Parisuddhapheggupattakathā

72. Kittāvatā kho pana bhante tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca, sādhu me bhante Bhagavā tapojigucchāya aggaññeva pāpetu, sāraññeva pāpetūti. Idha Nigrodha tapassī cātuyāmasaṁvarasaṁvuto hoti. Kathañca pana Nigrodha tapassī cātuyāmasaṁvarasaṁvuto hoti -pa-. Yato kho Nigrodha tapassī evaṁ cātuyāmasaṁvarasaṁvuto hoti, aduṁ cassa hoti tapassitāya. So abhiharati no hīnāyāvattati. So vivittaṁ senāsanaṁ bhajati -pa-. So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe mettāsahagatena cetasā -pa-. Karuṇāsahagatena cetasā -pa-. Muditāsahagatena cetasā -pa-. Upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo

cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi saṁvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe "amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno"ti, iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati.

Taṁ kiṁ maññasi Nigrodha "yadi evaṁ sante tapojigucchā parisuddhā vā hoti aparisuddhā vā"ti. Addhā kho bhante evaṁ sante tapojigucchā parisuddhā hoti no aparisuddhā, aggappattā ca sārappattā cāti. Na kho Nigrodha ettāvatā tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca, api ca kho pheggupattā hotīti.

Parisuddha-aggappattasārappattakathā

73. Kittāvatā pana bhante tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca, sādhu me bhante Bhagavā tapojigucchāya aggaññeva pāpetu, sāraññeva pāpetūti. Idha Nigrodha tapassī cātuyāmasaṁvarasaṁvuto hoti. Kathañca Nigrodha tapassī cātuyāmasaṁvarasaṁvuto hoti -pa-. Yato kho Nigrodha tapassī cātuyāmasaṁvarasaṁvuto hoti, aduṁ cassa hoti tapassitāya. So abhiharati no hīnāyāvattati. So vivittaṁ senāsanaṁ bhajati -pa-. So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe mettāsahagatena cetasā -pa- upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ -pa- dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo -pa- iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti "ime vata bhonto sattā

kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā"ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti.

Taṁ kiṁ maññasi Nigrodha "yadi evaṁ sante tapojigucchā parisuddhā vā hoti aparisuddhā vā"ti. Addhā kho bhante evaṁ sante tapojigucchā parisuddhā hoti no aparisuddhā, aggappattā ca sārappattā cāti.

74. Ettāvatā kho Nigrodha tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca. Iti kho Nigrodha[1] yaṁ maṁ tvaṁ avacāsi "ko nāma so bhante Bhagavato dhammo, yena Bhagavā sāvake vineti, yena Bhagavatā sāvakā vinītā assāsappattā paṭijānanti ajjhāsayaṁ ādibrahmacariyan"ti. Iti kho (taṁ) Nigrodha ṭhānaṁ uttaritarañca paṇītatarañca, yenāhaṁ sāvake vinemi, yena mayā sāvakā vinītā assāsappattā paṭijānanti ajjhāsayaṁ ādibrahmacariyanti.

Evaṁ vutte te paribbājakā unnādino uccāsaddamahāsaddā ahesuṁ "ettha mayaṁ anassāma sācariyakā, na mayaṁ ito bhiyyo uttaritaraṁ pajānāmā"ti.

Nigrodhassapajjhāyana

75. Yadā aññāsi Sandhāno gahapati "aññadatthu khodānime aññatitthiyā paribbājakā Bhagavato bhāsitaṁ sussūsanti, sotaṁ odahanti, aññācittaṁ upaṭṭhāpentī"ti. Atha[2] Nigrodhaṁ paribbājakaṁ

---

1. Iti Nigrodha (Syā)

2. Atha naṁ (Ka)

etadavoca "iti kho bhante Nigrodha yaṁ maṁ tvaṁ avacāsi 'yagghe gahapati jāneyyāsi, kena samaṇo Gotamo saddhiṁ sallapati, kena sākacchaṁ samāpajjati, kena paññāveyyattiyaṁ samāpajjati, suññāgārahatā samaṇassa Gotamassa paññā, aparisāvacaro samaṇo Gotamo nālaṁ sallāpāya, so antamantāneva sevati. Seyyathāpi nāma gokāṇā pariyantacārinī antamantāneva sevati. Evameva suññāgārahatā samaṇassa Gotamassa paññā, aparisāvacaro samaṇo Gotamo nālaṁ sallāpāya, so antamantāneva sevati. Iṅgha ca gahapati samaṇo Gotamo imaṁ parisaṁ āgaccheyya, ekapañheneva naṁ saṁsādeyyāma, tucchakumbhīva naṁ maññe orodheyyāmā'ti. Ayaṁ kho so bhante Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho idhānuppatto, aparisāvacaraṁ pana naṁ karotha, gokāṇaṁ pariyantacāriniṁ karotha, ekapañheneva naṁ saṁsādetha, tucchakumbhīva naṁ orodhethā"ti. Evaṁ vutte Nigrodho paribbājako tuṇhībhūto maṅkubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto appaṭibhāno nisīdi.

76. Atha kho Bhagavā Nigrodhaṁ paribbājakaṁ tuṇhībhūtaṁ maṅkubhūtaṁ pattakkhandhaṁ adhomukhaṁ pajjhāyantaṁ appaṭibhānaṁ viditvā Nigrodhaṁ paribbājakaṁ etadavoca "saccaṁ kira Nigrodha bhāsitā te esā vācā"ti. Saccaṁ bhante bhāsitā me esā vācā yathābālena yathāmūḷhena yathā-akusalenāti. Taṁ kiṁ maññasi Nigrodha, kinti te sutaṁ paribbājakānaṁ vuḍḍhānaṁ mahallakānaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ "ye te ahesuṁ atītamaddhānaṁ Arahanto Sammāsambuddhā, evaṁ su te Bhagavanto saṁgamma samāgamma unnādino uccāsaddamahāsaddā anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ anuyuttā vihariṁsu. Seyyathidaṁ, rājakathaṁ corakathaṁ -pa- itibhavābhavakathaṁ iti vā. Seyyathāpi tvaṁ etarahi sācariyako. Udāhu evaṁ su te Bhagavanto araññavanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevanti appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasāruppāni, seyyathāpāhaṁ etarahī"ti.

Sutaṁ metaṁ bhante paribbājakānaṁ vuḍḍhānaṁ mahallakānaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ "ye te ahesuṁ atītamaddhānaṁ Arahanto

Sammāsambuddhā, na evaṁ su[1] te Bhagavanto saṁgamma samāgamma unnādino uccāsaddamahāsaddā anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ anuyuttā viharanti. Seyyathidaṁ rājakathaṁ corakathaṁ -pa- itibhavābhavakathaṁ iti vā, seyyathāpāhaṁ etarahi sācariyako. Evaṁ su te Bhagavanto araññavanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevanti appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasāruppāni, seyyathāpi Bhagavā etarahī"ti.

Tassa te Nigrodha viññussa sato mahallakassa na etadahosi "Buddho so Bhagavā bodhāya dhammaṁ deseti, danto so Bhagavā damathāya dhammaṁ deseti, santo so Bhagavā samathāya dhammaṁ deseti, tiṇṇo so Bhagavā taraṇāya dhammaṁ deseti, parinibbuto so Bhagavā parinibbānāya dhammaṁ desetī"ti.

Brahmacariyapariyosānasacchikiriyā

77. Evaṁ vutte Nigrodho paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "accayo maṁ bhante accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ yathā-akusalaṁ. Yvāhaṁ evaṁ Bhagavantaṁ avacāsiṁ, tassa me bhante Bhagavā accayaṁ accayato paṭiggaṇhātu āyatiṁ saṁvarāyā"ti. Taggha tvaṁ[2] Nigrodha accayo accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ yathā-akusalaṁ, yo maṁ tvaṁ evaṁ avacāsi. Yato ca kho tvaṁ Nigrodha accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikarosi, taṁ te mayaṁ paṭiggaṇhāma. Vuddhi hesā Nigrodha ariyassa vinaye, yo accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikaroti āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjati. Ahaṁ kho pana Nigrodha evaṁ vadāmi—

Etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujujātiko, ahamanusāsāmi ahaṁ dhammaṁ desemi. Yathānusiṭṭhaṁ tathā[3] paṭipajjamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati sattavassāni. Tiṭṭhantu Nigrodha sattavassāni. Etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujujātiko, ahamanusāsāmi ahaṁ dhammaṁ desemi. Yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamāno, yassatthāya

1. Nāssu (Sī, I) 2. Taṁ (Sī, Syā, I) 3. Yathānusiṭṭhaṁ (?)

kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati cha vassāni. Pañca vassāni. Cattāri vassāni. Tīṇi vassāni. Dve vassāni. Ekaṁ vassaṁ. Tiṭṭhatu Nigrodha ekaṁ vassaṁ. Etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujujātiko, ahamanusāsāmi ahaṁ dhammaṁ desemi. Yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati sattamāsāni. Tiṭṭhantu Nigrodha satta māsāni. Cha māsāni. Pañca māsāni. Cattāri māsāni. Tīṇi māsāni. Dve māsāni. Ekaṁ māsaṁ. Aḍḍhamāsaṁ. Tiṭṭhatu Nigrodha aḍḍhamāso, etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujujātiko, ahamanusāsāmi ahaṁ dhammaṁ desemi. Yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati sattāhaṁ.

Paribbājakānaṁ pajjhāyana

78. Siyā kho panetaṁ Nigrodha evamassa "antevāsikamyatā no samaṇo Gotamo evamāhā"ti. Na kho panetaṁ Nigrodha evaṁ daṭṭhabbaṁ. Yo eva vo ācariyo, so eva vo ācariyo hotu. Siyā kho pana te Nigrodha evamassa "uddesā no cāvetukāmo samaṇo Gotamo evamāhā"ti. Na kho panetaṁ Nigrodha evaṁ daṭṭhabbaṁ, yo eva vo uddeso, so eva vo uddeso hotu. Siyā kho pana te Nigrodha evamassa "ājīvā no cāvetukāmo samaṇo Gotamo evamāhā"ti. Na kho panetaṁ Nigrodha evaṁ daṭṭhabbaṁ. Yo eva vo ājīvo, so eva vo ājīvo hotu. Siyā kho pana te Nigrodha evamassa "ye no dhammā akusalā akusalasaṅkhātā sācariyakānaṁ, tesu patiṭṭhāpetukāmo samaṇo Gotamo evamāhā"ti. Na kho panetaṁ Nigrodha evaṁ daṭṭhabbaṁ. Akusalā ceva vo dhammā[1] hontu akusalasaṅkhātā ca sācariyakānaṁ. Siyā kho pana

1. Vo te dhammā((Sī, I)

te Nigrodha evamassa “ye no dhammā kusalā kusalasaṅkhātā sācariyakānaṁ, tehi vivecetukāmo samaṇo Gotamo evamāhā”ti. Na kho panetaṁ Nigrodha evaṁ daṭṭhabbaṁ. Kusalā ceva vo dhammā[1] hontu kusalasaṅkhātā ca sācariyakānaṁ. Iti khvāhaṁ Nigrodha neva antevāsikamyatā evaṁ vadāmi, napi uddesā cāvetukāmo evaṁ vadāmi, napi ājīvā cāvetukāmo evaṁ vadāmi, napi ye ca vo dhammā[2] akusalā akusalasaṅkhātā sācariyakānaṁ, tesu patiṭṭhāpetukāmo evaṁ vadāmi, napi ye ca vo dhammā[2] kusalā kusalasaṅkhātā sācariyakānaṁ, tehi vivecetukāmo evaṁ vadāmi. Santi ca kho Nigrodha akusalā dhammā appahīnā saṁkilesikā ponobbhavikā[3] sadarā[4] dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā, yesāhaṁ pahānāya dhammaṁ desemi. Yathāpaṭipannānaṁ vo saṁkilesikā dhammā pahīyissanti. Vodānīyā dhammā abhivaḍḍhissanti paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā”ti.

79. Evaṁ vutte te paribbājakā tuṇhībhūtā maṅkubhūtā pattakkhandhā adhomukhā pajjhāyantā appaṭibhānā nisīdiṁsu yathā taṁ mārena pariyuṭṭhitacittā. Atha kho Bhagavato etadahosi “sabbepime moghapurisā phuṭṭhā pāpimatā. Yatra hi nāma ekassapi na evaṁ bhavissati ‘handa mayaṁ aññāṇatthampi samaṇe Gotame brahmacariyaṁ carāma, kiṁ karissati sattāho’ti”. Atha kho Bhagavā Udumbarikāya paribbājakārāme sīhanādaṁ naditvā vehāsaṁ abbhuggantvā gijjhakūṭe pabbate paccupaṭṭhāsi[5]. Sandhāno pana gahapati tāvadeva Rājagahaṁ pāvisīti.

Udumbarikasuttaṁ niṭṭhitaṁ dutiyaṁ.

---

1. Vo te dhammā (Sī, I)
2. Napi ye kho dhammā (Sī), napi ye te dhammā (Syā), napi ye vo dhammā (I)
3. Ponobhavikā (Ka)
4. Saddarā (I, Ka), sadarathā (Syā, Ka)
5. Paccuṭṭhāsi (Sī, Syā, I)

3. Cakkavattisutta

Attadīpasaraṇatā

80. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Magadhesu viharati Mātulāyaṁ. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. Bhaddanteti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca "attadīpā bhikkhave viharatha attasaraṇā anaññasaraṇā dhammadīpā dhammasaraṇā anaññasaraṇā. Kathañca pana bhikkhave bhikkhu attadīpo viharati attasaraṇo anaññasaraṇo dhammadīpo dhammasaraṇo anaññasaraṇo. Idha bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Vedanāsu vedanānupassī -pa-. Citte cittānupassī -pa-. Dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā veneyya loke abhijjhādomanassaṁ. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu attadīpo viharati attasaraṇo anaññasaraṇo dhammadīpo dhammasaraṇo anaññasaraṇo.

Gocare bhikkhave caratha sake pettike visaye. Gocare bhikkhave carataṁ sake pettike visaye na lacchati māro otāraṁ, na lacchati māro ārammaṇaṁ[1]. Kusalānaṁ bhikkhave dhammānaṁ samādānahetu evamidaṁ puññaṁ pavaḍḍhati.

Daḷhanemicakkavattirājā

81. Bhūtapubbaṁ bhikkhave rājā Daḷhanemi nāma ahosi cakkavattī[2] dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta ratanāni ahesuṁ. Seyyathidaṁ, cakkaratanaṁ hatthiratanaṁ assaratanaṁ maṇiratanaṁ itthiratanaṁ gahapatiratanaṁ pariṇāyakaratanameva sattamaṁ. Parosahassaṁ kho panassa puttā ahesuṁ sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā, so imaṁ pathaviṁ sāgarapariyantaṁ adaṇḍena asatthena dhammena[3] abhivijiya ajjhāvasi.

---

1. Āramaṇaṁ (?) 2. Cakkavatti (Syā, I) 3. Dhammena samena (Syā, Ka)

82. Atha kho bhikkhave rājā Daḷhanemi bahunnaṁ vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ vassasahassānaṁ accayena aññataraṁ purisaṁ āmantesi "yadā tvaṁ ambho purisa passeyyāsi dibbaṁ cakkaratanaṁ osakkitaṁ ṭhānā cutaṁ, atha me āroceyyāsī"ti. "Evaṁ devā"ti kho bhikkhave so puriso rañño Daḷhanemissa paccassosi. Addasā kho bhikkhave so puriso bahunnaṁ vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ vassasahassānaṁ accayena dibbaṁ cakkaratanaṁ osakkitaṁ ṭhānā cutaṁ, disvāna yena rājā Daḷhanemi tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā rājānaṁ Daḷhanemiṁ etadavoca "yagghe deva jāneyyāsi, dibbaṁ te cakkaratanaṁ osakkitaṁ ṭhānā cutan"ti. Atha kho bhikkhave rājā Daḷhanemi jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ āmantāpetvā[1] etadavoca "dibbaṁ kira me tāta kumāra cakkaratanaṁ osakkitaṁ ṭhānā cutaṁ. Sutaṁ kho pana metaṁ 'yassa rañño cakkavattissa dibbaṁ cakkaratanaṁ osakkati ṭhānā cavati, na dāni tena raññā ciraṁ jīvitabbaṁ hotī'ti. Bhuttā kho pana me mānusakā kāmā, samayodāni me dibbe kāme pariyesituṁ. Ehi tvaṁ tāta kumāra imaṁ samuddapariyantaṁ pathaviṁ paṭipajja, ahaṁ pana kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajissāmī"ti.

83. Atha kho bhikkhave rājā Daḷhanemi jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbaji, sattāhapabbajite kho pana bhikkhave rājisimhi dibbaṁ cakkaratanaṁ antaradhāyi.

Atha kho bhikkhave aññataro puriso yena rājā khattiyo muddhābhisitto[2] tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā rājānaṁ khattiyaṁ muddhābhisittaṁ etadavoca "yagghe deva jāneyyāsi dibbaṁ cakkaratanaṁ antarahitan"ti. Atha kho bhikkhave rājā khattiyo muddhābhisitto dibbe cakkaratane antarahite anattamano ahosi, anattamanatañca paṭisaṁvedesi. So yena rājisi tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā rājisiṁ etadavoca "yagghe deva jāneyyāsi dibbaṁ cakkaratanaṁ antarahitan"ti. Evaṁ vutte bhikkhave rājisi rājānaṁ khattiyaṁ muddhābhisittaṁ etadavoca "mā kho tvaṁ tāta

1. Āmantetvā (Syā, Ka)
2. Muddhāvasitto (Sī, Syā, I) evamuparipi

dibbe cakkaratane antarahite anattamano ahosi, mā anattamanatañca paṭisaṁvedesi, na hi te tāta dibbaṁ cakkaratanaṁ pettikaṁ dāyajjaṁ, iṅgha tvaṁ tāta ariye cakkavattivatte vattāhi. Ṭhānaṁ kho panetaṁ vijjati, yaṁ te ariye cakkavattivatte vattamānassa tadahuposathe pannarase sīsaṁnhātassa[1] uposathikassa uparipāsādavaragatassa dibbaṁ cakkaratanaṁ pātubhavissati sahassāraṁ sanemikaṁ sanābhikaṁ sabbākāraparipūran"ti.

Cakkavatti-ariyavatta

84. Katamaṁ pana taṁ deva ariyaṁ cakkavattivattanti. Tena hi tvaṁ tāta dhammaṁyeva nissāya dhammaṁ sakkaronto dhammaṁ garuṁ karonto[2] dhammaṁ mānento dhammaṁ pūjento dhammaṁ apacāyamāno dhammaddhajo dhammaketu dhammādhipateyyo dhammikaṁ rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidahassu antojanasmiṁ balakāyasmiṁ khattiyesu anuyantesu[3] brāhmaṇagahapatikesu negamajānapadesu samaṇabrāhmaṇesu migapakkhīsu. Mā ca te tāta vijite adhammakāro pavattittha. Ye ca te tāta vijite adhanā assu, tesañca dhanamanuppadeyyāsi[4]. Ye ca te tāta vijite samaṇabrāhmaṇā madappamādā paṭiviratā khantisoracce niviṭṭhā ekamattānaṁ damenti, ekamattānaṁ samenti, ekamattānaṁ parinibbāpenti. Te kālena kālaṁ upasaṅkamitvā paripuccheyyāsi pariggaṇheyyāsi "kiṁ bhante kusalaṁ kiṁ akusalaṁ, kiṁ sāvajjaṁ kiṁ anavajjaṁ, kiṁ sevitabbaṁ kiṁ na sevitabbaṁ, kiṁ me karīyamānaṁ dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya assa, kiṁ vā pana me karīyamānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya assā"ti. Tesaṁ sutvā yaṁ akusalaṁ taṁ abhinivajjeyyāsi, yaṁ kusalaṁ taṁ samādāya vatteyyāsi. Idaṁ kho tāta taṁ ariyaṁ cakkavattivattanti.

Cakkaratanapātubhāva

85. "Evaṁ devā"ti kho bhikkhave rājā khattiyo muddhābhisitto rājisissa paṭissutvā ariye cakkavattivatte[5] vatti. Tassa ariye cakkavattivatte vattamānassa tadahuposathe pannarase sīsaṁnhātassa

---

1. Sīsaṁ nahātassa (Sī, I), sīsanhātassa (Syā)
2. Garukaronto (Sī, Syā, I)
3. Anuyuttesu (Sī, I)
4. Dhanamanuppadajjeyyāsi (Sī, Syā, I)
5. Ariyaṁ cakkavattivattaṁ (Ka)

uposathikassa uparipāsādavaragatassa dibbaṁ cakkaratanaṁ pāturahosi sahassāraṁ sanemikaṁ sanābhikaṁ sabbākāraparipūraṁ. Disvāna rañño khattiyassa muddhābhisittassa etadahosi "sutaṁ kho pana metaṁ 'yassa rañño khattiyassa muddhābhisittassa tadahuposathe pannarase sīsaṁnhātassa uposathikassa uparipāsādavaragatassa dibbaṁ cakkaratanaṁ pātubhavati sahassāraṁ sanemikaṁ sanābhikaṁ sabbākāraparipūraṁ, so hoti rājā cakkavattī'ti, assaṁ nu kho ahaṁ rājā cakkavattī"ti.

Atha kho bhikkhave rājā khattiyo muddhābhisitto uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā vāmena hatthena bhiṅkāraṁ gahetvā dakkhiṇena hatthena cakkaratanaṁ abbhukkiri "pavattatu bhavaṁ cakkaratanaṁ, abhivijinātu bhavaṁ cakkaratanan"ti.

Atha kho taṁ bhikkhave cakkaratanaṁ puratthimaṁ disaṁ pavatti, anvadeva rājā cakkavattī saddhiṁ caturaṅginiyā senāya. Yasmiṁ kho pana bhikkhave padese cakkaratanaṁ patiṭṭhāsi, tattha rājā cakkavattī vāsaṁ upagacchi saddhiṁ caturaṅginiyā senāya. Ye kho pana bhikkhave puratthimāya disāya paṭirājāno, te rājānaṁ cakkavattiṁ upasaṅkamitvā evamāhaṁsu "ehi kho mahārāja, svāgataṁ te[1] mahārāja, sakaṁ te mahārāja, anusāsa mahārājā"ti. Rājā cakkavattī evamāha "pāṇo na hantabbo, adinnaṁ nādātabbaṁ, kāmesumicchā na caritabbā, musā na bhāsitabbā, majjaṁ na pātabbaṁ, yathābhuttañca bhuñjathā"ti. Ye kho pana bhikkhave puratthimāya disāya paṭirājāno, te rañño cakkavattissa anuyantā[2] ahesuṁ.

86. Atha kho taṁ bhikkhave cakkaratanaṁ puratthimaṁ samuddaṁ ajjhogāhetvā[3] paccuttaritvā dakkhiṇaṁ disaṁ pavatti -pa- dakkhiṇaṁ samuddaṁ ajjhogāhetvā paccuttaritvā pacchimaṁ disaṁ pavatti, anvadeva rājā cakkavattī saddhiṁ caturaṅginiyā senāya. Yasmiṁ kho pana bhikkhave padese dibbaṁ cakkaratanaṁ patiṭṭhāsi, tattha rājā cakkavattī vāsaṁ upagacchi saddhiṁ caturaṅginiyā senāya. Ye kho pana bhikkhave pacchimāya disāya paṭirājāno, te rājānaṁ cakkavattiṁ upasaṅkamitvā evamāhaṁsu "ehi kho mahārāja, svāgataṁ te mahārāja, sakaṁ te mahārāja, anusāsa mahārājā"ti. Rājā

---

1. Sāgataṁ (Sī, I) 2. Anuyuttā (Sī, I) 3. Ajjhogahetvā (Sī, Syā, I)

cakkavattī evamāha "pāṇo na hantabbo, adinnaṁ nādātabbaṁ, kāmesumicchā na caritabbā, musā na bhāsitabbā, majjaṁ na pātabbaṁ, yathābhuttañca bhuñjathā"ti. Ye kho pana bhikkhave pacchimāya disāya paṭirājāno, te rañño cakkavattissa anuyantā ahesuṁ.

87. Atha kho taṁ bhikkhave cakkaratanaṁ pacchimaṁ samuddaṁ ajjhogāhetvā paccuttaritvā uttaraṁ disaṁ pavatti, anvadeva rājā cakkavattī saddhiṁ caturaṅginiyā senāya. Yasmiṁ kho pana bhikkhave padese dibbaṁ cakkaratanaṁ patiṭṭhāsi, tattha rājā cakkavattī vāsaṁ upagacchi saddhiṁ caturaṅginiyā senāya. Ye kho pana bhikkhave uttarāya disāya paṭirājāno, te rājānaṁ cakkavattiṁ upasaṅkamitvā evamāhaṁsu "ehi kho mahārāja, svāgataṁ te mahārāja, sakaṁ te mahārāja, anusāsa mahārājā"ti. Rājā cakkavattī evamāha "pāṇo na hantabbo, adinnaṁ nādātabbaṁ, kāmesumicchā na caritabbā, musā na bhāsitabbā, majjaṁ na pātabbaṁ, yathābhuttañca bhuñjathā"ti. Ye kho pana bhikkhave uttarāya disāya paṭirājāno, te rañño cakkavattissa anuyantā ahesuṁ.

Atha kho taṁ bhikkhave cakkaratanaṁ samuddapariyantaṁ pathaviṁ abhivijinitvā tameva rājadhāniṁ paccāgantvā rañño cakkavattissa antepuradvāre atthakaraṇapamukhe[1] akkhāhataṁ maññe aṭṭhāsi rañño cakkavattissa antepuraṁ upasobhayamānaṁ.

Dutiyādicakkavattikathā

88. Dutiyopi kho bhikkhave rājā cakkavattī -pa-. Tatiyopi kho bhikkhave rājā cakkavattī. Catutthopi kho bhikkhave rājā cakkavattī. Pañcamopi kho bhikkhave rājā cakkavattī. Chaṭṭhopi kho bhikkhave rājā cakkavattī. Sattamopi kho bhikkhave rājā cakkavattī bahunnaṁ vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ vassasahassānaṁ accayena aññataraṁ purisaṁ āmantesi "yadā tvaṁ ambho purisa passeyyāsi dibbaṁ cakkaratanaṁ osakkitaṁ ṭhānā cutaṁ, atha me āroceyyāsī"ti. "Evaṁ devā"ti kho bhikkhave so puriso rañño cakkavattissa paccassosi. Addasā

---

1. Aḍḍakaraṇapamukhe (Ka)

kho bhikkhave so puriso bahunnaṁ vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ vassasahassānaṁ accayena dibbaṁ cakkaratanaṁ osakkitaṁ ṭhānā cutaṁ, disvāna yena rājā cakkavattī tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā rājānaṁ cakkavattiṁ etadavoca "yagghe deva jāneyyāsi, dibbaṁ te cakkaratanaṁ osakkitaṁ ṭhānā cutan"ti.

89. Atha kho bhikkhave rājā cakkavattī jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ āmantāpetvā etadavoca "dibbaṁ kira me tāta kumāra cakkaratanaṁ osakkitaṁ ṭhānā cutaṁ, sutaṁ kho pana metaṁ 'yassa rañño cakkavattissa dibbaṁ cakkaratanaṁ osakkati, ṭhānā cavati, na dāni tena raññā ciraṁ jīvitabbaṁ hotī'ti, bhuttā kho pana me mānusakā kāmā, samayodāni me dibbe kāme pariyesituṁ, ehi tvaṁ tāta kumāra imaṁ samuddapariyantaṁ pathaviṁ paṭipajja, ahaṁ pana kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajissāmī"ti.

Atha kho bhikkhave rājā cakkavattī jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbaji. Sattāhapabbajite kho pana bhikkhave rājisimhi dibbaṁ cakkaratanaṁ antaradhāyi.

90. Atha kho bhikkhave aññataro puriso yena rājā khattiyo muddhābhisitto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā rājānaṁ khattiyaṁ muddhābhisittaṁ etadavoca "yagghe deva jāneyyāsi dibbaṁ cakkaratanaṁ antarahitan"ti. Atha kho bhikkhave rājā khattiyo muddhābhisitto dibbe cakkaratane antarahite anattamano ahosi, anattamanatañca paṭisaṁvedesi, no ca kho rājisiṁ upasaṅkamitvā ariyaṁ cakkavattivattaṁ pucchi, so samateneva sudaṁ janapadaṁ pasāsati, tassa samatena janapadaṁ pasāsato pubbenāparaṁ janapadā na pabbanti, yathā taṁ pubbakānaṁ rājūnaṁ ariye cakkavattivatte vattamānānaṁ.

Atha kho bhikkhave amaccā pārisajjā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā mantassājīvino sannipatitvā rājānaṁ khattiyaṁ muddhābhisittaṁ etadavocuṁ "na kho te deva samatena sudaṁ janapadaṁ pasāsato

pubbenāparaṁ janapadā pabbanti, yathā taṁ pubbakānaṁ rājūnaṁ ariye cakkavattivatte vattamānānaṁ, saṁvijjanti kho te deva vijite amaccā pārisajjā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā mantassājīvino mayañceva aññe ca[1] ye mayaṁ ariyaṁ cakkavattivattaṁ dhārema, iṅgha tvaṁ deva amhe ariyaṁ cakkavattivattaṁ puccha, tassa te mayaṁ ariyaṁ cakkavattivattaṁ puṭṭhā byākarissāmā"ti.

Āyuvaṇṇādiparihānikathā

91. Atha kho bhikkhave rājā khattiyo muddhābhisitto amacce pārisajje gaṇakamahāmatte anīkaṭṭhe dovārike mantassājīvino sannipātetvā ariyaṁ cakkavattivattaṁ pucchi. Tassa te ariyaṁ cakkavattivattaṁ puṭṭhā byākariṁsu. Tesaṁ sutvā dhammikañhi kho rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidahi, no ca kho adhanānaṁ dhanamanuppadāsi. Adhanānaṁ dhane ananuppadiyamāne dāliddiyaṁ vepullamagamāsi. Dāliddiye vepullaṁ gate aññataro puriso paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyi. Tamenaṁ aggahesuṁ. Gahetvā rañño khattiyassa muddhābhisittassa dassesuṁ "ayaṁ deva puriso paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyī"ti. Evaṁ vutte bhikkhave rājā khattiyo muddhābhisitto taṁ purisaṁ etadavoca "saccaṁ kira tvaṁ ambho purisa paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyī"ti[2]. Saccaṁ devāti. Kiṁ kāraṇāti. Na hi deva jīvāmīti. Atha kho bhikkhave rājā khattiyo muddhābhisitto tassa purisassa dhanamanuppadāsi "iminā tvaṁ ambho purisa dhanena attanā ca jīvāhi, mātāpitaro ca posehi, puttadārañca posehi, kammante ca payojehi, samaṇabrāhmaṇesu[3] uddhaggikaṁ dakkhiṇaṁ patiṭṭhāpehi sovaggikaṁ sukhavipākaṁ saggasaṁvattanikan"ti. "Evaṁ devā"ti kho bhikkhave so puriso rañño khattiyassa muddhābhisittassa paccassosi.

Aññataropi kho bhikkhave puriso paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyi. Tamenaṁ aggahesuṁ. Gahetvā rañño khattiyassa muddhābhisittassa dassesuṁ "ayaṁ deva puriso paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyī"ti. Evaṁ vutte bhikkhave rājā khattiyo muddhābhisitto taṁ purisaṁ etadavoca

---

1. Aññe ca paṇḍite samaṇabrāhmaṇe puccheyyāsi (Ka)
2. Ādiyasīti (Syā)
3. Samaṇesu brāhmaṇesu (bahūsu)

"Saccaṁ kira tvaṁ ambho purisa paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyī"ti. Saccaṁ devāti. Kiṁ kāraṇāti. Na hi deva jīvāmīti. Atha kho bhikkhave rājā khattiyo muddhābhisitto tassa purisassa dhanamanuppadāsi "iminā tvaṁ ambho purasa dhanena attanā ca jīvāhi, mātāpitaro ca posehi, puttadārañca posehi, kammante ca payojehi, samaṇabrāhmaṇesu uddhaggikaṁ dakkhiṇaṁ patiṭṭhāpehi sovaggikaṁ sukhavipākaṁ saggasaṁvattanikan"ti. "Evaṁ devā"ti kho bhikkhave so puriso rañño khattiyassa muddhābhisittassa paccassosi.

92. Assosuṁ kho bhikkhave manussā "ye kira bho paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyanti, tesaṁ rājā dhanamanuppadetī"ti, sutvāna tesaṁ etadahosi "yaṁnūna mayaṁpi paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyeyyāmā"ti. Atha kho bhikkhave aññataro puriso paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyi. Tamenaṁ aggahesuṁ. Gahetvā rañño khattiyassa muddhābhisittassa dassesuṁ "ayaṁ deva puriso paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyī"ti. Evaṁ vutte bhikkhave rājā khattiyo muddābhisitto taṁ purisaṁ etadavoca "saccaṁ kira tvaṁ ambho purisa paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyī"ti. Saccaṁ devāti. Kiṁ kāraṇāti. Na hi deva jīvāmīti. Atha kho bhikkhave rañño khattiyassa muddhābhisittassa etadahosi "sace kho ahaṁ yo yo paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyissati, tassa tassa dhanamanuppadassāmi, evamidaṁ adinnādānaṁ pavaḍḍhissati, yaṁnūnāhaṁ imaṁ purisaṁ sunisedhaṁ nisedheyyaṁ, mūlaghaccaṁ[1] kareyyaṁ, sīsamassa chindeyyan"ti. Atha kho bhikkhave rājā khattiyo muddhābhisitto purise āṇāpesi "tena hi bhaṇe imaṁ purisaṁ daḷhāya rajjuyā pacchābāhaṁ[2] gāḷhabandhanaṁ bandhitvā khuramuṇḍaṁ karitvā kharassarena paṇavena rathikāya rathikaṁ siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ parinetvā dakkhiṇena dvārena nikkhamitvā dakkhiṇato nagarassa sunisedhaṁ nisedhetha, mūlaghaccaṁ karotha, sīsamassa chindathā"ti. "Evaṁ devā"ti kho bhikkhave te purisā rañño khattiyassa muddhābhisittassa paṭissutvā taṁ purisaṁ daḷhāya rajjuyā pacchābāhaṁ gāḷhabandhanaṁ bandhitvā khuramuṇḍaṁ karitvā kharassarena paṇavena rathikāya rathikaṁ siṅghaṭakena siṅghāṭakaṁ

1. Mūlaghacchaṁ (Syā), mūlachejjaṁ (Ka)

2. Pacchābāhuṁ (Syā)

parinetvā dakkhiṇena dvārena nikkhamitvā dakkhiṇato nagarassa sunisedhaṁ nisedhesuṁ, mūlaghaccaṁ akaṁsu, sīsamassa chindiṁsu.

93. Assosuṁ kho bhikkhave manussā "ye kira bho paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyanti, te rājā sunisedhaṁ nisedheti, mūlaghaccaṁ karoti, sīsāni tesaṁ chindatī"ti, sutvāna tesaṁ etadahosi "yaṁnūna mayaṁpi tiṇhāni satthāni kārāpessāma, tiṇhāni satthāni kārāpetvā yesaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyissāma, te sunisedhaṁ nisedhessāma, mūlaghaccaṁ karissāma, sīsāni tesaṁ chindissāmā"ti. Te tiṇhāni satthāni kārāpesuṁ, tiṇhāni satthāni kārāpetvā gāmaghātaṁpi upakkamiṁsu kātuṁ, nigamaghātaṁpi upakkamiṁsu kātuṁ, nagaraghātaṁpi upakkamiṁsu kātuṁ, panthaduhanaṁpi[1] upakkamiṁsu kātuṁ, yesaṁ te adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyanti, te sunisedhaṁ nisedhenti, mūlaghaccaṁ karonti, sīsāni tesaṁ chindanti.

94. Iti kho bhikkhave adhanānaṁ dhane ananuppadiyamāne dāliddiyaṁ vepullamagamāsi, dāliddiye vepullaṁ gate adinnādānaṁ vepullamagamāsi, adinnādāne vepullaṁ gate satthaṁ vepullamagamāsi, satthe vepullaṁ gate pāṇātipāto vepullamagamāsi, pāṇātipāte vepullaṁ gate tesaṁ sattānaṁ āyupi parihāyi, vaṇṇopi parihāyi. Tesaṁ āyunāpi parihāyamānānaṁ vaṇṇenapi parihāyamānānaṁ asītivassasahassāyukānaṁ manussānaṁ cattārīsavassasahassāyukā puttā ahesuṁ.

Cattārīsavassasahassāyukesu bhikkhave manussesu aññataro puriso paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyi. Tamenaṁ aggahesuṁ. Gahetvā rañño khattiyassa muddhābhisittassa dassesuṁ "ayaṁ deva puriso paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyī"ti. Evaṁ vutte bhikkhave rājā khattiyo muddhābhisitto taṁ purisaṁ etadavoca "saccaṁ kira tvaṁ ambho purisa paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyī"ti. "Na hi devā"ti sampajānamusā abhāsi.

---

1. Panthadūhanaṁpi (Sī, Syā, I)

95. Iti kho bhikkhave adhanānaṁ dhane ananuppadiyamāne dāliddiyaṁ vepullamagamāsi, dāliddiye vepullaṁ gate adinnādānaṁ vepullamagamāsi, adinnādāne vepullaṁ gate satthaṁ vepullamagamāsi, satthe vepullaṁ gate pāṇātipāto vepullamagamāsi, pāṇātipāte vepullaṁ gate musāvādo vepullamagamāsi, musāvāde vepullaṁ gate tesaṁ sattānaṁ āyupi parihāyi, vaṇṇopi parihāyi. Tesaṁ āyunāpi parihāyamānānaṁ vaṇṇenapi parihāyamānānaṁ cattārīsavassasahassāyukānaṁ manussānaṁ vīsativassasahassāyukā puttā ahesuṁ.

Vīsativassasahassāyukesu bhikkhave manussesu aññataro puriso paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyi. Tamenaṁ aññataro puriso rañño khattiyassa muddhābhisittassa ārocesi "itthannāmo deva puriso paresaṁ adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyī"ti pesuññamakāsi.

96. Iti kho bhikkhave adhanānaṁ dhane ananuppadiyamāne dāliddiyaṁ vepullamagamāsi, dāliddiye vepullaṁ gate adinnādānaṁ vepullamagamāsi adinnādāne vepullaṁ gate satthaṁ vepullamagamāsi, satthe vepullaṁ gate pāṇātipāto vepullamagamāsi, pāṇātipāte vepullaṁ gate musāvādo vepullamagamāsi, musāvāde vepullaṁ gate pisuṇā vācā vepullamagamāsi, pisuṇāya vācāya vepullaṁ gatāya tesaṁ sattānaṁ āyupi parihāyi, vaṇṇopi parihāyi. Tesaṁ āyunāpi parihāyamānānaṁ vaṇṇenapi parihāyamānānaṁ vīsativassasahassāyukānaṁ manussānaṁ dasavassasahassāyukā puttā ahesuṁ.

Dasavassasahassāyukesu bhikkhave manussesu ekidaṁ sattā vaṇṇavanto honti, ekidaṁ sattā dubbaṇṇā. Tattha ye te sattā dubbaṇṇā, te vaṇṇavante satte abhijjhāyantā paresaṁ dāresu cārittaṁ āpajjiṁsu.

97. Iti kho bhikkhave adhanānaṁ dhane ananuppadiyamāne dāliddiyaṁ vepullamagamāsi, dāliddiye vepullaṁ gate -pa- kāmesumicchācāro vepullamagamāsi, kāmesumicchācāre vepullaṁ gate tesaṁ sattānaṁ āyupi parihāyi, vaṇṇopi parihāyi. Tesaṁ āyunāpi parihāyamānānaṁ

vaṇṇenapi parihāyamānānaṁ dasavassasahassāyukānaṁ manussānaṁ pañcavassasahassāyukā puttā ahesuṁ.

98. Pañcavassasahassāyukesu bhikkhave manussesu dve dhammā vepullamagamaṁsu, pharusāvācā samphappalāpo ca. Dvīsu dhammesu vepullaṁ gatesu tesaṁ sattānaṁ āyupi parihāyi, vaṇṇopi parihāyi. Tesaṁ āyunāpi parihāyamānānaṁ vaṇṇenapi parihāyamānānaṁ pañcavassasahassāyukānaṁ manussānaṁ appekacce aḍḍhateyyavassasahassāyukā, appekacce dvevassasahassāyukā puttā ahesuṁ.

99. Aḍḍhateyyavassasahassāyukesu bhikkhave manussesu abhijjhābyāpādā vepullamagamaṁsu, abhijjhābyāpādesu vepullaṁ gatesu tesaṁ sattānaṁ āyupi parihāyi, vaṇṇopi parihāyi. Tesaṁ āyunāpi parihāyamānānaṁ vaṇṇenapi parihāyamānānaṁ aḍḍhateyyavassasahassāyukānaṁ manussānaṁ vassasahassāyukā puttā ahesuṁ.

100. Vassasahassāyukesu bhikkhave manussesu micchādiṭṭhi vepullamagamāsi, micchādiṭṭhiyā vepullaṁ gatāya tesaṁ sattānaṁ āyupi parihāyi, vaṇṇopi parihāyi. Tesaṁ āyunāpi parihāyamānānaṁ vaṇṇenapi parihāyamānānaṁ vassasahassāyukānaṁ manussānaṁ pañcavassasatāyukā puttā ahesuṁ.

101. Pañcavassasatāyukesu bhikkhave manussesu tayo dhammā vepullamagamaṁsu, adhammarāgo visamalobho micchādhammo. Tīsu dhammesu vepullaṁ gatesu tesaṁ sattānaṁ āyupi parihāyi, vaṇṇopi parihāyi. Tesaṁ āyunāpi parihāyamānānaṁ vaṇṇenapi parihāyamānānaṁ pañcavassasatāyukānaṁ manussānaṁ appekacce aḍḍhateyyavassasatāyukā, appekacce dvevassasatāyukā puttā ahesuṁ.

Aḍḍhateyyavassasatāyukesu bhikkhave manussesu ime dhammā vepullamagamaṁsu, amatteyyatā apetteyyatā asāmaññatā abrahmaññatā na kule jeṭṭhāpacāyitā.

102. Iti kho bhikkhave adhanānaṁ dhane ananuppadiyamāne dāliddiyaṁ vepullamagamāsi. Dāliddiye vepullaṁ gate adinnādānaṁ vepullamagamāsi. Adinnādāne vepullaṁ gate satthaṁ vepullamagamāsi. Satthe vepullaṁ gate pāṇātipāto vepullamagamāsi. Pāṇātipāte vepullaṁ gate musāvādo vepullamagamāsi. Musāvāde vepullaṁ gate pisuṇā vācā vepullamagamāsi. Pisuṇāya vācāya vepullaṁ gatāya kāmesumicchācāro vepullamagamāsi. Kāmesumicchācāre vepullaṁ gate dve dhammā vepullamagamaṁsu, pharusā vācā samphappalāpo ca. Dvīsu dhammesu vepullaṁ gatesu abhijjhābyāpādā vepullamagamaṁsu. Abhijjhābyāpādesu vepullaṁ gatesu micchādiṭṭhi vepullamagamāsi. Micchādiṭṭhiyā vepullaṁ gatāya tayo dhammā vepullamagamaṁsu, adhammarāgo visamalobho micchādhammo. Tīsu dhammesu vepullaṁ gatesu ime dhammā vepullamagamaṁsu, amatteyyatā apetteyyatā asāmaññatā abrahmaññatā na kule jeṭṭhāpacāyitā. Imesu dhammesu vepullaṁ gatesu tesaṁ sattānaṁ āyupi parihāyi, vaṇṇopi parihāyi. Tesaṁ āyunāpi parihāyamānānaṁ vaṇṇenapi parihāyamānānaṁ aḍḍhateyyavassasatāyukānaṁ manussānaṁ vassasatāyukā puttā ahesuṁ.

Dasavassāyukasamaya

103. Bhavissati bhikkhave so samayo, yaṁ imesaṁ manussānaṁ dasavassāyukā puttā bhavissanti. Dasavassāyukesu bhikkhave manussesu pañcavassikā[1] kumārikā alaṁpateyyā bhavissanti. Dasavassāyukesu bhikkhave manussesu imāni rasāni antaradhāyissanti, seyyathidaṁ, sappi navanītaṁ telaṁ madhu phāṇitaṁ loṇaṁ. Dasavassāyukesu bhikkhave manussesu kudrūsako aggaṁ bhojanānaṁ[2] bhavissati, seyyathāpi bhikkhave etarahi sālimaṁsodano aggaṁ bhojanānaṁ, evameva kho bhikkhave dasavassāyukesu manussesu kudrūsako aggaṁ bhojanānaṁ bhavissati.

Dasavassāyukesu bhikkhave manussesu dasa kusalakammapathā sabbena sabbaṁ antaradhāyissanti, dasa akusalakammapathā atibyādippissanti[3].

---

1. Pañcamāsikā (Ka-Sī)
2. Aggabhojanaṁ (Syā)
3. Ativiya dippissanti (Syā, I), atijhādippissanti (Sī)

Dasavassāyukesu bhikkhave manussesu kusalantipi na bhavissati, kuto pana kusalassa kārako. Dasavassāyukesu bhikkhave manussesu ye te bhavissanti amatteyyā apetteyyā asāmaññā abrahmaññā na kule jeṭṭhāpacāyino, te pujjā ca bhavissanti pāsaṁsā ca, seyyathāpi bhikkhave etarahi matteyyā petteyyā sāmaññā brahmaññā kule jeṭṭhāpacāyino pujjā ca pāsaṁsā ca, evameva kho bhikkhave dasavassāyukesu manussesu ye te bhavissanti amatteyyā apetteyyā asāmaññā abrahmaññā na kule jeṭṭhāpacāyino, te pujjā ca bhavissanti pāsaṁsā ca.

Dasavassāyukesu bhikkhave manussesu na bhavissati mātāti vā mātucchāti vā mātulānīti vā ācariyabhariyāti vā garūnaṁ dārāti vā, sambhedaṁ loko gamissati yathā ajeḷakā kukkuṭasūkarā soṇasiṅgālā[1].

Dasavassāyukesu bhikkhave manussesu tesaṁ sattānaṁ aññamaññamhi tibbo āghāto paccupaṭṭhito bhavissati tibbo byāpādo tibbo manopadoso tibbaṁ vadhakacittaṁ. Mātupi puttamhi puttassapi mātari, pitupi puttamhi puttassapi pitari, bhātupi bhaginiyā bhaginiyāpi bhātari tibbo āghāto paccupaṭṭhito bhavissati tibbo byāpādo tibbo manopadoso tibbaṁ vadhakacittaṁ. Seyyathāpi bhikkhave māgavikassa migaṁ disvā tibbo āghāto paccupaṭṭhito hoti tibbo byāpādo tibbo manopadoso tibbaṁ vadhakacittaṁ, evameva kho bhikkhave dasavassāyukesu manussesu tesaṁ sattānaṁ aññamaññamhi tibbo āghāto paccupaṭṭhito bhavissati tibbo byāpādo tibbo manopadoso tibbaṁ vadhakacittaṁ. Mātupi puttamhi puttassapi mātari, pitupi puttamhi puttassapi pitari, bhātupi bhaginiyā bhaginiyāpi bhātari tibbo āghāto paccupaṭṭhito bhavissati tibbo byāpādo tibbo manopadoso tibbaṁ vadhakacittaṁ.

104. Dasavassāyukesu bhikkhave manussesu sattāhaṁ satthantarakappo bhavissati. Te aññamaññamhi migasaññaṁ paṭilabhissanti. Tesaṁ tiṇhāni

---

1. Soṇasigālā (Sī, I)

satthāni hatthesu pātubhavissanti. Te tiṇhena satthena "esa migo esa migo"ti aññamaññaṁ jīvitā voropessanti.

Atha kho tesaṁ bhikkhave sattānaṁ ekaccānaṁ evaṁ bhavissati "mā ca mayaṁ kañci[1], mā ca amhe koci, yaṁnūna mayaṁ tiṇagahanaṁ vā vanagahanaṁ vā rukkhagahanaṁ vā nadīviduggaṁ vā pabbatavisamaṁ vā pavisitvā vanamūlaphalāhārā yāpeyyāmā"ti. Te tiṇagahanaṁ vā vanagahanaṁ vā rukkhagahanaṁ vā nadīviduggaṁ vā pabbatavisamaṁ vā[2] pavisitvā sattāhaṁ vanamūlaphalāhārā yāpessanti. Te tassa sattāhassa accayena tiṇagahanā vanagahanā rukkhagahanā nadīviduggā pabbatavisamā nikkhamitvā aññamaññaṁ āliṅgitvā sabhāgāyissanti samassāsissanti "diṭṭhā bho sattā jīvasi, diṭṭhā bho sattā jīvasī"ti.

Āyuvaṇṇādivaḍḍhanakathā

105. Atha kho tesaṁ bhikkhave sattānaṁ evaṁ bhavissati "mayaṁ kho akusalānaṁ dhammānaṁ samādānahetu evarūpaṁ āyataṁ ñātikkhayaṁ pattā, yaṁnūna mayaṁ kusalaṁ kareyyāma, kiṁ kusalaṁ kareyyāma, yaṁnūna mayaṁ pāṇātipātā virameyyāma, idaṁ kusalaṁ dhammaṁ samādāya vatteyyāmā"ti. Te pāṇātipātā viramissanti, idaṁ kusalaṁ dhammaṁ samādāya vattissanti. Te kusalānaṁ dhammānaṁ samādānahetu āyunāpi vaḍḍhissanti, vaṇṇenapi vaḍḍhissanti. Tesaṁ āyunāpi vaḍḍhamānānaṁ vaṇṇenapi vaḍḍhamānānaṁ dasavassāyukānaṁ manussānaṁ vīsativassāyukā puttā bhavissanti.

Atha kho tesaṁ bhikkhave sattānaṁ evaṁ bhavissati "mayaṁ kho kusalānaṁ dhammānaṁ samādānahetu āyunāpi vaḍḍhāma, vaṇṇenapi vaḍḍhāma, yaṁnūna mayaṁ bhiyyoso mattāya kusalaṁ kareyyāma, kiṁ kusalaṁ kareyyāma, yaṁnūna mayaṁ adinnādānā virameyyāma. Kāmesumicchācārā virameyyāma. Musāvādā virameyyāma. Pisuṇāya vācāya virameyyāma. Pharusāya vācāya virameyyāma. Samphappalāpā virameyyāma. Abhijjhaṁ pajaheyyāma. Byāpādaṁ pajaheyyāma. Micchādiṭṭhiṁ pajaheyyāma. Tayo dhamme pajaheyyāma, adhammarāgaṁ visamalobhaṁ micchādhammaṁ. Yaṁnūna mayaṁ matteyyā assāma petteyyā sāmaññā brahmaññā kule jeṭṭhāpacāyino, idaṁ kusalaṁ dhammaṁ samādāya vatteyyāmā"ti. Te matteyyā bhavissanti petteyyā

1. Kiñci (Ka)
2. Te tiṇagahanaṁ vanagahanaṁ rukkhagahanaṁ nadīviduggaṁ pabbatavisamaṁ (Sī, I)

sāmaññā brahmaññā kule jeṭṭhāpacāyino, idaṁ kusalaṁ dhammaṁ samādāya vattissanti.

Te kusalānaṁ dhammānaṁ samādānahetu āyunāpi vaḍḍhissanti, vaṇṇenapi vaḍḍhissanti. Tesaṁ āyunāpi vaḍḍhamānānaṁ vaṇṇenapi vaḍḍhamānānaṁ vīsativassāyukānaṁ manussānaṁ cattārīsavassāyukā puttā bhavissanti. Cattārīsavassāyukānaṁ manussānaṁ asītivassāyukā puttā bhavissanti. Asītivassāyukānaṁ manussānaṁ saṭṭhivassasatāyukā puttā bhavissanti. Saṭṭhivassāsatāyukānaṁ manussānaṁ vīsati-tivassasatāyukā puttā bhavissanti. Vīsati-tivassasatāyukānaṁ manussānaṁ cattārīsa-chabbassasatāyukā puttā bhavissanti. Cattārīsa-chabbassasatāyukānaṁ manussānaṁ dvevassasahassāyukā puttā bhavissanti. Dvevassasahassāyukānaṁ manussānaṁ cattārivassasahassāyukā puttā bhavissanti. Cattārivassasahassāyukānaṁ manussānaṁ aṭṭhavassasahassāyukā puttā bhavissanti. Aṭṭhavassasahassāyukānaṁ manussānaṁ vīsativassasahassāyukā puttā bhavissanti. Vīsativassasahassāyukānaṁ manussānaṁ cattārīsavassasahassāyukā puttā bhavissanti. Cattārīsavassasahassāyukānaṁ manussānaṁ asītivassasahassāyukā puttā bhavissanti. Asītivassa-sahassāyukesu bhikkhave manussesu pañcavassasatikā kumārikā alaṁpateyyā bhavissanti.

Saṅkharāja-uppatti

106. Asītivassasahassāyukesu bhikkhave manussesu tayo ābādhā bhavissanti, icchā anasanaṁ jarā. Asītivassasahassāyukesu bhikkhave manussesu ayaṁ Jambudīpo iddho ceva bhavissati phīto ca, kukkuṭasampātikā gāmanigamarājadhāniyo[1]. Asītivassasahassāyukesu bhikkhave manussesu ayaṁ Jambudīpo avīci maññe phuṭo bhavissati manussehi, seyyathāpi naḷavanaṁ vā saravanaṁ[2] vā. Asītivassasahassāyukesu bhikkhave manussesu ayaṁ Bārāṇasī Ketumatī nāma rājadhānī bhavissati iddhā ceva phītā ca bahujanā ca ākiṇṇamanussā ca subhikkhā ca. Asītivassasahassāyukesu bhikkhave

1. Gāmanigamajanapadā rājadhāniyo (Ka) 2. Sāravanaṁ (Syā)

manussesu imasmiṁ Jambudīpe caturāsīti nagarasahassāni bhavissanti Ketumatīrājadhānīpamukhāni. Asītivassasahassāyukesu bhikkhave manussesu Ketumatiyā rājadhāniyā Saṅkho nāma rājā uppajjissati cakkavattī dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta ratanāni bhavissanti, seyyathidaṁ, cakkaratanaṁ hatthiratanaṁ assaratanaṁ maṇiratanaṁ itthiratanaṁ gahapatiratanaṁ pariṇāyakaratanameva sattamaṁ. Parosahassaṁ kho panassa puttā bhavissanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā, so imaṁ pathaviṁ sāgarapariyantaṁ adaṇḍena asatthena dhammena abhivijiya ajjhāvasissati.

Metteyyabuddhuppāda

107. Asītivassasahassāyukesu bhikkhave manussesu Metteyyo nāma Bhagavā loke uppajjissati Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā seyyathāpāhametarahi loke uppanno Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā. So imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedessati, seyyathāpāhametarahi imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedemi. So dhammaṁ desessati ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāsessati, seyyathāpāhametarahi dhammaṁ desemi ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāsemi. So anekasahassaṁ[1] bhikkhusaṁghaṁ pariharissati, seyyathāpāhametarahi anekasataṁ bhikkhusaṁghaṁ pariharāmi.

108. Atha kho bhikkhave Saṅkho nāma rājā yo so yūpo raññā Mahāpanādena kārāpito, taṁ yūpaṁ ussāpetvā ajjhāvasitvā taṁ

---

1. Anekasatasahassaṁ (Ka)

datvā vissajjitvā samaṇabrāhmaṇakapaṇaddhikavaṇibbakayācakānaṁ dānaṁ datvā Metteyyassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa santike kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajissati. So evaṁ pabbajito samāno eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati.

109. Attadīpā bhikkhave viharatha attasaraṇā anaññasaraṇā dhammadīpā dhammasaraṇā anaññasaraṇā. Kathañca bhikkhave bhikkhu attadīpo viharati attasaraṇo anaññasaraṇo dhammadīpo dhammasaraṇo anaññasaraṇo. Idha bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Vedanāsu vedanānupassī -pa-. Citte cittānupassī -pa-. Dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu attadīpo viharati attasaraṇo anaññasaraṇo dhammadīpo dhammasaraṇo anaññasaraṇo.

Bhikkhuno-āyuvaṇṇādivaḍḍhanakathā

110. Gocare bhikkhave caratha sake pettike visaye. Gocare bhikkhave carantā sake pettike visaye āyunāvi vaḍḍhissatha, vaṇṇenapi vaḍḍhissatha, sukhenapi vaḍḍhissatha, bhogenapi vaḍḍhissatha, balenapi vaḍḍhissatha.

Kiñca bhikkhave bhikkhuno āyusmiṁ. Idha bhikkhave bhikkhu chandasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, vīriyasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, cittasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, vīmaṁsāsamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. So imesaṁ catunnaṁ iddhipādānaṁ bhāvitattā bahulīkatattā ākaṅkhamāno kappaṁ vā tiṭṭheyya kappāvasesaṁ vā. Idaṁ kho bhikkhave bhikkhuno āyusmiṁ.

Kiñca bhikkhave bhikkhuno vaṇṇasmiṁ. Idha bhikkhave bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati ācāragocarasampanno aṇumattesu

vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Idaṁ kho bhikkhave bhikkhuno vaṇṇasmiṁ.

Kiñca bhikkhave bhikkhuno sukhasmiṁ. Idha bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ. Tatiyaṁ jhānaṁ. Catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho bhikkhave bhikkhuno sukhasmiṁ.

Kiñca bhikkhave bhikkhuno bhogasmiṁ. Idha bhikkhave bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. Karuṇāsahagatena cetasā -pa-. Muditāsahagatena cetasā -pa-. Upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. Idaṁ kho bhikkhave bhikkhuno bhogasmiṁ.

Kiñca bhikkhave bhikkhuno balasmiṁ. Idha bhikkhave bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññavimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Idaṁ kho bhikkhave bhikkhuno balasmiṁ.

Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekabalaṁpi samanupassāmi, yaṁ evaṁ duppasahaṁ, yathayidaṁ bhikkhave mārabalaṁ. Kusalānaṁ bhikkhave dhammānaṁ samādānahetu evamidaṁ puññaṁ pavaḍḍhatīti. Idamavoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

Cakkavattisuttaṁ niṭṭhitaṁ tatiyaṁ.

4. Aggaññasutta

Vāseṭṭhabhāradvāja

111. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātupāsāde. Tena kho pana samayena Vāseṭṭhabhāradvājā bhikkhūsu parivasanti bhikkhubhāvaṁ ākaṅkhamānā. Atha kho Bhagavā, sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito pāsādā orohitvā pāsādapacchāyāyaṁ[1] abbhokāse caṅkamati.

112. Addasā kho Vāseṭṭho Bhagavantaṁ sayanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhitaṁ pāsādā orohitvā pāsādapacchāyāyaṁ abbhokāse caṅkamantaṁ, disvāna Bhāradvājaṁ āmantesi "ayaṁ āvuso Bhāradvāja Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito pāsādā orohitvā pāsādapacchāyāyaṁ abbhokāse caṅkamati. Āyāmāvuso Bhāradvāja yena Bhagavā tenupasaṅkamissāma, appeva nāma labheyyāma Bhagavato santikā[2] dhammiṁ kathaṁ savanāyā"ti. "Evamāvuso"ti kho Bhāradvājo Vāseṭṭhassa paccassosi.

113. Atha kho Vāseṭṭhabhāradvājā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā Bhagavantaṁ caṅkamantaṁ anucaṅkamiṁsu. Atha kho Bhagavā Vāseṭṭhaṁ āmantesi "tumhe khvattha Vāseṭṭha brāhmaṇajaccā brāhmaṇakulīnā brāhmaṇakulā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, kacci vo Vāseṭṭha brāhmaṇā na akkosanti na paribhāsantī"ti. Taggha no bhante brāhmaṇā akkosanti paribhāsanti attarūpāya paribhāsāya paripuṇṇāya no aparipuṇṇāyāti. Yathā kathaṁ pana vo Vāseṭṭha brāhmaṇā akkosanti paribhāsanti attarūpāya paribhāsāya paripuṇṇāya no aparipuṇṇāyāti. Brāhmaṇā bhante evamāhaṁsu "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīnā aññe vaṇṇā[3]. Brāhmaṇova sukko

---

1. Pāsādacchāyāyaṁ (Ka)
2. Sammukhā (Syā, Ka)
3. Hīno añño vaṇṇo (Sī, I, Ma 2 Madhurasutta)

vaṇṇo, kaṇhā aññe vaṇṇā[1]. Brāhmaṇāva sujjhanti, no abrāhmaṇā. Brāhmaṇāva[2] brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā. Te tumhe seṭṭhaṁ vaṇṇaṁ hitvā hīnamattha vaṇṇaṁ ajjhupagatā yadidaṁ muṇḍake samaṇake ibbhe kaṇhe bandhupādāpacce. Tayidaṁ na sādhu, tayidaṁ nappatirūpaṁ, yaṁ tumhe seṭṭhaṁ vaṇṇaṁ hitvā hīnamattha vaṇṇaṁ ajjhupagatā yadidaṁ muṇḍake samaṇake ibbhe kaṇhe bandhupādāpacceti. Evaṁ kho no bhante brāhmaṇā akkosanti paribhāsanti attarūpāya paribhāsāya paripuṇṇāya, no aparipuṇṇāyāti.

114. Taggha vo Vāseṭṭha brāhmaṇā porāṇaṁ assarantā evamāhaṁsu "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīnā aññe vaṇṇā. Brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇhā aññe vaṇṇā. Brāhmaṇāva sujjhanti, no abrāhmaṇā. Brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā"ti. Dissanti kho pana Vāseṭṭha brāhmaṇānaṁ brāhmaṇiyo utuniyopi gabbhiniyopi vijāyamānāpi pāyamānāpi. Te ca brāhmaṇā yonijāva samānā evamāhaṁsu "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīnā aññe vaṇṇā. Brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇhā aññe vaṇṇā. Brāhmaṇāva sujjhanti, no abrāhmaṇā. Brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā"ti. Te[3] brahmānañceva abbhācikkhanti, musā ca bhāsanti, bahuñca apuññaṁ pasavanti.

Catuvaṇṇasuddhi

115. Cattārome Vāseṭṭha vaṇṇā khattiyā brāhmaṇā vessā suddā. Khattiyopi kho Vāseṭṭha idhekacco pāṇātipātī hoti adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchādiṭṭhī. Iti kho Vāseṭṭha yeme dhammā akusalā akusalasaṅkhātā sāvajjā sāvajjasaṅkhātā asevitabbā asevitabbasaṅkhātā na-alamariyā na-alamariyasaṅkhātā kaṇhā kaṇhavipākā viññugarahitā, khattiyepi te[4] idhekacce sandissanti. Brāhmaṇopi kho Vāseṭṭha -pa-. Vessopi kho Vāseṭṭha -pa-. Suddopi kho Vāseṭṭha

---

1. Kaṇho añño vaṇṇo (Sī, I, Ma. 2 Madhurasutta)
2. Brāhmaṇā (Syā)
3. Te ca (Syā, Ka)
4. Kho Vāseṭṭha (Ka)

idhekacco pāṇātipātī hoti adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchādiṭṭhī. Iti kho Vāseṭṭha yeme dhammā akusalā akusalasaṅkhātā -pa- kaṇhā kaṇhavipākā viññugarahitā, suddepi te idhekacce sandissanti.

Khattiyopi kho Vāseṭṭha idhekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato, kāmesumicchācārā paṭivirato, musāvādā paṭivirato, pisuṇāya vācāya paṭivirato, pharusāya vācāya paṭivirato, samphappalāpā paṭivirato, anabhijjhālu, abyāpannacitto, sammādiṭṭhī. Iti kho Vāseṭṭha yeme dhammā kusalā kusalasaṅkhātā anavajjā anavajjasaṅkhātā sevitabbā sevitabbasaṅkhātā alamariyā alamariyasaṅkhātā sukkā sukkavipākā viññuppasatthā, khattiyepi te idhekacce sandissanti. Brāhmaṇopi kho Vāseṭṭha -pa-. Vessopi kho Vāseṭṭha -pa-. Suddopi kho Vāseṭṭha idhekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa- anabhijjhālu, abyāpannacitto, sammādiṭṭhī. Iti kho Vāseṭṭha yeme dhammā kusalā kusalasaṅkhātā anavajjā anavajjasaṅkhātā sevitabbā sevitabbasaṅkhātā alamariyā alamariyasaṅkhātā sukkā sukkavipākā viññuppasatthā, suddepi te idhekacce sandissanti.

116. Imesu kho Vāseṭṭha catūsu vaṇṇesu evaṁ ubhayavokiṇṇesu vattamānesu kaṇha sukkesu dhammesu viññugarahitesu ceva viññuppasatthesu ca yadettha brāhmaṇā evamāhaṁsu "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīnā aññe vaṇṇā. Brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇhā aññe vaṇṇā. Brāhmaṇāva sujjhanti, no abrāhmaṇā. Brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā"ti. Taṁ tesaṁ viññū nānujānanti. Taṁ kissa hetu, imesaṁ hi Vāseṭṭha catunnaṁ vaṇṇānaṁ yo hoti bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano sammadaññāvimutto, so nesaṁ aggamakkhāyati dhammeneva, no adhammena. Dhammo hi Vāseṭṭha seṭṭho janetasmiṁ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

117. Tadamināpetaṁ Vāseṭṭha pariyāyena veditabbaṁ, yathā dhammova seṭṭho janetasmiṁ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

Jānāti kho[1] Vāseṭṭha rājā Pasenadi Kosalo "samaṇo Gotamo anantarā[2] Sakyakulā pabbajito"ti. Sakyā kho pana Vāseṭṭha rañño Pasenadissa Kosalassa anuyuttā[3] bhavanti. Karonti kho Vāseṭṭha Sakyā rañño Pasenadimhi Kosale nipaccakāraṁ abhivādanaṁ paccuṭṭhānaṁ añjalikammaṁ sāmīcikammaṁ. Iti kho Vāseṭṭha yaṁ karonti Sakyā rañño Pasenadimhi Kosale nipaccakāraṁ abhivādanaṁ paccuṭṭhānaṁ añjalikammaṁ sāmīcikammaṁ. Karoti taṁ rājā Pasenadi Kosalo Tathāgate nipaccakāraṁ abhivādanaṁ paccuṭṭhānaṁ añjalikammaṁ sāmīcikammaṁ, na naṁ[4] "sujāto samaṇo Gotamo, dujjātohamasmi. Balavā samaṇo Gotamo, dubbalohamasmi. Pāsādiko samaṇo Gotamo, dubbaṇṇohamasmi. Mahesakkho samaṇo Gotamo, appesakkhohamasmī"ti. Atha kho naṁ dhammaṁyeva sakkaronto dhammaṁ garuṁ karonto dhammaṁ mānento dhammaṁ pūjento dhammaṁ apacāyamāno evaṁ rājā Pasenadi Kosalo Tathāgate nipaccakāraṁ kāroti abhivādanaṁ paccuṭṭhānaṁ añjalikammaṁ sāmīcikammaṁ. Imināpi kho etaṁ Vāseṭṭha pariyāyena veditabbaṁ, yathā dhammo seṭṭho janetasmiṁ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

118. Tumhe khvattha Vāseṭṭha nānājaccā nānānāmā nānāgottā nānākulā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, "ke tumhe"ti puṭṭhā samānā "samaṇā Sakyaputtiyāmhā"ti paṭijānātha. Yassa kho panassa Vāseṭṭha Tathāgate saddhā niviṭṭhā mūlajātā patiṭṭhitā daḷhā asaṁhāriyā samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā kenaci vā lokasmiṁ, tassetaṁ kallaṁ vacanāya "Bhagavatomhi putto oraso mukhato jāto dhammajo dhammanimmito dhammadāyādo"ti. Taṁ kissa hetu, Tathāgatassa hetaṁ Vāseṭṭha adhivacanaṁ "dhammakāyo" itipi "brahmakāyo" itipi "dhammabhūto" itipi "brahmabhūto" itipi.

119. Hoti kho so Vāseṭṭha samayo yaṁ kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena ayaṁ loko saṁvaṭṭati, saṁvaṭṭamāne loke yebhuyyena sattā Ābhassarasaṁvattanikā honti. Te tattha

---

1. Kho pana (Ka)
2. Anuttaro (bahūsu)
3. Anantarā anuyantā (Syā), anantarā anuyuttā (Ka)
4. Nanu (bahūsu)

honti manomayā pītibhakkhā sayaṁpabhā antalikkhacarā subhaṭṭhāyino ciraṁ dīghamaddhānaṁ tiṭṭhanti.

Hoti kho so Vāseṭṭha samayo yaṁ kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena ayaṁ loko vivaṭṭati, vivaṭṭamāne loke yebhuyyena sattā Ābhassarakāyā cavitvā itthattaṁ āgacchanti. Tedha honti manomayā pītibhakkhā sayaṁpabhā antalikkhacarā subhaṭṭhāyino ciraṁ dīghamaddhānaṁ tiṭṭhanti.

Rasapathavipātubhāva

120. Ekodakībhūtaṁ kho pana Vāseṭṭha tena samayena hoti andhakāro andhakāratimisā. Na candimasūriyā paññāyanti, na nakkhattāni tārakarūpāni paññāyanti, na rattindivā paññāyanti, na māsaḍḍhamāsā paññāyanti, na utusaṁvacchārā paññāyanti, na itthipumā paññāyanti, sattā sattātveva saṅkhyaṁ gacchanti. Atha kho tesaṁ Vāseṭṭha sattānaṁ kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena rasapathavī udakasmiṁ samatani[1], seyyathāpi nāma payaso tattassa[2] nibbāyamānassa upari santānakaṁ hoti, evameva pāturahosi. Sā ahosi vaṇṇasampannā gandhasampannā rasasampannā, seyyathāpi nāma sampannaṁ vā sappi sampannaṁ vā navanītaṁ evaṁvaṇṇā ahosi. Seyyathāpi nāma khuddamadhuṁ[3] aneḷakaṁ[4], evamassādā ahosi. Atha kho Vāseṭṭha aññataro satto lolajātiko "ambho kimevidaṁ bhavissatī"ti rasapathaviṁ aṅguliyā sāyi. Tassa rasapathaviṁ aṅguliyā sāyato acchādesi, taṇhā cassa okkami. Aññepi kho Vāseṭṭha sattā tassa sattassa diṭṭhānugatiṁ āpajjamānā rasapathaviṁ aṅguliyā sāyiṁsu. Tesaṁ rasapathaviṁ aṅguliyā sāyataṁ acchādesi, taṇhā ca tesaṁ okkami.

Candimasūriyādipātubhāva

121. Atha kho te Vāseṭṭha sattā rasapathaviṁ hatthehi āluppakārakaṁ upakkamiṁsu paribhuñjituṁ. Yato kho te[5] Vāseṭṭha sattā

---

1. Samatāni (bahūsu) 2. Payatattassa (Syā) 3. Khuddaṁ madhuṁ (Ka-Sī)
4. Anelakaṁ (Sī, I) 5. Yato kho (Sī, Syā, I)

rasapathaviṁ hatthehi āluppakārakaṁ upakkamiṁsu paribhuñjituṁ. Atha tesaṁ sattānaṁ sayaṁpabhā antaradhāyi. Sayaṁpabhāya antarahitāya candimasūriyā pāturahesuṁ. Candimasūriyesu pātubhūtesu nakkhattāni tārakarūpāni pāturahesuṁ. Nakkhattesu tārakarūpesu pātubhūtesu rattindivā paññāyiṁsu. Rattindivesu paññāyamānesu māsaḍḍhamāsā paññāyiṁsu. Māsaḍḍhamāsesu paññāyamānesu utusaṁvaccharā paññāyiṁsu. Ettāvatā kho Vāseṭṭha ayaṁ loko puna vivaṭṭo hoti.

122. Atha kho te Vāseṭṭha sattā rasapathaviṁ paribhuñjantā tambhakkhā[1] tadāhārā ciraṁ dīghamaddhānaṁ aṭṭhaṁsu. Yathā yathā kho te Vāseṭṭha sattā rasapathaviṁ paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciraṁ dīghamaddhānaṁ aṭṭhaṁsu, tathā tathā tesaṁ sattānaṁ (rasapathaviṁ paribhuñjantānaṁ)[2] kharattañceva kāyasmiṁ okkami, vaṇṇavevaṇṇatā[3] ca paññāyittha. Ekidaṁ sattā vaṇṇavanto honti, ekidaṁ sattā dubbaṇṇā. Tattha ye te sattā vaṇṇavanto, te dubbaṇṇe satte atimaññanti "mayametehi vaṇṇavantatarā, amhehete dubbaṇṇatarā"ti. Tesaṁ vaṇṇātimānapaccayā mānātimānajātikānaṁ rasapathavī antaradhāti, rasāya pathaviyā antarahitāya sannipatiṁsu, sannipatitvā anutthuniṁsu "ahorasaṁ ahorasan"ti. Tadetarahipi manussā kañcideva surasaṁ[4] labhitvā evamāhaṁsu "ahorasaṁ ahorasan"ti. Tadeva porāṇaṁ aggaññaṁ akkharaṁ anusaranti, na tvevassa atthaṁ ājānanti.

Bhūmipappaṭakapātubhāva

123. Atha kho tesaṁ Vāseṭṭha sattānaṁ rasāya pathaviyā antarahitāya bhūmipappaṭako pāturahosi. Seyyathāpi nāma ahicchattako, evameva pāturahosi. So ahosi vaṇṇasampanno gandhasampanno rasasampanno, seyyathāpi nāma sampannaṁ vā sappi sampannaṁ vā navanītaṁ evaṁvaṇṇo ahosi. Seyyathāpi nāma khuddamadhuṁ aneḷakaṁ, evamassādo ahosi.

---

1. Tabbhakkhā (Syā)
2. ( ) Sī-Syā-I-potthakesu natthi,
3. Vaṇṇavevajjatā (Ṭīkā)
4. Sādhurasaṁ (Sī, Syā, I)

Atha kho te Vāseṭṭha sattā bhūmipappaṭakaṁ upakkamiṁsu paribhuñjituṁ. Te taṁ paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciraṁ dīghamaddhānaṁ aṭṭhaṁsu. Yathā yathā kho te Vāseṭṭha sattā bhūmipappaṭakaṁ paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciraṁ dīghamaddhānaṁ aṭṭhaṁsu, tathā tathā tesaṁ sattānaṁ bhiyyoso mattāya kharattañceva kāyasmiṁ okkami, vaṇṇavevaṇṇatā ca paññāyittha. Ekidaṁ sattā vaṇṇavanto honti, ekidaṁ sattā dubbaṇṇā. Tattha ye te sattā vaṇṇavanto, te dubbaṇṇe satte atimaññanti "mayametehi vaṇṇavantatarā, amhehete dubbaṇṇatarā"ti. Tesaṁ vaṇṇātimānapaccayā mānātimānajātikānaṁ bhūmipappaṭako antaradhāyi.

Padālatāpātubhāva

124. Bhūmipappaṭake antarahite padālatā[1] pāturahosi, seyyathāpi nāma kalambukā[2], evameva pāturahosi. Sā ahosi vaṇṇasampannā gandhasampannā rasasampannā, seyyathāpi nāma sampannaṁ vā sappi sampannaṁ vā navanītaṁ evaṁvaṇṇā ahosi. Seyyathāpi nāma khuddamadhuṁ aneḷakaṁ, evamassādā ahosi.

Atha kho te Vāseṭṭha sattā padālataṁ upakkamiṁsu paribhuñjituṁ. Te taṁ paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciraṁ dīghamaddhānaṁ aṭṭhaṁsu. Yathā yathā kho te Vāseṭṭha sattā padālataṁ paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciraṁ dīghamaddhānaṁ aṭṭhaṁsu, tathā tathā tesaṁ sattānaṁ bhiyyoso mattāya kharattañceva kāyasmiṁ okkami, vaṇṇavevaṇṇatā ca paññāyittha. Ekidaṁ sattā vaṇṇavanto honti, ekidaṁ sattā dubbaṇṇā. Tattha ye te sattā vaṇṇavanto, te dubbaṇṇe satte atimaññanti "mayametehi vaṇṇavantatarā, amhehete dubbaṇṇatarā"ti. Tesaṁ vaṇṇātimānapaccayā mānātimānajātikānaṁ padālatā antaradhāyi.

Padālatāya antarahitāya sannipatiṁsu, sannipatitvā anutthuniṁsu "ahu vata no, ahāyi vata no padālatā"ti. Tadetarahipi manussā kenaci[3] dukkhadhammena phuṭṭhā evamāhaṁsu "ahu vata no,

---

1. Bhaddālatā (Sī) 2. Kalambakā (Syā) 3. Kenacideva (Sī, Syā, I)

ahāyi vata no”ti. Tadeva porāṇaṁ aggaññaṁ akkharaṁ anusaranti, na tvevassa atthaṁ ājānanti.

Akaṭṭhapākasālipātubhāva

125. Atha kho tesaṁ Vāseṭṭha sattānaṁ padālatāya antarahitāya akaṭṭhapāko sāli pāturahosi akaṇo athuso suddho sugandho taṇḍulapphalo. Yaṁ taṁ sāyaṁ sāyamāsāya āharanti, pāto taṁ hoti pakkaṁ paṭiviruḷhaṁ. Yaṁ taṁ pāto pātarāsāya āharanti, sāyaṁ taṁ hoti pakkaṁ paṭivirūḷhaṁ, nāpadānaṁ paññāyati. Atha kho te Vāseṭṭha sattā akaṭṭhapākaṁ sāliṁ paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciraṁ dīghamaddhānaṁ aṭṭhaṁsu.

Itthipurisaliṅgapātubhāva

126. Yathā yathā kho te Vāseṭṭha sattā akaṭṭhapākaṁ sāliṁ paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciraṁ dīghamaddhānaṁ aṭṭhaṁsu, tathā tathā tesaṁ sattānaṁ bhiyyoso mattāya kharattañceva kāyasmiṁ okkami, vaṇṇavevaṇṇatā ca paññāyittha, itthiyā ca itthiliṅgaṁ pāturahosi purisassa ca purisaliṅgaṁ, itthī ca purisaṁ ativelaṁ upanijjhāyati puriso ca itthiṁ. Tesaṁ ativelaṁ aññamaññaṁ upanijjhāyataṁ sārāgo udapādi, pariḷāho kāyasmiṁ okkami. Te pariḷāhapaccayā methunaṁ dhammaṁ paṭiseviṁsu.

Ye kho pana te Vāseṭṭha tena samayena sattā passanti methunaṁ dhammaṁ paṭisevante, aññe paṁsuṁ khipanti, aññe seṭṭhiṁ khipanti, aññe gomayaṁ khipanti “nassa asuci[1] nassa asuci[1]”ti, “kathaṁ hi nāma satto sattassa evarūpaṁ karissatī”ti. Tadetarahipi manussā ekaccesu janapadesu vadhuyā nibbuyhamānāya[2] aññe paṁsuṁ khipanti, aññe seṭṭhiṁ khipanti, aññe gomayaṁ khipanti. Tadeva porāṇaṁ aggaññaṁ akkharaṁ anusaranti, na tvevassa atthaṁ ājānanti.

---

1. Vasali (Syā), vasalī (Ka)

2. Nivayhamānāya, niggayhamānāya (Ka)

Methunadhammasamācāra

127. Adhammasammataṁ kho pana[1] Vāseṭṭha tena samayena hoti, tadetarahi dhammasammataṁ. Ye kho pana Vāseṭṭha tena samayena sattā methunaṁ dhammaṁ paṭisevanti, te māsampi dvemāsampi na labhanti gāmaṁ vā nigamaṁ vā pavisituṁ. Yato kho te Vāseṭṭha sattā tasmiṁ asaddhamme ativelaṁ pātabyataṁ āpajjiṁsu. Atha agārāni upakkamiṁsu kātuṁ tasseva asaddhammassa paṭicchādanatthaṁ. Atha kho Vāseṭṭha aññatarassa sattassa alasajātikassa etadahosi "ambho kimevāhaṁ vihaññāmi sāliṁ āharanto sāyaṁ sāyamāsāya pāto pātarāsāya, yaṁnūnāhaṁ sāliṁ āhareyyaṁ sakideva[2] sāyapātarāsāyā"ti.

Atha kho so Vāseṭṭha satto sāliṁ āhāsi sakideva sāyapātarāsāya. Atha kho Vāseṭṭha aññataro satto yena so satto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā taṁ sattaṁ etadavoca "ehi bho satta sālāhāraṁ gamissāmā"ti. Alaṁ bho satta āhato[3] me sāli sakideva sāyapātarāsāyāti. Atha kho so Vāseṭṭha satto tassa sattassa diṭṭhānugatiṁ āpajjamāno sāliṁ āhāsi sakideva dvīhāya. Evampi kira bho sādhūti.

Atha kho Vāseṭṭha aññataro satto yena so satto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā taṁ sattaṁ etadavoca "ehi bho satta sālāhāraṁ gamissāmā"ti. Alaṁ bho satta āhato me sāli sakideva dvīhāyāti. Atha kho so Vāseṭṭha satto tassa sattassa diṭṭhānugatiṁ āpajjamāno sāliṁ āhāsi sakideva catūhāya, evampi kira bho sādhūti.

Atha kho Vāseṭṭha aññataro satto yena so satto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā taṁ sattaṁ etadavoca "ehi bho satta sālāhāraṁ gamissāmā"ti. Alaṁ bho satta āhato me sāli sakideva catūhāyāti. Atha kho so Vāseṭṭha satto tassa

---

1. Adhammasammataṁ taṁ kho pana (Syā), adhammasammataṁ kho pana taṁ (?)
2. Sakiṁdeva (Ka)
3. Āhaṭo (Syā)

sattassa diṭṭhānugatiṁ āpajjamāno sāliṁ āhāsi sakideva aṭṭhāhāya, evampi kira bho sādhūti.

Yato kho te Vāseṭṭha sattā sannidhikārakaṁ sāliṁ upakkamiṁsu paribhuñjituṁ. Atha kaṇopi taṇḍulaṁ pariyonandhi, thusopi taṇḍulaṁ pariyonandhi, lūnampi nappaṭivirūḷhaṁ, apadānaṁ paññāyittha, saṇḍasaṇḍā sālayo aṭṭhaṁsu.

Sālivibhāga

128. Atha kho te Vāseṭṭha sattā sannipatiṁsu, sannipatitvā anutthuniṁsu "pāpakā vata bho dhammā sattesu pātubhūtā, mayaṁ hi pubbe manomayā ahumhā pītibhakkhā sayaṁpabhā antalikkhacarā subhaṭṭhāyino, ciraṁ dīghamaddhānaṁ aṭṭhamhā, tesaṁ no amhākaṁ kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena rasapathavī udakasmiṁ samatani, sā ahosi vaṇṇasampannā gandhasampannā rasasampannā. Te mayaṁ rasapathaviṁ hatthehi āluppakārakaṁ upakkamimha paribhuñjituṁ, tesaṁ no rasapathaviṁ hatthehi āluppakārakaṁ upakkamataṁ paribhuñjituṁ sayaṁpabhā antaradhāyi, tāya antarahitāya candimasūriyā pāturahesuṁ, candimasūriyesu pātubhūtesu nakkhattāni tārakarūpāni pāturahesuṁ, nakkhattesu tārakarūpesu pātubhūtesu rattindivā paññāyiṁsu, rattindivesu paññāyamānesu māsaḍḍhamāsā paññāyiṁsu, māsaḍḍhamāsesu paññāyamānesu utusaṁvaccharā paññāyiṁsu. Te mayaṁ rasapathaviṁ paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciraṁ dīghamaddhānaṁ aṭṭhamhā. Tesaṁ no pāpakānaṁyeva akusalānaṁ dhammānaṁ pātubhāvā rasapathavī antaradhāyi, rasapathaviyā antarahitāya bhūmipappaṭako pāturahosi, so ahosi vaṇṇasampanno gandhasampanno rasasampanno. Te mayaṁ bhūmipappaṭakaṁ upakkamimha paribhuñjituṁ, te mayaṁ taṁ paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciraṁ dīghamaddhānaṁ aṭṭhamhā. Tesaṁ no pāpakānaṁyeva akusalānaṁ dhammānaṁ pātubhāvā bhūmipappaṭako antaradhāyi, bhūmipappaṭake antarahite padālatā pāturahosi, sā ahosi vaṇṇasampannā gandhasampannā rasasampannā. Te mayaṁ padālataṁ upakkamimha paribhuñjituṁ, te mayaṁ taṁ paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciraṁ dīghamaddhānaṁ aṭṭhamhā, tesaṁ no pāpakānaṁyeva akusalānaṁ dhammānaṁ

pātubhāvā padālatā antaradhāyi, padālatāya antarahitāya akaṭṭhapāko sāli pāturahosi akaṇo athuso suddho sugandho taṇḍulapphalo. Yaṁ taṁ sāyaṁ sāyamāsāya āharāma, pāto taṁ hoti pakkaṁ paṭivirūḷhaṁ. Yaṁ taṁ pāto pātarāsāya āharāma, sāyaṁ taṁ hoti pakkaṁ paṭivirūḷhaṁ. Nāpadānaṁ paññāyittha. Te mayaṁ akaṭṭhapākaṁ sāliṁ paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciraṁ dīghamaddhānaṁ aṭṭhamhā. Tesaṁ no pāpakānaṁyeva akusalānaṁ dhammānaṁ pātubhāvā kaṇopi taṇḍulaṁ pariyonandhi, thusopi taṇḍulaṁ pariyonandhi, lūnampi nappaṭivirūḷhaṁ, apadānaṁ paññāyittha, saṇḍasaṇḍā sālayo ṭhitā. Yaṁnūna mayaṁ sāliṁ vibhajeyyāma, mariyādaṁ ṭhapeyyāmā"ti. Atha kho te Vāseṭṭha sattā sāliṁ vibhajiṁsu, mariyādaṁ ṭhapesuṁ.

129. Atha kho Vāseṭṭha aññataro satto lolajātiko sakaṁ bhāgaṁ parirakkhanto aññataraṁ[1] bhāgaṁ adinnaṁ ādiyitvā paribhuñji, tamenaṁ aggehesuṁ, gahetvā etadavocuṁ "pāpakaṁ vata bho satta karosi, yatra hi nāma sakaṁ bhāgaṁ parirakkhanto aññataraṁ bhāgaṁ adinnaṁ ādiyitvā paribhuñjasi, māssu bho satta punapi evarūpamakāsī"ti. "Evaṁ bho"ti kho Vāseṭṭha so satto tesaṁ sattānaṁ paccassosi. Dutiyampi kho Vāseṭṭha so satto -pa-. Tatiyampi kho Vāseṭṭha so satto sakaṁ bhāgaṁ parirakkhanto aññataraṁ bhāgaṁ adinnaṁ ādiyitvā paribhuñji, tamenaṁ aggahesuṁ, gahetvā etadavocuṁ "pāpakaṁ vata bho satta karosi, yatra hi nāma sakaṁ bhāgaṁ parirakkhanto aññataraṁ bhāgaṁ adinnaṁ ādiyitvā paribhuñjasi, māssu bho satta punapi evarūpamakāsī"ti. Aññe pāṇinā pahariṁsu, aññe leḍḍunā pahariṁsu, aññe daṇḍena pahariṁsu. Tadagge kho Vāseṭṭha adinnādānaṁ paññāyati, garahā paññāyati, musāvādo paññāyati, daṇḍādānaṁ paññāyati.

Mahāsammatarājā

130. Atha kho te Vāseṭṭha sattā sannipatiṁsu, sannipatitvā anutthuniṁsu "pāpakā vata bho dhammā sattesu pātubhūtā, yatra hi

---

1. Aññassa (?)

nāma adinnādānaṁ paññāyissati, garahā paññāyissati, musāvādo paññāyissati, daṇḍādānaṁ paññāyissati. Yaṁnūna mayaṁ ekaṁ sattaṁ sammanneyyāma, yo no sammā khīyitabbaṁ khīyeyya, sammā garahitabbaṁ garaheyya, sammā pabbājetabbaṁ pabbājeyya. Mayaṁ panassa sālīnaṁ bhāgaṁ anuppadassāmā"ti.

Atha kho te Vāseṭṭha sattā yo nesaṁ satto abhirūpataro ca dassanīyataro ca pāsādikataro ca mahesakkhataro ca. Taṁ sattaṁ upasaṅkamitvā etadavocuṁ "ehi bho satta sammā khīyitabbaṁ khīya, sammā garahitabbaṁ garaha, sammā pabbājetabbaṁ pabbājehi. Mayaṁ pana vo sālīnaṁ bhāgaṁ anuppadassāmā"ti. "Evaṁ bho"ti kho Vāseṭṭha so satto tesaṁ sattānaṁ paṭissuṇitvā sammā khīyitabbaṁ khīyi, sammā garahitabbaṁ garahi, sammā pabbājetabbaṁ pabbājesi. Te panassa sālīnaṁ bhāgaṁ anuppadaṁsu.

131. Mahājanasammatoti kho Vāseṭṭha "mahāsammato mahāsammato"tveva paṭhamaṁ akkharaṁ upanibbattaṁ. Khettānaṁ adhipatīti kho Vāseṭṭha "khattiyo khattiyo"tveva dutiyaṁ akkharaṁ upanibbattaṁ. Dhammena pare rañjetīti kho Vāseṭṭha "rājā rājā"tveva tatiyaṁ akkharaṁ upanibbattaṁ. Iti kho Vāseṭṭha evametassa khattiyamaṇḍalassa porāṇena aggaññena akkharena abhinibbatti ahosi tesaṁyeva sattānaṁ, anaññesaṁ. Sadisānaṁyeva, no asadisānaṁ. Dhammeneva, no adhammena. Dhammo hi Vāseṭṭha seṭṭho janetasmiṁ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

Brāhmaṇamaṇḍala

132. Atha kho tesaṁ Vāseṭṭha sattānaṁyeva[1] ekaccānaṁ etadahosi "pāpakā vata bho dhammā sattesu pātubhūtā, yatra hi nāma adinnādānaṁ paññāyissati, garahā paññāyissati musāvādo paññāyissati, daṇḍādānaṁ paññāyissati, pabbājanaṁ paññāyissati. Yaṁnūna mayaṁ pāpake akusale dhamme vāheyyāmā"ti. Te pāpake akusale dhamme vāhesuṁ. Pāpake akusale dhamme vāhentīti kho Vāseṭṭha "brāhmaṇā brāhmaṇā"tveva paṭhamaṁ akkharaṁ upanibbattaṁ. Te araññāyatane

1. Tesaṁ yeva kho Vāseṭṭha sattānaṁ (Sī, I)

paṇṇakuṭiyo karitvā paṇṇakuṭīsu jhāyanti vītaṅgārā vītadhūmā pannamusalā sāyaṁ sāyamāsāya pāto pātarāsāya gāmanigamarājadhāniyo osaranti ghāsamesamānā[1]. Te ghāsaṁ paṭilabhitvā punadeva araññāyatane paṇṇakuṭīsu jhāyanti. Tamenaṁ manussā disvā evamāhaṁsu "ime kho bho sattā araññāyatane paṇṇakuṭiyo karitvā paṇṇakuṭīsu jhāyanti, vītaṅgārā vītadhūmā pannamusalā sāyaṁ sāyamāsāya pāto pātarāsāya gāmanigamarājadhāniyo osaranti ghāsamesamānā. Te ghāsaṁ paṭilabhitvā punadeva araññāyatane paṇṇakuṭīsu jhāyantī"ti, jhāyantīti kho[2] Vāseṭṭha "jhāyakā jhāyakā"tveva dutiyaṁ akkharaṁ upanibbattaṁ. Tesaṁyeva kho Vāseṭṭha sattānaṁ ekacce sattā araññāyatane paṇṇakuṭīsu taṁ jhānaṁ anabhisambhuṇamānā[3] gāmasāmantaṁ nigamasāmantaṁ osaritvā ganthe karontā acchanti. Tamenaṁ manussā disvā evamāhaṁsu "ime kho bho sattā araññāyatane paṇṇakuṭīsu taṁ jhānaṁ anabhisambhuṇamānā gāmasāmantaṁ nigamasāmantaṁ osaritvā ganthe karontā acchanti, na dānime jhāyantī"ti. Na dānime[4] jhāyantīti kho Vāseṭṭha "ajjhāyakā ajjhāyakā"tveva tatiyaṁ akkharaṁ upanibbattaṁ. Hīnasammataṁ kho pana Vāseṭṭha tena samayena hoti, tadetarahi seṭṭhasammataṁ. Iti kho Vāseṭṭha evametassa brāhmaṇamaṇḍalassa porāṇena aggaññena akkharena abhinibbatti ahosi tesaṁyeva sattānaṁ, anaññesaṁ. Sadisānaṁyeva, no asadisānaṁ. Dhammeneva, no adhammena. Dhammo hi Vāseṭṭha seṭṭho janetasmiṁ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

Vessamaṇḍala

133. Tesaṁyeva kho Vāseṭṭha sattānaṁ ekacce sakkā methunaṁ dhammaṁ samādāya visukammante[5] payojesuṁ. Methunaṁ dhammaṁ samādāya visukammante payojentīti kho Vāseṭṭha "vessā vessā"tveva akkharaṁ upanibbattaṁ. Iti kho Vāseṭṭha evametassa vessamaṇḍalassa porāṇena aggaññena akkharena abhinibbatti ahosi tesaṁyeva sattānaṁ, anaññesaṁ.

---

1. Ghāsamesanā (Sī, Syā, I)
2. Paṇṇakuṭīsu jhāyanti jhāyantīti kho (Sī, I), paṇṇakuṭīsu jhāyantīti kho (Ka)
3. Anabhisaṁbhūnamānā (katthaci)
4. Na dānime jhāyanti na dānime (Sī, I, Ka)
5. Vissutakammante (Sī, I), vissukammante (Ka-Sī), visuṁ kammante (Syā, Ka)

Sadisānaṁyeva, no asadisānaṁ. Dhammeneva, no adhammena. Dhammo hi Vāseṭṭha seṭṭho janetasmiṁ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

Suddamaṇḍala

134. Tesaṁyeva kho Vāseṭṭha sattānaṁ ye te sattā avasesā, te luddācārā khuddācārā ahesuṁ. Luddācārā khuddācārāti kho Vāseṭṭha "suddā suddā"tveva akkharaṁ upanibbattaṁ. Iti kho Vāseṭṭha evametassa suddamaṇḍalassa porāṇena aggaññena akkharena abhinibbatti ahosi tesaṁyeva sattānaṁ, anaññesaṁ. Sadisānaṁyeva, no asadisānaṁ. Dhammeneva, no adhammena. Dhammo hi Vāseṭṭha seṭṭho janetasmiṁ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

135. Ahu kho so Vāseṭṭha samayo, yaṁ khattiyopi sakaṁ dhammaṁ garahamāno agārasmā anagāriyaṁ pabbajati "samaṇo bhavissāmī"ti. Brāhmaṇopi kho Vāseṭṭha -pa-. Vessopi kho Vāseṭṭha -pa-. Suddopi kho Vāseṭṭha sakaṁ dhammaṁ garahamāno agārasmā anagāriyaṁ pabbajati "samaṇo bhavissāmī"ti. Imehi kho Vāseṭṭha catūhi maṇḍalehi samaṇamaṇḍalassa abhinibbatti ahosi tesaṁyeva sattānaṁ, anaññesaṁ. Sadisānaṁyeva, no asadisānaṁ. Dhammeneva, no adhammena. Dhammo hi Vāseṭṭha seṭṭho janetasmiṁ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

Duccaritādikathā

136. Khattiyopi kho Vāseṭṭha kāyena duccaritaṁ caritvā vācāya duccaritaṁ caritvā manasā diccaritaṁ caritvā micchādiṭṭhiko micchādiṭṭhikammasamādāno[1] micchādiṭṭhikammasamādānahetu kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati. Brāhmaṇopi kho Vāseṭṭha -pa-. Vessopi kho Vāseṭṭha. Suddopi kho Vāseṭṭha. Samaṇopi kho Vāseṭṭha kāyena duccaritaṁ caritvā vācāya duccaritaṁ caritvā manasā duccaritaṁ caritvā micchādiṭṭhiko micchādiṭṭhikammasamādāno micchādiṭṭhikammasamādānahetu kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati.

---

1. Idaṁ padaṁ Sī-I-potthakesu natthi,

Khattiyopi kho Vāseṭṭha kāyena sucaritaṁ caritvā vācāya sucaritaṁ caritvā manasā sucaritaṁ caritvā sammādiṭṭhiko sammādiṭṭhikammasamādāno[1] sammādiṭṭhikammasamādānahetu kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati. Brāhmaṇopi kho Vāseṭṭha -pa-. Vessopi kho Vāseṭṭha. Suddopi kho Vāseṭṭha. Samaṇopi kho Vāseṭṭha kāyena sucaritaṁ caritvā vācāya sucaritaṁ caritvā manasā sucaritaṁ caritvā sammādiṭṭhiko sammādiṭṭhikammasamādāno sammādiṭṭhikammasamādānahetu kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati.

137. Khattiyopi kho Vāseṭṭha kāyena dvayakārī, vācāya dvayakārī, manasā dvayakārī, vimissadiṭṭhiko vimissadiṭṭhikammasamādāno vimissadiṭṭhikammasamādānahetu[2] kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sukhadukkhappaṭisaṁvedī hoti. Brāhmaṇopi kho Vāseṭṭha -pa-. Vessopi kho Vāseṭṭha. Suddopi kho Vāseṭṭha. Samaṇopi kho Vāseṭṭha kāyena dvayakārī, vācāya dvayakārī, manasā dvayakārī, vimissadiṭṭhiko vimissadiṭṭhikammasamādāno vimissadiṭṭhikammasamādānahetu kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sukhadukkhappaṭisaṁvedī hoti.

Bodhipakkhiyabhāvanā

138. Khattiyopi kho Vāseṭṭha kāyena saṁvuto vācāya saṁvuto manasā saṁvuto sattannaṁ bodhipakkhiyānaṁ dhammānaṁ bhāvanamanvāya diṭṭheva dhamme parinibbāyati[3]. Brāhmaṇopi kho Vāseṭṭha -pa-. Vessopi kho Vāseṭṭha. Suddopi kho Vāseṭṭha. Samaṇopi kho Vāseṭṭha kāyena saṁvuto vācāya saṁvuto manasā saṁvuto sattannaṁ bodhipakkhiyānaṁ dhammānaṁ bhāvanamanvāya diṭṭheva dhamme parinibbāyati.

139. Imesaṁ hi Vāseṭṭha catunnaṁ vaṇṇānaṁ yo hoti bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho

---

1. Idaṁ padaṁ Sī-I-potthakesu natthi,
2. Vimissadiṭṭhiko vimissakammasamādāno vimissakammasamādānahetu (Syā), vītimissadiṭṭhiko vītimissadiṭṭhikammasamādānahetu (Sī, I)
3. Parinibbāti (Ka)

parikkhīṇabhavasaṁyojano sammadaññā vimutto. So nesaṁ aggamakkhāyati dhammeneva, no adhammena. Dhammo hi Vāseṭṭha seṭṭho janetasmiṁ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

140. Brahmunāpesā Vāseṭṭha Sanaṅkumārena gāthā bhāsitā—

> "Khattiyo seṭṭho janetasmiṁ, ye gottapaṭisārino.
> Vijjācaraṇasampanno, so seṭṭho devamānuse"ti.

Sā kho panesā Vāseṭṭha gāthā brahmunā Sanaṅkumārena sugītā, no duggītā. Subhāsitā, no dubbhāsitā. Atthasaṁhitā, no anatthasaṁhitā. Anumatā mayā. Ahampi Vāseṭṭha evaṁ vadāmi—

> "Khattiyo seṭṭho janetasmiṁ, ye gottapaṭisārino.
> Vijjācaraṇasampanno, so seṭṭho devamānuse"ti.

Idamavoca Bhagavā. Attamanā Vāseṭṭhabhāradvājā Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

Aggaññasuttaṁ niṭṭhitaṁ catutthaṁ.

5. Sampasādanīyasutta

Sāriputtasīhanāda

141. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Nāḷandāyaṁ viharati Pāvārikambavane. Atha kho āyasmā Sāriputto yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Sāriputto Bhagavantaṁ etadavoca "evaṁpasanno ahaṁ bhante Bhagavati, na cāhu na ca bhavissati na cetarahi vijjati añño samaṇo vā brāhmaṇo vā Bhagavatā bhiyyobhiññataro yadidaṁ sambodhiyan"ti.

142. Uḷārā kho te ayaṁ Sāriputta āsabhī vācā bhāsitā, ekaṁso gahito, sīhanādo nadito, evaṁpasanno ahaṁ bhante Bhagavati, na cāhu na ca bhavissati na cetarahi vijjati añño samaṇo vā brāhmaṇo vā Bhagavatā bhiyyobhiññataro yadidaṁ sambodhiyanti. Kiṁ te[1] Sāriputta ye te ahesuṁ atītamaddhānaṁ Arahanto Sammāsambuddhā, sabbe te Bhagavanto cetasā ceto paricca viditā "evaṁsīlā te Bhagavanto ahesuṁ" itipi, "evaṁdhammā te Bhagavanto ahesuṁ" itipi, "evaṁpaññā te Bhagavanto ahesuṁ" itipi, "evaṁvihārī te Bhagavanto ahesuṁ" itipi, "evaṁvimuttā te Bhagavanto ahesuṁ" itipīti. No hetaṁ bhante.

Kiṁ pana te[2] Sāriputta ye te bhavissanti anāgatamaddhānaṁ Arahanto Sammāsambuddhā, sabbe te Bhagavanto cetasā ceto paricca viditā, "evaṁsīlā te Bhagavanto bhavissanti" itipi, "evaṁdhammā. Evaṁpaññā. Evaṁvihārī. Evaṁvimuttā te Bhagavanto bhavissanti" itipīti. No hetaṁ bhante.

Kiṁ pana te[2] Sāriputta ahaṁ etarahi Arahaṁ Sammāsambuddho cetasā ceto paricca vidito "evaṁsīlo Bhagavā" itipi, "evaṁdhammo.

---

1. Kiṁ nu (Sī, I), kiṁ nu kho te (Syā)

2. Kiṁ pana (Sī, I)

Evaṁpañño. Evaṁvihārī. Evaṁvimutto Bhagavā” itipīti. No hetaṁ bhante.

Ettha ca hi te Sāriputta atītānāgatapaccuppannesu Arahantesu Sammāsambuddhesu cetopariyañāṇaṁ natthi. Atha kiñcarahi te ayaṁ Sāriputta uḷārā āsabhī vācā bhāsitā, ekaṁso gahito, sīhanādo nadito “evaṁpasanno ahaṁ bhante Bhagavati, na cāhu na ca bhavissati na cetarahi vijjati añño samaṇo vā brāhmaṇo vā Bhagavatā bhiyyobhiññataro yadidaṁ sambodhiyan”ti.

143. Na kho me[1] bhante atītānāgatapaccuppannesu Arahantesu Sammāsambuddhesu cetopariyañāṇaṁ atthi. Api ca me[2] dhammanvayo vidito. Seyyathāpi bhante rañño paccantimaṁ nagaraṁ daḷhuddhāpaṁ[3] daḷhapākāratoraṇaṁ ekadvāraṁ. Tatrassa dovāriko paṇḍito byātto medhāvī aññātānaṁ nivāretā, ñātānaṁ pavesetā. So tassa nagarassa samantā anupariyāyapathaṁ anukkamamāno na passeyya pākārasandhiṁ vā pākāravivaraṁ vā antamaso biḷāranikkhamanamattampi. Tassa evamassa “ye kho keci oḷārikā pāṇā imaṁ nagaraṁ pavisanti vā nikkhamanti vā, sabbe te imināva dvārena pavisanti vā nikkhamanti vā”ti. Evameva kho me bhante dhammanvayo vidito. Ye te bhante ahesuṁ atītamaddhānaṁ Arahanto Sammāsambuddhā, sabbe te Bhagavanto pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe catūsu satipaṭṭhānesu suppatiṭṭhitacittā satta sambojjhaṅge yathābhūtaṁ bhāvetvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhiṁsu. Yepi te bhante bhavissanti anāgatamaddhānaṁ Arahanto Sammāsambuddhā, sabbe te Bhagavanto pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe catūsu satipaṭṭhānesu suppatiṭṭhitacittā satta sambojjhaṅge yathābhūtaṁ bhāvetvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhissanti. Bhagavāpi bhante etarahi Arahaṁ Sammāsambuddho pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe catūsu satipaṭṭhānesu

1. Na kho panetaṁ (Syā, Ka) 2. Me bhante (Sī, I, Ka) 3. Daḷhuddāpaṁ (Sī, I, Ka)

suppatiṭṭhitacitto satta sambojjhaṅge yathābhūtaṁ bhāvetvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho.

144. Idhāhaṁ bhante yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁ dhammassavanāya. Tassa me bhante Bhagavā dhammaṁ deseti uttaruttaraṁ paṇītapaṇītaṁ kaṇhasukkasappaṭibhāgaṁ. Yathā yathā me bhante Bhagavā dhammaṁ desesi uttaruttaraṁ paṇītapaṇītaṁ kaṇhasukkasappaṭibhāgaṁ, tathā tathāhaṁ tasmiṁ dhamme abhiññā idhekaccaṁ dhammaṁ dhammesu niṭṭhamagamaṁ satthari pasīdiṁ "sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, suppaṭipanno sāvakasaṁgho"ti.

Kusaladhammadesanā

145. Aparaṁ pana bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti kusalesu dhammesu. Tatrime kusalā dhammā. Seyyathidaṁ, cattāro satipaṭṭhānā cattāro sammappadhānā cattāro iddhipādā pañcindriyāni pañca balāni satta bojjhaṅgā ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Idha bhante bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhevadhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Etadānuttariyaṁ bhante kusalesu dhammesu. Taṁ Bhagavā asesamabhijānāti, taṁ Bhagavato asesamabhijānato uttari abhiññeyyaṁ natthi, yadabhijānaṁ añño samaṇo vā brāhmaṇo vā Bhagavatā bhiyyobhiññataro assa yadidaṁ kusalesu dhammesu.

Āyatanapaṇṇattidesanā

146. Aparaṁ pana bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti āyatanapaṇṇattīsu. Chayimāni bhante ajjhattikabāhirāni āyatanāni. Cakkhuñceva rūpā[1] ca, sotañceva saddā ca, ghānañceva gandhā ca, jivhā ceva rasā ca, kāyo ceva phoṭṭhabbā ca, mano ceva dhammā ca. Etadānuttariyaṁ bhante āyatanapaṇṇattīsu. Taṁ Bhagavā asesamabhijānāti, taṁ Bhagavato asesamabhijānato uttari abhiññeyyaṁ natthi, yadabhijānaṁ añño samaṇo vā brāhmaṇo vā Bhagavatā bhiyyobhiññataro assa yadidaṁ āyatanapaṇṇattīsu.

---

1. Rūpāni (Ka)

Gabbhāvakkantidesanā

147. Aparaṁ pana bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti gabbhāvakkantīsu. Catasso imā bhante gabbhāvakkantiyo. Idha bhante ekacco asampajāno mātukucchiṁ okkamati, asampajāno mātukucchismiṁ ṭhāti, asampajāno mātukucchimhā nikkhamati. Ayaṁ paṭhamā gabbhāvakkanti.

Puna caparaṁ bhante idhekacco sampajāno mātukucchiṁ okkamati, asampajāno mātukucchismiṁ ṭhāti, asampajāno mātukucchimhā nikkhamati. Ayaṁ dutiyā gabbhāvakkanti.

Puna caparaṁ bhante idhekacco sampajāno mātukucchiṁ okkamati, sampajāno mātukucchismiṁ ṭhāti, asampajāno mātukucchimhā nikkhamati ayaṁ tatiyā gabbhāvakkanti.

Puna caparaṁ bhante idhekacco sampajāno mātukucchiṁ okkamati, sampajāno mātukucchismiṁ ṭhāti, sampajāno mātukucchimhā nikkhamati. Ayaṁ catutthā gabbhāvakkanti. Etadānuttariyaṁ bhante gabbhāvakkantīsu.

Ādesanavidhādesanā

148. Aparaṁ pana bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti ādesanavidhāsu. Catasso imā bhante ādesanavidhā. Idha bhante ekacco nimittena ādisati "evampi te mano, itthampi te mano, itipi te cittan"ti. So bahuṁ cepi ādisati, tatheva taṁ hoti, no aññathā. Ayaṁ paṭhamā ādesanavidhā.

Puna caparaṁ bhante idhekacco na heva kho nimittena ādisati. Api ca kho manussānaṁ vā amanussānaṁ vā devatānaṁ vā saddaṁ sutvā ādisati "evampi te mano, itthampi te mano, itipi te cittan"ti. So bahuṁ cepi ādisati, tatheva taṁ hoti, no aññathā. Ayaṁ dutiyā ādesanavidhā.

Puna caparaṁ bhante idhekacco na heva kho nimittena ādisati, nāpi manussānaṁ vā amanussānaṁ vā devatānaṁ vā saddaṁ sutvā ādisati. Api ca kho vitakkayato vicārayato vitakkavipphārasaddaṁ sutvā

ādisati "evampi te mano, itthaṁpi te mano, itipi te cittan"ti. So bahuṁ cepi ādisati, tatheva taṁ hoti, no aññathā. Ayaṁ tatiyā ādesanavidhā.

Puna caparaṁ bhante idhekacco na heva kho nimittena ādisati, nāpi manussānaṁ vā amanussānaṁ vā devatānaṁ vā saddaṁ sutvā ādisati, nāpi vitakkayato vicārayato vitakkavipphārasaddaṁ sutvā ādisati. Api ca kho vitakkavicārasamādhisamāpannassa[1] cetasā ceto paricca pajānāti "yathā imassa bhoto manosaṅkhārā paṇihitā. Tathā imassa cittassa anantarā imaṁ nāma vitakkaṁ vitakkessatī"ti. So bahuṁ cepi ādisati, tatheva taṁ hoti, no aññathāti. Ayaṁ catutthā ādesanavidhā. Etadānuttariyaṁ bhante ādesanavidhāsu.

Dassanasamāpattidesanā

149. Aparaṁ pana bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti dassanasamāpattīsu. Catasso imā bhante dassanasamāpattiyo. Idha bhante ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte imameva kāyaṁ uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantaṁ pūraṁ nānappakārassa asucino paccavekkhati "atthi imasmiṁ kāye kesā lomā nakhā dantā taco maṁsaṁ nhāru aṭṭhi aṭṭhimiñjaṁ vakkaṁ hadayaṁ yakanaṁ kilomakaṁ pihakaṁ papphāsaṁ antaṁ antaguṇaṁ udariyaṁ karīsaṁ pittaṁ semhaṁ pubbo lohitaṁ sedo medo assu vasā kheḷo siṅghānikā lasikā muttan"ti. Ayaṁ paṭhamā dassanasamāpatti.

Puna caparaṁ bhante idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya -pa- tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte imameva kāyaṁ uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantaṁ pūraṁ nānappakārassa asucino paccavekkhati "atthi imasmiṁ kāye

---

1. Avitakkaṁ avicāraṁ samādhiṁ samāpannassa (Sī, I).

kesā lomā -pa- lasikā muttan”ti. Atikkamma ca purisassa chavimaṁsalohitaṁ aṭṭhiṁ paccavekkhati. Ayaṁ dutiyā dassanasamāpatti.

Puna caparaṁ bhante idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya -pa- tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte imameva kāyaṁ uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantaṁ pūraṁ nānappakārassa asucino paccavekkhati “atthi imasmiṁ kāye kesā lomā -pa- lasikā muttan”ti. Atikkamma ca purisassa chavimaṁsalohitaṁ aṭṭhiṁ paccavekkhati. Purisassa ca viññāṇasotaṁ pajānāti, ubhayato abbocchinnaṁ idha loke patiṭṭhitañca paraloke patiṭṭhitañca. Ayaṁ tatiyā dassanasamāpatti.

Puna caparaṁ bhante idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya -pa- tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte imameva kāyaṁ uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyanta pūraṁ nānappakārassa asucino paccavekkhati “atthi imasmiṁ kāye kesā lomā -pa- lasikā muttan”ti. Atikkamma ca purisassa chavimaṁsalohitaṁ aṭṭhiṁ paccavekkhati. Purisassa ca viññāṇasotaṁ pajānāti, ubhayato abbocchinnaṁ idha loke appatiṭṭhitañca paraloke appatiṭṭhitañca. Ayaṁ catutthā dassanasamāpatti. Etadānuttariyaṁ bhante dassanasamāpattīsu.

Puggalapaṇṇattidesanā

150. Aparaṁ pana bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti puggalapaṇṇattīsu. Sattime bhante puggalā. Ubhatobhāgavimutto paññāvimutto kāyasakkhī diṭṭhippatto saddhāvimutto dhammānusārī saddhānusārī. Etadānuttariyaṁ bhante puggalapaṇṇattīsu.

Padhānadesanā

151. Aparaṁ pana bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti padhānesu. Sattime bhante sammojjhaṅgā. Satisambojjhaṅgo dhammavicayasambojjhaṅgo vīriyasambojjhaṅgo pītisambojjhaṅgo passaddhisambojjhaṅgo

samādhisambojjhaṅgo upekkhāsambojjhaṅgo. Etadānuttariyaṁ bhante padhānesu.

Paṭipadādesanā

152. Aparaṁ pana bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti paṭipadāsu. Catasso imā bhante paṭipadā. Dukkhāpaṭipadā dandhābhiññā, dukkhāpaṭipadā khippābhiññā, sukhāpaṭipadā dandhābhiññā, sukhāpaṭipadā khippābhiññāti. Tatra bhante yāyaṁ paṭipadā dukkhā dandhābhiññā, ayaṁ bhante paṭipadā ubhayeneva hīnā akkhāyati dukkhattā ca dandhattā ca. Tatra bhante yāyaṁ paṭipadā dukkhā khippābhiññā, ayaṁ pana bhante paṭipadā dukkhattā hīnā akkhāyati. Tatra bhante yāyaṁ paṭipadā sukhā dandhābhiññā, ayaṁ pana bhante paṭipadā dandhattā hīnā akkhāyati. Tatra bhante yāyaṁ paṭipadā sukhā khippābhiññā, ayaṁ pana bhante paṭipadā ubhayeneva paṇītā akkhāyati sukhattā ca khippattā ca. Etadānuttariyaṁ bhante paṭipadāsu.

Bhassasamācārādidesanā

153. Aparaṁ pana bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti bhassasamācāre. Idha bhante ekacco na ceva musāvādupasañhitaṁ vācaṁ bhāsati na ca vebhūtiyaṁ na ca pesuṇiyaṁ na ca sārambhajaṁ jayāpekkho, mantā mantā ca vācaṁ bhāsati nidhānavatiṁ kālena. Etadānuttariyaṁ bhante bhassasamācāre.

Aparaṁ pana bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti purisasīlasamācāre. Idha bhante ekacco sacco cassa saddho ca, na ca kuhako, na ca lapako, na ca nemittiko, na ca nippesiko, na ca lābhena lābhaṁ nijigīsanako[1], indriyesu guttadvāro, bhojane mattaññū, samakārī, jāgariyānuyogamanuyutto, atandito, āraddhavīriyo, jhāyī, satimā, kalyāṇapaṭibhāno, gatimā, dhitimā, matimā, na ca kāmesu giddho, sato ca nipako ca. Etadānuttariyaṁ bhante purisasīlasamācāre.

---

1. Nijigiṁsanako (Syā), nijigiṁsitā (Sī, I)

Anusāsanavidhādesanā

154. Aparaṁ pana bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti anusāsanavidhāsu. Catasso imā bhante anusāsanavidhā. Jānāti bhante Bhagavā aparaṁ puggalaṁ paccattaṁ yonisomanasikārā "ayaṁ puggalo yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamāno tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno bhavissati avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo"ti. Jānāti bhante Bhagavā paraṁ puggalaṁ paccattaṁ yonisomanasikārā "ayaṁ puggalo yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamāno tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmī bhavissati, sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantaṁ karissatī"ti. Jānāti bhante Bhagavā paraṁ puggalaṁ paccattaṁ yonisomanasikārā "ayaṁ puggalo yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamāno pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko bhavissati tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā"ti. Jānāti bhante Bhagavā paraṁ puggalaṁ paccattaṁ yonisomanasikārā "ayaṁ puggalo yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamāno āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhevadhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissatī"ti. Etadānuttariyaṁ bhante anusāsanavidhāsu.

Parapuggalavimuttiñāṇadesanā

155. Aparaṁ pana bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti parapuggalavimuttiñāṇe. Jānāti bhante Bhagavā paraṁ puggalaṁ paccattaṁ yonisomanasikārā "ayaṁ puggalo tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno bhavissati avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo"ti, jānāti bhante Bhagavā paraṁ puggalaṁ paccattaṁ yonisomanasikārā "ayaṁ puggalo tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmī bhavissati, sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantaṁ karissatī"ti. Jānāti bhante Bhagavā paraṁ puggalaṁ paccattaṁ yonisomanasikārā "ayaṁ puggalo pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko bhavissati tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā"ti. Jānāti bhante Bhagavā paraṁ puggalaṁ paccattaṁ yonisomanasikārā "ayaṁ puggalo āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ

paññāvimuttiṁ diṭṭhevadhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissatī”ti. Etadānuttariyaṁ bhante parapuggalavimuttiñāṇe.

Sassatavādadesanā

156. Aparaṁ pana bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti sassatavādesu. Tayome bhante sassatavādā. Idha bhante ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya -pa- tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekānipi jātisatāni anekānipi jātisahassāni anekānipi jātisatasahassāni, “amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno”ti. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. So evamāha “atītampāhaṁ addhānaṁ jānāmi, ‘saṁvaṭṭi vā loko vivaṭṭi vā’ti. Anāgatampāhaṁ addhānaṁ jānāmi ‘saṁvaṭṭissati vā loko vivaṭṭissati vā’ti. Sassato attā ca loko ca vañjho kūṭaṭṭho esikaṭṭhāyiṭṭhito. Te ca sattā sandhāvanti saṁsaranti cavanti upapajjanti, atthitveva sassatisaman”ti. Ayaṁ paṭhamo sassatavādo.

Puna caparaṁ bhante idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya -pa- tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi saṁvaṭṭavivaṭṭaṁ dvepi saṁvaṭṭavivaṭṭāni tīṇipi saṁvaṭṭavivaṭṭāni cattāripi saṁvaṭṭavivaṭṭāni pañcapi saṁvaṭṭavivaṭṭāni dasapi saṁvaṭṭavivaṭṭāni, “amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo

evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno”ti. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. So evamāha “atītaṁpāhaṁ addhānaṁ jānāmi ‘saṁvaṭṭi vā loko vivaṭṭi vā’ti. Anāgatañca khvāhaṁ addhānaṁ jānāmi ‘saṁvaṭṭissati vā loko vivaṭṭissati vā’ti. Sassato attā ca loko ca vañjho kūṭaṭṭho esikaṭṭhāyiṭṭhito, te ca sattā sandhāvanti saṁsaranti cavanti upapajjanti, atthitveva sassatisaman”ti. Ayaṁ bhante dutiyo sassatavādo.

Puna caparaṁ bhante idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya -pa- tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, dasapi saṁvaṭṭavivaṭṭāni vīsaṁpi saṁvaṭṭavivaṭṭāni tiṁsaṁpi saṁvaṭṭavivaṭṭāni cattālīsaṁpi saṁvaṭṭavivaṭṭāni, “amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapannoti. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. So evamāha “atītaṁpāhaṁ addhānaṁ jānāmi ‘saṁvaṭṭipi loko vivaṭṭipī’ti, anāgataṁpāhaṁ addhānaṁ jānāmi ‘saṁvaṭṭissatipi loko vivaṭṭissatipī’ti, sassato attā ca loko ca vañjho kūṭaṭṭho esikaṭṭhāyiṭṭhito, te ca sattā sandhāvanti saṁsaranti cavanti upapajjanti, atthitveva sassatisaman”ti. Ayaṁ bhante tatiyo sassatavādo, etadānuttariyaṁ bhante sassatavādesu.

Pubbenivāsānussatiñāṇadesanā

157. Aparaṁ pana bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti pubbenivāsānussatiñāṇe. Idha bhante ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya -pa- tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, ekaṁpi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsaṁpi jātiyo tiṁsaṁpi jātiyo

cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi saṁvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe, "amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno"ti. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Santi bhante devā[1], yesaṁ na sakkā gaṇanāya vā saṅkhānena vā āyu saṅkhātuṁ. Api ca yasmiṁ yasmiṁ attabhāve abhinivuṭṭhapubbo[2] hoti yadi vā rūpīsu yadi vā arūpīsu yadi vā saññīsu yadi vā asaññīsu yadi vā nevasaññīnāsaññīsu. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Etadānuttariyaṁ bhante pubbenivāsānussatiñāṇe.

Cutūpapātañāṇadesanā

158. Aparaṁ pana bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti sattānaṁ cutūpapātañāṇe. Idha bhante ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya -pa- tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti "ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā"ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne

---

1. Sattā (Syā) 2. Abhinivutthapubbo (Sī, Syā, I)

paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti. Etadānuttariyaṁ bhante sattānaṁ cutūpapātañāṇe.

Iddhividhadesanā

159. Aparaṁ pana bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti iddhividhāsu. Dvemā bhante iddhividhāyo. Atthi bhante iddhi "sāsavā sa-upadhikā no ariyā"ti vuccati, atthi bhante iddhi "anāsavā anupadhikā ariyā"ti vuccati. Katamā ca bhante iddhi "sāsavā sa-upadhikā no ariyā"ti vuccati. Idha bhante ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya -pa- tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhoti. Ekopi hutvā bahudhā hoti, bahudhāpi hutvā eko hoti, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuṭṭaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gacchati seyyathāpi ākāse. Pathaviyāpi ummujjanimujjaṁ karoti seyyathāpi udake. Udakepi abhijjamāne gacchati seyyathāpi pathaviyaṁ. Ākāsepi pallaṅkena kamati seyyathāpi pakkhī sakuṇo. Imepi candimasūriye evaṁmahiddhike evaṁmahānubhāve pāṇinā parāmasati parimajjati. Yāva brahmalokāpi kāyena vasaṁ vatteti. Ayaṁ bhante iddhi "sāsavā sa-upadhikā no ariyā"ti vuccati.

Katamā pana bhante iddhi "anāsavā anupadhikā ariyā"ti vuccati. Idha bhante bhikkhu sace ākaṅkhati "paṭikūle appaṭikūlasaññī vihareyyan"ti, appaṭikūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati "appaṭikūle paṭikūlasaññī vihareyyan"ti, paṭikūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati "paṭikūle ca appaṭikūle ca appaṭikūlasaññī vihareyyan"ti, appaṭikūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati "paṭikūle ca appaṭikūle ca paṭikūlasaññī vihareyyan"ti, paṭikūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati "paṭikūlañca appaṭikūlañca tadubhayaṁ abhinivajjetvā upekkhako vihareyyaṁ sato sampajāno"ti, upekkhako tattha viharati sato sampajāno. Ayaṁ bhante iddhi "anāsavā anupadhikā ariyā"ti vuccati. Etadānuttariyaṁ bhante iddhividhāsu. Taṁ Bhagavā asesamabhijānāti, taṁ Bhagavato asesamabhijānato uttari abhiññeyyaṁ natthi, yadabhijānaṁ añño

samaṇo vā brāhmaṇo vā Bhagavatā bhiyyobhiññataro assa yadidaṁ iddhividhāsu.

Aññathāsatthuguṇadassana

160. Yaṁ taṁ bhante saddhena kulaputtena pattabbaṁ āraddhavīriyena thāmavatā purisathāmena purisavīriyena purisaparakkamena purisadhorayhena, anuppattaṁ taṁ Bhagavatā. Na ca bhante Bhagavā kāmesu kāmasukhallikānuyogamanuyutto hīnaṁ gammaṁ pothujjanikaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ, na ca attakilamathānuyogamanuyutto dukkhaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ. Catunnañca Bhagavā jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī akicchalābhī akasiralābhī.

Anuyogadānappakāra

161. Sace maṁ bhante evaṁ puccheyya "kiṁ nu kho āvuso Sāriputta ahesuṁ atītamaddhānaṁ aññe samaṇā vā brāhmaṇā vā Bhagavatā bhiyyobhiññatarā sambodhiyan"ti, evaṁ puṭṭho ahaṁ bhante "no"ti vadeyyaṁ. Kiṁ panāvuso Sāriputta bhavissanti anāgatamaddhānaṁ aññe samaṇā vā brāhmaṇā vā Bhagavatā bhiyyohiññatarā sambodhiyanti, evaṁ puṭṭho ahaṁ bhante "no"ti vadeyyaṁ. Kiṁ panāvuso Sāriputta atthetarahi añño samaṇo vā brāhmaṇo vā Bhagavatā bhiyyobhiññataro sambodhiyanti, evaṁ puṭṭho ahaṁ bhante "no"ti vadeyyaṁ.

Sace pana maṁ bhante evaṁ puccheyya "kiṁ nu kho āvuso Sāriputta ahesuṁ atītamaddhānaṁ aññe samaṇā vā brāhmaṇā vā Bhagavatā samasamā sambodhiyan"ti, evaṁ puṭṭho ahaṁ bhante "evan"ti vadeyyaṁ. Kiṁ panāvuso Sāriputta bhavissanti anāgatamaddhānaṁ aññe samaṇā vā brāhmaṇā vā Bhagavatā samasamā sambodhiyanti, evaṁ puṭṭho ahaṁ bhante "evan"ti vadeyyaṁ. Kiṁ panāvuso Sāriputta atthetarahi aññe samaṇā vā brāhmaṇā vā Bhagavatā samasamā sambodhiyanti, evaṁ puṭṭho ahaṁ bhante "no"ti vadeyyaṁ.

Sace pana bhante evaṁ puccheyya "kiṁ panāyasmā Sāriputto ekaccaṁ abbhanujānāti, ekaccaṁ na abbhanujānātī"ti. Evaṁ puṭṭho ahaṁ bhante evaṁ

byākareyyaṁ "sammukhā metaṁ āvuso Bhagavato sutaṁ, sammukhā paṭiggahitaṁ 'ahesuṁ atītamaddhānaṁ Arahanto Sammāsambuddhā mayā samasamā sambodhiyan'ti. Sammukhā metaṁ āvuso Bhagavato sutaṁ, sammukhā paṭiggahitaṁ 'bhavissanti anāgatamaddhānaṁ Arahanto Sammāsambuddhā mayā samasamā sambodhiyan'ti. Sammukhā metaṁ āvuso Bhagavato sutaṁ, sammukhā paṭiggahitaṁ 'aṭṭhānametaṁ anavakāso yaṁ ekissā lokadhātuyā dve Arahanto Sammāsambuddhā apubbaṁ acarimaṁ uppajjeyyuṁ, netaṁ ṭhānaṁ vijjatī'ti".

Kaccāhaṁ bhante evaṁ puṭṭho evaṁ byākaramāno vuttavādī ceva Bhagavato homi, na ca Bhagavantaṁ abhūtena abbhācikkhāmi, dhammassa cānudhammaṁ byākaromi, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo[1] gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchatīti. Taggha tvaṁ Sāriputta evaṁ puṭṭho evaṁ byākaramāno vuttavādī ceva me hosi, na ca maṁ abhūtena abbhācikkhasi, dhammassa cānudhammaṁ byākarosi, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchatīti.

Acchariya-abbhuta

162. Evaṁ vutte āyasmā Udāyī Bhagavantaṁ etadavoca "acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, Tathāgatassa appicchatā santuṭṭhitā sallekhatā. Yatra hi nāma Tathāgato evaṁmahiddhiko evaṁmahānubhāvo, atha ca pana nevattānaṁ pātukarissati. Ekamekañcepi ito bhante dhammaṁ aññatitthiyā paribbājakā attani samanupasseyyuṁ, te tāvatakeneva paṭākaṁ parihareyyuṁ. Acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, Tathāgatassa appicchatā santuṭṭhitā sallekhatā. Yatra hi nāma Tathāgato evaṁmahiddhiko evaṁmahānubhāvo, atha ca pana nevattānaṁ pātukarissatī"ti.

Passa kho tvaṁ Udāyi Tathāgatassa appicchatā santuṭṭhitā sallekhatā. Yatra hi nāma Tathāgato evaṁmahiddhiko evaṁmahānubhāvo, atha ca pana nevattānaṁ pātukarissati. Ekamekañcepi ito Udāyi dhammaṁ aññatitthiyā paribbājakā attani samanupasseyyuṁ, te tāvatakeneva

---

1. Vādānupāto (Sī)

paṭākaṁ parihareyyuṁ. Passa kho tvaṁ Udāyi Tathāgatassa appicchatā santuṭṭhitā sallekhatā. Yatra hi nāma Tathāgato evaṁmahiddhiko evaṁmahānubhāvo, atha ca pana nevattānaṁ pātukarissatīti.

163. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ āmantesi "tasmā tiha tvaṁ Sāriputta imaṁ dhammapariyāyaṁ abhikkhaṇaṁ bhāseyyāsi bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ. Yesaṁpi hi Sāriputta moghapurisānaṁ bhavissati Tathāgate kaṅkhā vā vimati vā, tesamimaṁ dhammapariyāyaṁ sutvā Tathāgate kaṅkhā vā vimati vā, sā pahīyissatī"ti. Iti hidaṁ āyasmā Sāriputto Bhagavato sammukhā sampasādaṁ pavedesi, tasmā imassa veyyākaraṇassa sampasādanīyantveva adhivacananti.

Sampasādanīyasuttaṁ niṭṭhitaṁ pañcamaṁ.

6. Pāsādikasutta

164. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati Vedhaññā nāma Sakyā, tesaṁ ambavane pāsāde.

Nigaṇṭhanāṭaputtakālaṅkiriyā

Tena kho pana samayena Nigaṇṭho Nāṭaputto[1] Pāvāyaṁ adhunākālaṅkato hoti. Tassa kālaṅkiriyāya bhinnā Nigaṇṭhā dvedhikajātā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti "na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsi, ahaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāmi, kiṁ tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānissasi. Micchāpaṭipanno tvamasi, ahamasmi sammāpaṭipanno. Sahitaṁ me, asahitaṁ te. Purevacanīyaṁ pacchā avaca, pacchāvacanīyaṁ pure avaca. Adhiciṇṇaṁ te viparāvattaṁ, āropito te vādo, niggahito tvamasi, cara vādappamokkhāya, nibbeṭhehi vā sace pahosī"ti. Vadhoyeva kho[2] maññe Nigaṇṭhesu Nāṭaputtiyesu vattati[3]. Yepi Nigaṇṭhassa Nāṭaputtassa sāvakā gihī odātavasanā, tepi[4] Nigaṇṭhesu Nāṭaputtiyesu nibbinnarūpā[5] virattarūpā paṭivānarūpā, yathā taṁ durakkhāte dhammavinaye duppavedite aniyyānike anupasamasaṁvattanike asammāsambuddhappavedite bhinnathūpe appaṭisaraṇe.

165. Atha kho Cundo samaṇuddeso Pāvāyaṁ vassaṁvuṭṭho[6] yena Sāmagāmo, yenāyasmā Ānando tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Cundo samaṇuddeso āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca "Nigaṇṭho bhante Nāṭaputto Pāvāyaṁ adhunākālaṅkato. Tassa kālaṅkiriyāya bhinnā Nigaṇṭhā dvedhikajātā -pa- bhinnathūpe appaṭisaraṇe"ti.

Evaṁ vutte āyasmā Ānando Cundaṁ samaṇuddesaṁ etadavoca "atthi kho idaṁ āvuso Cunda kathāpābhataṁ Bhagavantaṁ dassanāya.

---

1. Nāthaputto (Sī, I)
2. Vadhoyeveko (Ka)
3. Anuvattati (Syā, Ka)
4. Te tesu (Ka)
5. Nibbindarūpā (Ka)
6. Vassaṁvuttho (Sī, Syā, I)

Āyāmāvuso Cunda yena Bhagavā tenupasaṅkamissāma, upasaṅkamitvā etamatthaṁ Bhagavato ārocessāmā”ti[1]. “Evaṁ bhante”ti kho Cundo samaṇuddeso āyasmato Ānandassa paccassosi.

Atha kho āyasmā ca Ānando Cundo ca samaṇuddeso yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca “ayaṁ bhante Cundo samaṇuddeso evamāha, Nigaṇṭho bhante Nāṭaputto Pāvāyaṁ adhunākālaṅkato, tassa kālaṅkiriyāya bhinnā Nigaṇṭhā -pa- bhinnathūpe appaṭisaraṇe”ti.

Asammāsambuddhappaveditadhammavinaya

166. Evaṁ hetaṁ Cunda hoti durakkhāte dhammavinaye duppavedite aniyyānike anupasamasaṁvattanike asammāsambuddhappavedite. Idha Cunda satthā ca hoti asammāsambuddho, dhammo ca durakkhāto duppavedito aniyyāniko anupasamasaṁvattaniko asammāsambuddhappavedito, sāvako ca tasmiṁ dhamme na dhammānudhammappaṭipanno viharati, na sāmīcippaṭipanno, na anudhammacārī, vokkamma ca tamhā dhammā vattati. So evamassa vacanīyo “tassa te āvuso lābhā, tassa te suladdhaṁ, satthā ca te asammāsambuddho, dhammo ca durakkhāto duppavedito aniyyāniko anupasamasaṁvattaniko asammāsambuddhappavedito. Tvañca tasmiṁ dhamme na dhammānudhammappaṭipanno viharasi, na sāmīcippaṭipanno, na anudhammacārī, vokkamma ca tamhā dhammā vattasī”ti. Iti kho Cunda satthāpi tattha gārayho, dhammopi tattha gārayho, sāvako ca tattha evaṁ pāsaṁso. Yo kho Cunda evarūpaṁ sāvakaṁ evaṁ vadeyya “etāyasmā tathā paṭipajjatu, yathā te satthārā dhammo desito paññatto”ti. Yo ca samādapeti[2], yañca samādapeti, yo ca samādapito[3] tathattāya paṭipajjati. Sabbe te bahuṁ apuññaṁ pasavanti. Taṁ kissa hetu, evañhetaṁ Cunda hoti durakkhāte dhammavinaye duppavedite aniyyānike anupasamasaṁvattanike asammāsambuddhappavedite.

---

1. Āroceyyāmāti (Syā) 2. Samādāpeti (Sī-Ṭṭha) 3. Samādāpito (Sī-Ṭṭha)

167. Idha pana Cunda satthā ca hoti asammāsambuddho, dhammo ca durakkhāto duppavedito aniyyāniko anupasamasaṁvattaniko asammāsambuddhappavedito, sāvako ca tasmiṁ dhamme dhammānudhammappaṭipanno viharati sāmīcippaṭipanno anudhammacārī, samādāya taṁ dhammaṁ vattati. So evamassa vacanīyo "tassa te āvuso alābhā, tassa te dulladdhaṁ, satthā ca te asammāsambuddho, dhammo ca durakkhāto duppavedito aniyyāniko anupasamasaṁvattaniko asammāsambuddhappavedito. Tvañca tasmiṁ dhamme dhammānudhammapaṭipanno viharasi sāmīcippaṭipanno anudhammacārī, samādāya taṁ dhammaṁ vattasī"ti. Iti kho Cunda satthāpi tattha gārayho, dhammopi tattha gārayho, sāvakopi tattha evaṁ gārayho. Yo kho Cunda evarūpaṁ sāvakaṁ evaṁ vadeyya "addhāyasmā ñāyappaṭipanno ñāyamārādhessatī"ti. Yo ca pasaṁsati, yañca pasaṁsati, yo ca pasaṁsito bhiyyoso mattāya vīriyaṁ ārabhati. Sabbe te bahuṁ apuññaṁ pasavanti. Taṁ kissa hetu, evañhetaṁ Cunda hoti durakkhāte dhammavinaye duppavedite aniyyānike anupasamasaṁvattanike asammāsambuddhappavedite.

Sammāsambuddhappaveditadhammavinaya

168. Idha pana Cunda satthā ca hoti Sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasaṁvattaniko Sammāsambuddhappavedito, sāvako ca tasmiṁ dhamme na dhammānudhammappaṭipanno viharati, na sāmīcippaṭipanno, na anudhammacārī, vokkamma ca tamhā dhammā vattati. So evamassa vacanīyo "tassa te āvuso alābhā, tassa te dulladdhaṁ, satthā ca te Sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasaṁvattaniko Sammāsambuddhappavedito. Tvañca tasmiṁ dhamme na dhammānudhammappaṭipanno viharasi, na sāmīcippaṭipanno, na anudhammacārī, vokkamma ca tamhā dhammā vattasī"ti. Iti kho Cunda satthāpi tattha pāsaṁso, dhammopi tattha pāsaṁso, sāvako ca tattha evaṁ gārayho. Yo kho Cunda evarūpaṁ sāvakaṁ evaṁ vadeyya "etāyasmā tathā paṭipajjatu, yathā te satthārā dhammo desito paññatto"ti. Yo ca samādapeti, yañca samādapeti, yo ca samādapito tathattāya paṭipajjati. Sabbe te bahuṁ puññaṁ pasavanti. Taṁ kissa hetu,

evañhetaṁ Cunda hoti svākkhāte dhammavinaye suppavedite niyyānike upasamasaṁvattanike Sammāsambuddhappavedite.

169. Idha pana Cunda satthā ca hoti Sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasaṁvattaniko Sammāsambuddhappavedito, sāvako ca tasmiṁ dhamme dhammānudhammappaṭipanno viharati sāmīcippaṭipanno anudhammacārī, samādāya taṁ dhammaṁ vattati. So evamassa vacanīyo "tassa te āvuso lābhā, tassa te suladdhaṁ, satthā ca te[1] Sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasaṁvattaniko Sammāsambuddhappavedito. Tvañca tasmiṁ dhamme dhammānudhammappaṭipanno viharasi sāmīcippaṭipanno anudhammacārī, samādāya taṁ dhammaṁ vattasī"ti. Iti kho Cunda satthāpi tattha pāsaṁso, dhammopi tattha pāsaṁso, sāvakopi tattha evaṁ pāsaṁso. Yo kho Cunda evarūpaṁ sāvakaṁ evaṁ vadeyya "addhāyasmā ñāyappaṭipanno ñāyamārādhessatī"ti. Yo ca pasaṁsati, yañca pasaṁsati, yo ca pasaṁsito[2] bhiyyoso mattāya vīriyaṁ ārabhati. Sabbe te bahuṁ puññaṁ pasavanti. Taṁ kissa hetu, evañhetaṁ Cunda hoti svākkhāte dhammavinaye suppavedite niyyānike upasamasaṁvattanike Sammāsambuddhappavedite.

Sāvakānutappasatthu

170. Idha pana Cunda satthā ca loke udapādi Arahaṁ Sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasaṁvattaniko Sammāsambuddhappavedito, aviññāpitatthā cassa honti sāvakā saddhamme, na ca tesaṁ kevalaṁ paripūraṁ brahmacariyaṁ āvikataṁ hoti uttānīkataṁ sabbasaṅgāhapadakataṁ sappāṭihīrakataṁ yāva devamanussehi suppakāsitaṁ. Atha nesaṁ satthuno antaradhānaṁ hoti. Evarūpo kho Cunda satthā sāvakānaṁ kālaṅkato anutappo hoti. Taṁ kissa hetu, satthā ca loke udapādi Arahaṁ Sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasaṁvattaniko Sammāsambuddhappavedito, aviññāpitatthā camha saddhamme, na ca no kevalaṁ paripūraṁ brahmacariyaṁ āvikataṁ

---

1. Satthā ca te Arahaṁ (Syā)　　2. Pasattho (Syā)

hoti uttānīkataṁ sabbasaṅgāhapadakataṁ sappāṭihīrakataṁ yāva devamanussehi suppakāsitaṁ. Atha no satthuno antaradhānaṁ hotīti. Evarūpo kho Cunda satthā sāvakānaṁ kālaṅkato anutappo hoti.

Sāvakānanutappasatthu

171. Idha pana Cunda satthā ca loke udapādi Arahaṁ Sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasaṁvattaniko Sammāsambuddhappavedito, viññāpitatthā cassa honti sāvakā saddhamme, kevalañca tesaṁ paripūraṁ brahmacariyaṁ āvikataṁ hoti uttānīkataṁ sabbasaṅgāhapadakataṁ sappāṭihīrakataṁ yāva devamanussehi suppakāsitaṁ. Atha nesaṁ satthuno antaradhānaṁ hoti. Evarūpo kho Cunda satthā sāvakānaṁ kālaṅkato ananutappo hoti. Taṁ kissa hetu, satthā ca no loke udapādi Arahaṁ Sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasaṁvattaniko Sammāsambuddhappavedito, viññāpitatthā camha saddhamme, kevalañca no paripūraṁ brahmacariyaṁ āvikataṁ hoti uttānīkataṁ sabbasaṅgāhapadakataṁ sappāṭihīrakataṁ yāva devamanussehi suppakāsitaṁ. Atha no satthuno antaradhānaṁ hotīti. Evarūpo kho Cunda satthā sāvakānaṁ kālaṅkato ananutappo hoti.

Brahmacariya-aparipūrādikathā

172. Etehi cepi Cunda aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyaṁ hoti, no ca kho satthā hoti thero rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto. Evaṁ taṁ brahmacariyaṁ aparipūraṁ hoti tenaṅgena.

Yato ca kho Cunda etehi ceva aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyaṁ hoti, satthā ca hoti thero rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto. Evaṁ taṁ brahmacariyaṁ paripūraṁ hoti tenaṅgena.

173. Etehi cepi Cunda aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyaṁ hoti, satthā ca hoti thero rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto, no ca khvassa therā bhikkhū sāvakā honti viyattā vinītā visāradā pattayogakkhemā, alaṁ samakkhātuṁ saddhammassa, alaṁ

uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammehi suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyaṁ dhammaṁ desetuṁ. Evaṁ taṁ brahmacariyaṁ aparipūraṁ hoti tenaṅgena.

Yato ca kho Cunda etehi ceva aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyaṁ hoti, satthā ca hoti thero rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto, therā cassa bhikkhū sāvakā honti viyattā vinītā visāradā pattayogakkhemā, alaṁ samakkhātuṁ saddhammassa, alaṁ uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammehi suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyaṁ dhammaṁ desetuṁ. Evaṁ taṁ brahmacariyaṁ paripūraṁ hoti tenaṅgena.

174. Etehi cepi Cunda aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyaṁ hoti, satthā ca hoti thero rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto, therā cassa bhikkhū sāvakā honti viyattā vinītā visāradā pattayogakkhemā, alaṁ samakkhātuṁ saddhammassa, alaṁ uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammehi suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyaṁ dhammaṁ desetuṁ. No ca khvassa majjhimā bhikkhū sāvakā honti -pa- majjhimā cassa bhikkhū sāvakā honti, no ca khvassa navā bhikkhū sāvakā honti -pa- navā cassa bhikkhū sāvakā honti, no ca khvassa therā bhikkhuniyo sāvikā honti -pa- therā cassa bhikkhunito sāvikā honti, no ca khvassa majjhimā bhikkhuniyo sāvikā honti -pa- majjhimā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti, no ca khvassa navā bhikkhuniyo sāvikā honti -pa- navā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti, no ca khvassa upāsakā sāvakā honti gihī odātavasanā brahmacārino -pa- upāsakā cassa sāvakā honti gihī odātavasanā brahmacārino, no ca khvassa upāsakā sāvakā honti gihī odātavasanā kāmabhogino -pa- upāsakā cassa sāvakā honti gihī odātavasanā kāmabhogino, no ca khvassa upāsikā sāvikā honti gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo -pa- upāsikā cassa sāvikā honti gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo, no ca khvassa upāsikā sāvikā honti gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo -pa- upāsikā cassa sāvikā honti gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo, no ca khvassa brahmacariyaṁ hoti iddhañceva phītañca vitthārikaṁ bāhujaññaṁ puthubhūtaṁ yāva devamanussehi suppakāsitaṁ -pa- brahmacariyañcassa hoti iddhañceva phītañca vitthārikaṁ bāhujaññaṁ puthubhūtaṁ

yāva devamanussehi suppakāsitaṁ, no ca kho lābhaggayasaggappattaṁ. Evaṁ taṁ brahmacariyaṁ aparipūraṁ hoti tenaṅgena.

Yato ca kho Cunda etehi ceva aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyaṁ hoti, satthā ca hoti thero rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto, therā cassa bhikkhū sāvakā honti viyattā vinītā visāradā pattayogakkhemā, alaṁ samakkhātuṁ saddhammassa, alaṁ uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammehi suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyaṁ dhammaṁ desetuṁ. Majjhimā cassa bhikkhū sāvakā honti. Navā cassa bhikkhū sāvakā honti. Therā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti. Majjhimā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti. Navā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti. Upāsakā cassa sāvakā honti gihī odātavasanā brahmacārino. Upāsakā cassa sāvakā honti gihī odātavasanā kāmabhogino. Upāsikā cassa sāvikā honti gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo. Upāsikā cassa sāvikā honti gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo. Brahmacariyañcassa hoti iddhañcava phītañca vitthārikaṁ bāhujaññaṁ puthubhūtaṁ yāva devamanussehi suppakāsitaṁ, lābhaggappattañca yasaggappattañca. Evaṁ taṁ brahmacariyaṁ paripūraṁ hoti tenaṅgena.

175. Ahaṁ kho pana Cunda etarahi satthā loke uppanno Arahaṁ Sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasaṁvattaniko Sammāsambuddhappavedito, viññāpitatthā ca me sāvakā saddhamme, kevalañca tesaṁ paripūraṁ brahmacariyaṁ āvikataṁ uttānīkataṁ sabbasaṅgāhapadakataṁ sappāṭihīrakataṁ yāva devamanussehi suppakāsitaṁ. Ahaṁ kho pana Cunda etarahi satthā thero rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto.

Santi kho pana me Cunda etarahi therā bhikkhū sāvakā honti viyattā vinītā visāradā pattayogakkhemā, alaṁ samakkhātuṁ saddhammassa, alaṁ uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammehi suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyaṁ dhammaṁ desetuṁ. Santi kho pana me Cunda etarahi majjhimā bhikkhū sāvakā. Santi kho pana me Cunda etarahi navā bhikkhū sāvakā. Santi

kho pana me Cunda etarahi therā bhikkhuniyo sāvikā. Santi kho pana me Cunda etarahi majjhimā bhikkhuniyo sāvikā. Santi kho pana me Cunda etarahi navā bhikkhuniyo sāvikā. Santi kho pana me Cunda etarahi upāsakā sāvakā gihī odātavasanā brahmacārino. Santi kho pana me Cunda etarahi upāsakā sāvakā gihī odātavasanā kāmabhogino. Santi kho pana me Cunda etarahi upāsikā sāvikā gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo. Santi kho pana me Cunda etarahi upāsikā sāvikā gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo. Etarahi kho pana me Cunda brahmacariyaṁ iddhañceva phītañca vitthārikaṁ bāhujaññaṁ puthubhūtaṁ yāva devamanussehi suppakāsitaṁ.

176. Yāvatā kho Cunda etarahi satthāro loke uppannā, nāhaṁ Cunda aññaṁ ekasatthārampi samanupassāmi evaṁlābhaggayasaggappattaṁ yatharivāhaṁ. Yāvatā kho pana Cunda etarahi saṁgho vā gaṇo vā loke uppanno, nāhaṁ Cunda aññaṁ ekaṁ saṁghampi samanupassāmi evaṁlābhaggayasaggappattaṁ yatharivāyaṁ Cunda bhikkhusaṁgho. Yaṁ kho taṁ Cunda sammā vadamāno vadeyya "sabbākārasampannaṁ sabbākāraparipūraṁ anūnamanadhikaṁ svākkhātaṁ kevalaṁ paripūraṁ brahmacariyaṁ suppakāsitan"ti. Idameva taṁ sammā vadamāno vadeyya "sabbākārasampannaṁ -pa- suppakāsitan"ti.

Udako[1] sudaṁ Cunda Rāmaputto evaṁ vācaṁ bhāsati "passaṁ na passatī"ti. Kiñca passaṁ na passatīti. Khurassa sādhunisitassa talamassa passati, dhārañca khvassa na passati. Idaṁ vuccati Cunda "passaṁ na passatī"ti. Yaṁ kho panetaṁ Cunda Udakena Rāmaputtena bhāsitaṁ hīnaṁ gammaṁ pothujjanikaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ khurameva sandhāya. Yañca taṁ[2] Cunda sammā vadamāno vadeyya "passaṁ na passatī"ti. Idameva taṁ[3] sammā vadamāno vadeyya "passaṁ na passatī"ti. Kiñca passaṁ na passatīti. Evaṁ sabbākārasampannaṁ sabbākāraparipūraṁ anūnamanadhikaṁ svākkhātaṁ kevalaṁ paripūraṁ brahmacariyaṁ suppakāsitanti, iti hetaṁ passati[4]. Idamettha apakaḍḍheyya, evaṁ taṁ parisuddhataraṁ assāti, iti hetaṁ na passati[5]. Idamettha upakaḍḍheyya, evaṁ taṁ paripūraṁ[6] assāti,

1. Uddako (Sī, Syā, I)
2. Yañcetaṁ (Syā, Ka)
3. Idamevetaṁ (Ka)
4. Suppakāsitaṁ, iti hetaṁ na passatīti (Syā, Ka)
5. Na passatīti (Syā, Ka)
6. Parisuddhataraṁ (Syā, Ka), paripūrataraṁ (?)

iti hetaṁ na passati. Idaṁ vuccati "passaṁ na passatī"ti. Yaṁ kho taṁ Cunda sammā vadamāno vadeyya "sabbākārasampannaṁ -pa- brahmacariyaṁ suppakāsitan"ti. Idameva taṁ sammā vadamāno vadeyya "sabbākārasampannaṁ sabbākāraparipūraṁ anūnamanadhikaṁ svākkhātaṁ kevalaṁ paripūraṁ brahmacariyaṁ suppakāsitan"ti.

Saṅgāyitabbadhamma

177. Tasmātiha Cunda ye vo mayā dhammā abhiññā desitā, tattha sabbeheva saṅgamma samāgamma atthena atthaṁ byañjanena byañjanaṁ saṅgāyitabbaṁ na vivaditabbaṁ, yathayidaṁ brahmacariyaṁ addhaniyaṁ assa ciraṭṭhitikaṁ, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katame ca te Cunda dhammā mayā abhiññā desitā, yattha sabbeheva saṅgamma samāgamma atthena atthaṁ byañjanena byañjanaṁ saṅgāyitabbaṁ na vivaditabbaṁ, yathayidaṁ brahmacariyaṁ addhaniyaṁ assa ciraṭṭhitikaṁ, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Seyyathidaṁ, cattāro satipaṭṭhānā cattāro sammappadhānā cattāro iddhipādā pañcindriyāni pañca balāni satta bojjhaṅgā ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Ime kho te Cunda dhammā mayā abhiññā desitā, yattha sabbeheva saṅgamma samāgamma atthena atthaṁ byañjanena byañjanaṁ saṅgāyitabbaṁ na vivaditabbaṁ, yathayidaṁ brahmacariyaṁ addhaniyaṁ assa ciraṭṭhitikaṁ, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ.

Saññāpetabbavidhi

178. Tesañca vo Cunda samaggānaṁ sammodamānānaṁ avivadamānānaṁ sikkhataṁ[1] aññataro sabrahmacārī saṁghe dhammaṁ bhāseyya. Tatra ce tumhākaṁ evamassa "ayaṁ kho āyasmā atthañceva micchā gaṇhāti, byañjanāni ca micchā ropetī"ti. Tassa neva abhinanditabbaṁ na paṭikkositabbaṁ, anabhinanditvā appaṭikkositvā so evamassa vacanīyo "imassa nu kho āvuso atthassa imāni vā byañjanāni etāni vā byañjanāni katamāni opāyikatarāni, imesañca[2] byañjanānaṁ ayaṁ vā attho eso vā

1. Sikkhitabbaṁ (bahūsu) 2. Imesaṁ vā (Syā, I, Ka), imesaṁ (Sī)

attho katamo opāyikataro”ti. So ce evaṁ vadeyya “imassa kho āvuso atthassa imāneva byañjanāni opāyikatarāni, yā ceva[1] etāni, imesañca[2] byañjanānaṁ ayameva attho opāyikataro, yā ceva[1] esoti. So neva ussādetabbo na apasādetabbo, anussādetvā anapasādetvā sveva sādhukaṁ saññāpetabbo tassa ca atthassa tesañca byañjanānaṁ nisantiyā.

179. Aparopi ce Cunda sabrahmacārī saṁghe dhammaṁ bhāseyya. Tatra ce tumhākaṁ evamassa “ayaṁ kho āyasmā atthaṁ hi kho micchā gaṇhāti byañjanāni sammā ropetī”ti. Tassa neva abhinanditabbaṁ na paṭikkositabbaṁ, anabhinanditvā appaṭikkositvā so evamassa vacanīyo “imesaṁ nu kho āvuso byañjanānaṁ ayaṁ vā attho eso vā attho katamo opāyikataro”ti. So ce evaṁ vadeyya “tesaṁ kho āvuso byañjanānaṁ ayameva attho opāyikataro, yā ceva eso”ti. So neva ussādetabbo na apasādetabbo, anussādetvā anapasādetvā sveva sādhukaṁ saññāpetabbo tasseva atthassa nisantiyā.

180. Aparopi ce Cunda sabrahmacārī saṁghe dhammaṁ bhāseyya. Tatra ce tumhākaṁ evamassa “ayaṁ kho āyasmā atthaṁ hi kho sammā gaṇhāti byañjanāni micchā ropetī”ti. Tassa neva abhinanditabbaṁ na paṭikkositabbaṁ, anabhinanditvā appaṭikkositvā so evamassa vacanīyo “imassa nu kho āvuso atthassa imāni vā byañjanāni etāni vā byañjanāni katamāni opāyikatarānī”ti. So ce evaṁ vadeyya “imassa kho āvuso atthassa imāneva byañjanāni opāyikatarāni, yā ceva etānī”ti. So neva ussādetabbo na apasādetabbo, anussādetvā anapasādetvā sveva sādhukaṁ saññāpetabbo tesaññeva byañjanānaṁ nisantiyā.

181. Aparopi ce Cunda sabrahmacārī saṁghe dhammaṁ bhāseyya. Tatra ce tumhākaṁ evamassa “ayaṁ kho āyasmā atthañceva sammā gaṇhāti

---

1. Yañceva (Sī, Ka), Ṭīkā oloketabbā. 2. Imesaṁ (sabbattha)

byañjanāni ca sammā ropetī"ti. Tassa sādhūti bhāsitaṁ abhinanditabbaṁ anumoditabbaṁ, tassa sādhūti bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā so evamāssa vacanīyo "lābhā no āvuso suladdhaṁ no āvuso, ye mayaṁ āyasmantaṁ tādisaṁ sabrahmacāriṁ passāma evaṁ atthupetaṁ byañjanupetan"ti.

Paccayānuññātakāraṇa

182. Na vo ahaṁ Cunda diṭṭhadhammikānaṁyeva āsavānaṁ saṁvarāya dhammaṁ desemi, na panāhaṁ Cunda samparāyikānaṁyeva āsavānaṁ paṭighātāya dhammaṁ desemi. Diṭṭhadhammikānañcevāhaṁ Cunda āsavānaṁ saṁvarāya dhammaṁ desemi, samparāyikānañca āsavānaṁ paṭighātāya. Tasmātiha Cunda yaṁ vo mayā cīvaraṁ anuññātaṁ, alaṁ vo taṁ yāvadeva sītassa paṭighātāya, uṇhassa paṭighātāya, ḍaṁsa makasa vātātapa sarīsapa[1] samphassānaṁ paṭighātāya, yāvadeva hirikopīna paṭicchādanatthaṁ. Yo vo mayā piṇḍapāto anuññāto, alaṁ vo so yāvadeva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya vihiṁsūparatiyā brahmacariyānuggahāya, iti purāṇañca vedanaṁ paṭihaṅkhāmi, navañca vedanaṁ na uppādessāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro ca[2]. Yaṁ vo mayā senāsanaṁ anuññātaṁ, alaṁ vo taṁ yāvadeva sītassa paṭighātāya, uṇhassa paṭighātāya, ḍaṁsamakasavātātapasarīsapasamphassānaṁ paṭighātāya yāvadeva utuparissayavinodana paṭisallānārāmatthaṁ. Yo vo mayā gilānapaccayabhesajja parikkhāro anuññāto, alaṁ vo so yāvadeva uppannānaṁ veyyābādhikānaṁ vedanānaṁ paṭidanānaṁ paṭighātāya abyāpajjaparamatāya[3].

Sukhallikānuyoga

183. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Cunda vijjati yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ "sukhallikānuyogamanuyuttā samaṇā Sakyaputtiyā viharantī"ti. Evaṁvādino[4] Cunda aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā "katamo

1. Siriṁsapa (Syā)
2. Cāti (bahūsu)
3. Abyāpajjhaparamatāyāti (Sī, Syā, I), abyābajjhaparamatāya (?)
4. Vadamānā (Syā)

so āvuso sukhallikānuyogo. Sukhallikānuyogā hi bahū anekavihitā nānappakārakā”ti.

Cattārome Cunda sukhallikānuyogā hīnā gammā pothujjanikā anariyā anatthasaṁhitā na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattanti. Katame cattāro.

Idha Cunda ekacco bālo pāṇe vadhitvā vadhitvā attānaṁ sukheti pīṇeti, ayaṁ paṭhamo sukhallikānuyogo.

Puna caparaṁ Cunda idhekacco adinnaṁ ādiyitvā ādiyitvā attānaṁ sukheti pīṇeti, ayaṁ dutiyo sukhallikānuyogo.

Puna caparaṁ Cunda idhekacco musā bhaṇitvā bhaṇitvā attānaṁ sukheti pīṇeti, ayaṁ tatiyo sukhallikānuyogo.

Puna caparaṁ Cunda idhekacco pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāreti, ayaṁ catuttho sukhallikānuyogo.

Ime kho Cunda cattāro sukhallikānuyogā hīnā gammā pothujjanikā anariyā anatthasaṁhitā na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattanti.

Ṭhānaṁ kho panetaṁ Cunda vijjati yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ “ime cattāro sukhallikānuyoge anuyuttā samaṇā Sakyaputtiyā viharantī”ti. Te vo[1] “māhevan”tissu vacanīyā. Na te vo sammā vadamānā vadeyyuṁ, abbhācikkheyyuṁ asatā abhūtena.

184. Cattārome Cunda sukhallikānuyogā ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattanti. Katame cattāro.

Idha Cunda bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, ayaṁ paṭhamo sukhallikānuyogo.

---

1. Te (Sī, I)

Puna caparaṁ Cunda bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, ayaṁ dutiyo sukhallikānuyogo.

Puna caparaṁ Cunda bhikkhu pītiyā ca virāgā tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, ayaṁ tatiyo sukhallikānuyogo.

Puna caparaṁ Cunda bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, ayaṁ catuttho sukhallikānuyogo.

Ime kho Cunda cattāro sukhallikānuyogā ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattanti.

Ṭhānaṁ kho panetaṁ Cunda vijjati yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ "ime cattāro sukhallikānuyoge anuyuttā samaṇā Sakyaputtiyā viharantī"ti. Te vo "evan"tissu vacanīyā. Sammā te vo vadamānā vadeyyuṁ, na te vo abbhācikkheyyuṁ asatā abhūtena.

Sukhallikānuyogānisaṁsa

185. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Cunda vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ "ime panāvuso cattāro sukhallikānuyoge anuyuttānaṁ viharataṁ kati phalāni katānisaṁsā pāṭikaṅkhā"ti. Evaṁvādino Cunda aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā "ime kho āvuso cattāro sukhallikānuyoge anuyuttānaṁ viharataṁ cattāri phalāni cattāro ānisaṁsā pāṭikaṅkhā. Katame cattāro. Idhāvuso bhikkhu tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno hoti avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo, idaṁ paṭhamaṁ phalaṁ paṭhamo ānisaṁso. Puna caparaṁ āvuso bhikkhu tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmī hoti sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantaṁ karoti, idaṁ dutiyaṁ phalaṁ dutiyo ānisaṁso. Puna caparaṁ āvuso bhikkhu pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā, idaṁ tatiyaṁ phalaṁ tatiyo ānisaṁso. Puna caparaṁ āvuso bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, idaṁ catutthaṁ phalaṁ catuttho ānisaṁso.

Ime kho āvuso cattāro sukhallikānuyoge anuyuttānaṁ viharataṁ imāni cattāri phalāni cattāro ānisaṁsā pāṭikaṅkhā”ti.

Khīṇāsava-abhabbaṭhāna

186. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Cunda vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ “aṭṭhitadhammā samaṇā Sakyaputtiyā viharantī”ti. Evaṁvādino Cunda aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā “atthi kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passātā Arahatā Sammāsambuddhena sāvakānaṁ dhammā desitā paññattā yāvajīvaṁ anatikkamanīyā. Seyyathāpi āvuso indakhīlo vā ayokhīlo vā gambhīranemo sunikhāto acalo asampavedhī. Evameva kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena sāvakānaṁ dhammā desitā paññattā yāvajīvaṁ anatikkamanīyā. Yo so āvuso bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano sammadaññā vimutto, abhabbo so nava ṭhānāni ajjhācarituṁ. Abhabbo āvuso khīṇāsavo bhikkhu sañcicca pāṇaṁ jīvitā voropetuṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyituṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu methunaṁ dhammaṁ paṭisevituṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu sampajānamusā bhāsituṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu sannidhikārakaṁ kāme paribhuñjituṁ seyyathāpi pubbe āgārikabhūto, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu chandāgatiṁ gantuṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu dosāgatiṁ gantuṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu mohāgatiṁ gantuṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu bhayāgatiṁ gantuṁ. Yo so āvuso bhikkhu Arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano sammadaññā vimutto, abhabbo so imāni nava ṭhānāni ajjhācaritun”ti.

Pañhābyākaraṇa

187. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Cunda vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ “atītaṁ kho addhānaṁ ārabbha samaṇo Gotamo atirekaṁ ñāṇadassanaṁ paññapeti, no ca kho anāgataṁ addhānaṁ ārabbha atirekaṁ ñāṇadassanaṁ paññapeti, tayidaṁ kiṁsu tayidaṁ kathaṁsū”ti. Te ca

aññatitthiyā paribbājakā aññavihitakena ñāṇadassanena aññavihitakaṁ ñāṇadassanaṁ paññapetabbaṁ maññanti yathariva bālā abyattā. Atītaṁ kho Cunda addhānaṁ ārabbha Tathāgatassa satānusāri ñāṇaṁ hoti, so yāvatakaṁ ākaṅkhati tāvatakaṁ anussarati. Anāgatañca kho addhānaṁ ārabbha Tathāgatassa bodhijaṁ ñāṇaṁ uppajjati "ayamantimā jāti, natthidāni punabbhavo"ti. Atītaṁ cepi kho Cunda hoti abhūtaṁ atacchaṁ anatthasaṁhitaṁ, na taṁ Tathāgato byākaroti. Atītaṁ cepi Cunda hoti bhūtaṁ tacchaṁ anatthasaṁhitaṁ, tampi Tathāgato na byākaroti. Atītaṁ cepi kho Cunda hoti bhūtaṁ tacchaṁ atthasaṁhitaṁ, tatra kālaññū Tathāgato hoti tassa pañhassa veyyākaraṇāya. Anāgataṁ cepi Cunda hoti abhūtaṁ atacchaṁ anatthasaṁhitaṁ na taṁ Tathāgato byākaroti -pa- tassa pañhassa veyyākaraṇāya. Paccuppannaṁ cepi Cunda hoti abhūtaṁ atacchaṁ anatthasaṁhitaṁ, na taṁ Tathāgato byākaroti. Paccuppannaṁ cepi Cunda hoti bhūtaṁ tacchaṁ anatthasaṁhitaṁ, tampi Tathāgato na byākaroti. Paccuppannaṁ cepi Cunda hoti bhūtaṁ tacchaṁ atthasaṁhitaṁ, tatra kālaññū Tathāgato hoti tassa pañhassa veyyākaraṇāya.

188. Iti kho Cunda atītānāgatapaccuppannesu dhammesu Tathāgato kālavādī[1] bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, tasmā "Tathāgato"ti vuccati. Yañca kho Cunda sadevakassa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātaṁ pattaṁ pariyesitaṁ anuvicaritaṁ manasā, sabbaṁ Tathāgatena abhisambuddhaṁ, tasmā "Tathāgato"ti vuccati. Yañca Cunda rattiṁ Tathāgato anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhati, yañca rattiṁ anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyati, yaṁ etasmiṁ antare bhāsati lapati niddisati. Sabbaṁ taṁ tatheva hoti no aññathā, tasmā "Tathāgato"ti vuccati. Yathāvādī Cunda Tathāgato tathākārī, yathākārī tathāvādī. Iti yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī, tasmā "Tathāgato"ti vuccati. Sadevake loke Cunda samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya Tathāgato abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī, tasmā "Tathāgato"ti vuccati.

---

1. Kālavādī saccavādī (Syā)

Abyākataṭṭhāna

189. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Cunda vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ “kiṁ nu kho āvuso hoti Tathāgato paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan”ti. Evaṁvādino Cunda aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā “abyākataṁ kho āvuso Bhagavatā ‘hoti Tathāgato paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan’ti”.

Ṭhānaṁ kho panetaṁ Cunda vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ “kiṁ panāvuso na hoti Tathāgato paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan”ti. Evaṁvādino Cunda aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā “evampi kho āvuso Bhagavatā abyākataṁ ‘na hoti Tathāgato paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan’ti”.

Ṭhānaṁ kho panetaṁ Cunda vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ “kiṁ panāvuso hoti ca na ca hoti Tathāgato paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan”ti. Evaṁvādino Cunda aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā “abyākataṁ kho panetaṁ āvuso Bhagavatā ‘hoti ca na ca hoti Tathāgato paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan’ti”.

Ṭhānaṁ kho panetaṁ Cunda vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ “kiṁ panāvuso neva hoti na na hoti Tathāgato paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan”ti. Evaṁvādino Cunda aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā “evampi kho āvuso Bhagavatā abyākataṁ ‘neva hoti na na hoti Tathāgato paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan’ti”.

Ṭhānaṁ kho panetaṁ Cunda vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ “kasmā panetaṁ āvuso samaṇena Gotamena abyākatan”ti. Evaṁvādino Cunda aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā “na hetaṁ āvuso atthasaṁhitaṁ na ca dhammasaṁhitaṁ na ādibrahmacariyakaṁ na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati, tasmā taṁ Bhagavatā abyākatan”ti.

Byākataṭṭhāna

190. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Cunda vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ "kiṁ panāvuso samaṇena Gotamena byākatan"ti. Evaṁvādino Cunda aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā "idaṁ dukkhanti kho āvuso Bhagavatā byākataṁ, ayaṁ dukkhasamudayoti kho āvuso Bhagavatā byākataṁ,ayaṁ dukkhanirodhoti kho āvuso Bhagavatā byākataṁ, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti kho āvuso Bhagavatā byākatan"ti.

Ṭhānaṁ kho panetaṁ Cunda vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ "kasmā panetaṁ āvuso samaṇena Gotamena byākatan"ti. Evaṁvādino Cunda aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā "etañhi āvuso atthasaṁhitaṁ etaṁ dhammasaṁhitaṁ etaṁ ādibrahmacariyakaṁ ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati, tasmā taṁ Bhagavatā byākatan"ti.

Pubbantasahagatadiṭṭhinissaya

191. Yepi te Cunda pubbantasahagatā diṭṭhinissāyā, tepi vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā, yathā ca te na byākātabbā. Kiṁ vo ahaṁ te tathā[1] byākarissāmi. Yepi te Cunda aparantasahagatā diṭṭhinissayā, tepi vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā, yathā ca te na byākātabbā. Kiṁ vo ahaṁ te na tathā byākarissāmi. Katame ca te Cunda pubbantasahagatā diṭṭhinissayā, ye vo mayā byākatā yathā te byākātabbā yathā ca te na byākātabbā. Santi kho Cunda eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sassato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi pana Cunda eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "asassato attā ca loko ca -pa-. Sassato ca asassato ca attā ca loko ca. Neva sassato nāsassato attā ca loko ca. Sayaṁkato attā ca loko ca. Paraṁkato attā ca loko ca. Sayaṁkato

1. Tattha (Syā, Ka)

ca paraṁ kato ca attā ca loko ca. Asayaṁkāro aparaṁkāro adhiccasamuppanno attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Sassataṁ sukhadukkhaṁ. Asassataṁ sukhadukkhaṁ. Sassatañca asassatañca sukhadukkhaṁ. Nevasassataṁ nāsassataṁ sukhadukkhaṁ. Sayaṁkataṁ sukhadukkhaṁ. Paraṁkataṁ sukhadukkhaṁ. Sayaṁkatañca paraṁkatañca sukhadukkhaṁ. Asayaṁkāraṁ aparaṁkāraṁ adhiccasamuppannaṁ sukhadukkhaṁ, idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

192. Tatra Cunda ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sassato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi "atthi nu kho idaṁ āvuso, vuccati 'sassato attā ca loko cā'ti". Yañca kho te "evamāhaṁsu idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Taṁ tesaṁ nānujānāmi. Taṁ kissa hetu, aññathāsaññinopi hettha Cunda santeke sattā. Imāyapi kho ahaṁ Cunda paññattiyā neva attanā samasamaṁ samanupassāmi kuto bhiyyo, atha kho ahameva tattha bhiyyo yadidaṁ adhipaññatti.

193. Tatra Cunda ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sassato attā ca loko ca. Asassato attā ca loko ca. Sassato ca asassato ca attā ca loko ca. Nevasassato nāsassato attā ca loko ca. Sayaṁkato attā ca loko ca. Paraṁkato attā ca loko ca. Sayaṁkato ca paraṁkato ca attā ca loko ca. Asayaṁkāro aparaṁkāro adhiccasamuppanno attā ca loko ca. Sassataṁ sukhadukkhaṁ. Asassataṁ sukhadukkhaṁ. Sassatañca asassatañca sukhadukkhaṁ. Nevasassataṁ nāsassataṁ sukhadukkhaṁ. Sayaṁkataṁ sukhadukkhaṁ. Paraṁkataṁ sukhadukkhaṁ. Sayaṁkatañca paraṁkatañca sukha-dukkhaṁ. Asayaṁkāraṁ aparaṁkāraṁ adhiccasamuppannaṁ sukhadukkhaṁ, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi "atthi na kho idaṁ āvuso, vuccati 'asayaṁkāraṁ aparaṁkāraṁ adhiccasamuppannaṁ sukhadukkhan'ti". Yañca kho te evamāhaṁsu "idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Taṁ tesaṁ nānujānāmi. Taṁ kissa hetu, aññathāsaññinopi hettha Cunda santeke sattā. Imāyapi kho ahaṁ Cunda paññattiyā neva attanā samasamaṁ samanupassāmi kuto bhiyyo. Atha kho ahameva

tattha bhiyyo yadidaṁ adhipaññatti. Ime kho te Cunda pubbantasahagatā diṭṭhinissayā, ye vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā. Yathā ca te na byākātabbā. Kiṁ vo ahaṁ te na tathā byākarissāmīti.

Aparantasahagatadiṭṭhinissaya

194. Katame ca te Cunda aparantasahagatā diṭṭhinissayā, ye vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā, yathā ca te na byākātabbā. kiṁ vo ahaṁ te na tathā byākarissāmīti. Santi Cunda eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "rūpī attā hoti arogo paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi pana Cunda eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "arūpī attā hoti. Rūpī ca arūpī ca attā hoti. Nevarūpī nārūpī attā hoti. Saññī attā hoti. Asaññī attā hoti. Nevasaññīnāsaññī attā hoti. Attā ucchijjati vinassati na hoti paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Tatra Cunda ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "rūpī attā hoti arogo paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi "atthi nu kho idaṁ āvuso, vuccati 'rūpī attā hoti arogo paraṁ maraṇā'ti". Yañca kho te evamāhaṁsu "idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Taṁ tesaṁ nānujānāmi. Taṁ kissa hetu, aññathāsaññinopi hettha Cunda santeke sattā. Imāyapi kho ahaṁ Cunda paññattiyā neva attanā samasamaṁ samanupassāmi kuto bhiyyo, atha kho ahameva tattha bhiyyo yadidaṁ adhipaññatti.

195. Tatra Cunda ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "arūpī attā hoti. Rūpī ca arūpī ca attā hoti. Nevarūpīnārūpī attā hoti. Saññī attā hoti. Asaññī attā hoti. Nevasaññīnāsaññī attā hoti. Attā ucchijjati vinassati na hoti paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi "atthi nu kho idaṁ āvuso, vuccati 'attā ucchijjati vinassati na hoti paraṁ maraṇā'ti". Yañca kho te Cunda evamāhaṁsu "idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Taṁ tesaṁ nānujānāmi. Taṁ kissa hetu, aññathāsaññinopi hettha Cunda santeke sattā. Imāyapi kho ahaṁ Cunda paññattiyā neva

attanā samasamaṁ samanupassāmi kuto bhiyyo, atha kho ahameva tattha bhiyyo yadidaṁ adhipaññatti. Ime kho te Cunda aparantasahagatā diṭṭhinissayā, ye vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā, yathā ca te na byākātabbā. Kiṁ vo ahaṁ te na tathā byākarissāmīti.

196. Imesañca Cunda pubbantasahagatānaṁ diṭṭhinissayānaṁ imesañca aparantasahagatānaṁ diṭṭhinissayānaṁ pahānāya samatikkamāya evaṁ mayā cattāro satipaṭṭhānā desitā paññattā. Katame cattāro. Idha Cunda bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Vedanāsu vedanānupassī -pa-. Citte cittānupassī -pa-. Dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Imesañca Cunda pubbantasahagatānaṁ diṭṭhinissayānaṁ imesañca aparantasahagatānaṁ diṭṭhinissayānaṁ pahānāya samatikkamāya evaṁ mayā ime cattāro satipaṭṭhānā desitā paññattāti.

197. Tena kho pana samayena āyasmā Upavāṇo Bhagavato piṭṭhito ṭhito hoti Bhagavantaṁ bījayamāno. Atha kho āyasmā Upavāṇo Bhagavantaṁ etadavoca "acchariyaṁ bhante abbhutaṁ bhante, pāsādiko vatāyaṁ bhante dhammapariyāyo, supāsādiko vatāyaṁ bhante dhammapariyāyo, konāmāyaṁ bhante dhammapariyāyo"ti. Tasmātiha tvaṁ Upavāṇa imaṁ dhammapariyāyaṁ pāsādiko tveva naṁ dhārehīti. Idamavoca Bhagavā. Attamano āyasmā Upavāṇo Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Pāsādikasuttaṁ niṭṭhitaṁ chaṭṭhaṁ.

7. Lakkhaṇasutta

Dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni

198. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. "Bhaddante"ti[1] te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

199. Dvattiṁsimāni bhikkhave mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇāni, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveva gatiyo bhavanti anaññā. Sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta ratanāni bhavanti, seyyathidaṁ, cakkaratanaṁ hatthiratanaṁ assaratanaṁ maṇiratanaṁ itthiratanaṁ gahapatiratanaṁ pariṇāyakaratanameva sattamaṁ. Parosahassaṁ kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā, so imaṁ pathaviṁ sāgarapariyantaṁ adaṇḍena asatthena dhammena abhivijiya ajjhāvasati. Sace kho pana agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, Arahaṁ hoti Sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado[2].

200. Katamāni ca tāni bhikkhave dvattiṁsa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇāni, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveva gatiyo bhavanti anaññā. Sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Sace kho pana agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, Arahaṁ hoti Sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado.

Idha bhikkhave mahāpuriso suppatiṭṭhitapādo hoti, yampi bhikkhave mahāpuriso suppatiṭṭhitapādo hoti, idampi bhikkhave mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇaṁ bhavati.

Puna caparaṁ bhikkhave mahāpurisassa heṭṭhāpādatalesu cakkāni jātāni honti sahassārāni sanemikāni sanābhikāni sabbākāraparipūrāni[3],

---

1. Bhadanteti (Sī, Syā, I) 2. Vivaṭacchado (Syā, Ka), vivattacchado (Sī, I)
3. Sabbākāraparipūrāni suvibhattantarāni (Sī, I)

yampi bhikkhave mahāpurisassa heṭṭhāpādatalesu cakkāni jātāni honti sahassārāni sanemikāni sanābhikāni sabbākāraparipūrāni, idampi bhikkhave mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇaṁ bhavati.

Puna caparaṁ bhikkhave mahāpuriso āyatapaṇhi hoti -pa- dīghaṅguli hoti. Mudutalunahatthapādo hoti. Jālahatthapādo hoti. Ussaṅkhapādo hoti. Eṇijaṅgho hoti. Ṭhitakova anonamanto ubhohi pāṇitalehi jaṇṇukāni parimasati parimajjati. Kosohitavatthaguyho hoti. Suvaṇṇavaṇṇo hoti kañcanasannibhattaco. Sukhumacchavi hoti, sukhumattā chaviyā rajojallaṁ kāye na upalimpati. Ekekalomo hoti, ekekāni lomāni lomakūpesu jātāni. Uddhaggalomo hoti, uddhaggāni lomāni jātāni nīlāni añjanavaṇṇāni kuṇḍalāvaṭṭāni[1] dakkhiṇāvaṭṭakajātāni[2]. Brahmujugatto hoti. Sattussado hoti. Sīhapubbaddhakāyo hoti. Citantaraṁso[3] hoti. Nigrodhaparimaṇḍalo hoti, yāvatakvassa kāyo tāvatakvassa byāmo, yāvatakvassa byāmo tāvatakvassa kāyo. Samavaṭṭakkhandho hoti. Rasaggasaggī hoti. Sīhahanu hoti. Cattālīsadanto hoti. Samadanto hoti. Aviraḷadanto hoti. Susukkadāṭho hoti. Pahūtajivho hoti. Brahmassaro hoti karavīkabhāṇī. Abhinīlanetto hoti. Gopakhumo hoti. Uṇṇā bhamukantare jātā hoti odātā mudutūlasannibhā, yampi bhikkhave mahāpurisassa uṇṇā bhamukantare jātā hoti odātā mudutūlasannibhā, idampi bhikkhave mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇaṁ bhavati.

Puna caparaṁ bhikkhave mahāpuriso uṇhīsasīso hoti, yampi bhikkhave mahāpuriso uṇhīsasīso hoti, idampi bhikkhave mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇaṁ bhavati.

Imāni kho tāni bhikkhave dvattiṁsa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇāni, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveva gatiyo bhavanti anaññā.

---

1. Kuṇḍalāvattāni (bahūsu)
2. Dakkhiṇāvattakajātāni (Sī, Syā, I)
3. Pitantaraṁso (Syā)

Sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Sace kho pana agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, Arahaṁ hoti Sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado.

Imāni kho bhikkhave dvattiṁsa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇāni bāhirakāpi isayo dhārenti, no ca kho te jānanti “imassa kammassa kaṭattā idaṁ lakkhaṇaṁ paṭilabhatī”ti.

Suppatiṭṭhitapādatālakkhaṇaṁ (1)

201. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno daḷhasamādāno ahosi kusalesu dhammesu avatthitasamādāno kāyasucarite vacīsucarite manosucarite dānasaṁvibhāge sīlasamādāne uposathupavāse matteyyatāya petteyyatāya sāmaññatāya brahmaññatāya kule jeṭṭhāpacāyitāya aññataraññataresu ca adhikusalesu dhammesu. So tassa kammassa kaṭattā upacitattā ussannattā vipulattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati. So tattha aññe deve dasahi ṭhānehi adhigaṇhāti dibbena āyunā dibbena vaṇṇena dibbena sukhena dibbena yasena dibbena ādhipateyyena dibbehi rūpehi dibbehi saddehi dibbehi gandhehi dibbehi rasehi dibbehi phoṭṭhabbehi. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imaṁ mahāpurisalakkhaṇaṁ paṭilabhati. Suppatiṭṭhitapādo hoti, samaṁ pādaṁ bhūmiyaṁ nikkhipati, samaṁ uddharati, samaṁ sabbāvantehi pādatalehi bhūmiṁ phusati.

202. So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta ratanāni bhavanti, seyyathidaṁ, cakkaratanaṁ hatthiratanaṁ assaratanaṁ maṇiratanaṁ itthiratanaṁ gahapatiratanaṁ pariṇāyakaratanameva sattamaṁ. Parosahassaṁ kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā, so imaṁ pathaviṁ sāgarapariyantaṁ akhilamanimittamakaṇṭakaṁ iddhaṁ phītaṁ khemaṁ sivaṁ nirabbudaṁ adaṇḍena asatthena dhammena abhivijiya

ajjhāvasati. Rājā samāno kiṁ labhati. Akkhambhiyo[1] hoti kenaci manussabhūtena paccatthikena paccāmittena. Rājā samāno idaṁ labhati. Sace kho pana agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, Arahaṁ hoti Sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado. Buddho samāno kiṁ labhati. Akkhambhiyo hoti abbhantarehi vā bāhirehi vā paccatthikehi paccāmittehi rāgena vā dosena vā mohena vā samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā kenaci vā lokasmiṁ. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

203. Tatthetaṁ vuccati—

Sacce ca dhamme ca dame ca saṁyame,
Soceyyasīlālayuposathesu ca.
Dāne ahiṁsāya asāhase rato,
Daḷhaṁ samādāya samattamācari[2].

So tena kammena divaṁ samakkami[3],
Sukhañca khiḍḍāratiyo ca anvabhi[4].
Tato cavitvā punarāgato idha,
Samehi pādehi phusī vasundharaṁ.

Byākaṁsu veyyañjanikā samāgatā,
Samappatiṭṭhassa na hoti khambhanā.
Gihissa vā pabbajitassa vā puna[5],
Taṁ lakkhaṇaṁ bhavati tadatthajotakaṁ.

Akkhambhiyo hoti agāramāvasaṁ,
Parābhibhū sattubhi nappamaddano.
Manussabhūtenidha hoti kenaci,
Akkhambhiyo tassa phalena kammuno.

---

1. Avikkhambhiyo (Sī, I)
2. Samantamācari (Syā, Ka)
3. Apakkami (Syā, Ka)
4. Aṁnvabhi (Ṭīkā)
5. Pana (Syā)

Sace ca pabbajjamupeti tādiso,
Nekkhammachandābhirato vicakkhaṇo.
Aggo na so gacchati jātu khambhanaṁ,
Naruttamo esa hi tassa dhammatāti.

Pādatalacakkalakkhaṇaṁ (2)

204. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno bahujanassa sukhāvaho ahosi, ubbega-uttāsabhayaṁ apanuditā, dhammikañca rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidhātā, saparivārañca dānaṁ adāsi. So tassa kammassa kaṭattā upacitattā ussannattā vipulattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samano imaṁ mahāpurisalakkhaṇaṁ paṭilabhati. Heṭṭhāpādatalesu cakkāni jātāni honti sahassārāni sanemikāni sanābhikāni sabbākāraparipūrāni suvibhattantarāni.

So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Mahāparivāro hoti mahāssa honti parivārā brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idaṁ labhati. Sace agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, Arahaṁ hoti Sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado. Buddho samāno kiṁ labhati. Mahāparivāro hoti, mahāssa honti parivārā bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

205. Tatthetaṁ vuccati—

Pure puratthā purimāsu jātisu,
Manussabhūto bahunaṁ sukhāvaho.
Ubbhega-uttāsabhayāpanūdano,
Guttīsu rakkhāvaraṇesu ussuko.

So tena kammena divaṁ samakkami,
Sukhañca khiḍḍāratiyo ca anvabhi.
Tato cavitvā punarāgato idha,
Cakkāni pādesu duvesu vindati.

Samantanemīni sahassarāni ca,
Byākaṁsu veyyañjanikā samāgatā.
Disvā kumāraṁ satapuññalakkhaṇaṁ,
Parivāravā hessati sattumaddano.

Tathā hi cakkāni samantenemini,
Sace na pabbajjamupeti tādiso.
Vatteti cakkaṁ pathaviṁ pasāsati,
Tassānuyantādha[1] bhavanti khattiyā.

Mahāyasaṁ saṁparivārayanti naṁ,
Sace ca pabbajjamupeti tādiso.
Nekkhammachandābhirato vicakkhaṇo,
Devā manussāsurasakkarakkhāsā[2].

Gandhabbanāgā vihagā catuppadā,
Anuttaraṁ devamanussapūjitaṁ,
Mahāyasaṁ saṁparivārayanti nanti.

Āyatapaṇhitāditilakkhaṇaṁ (3-5)

206. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato ahosi nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno, sabbapāṇabhūtahitānukampī vihāsi. So tassa kammassa kaṭattā upacitattā ussannattā vipulattā -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imāni tīṇi mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Āyatapaṇhi ca hoti dīghaṅguli ca brahmujugatto ca.

---

1. Tassānuyuttā idha (Sī, I), tassānuyantā idha (Syā, Ka)
2. Sattarakkhasā (Ka) Sī-Syā-aṭṭhakathā oloketabbā.

So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Dīghāyuko hoti ciraṭṭhitiko, dīghamāyuṁ pāleti, na sakkā hoti antarā jīvitā voropetuṁ kenaci manussabhūtena paccatthikena paccāmittena. Rājā samāno idaṁ labhati -pa-. Buddho samāno kiṁ labhati. Dīghāyuko hoti ciraṭṭhitiko, dīghamāyuṁ pāleti, na sakkā hoti antarā jīvitā voropetuṁ paccatthikehi paccāmittehi samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā kenaci vā lokasmiṁ. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

207. Tatthetaṁ vuccati—

Māraṇavadhabhayattano[1] viditvā,
Paṭivirato paraṁ māraṇāyahosi.
Tena sucaritena saggamagamā[2],
Sukataphalavipākamanubhosi.

Caviya punaridhāgato samāno,
Paṭilabhati idha tīṇi lakkhaṇāni.
Bhavati vipuladīghapāsaṇhiko,
Brahmāva suju subho sujātagatto.

Subhujo susu susaṇṭhito sujāto,
Mudutalunaṅguliyassa honti.
Dīghā tībhi purisavaraggalakkhaṇehi,
Cirayapanāya[3] kumāramādisanti.

Bhavati yadi gihī ciraṁ yapeti,
Cirataraṁ pabbajati yadi tato hi.
Yāpayati ca vasiddhibhāvanāya,
Iti dīghāyukatāya taṁ nimittanti.

---

1. Maraṇavadhabhayattano (Sī, I, Ka), maraṇavadhabhayamattano (Syā)
2. Tena so sucaritena saggamagamāsi (Syā)
3. Cirayāpanāya (Syā)

Sattussadatālakkhaṇaṁ (6)

208. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno dātā ahosi paṇītānaṁ rasitānaṁ khādanīyānaṁ bhojanīyānaṁ sāyanīyānaṁ lehanīyānaṁ pānānaṁ. So tassa kammassa kaṭattā -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imaṁ mahāpurisalakkhaṇaṁ paṭilabhati. Sattussado hoti, sattassa ussadā honti, ubhosu hattesu ussadā honti, ubhosu pādesu ussadā honti, ubhosu aṁsakūṭesu ussadā honti, khandhe ussado hoti.

So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Lābhī hoti paṇītānaṁ rasitānaṁ khādanīyānaṁ bhojanīyānaṁ sāyanīyānaṁ lehanīyānaṁ pānānaṁ. Rājā samāno idaṁ labhati -pa-. Buddho samāno kiṁ labhati. Lābhī hoti paṇītānaṁ rasitānaṁ khādanīyānaṁ bhojanīyānaṁ sāyanīyānaṁ lehanīyānaṁ pānānaṁ. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

209. Tatthetaṁ vuccati—

Khajjabhojjamatha leyya sāyiyaṁ,
Uttamaggarasadāyako ahu.
Tena so sucaritena kammunā,
Nandane ciramabhippamodati.

Satta cussade idhādhigacchati,
Hatthapādamudutañca vindati.
Āhu byañjananimittakovidā,
Khajjabhojjarasalābhitāya naṁ.

Yaṁ gihissapi[1] tadatthajotakaṁ,
Pabbajampi ca tadādhigacchati.
Khajjabhojjarasalābhiruttamaṁ,
Āhu sabbagihibandhanacchidanti.

---

1. Na taṁ gihissāpi (Syā)

Karacaraṇamudujālatālakkhaṇāni (7-8)

210. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno catūhi saṅgahavatthūhi janaṁ saṅgāhako ahosi dānena peyyavajjena[1] atthacariyāya samānattatāya. So tassa kammassa kaṭattā -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Mudutalunahatthapādo ca hoti jālahatthapādo ca.

So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Susaṅgahitaparijano hoti, susaṅgahitāssa honti brāhmaṇagahapatikā negamajānapādā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idaṁ labhati. Buddho samāno kiṁ labhati. Susaṅgahitaparijano hoti, susaṅgahitāssa honti bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

211. Tatthetaṁ vuccati—

Dānampi catthacariyatañca[2],
Piyavāditañca samānattatañca[3].
Kariyacariyasusaṅgahaṁ bahūnaṁ,
Anavamatena guṇena yāti saggaṁ.

Caviya punaridhāgato samāno,
Karacaraṇamudutañca jālino ca.
Atirucirasuvaggudassaneyyaṁ,
Paṭilabhati daharo susu kumāro.

---

1. Piyavācena (Syā, Ka)
2. Dānampi ca atthacariyatampi ca (Sī, I)
3. Piyavadatañca samānachandatañca (Sī, I)

Bhavati parijanassavo vidheyyo,
Mahimaṁ āvasito susaṅgahito.
Piyavadū hitasukhataṁ jigīsamāno[1],
Abhirucitāni guṇāni ācarati.

Yadi ca jahati sabbakāmabhogaṁ,
Kathayati dhammakathaṁ Jino janassa.
Vacanapaṭikarassābhippasannā,
Sutvāna dhammānudhammamācarantīti.

Ussaṅkhapāda-uddhaggalomatālakkhaṇāni (9-10)

212. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno[2] atthūpasaṁhitaṁ dhammūpasaṁhitaṁ vācaṁ bhāsitā ahosi, bahujanaṁ nidaṁsesi, pāṇīnaṁ hitasukhāvaho dhammayāgī. So tassa kammassa kaṭattā -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Ussaṅkhapādo ca hoti uddhaggalomo ca.

So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Aggo ca hoti seṭṭho ca pāmokkho ca uttamo ca pavaro ca kāmabhogīnaṁ. Rājā samāno idaṁ labhati -pa-. Buddho samāno kiṁ labhati. Aggo ca hoti seṭṭho ca pāmokkho ca uttamo ca pavaro ca sabbasattānaṁ. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

213. Tatthetaṁ vuccati—

Atthadhammasahitaṁ[3] pure giraṁ,
Erayaṁ bahujanaṁ nidaṁsayi.
Pāṇinaṁ hitasukhāvaho ahu,
Dhammayāgamayajī[4] amaccharī.

---

1. Jigiṁsamāno (Sī, Syā, I)
2. Samāno bahuno janassa (Sī, I)
3. Atthadhammasaṁhitaṁ (Ka-Sī, I), atthadhammupasaṁhitaṁ (Ka)
4. Dhammayāgaṁ assaji (Ka)

Tena so sucaritena kammunā,
Suggatiṁ vajati tattha modati.
Lakkhaṇāni ca duve idhāgato,
Uttamappamukhatāya[1] vindati.

Ubbhamuppatitalomavā saso,
Pādagaṇṭhirahu sādhusaṇṭhitā.
Maṁsalohitācitā tacotthatā,
Uparicaraṇasobhanā[2] ahu.

Gehamāvasati ce tathāvidho,
Aggataṁ vajati kāmabhoginaṁ.
Tena uttaritaro na vijjati,
Jambudīpamabhibhuyya iriyati.

Pabbajampi ca anomanikkamo,
Aggataṁ vajati sabbapāṇinaṁ.
Tena uttaritaro na vijjati,
Sabbalokamabhibhuyya viharatīti.

Eṇijaṅghalakkhaṇaṁ (11)

214. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno sakkaccaṁ vācetā ahosi sippaṁ vā vijjaṁ vā caraṇaṁ vā kammaṁ vā "kinti me khippaṁ vijāneyyuṁ, khippaṁ paṭipajjeyyuṁ, na ciraṁ kilisseyyun"ti. So tassa kammassa kaṭattā -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imaṁ mahāpurisalakkhaṇaṁ paṭilabhati. Eṇijaṅgho hoti.

So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Yāni tāni rājārahāni rājaṅgāni rājūpabhogāni rājānucchavikāni, tāni khippaṁ labhati. Rājā samāno idaṁ labhati -pa-. Buddho samāno kiṁ labhati.

1. Uttamasukhatāya (Syā), uttamapamukkhatāya (Ka)
2. Uparijānusobhanā (Syā), upari ca pana sobhanā (Sī, I)

Yāni tāni samaṇārahāni samaṇaṅgāni samaṇūpabhogāni samaṇānucchavikāni, tāni khippaṁ paṭilabhati. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

215. Tatthetaṁ vuccati—

Sippesu vijjācaraṇesu kammesu[1],
Kathaṁ vijāneyyuṁ[2] lahunti icchati.
Yadūpaghātāya na hoti kassaci,
Vāceti khippaṁ na ciraṁ kilissati.

Taṁ kammaṁ katvā kusalaṁ sukhudrayaṁ[3],
Jaṅghā manuññā labhate susaṇṭhitā.
Vaṭṭā sujātā anupubbamuggatā,
Uddhaggalomā sukhumattacotthatā.

Eṇeyyajaṅghoti tamāhu puggalaṁ,
Sampattiyā khippamidhāhu lakkhaṇaṁ.
Gehānulomāni yadābhikaṅkhati,
Apabbajaṁ khippamidhādhigacchati.

Sace ca pabbajjamupeti tādiso,
Nekkhammachandābhirato vicakkhaṇo.
Anucchavikassa yadānulomikaṁ,
Taṁ vindati khippamanomavikkamo[4] ti.

Sukhumacchavilakkhaṇaṁ (12)

216. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā upasaṅkamitvā paripucchitā ahosi "kiṁ bhante kusalaṁ kiṁ akusalaṁ, kiṁ sāvajjaṁ kiṁ anavajjaṁ, kiṁ sevitabbaṁ kiṁ na sevitabbaṁ, kiṁ me karīyamānaṁ dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya assa, kiṁ vā pana me karīyamānaṁ dīgharattaṁ hitāya

---

1. Kammasu (Sī, I)
2. Vijāneyya (Sī, I), vijāneyyu (Syā)
3. Sukhindriyaṁ (Ka)
4. Nikkamo (Sī, Syā, I)

sukhāya assā”ti. So tassa kammassa kaṭattā -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imaṁ mahāpurisalakkhaṇaṁ paṭilabhati. Sukhumacchavi hoti, sukhumattā chaviyā rajojallaṁ kāye na upalimpati.

So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Mahāpañño hoti, nāssa hoti koci paññāya sadiso vā seṭṭho vā kāmabhogīnaṁ. Rājā samāno idaṁ labhati -pa-. Buddho samāno kiṁ labhati. Mahāpañño hoti puthupañño hāsapañño[1] javanapañño tikkhapañño nibbedhikapañño, nāssa hoti koci paññāya sadiso vā seṭṭho vā sabbasattānaṁ. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

217. Tatthetaṁ vuccati—

Pure puratthā purimāsu jātisu,
Aññātukāmo paripucchitā ahu.
Sussūsitā pabbajitaṁ upāsitā,
Atthantaro atthakathaṁ nisāmayi.

Paññāpaṭilābhagatena[2] kammunā,
Manussabhūto sukhumacchavī ahu.
Byākaṁsu uppādanimittakovidā,
Sukhumāni atthāni avecca dakkhiti.

Sace na pabbajjamupeti tādiso,
Vatteti cakkaṁ pathaviṁ pasāsati.
Atthānusiṭṭhīsu pariggahesu ca,
Na tena seyyo sadiso ca vijjati.

Sace ca pabbajjamupeti tādiso,
Nekkhammachandābhirato vicakkhaṇo.
Paññāvisiṭṭhaṁ labhate anuttaraṁ,
Pappoti bodhiṁ varabhūrimedhasoti.

---

1. Hāsupañño (Sī, I)
2. Paññāpaṭilābhakatena (Sī, I) Ṭīkā oloketabbā.

Suvaṇṇavaṇṇalakkhaṇaṁ (13)

218. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno akkodhano ahosi anupāyāsabahulo, bahumpi vutto samāno nābhisajji na kuppi na byāpajji na patitthīyi, na kopañca dosañca appaccayañca pātvākāsi. Dātā ca ahosi sukhumānaṁ mudukānaṁ attharaṇānaṁ pāvuraṇānaṁ[1] khomasukhumānaṁ kappāsikasukhumānaṁ koseyyasukhumānaṁ kambalasukhumānaṁ. So tassa kammassa kaṭattā upacitattā -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imaṁ mahāpurisalakkhaṇaṁ paṭilabhati. Suvaṇṇavaṇṇo hoti kañcanasannibhattaco.

So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Lābhī hoti sukhumānaṁ mudukānaṁ attharaṇānaṁ pāvuraṇānaṁ khomasukhumānaṁ kappāsikasukhumānaṁ koseyyasukhumānaṁ kambalasukhumānaṁ. Rājā samāno idaṁ labhati -pa-. Buddho samāno kiṁ labhati. Lābhī hoti sukhumānaṁ mudukānaṁ attharaṇānaṁ pāvuraṇānaṁ khomasukhumānaṁ kappāsikasukhumānaṁ koseyyasukhumānaṁ kambalasukhumānaṁ. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

219. Tatthetaṁ vuccati—

Akkodhañca adhiṭṭhahi adāsi[2],
Dānañca vatthāni sukhumāni succhavīni.
Purimatarabhave ṭhito abhivissaji,
Mahimiva suro abhivassaṁ.

Taṁ katvāna ito cuto dibbaṁ,
Upapajji[3] sukataphalavipākamanubhutvā.
Kanakatanusannibho idhābhibhavati,
Suravarataroriva indo.

---

1. Pāpuraṇānaṁ (Sī, Syā, I) 2. Adāsi ca (Sī, I) 3. Upapajja (Sī, I)

Gehañcāvasati naro apabbajja,
Micchaṁ mahatimahiṁ anusāsati[1].
Pasayhasahidha sattaratanaṁ[2],
Paṭilabhati vimala[3] sukhumacchaviṁ suciñca.

Lābhī acchādanavatthamokkhapāvuraṇānaṁ,
Bhavati yadi anāgāriyataṁ upeti.
Sahito[4] purimakataphalaṁ anubhavati.
Na bhavati katassa panāsoti.

Kosohitavatthaguyhalakkhaṇaṁ (14)

220. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno cirappanaṭṭhe sucirappavāsino ñātimitte suhajje sakhino samānetā ahosi. Mātarampi puttena samānetā ahosi, puttampi mātarā samānetā ahosi, pitarampi puttena samānetā ahosi, puttampi pitarā samānetā ahosi, bhātarampi bhātarā samānetā ahosi, bhātarampi bhaginiyā samānetā ahosi, bhaginimpi bhātarā samānetā ahosi, bhaginimpi bhaginiyā samānetā ahosi, samaṅgīkatvā[5] ca abbhanumoditā ahosi. So tassa kammassa kaṭattā -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imaṁ mahāpurisalakkhaṇaṁ paṭilabhati. Kosohitavatthaguyho hoti.

So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Pahūtaputto hoti, parosahassaṁ kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. Rājā samāno idaṁ labhati -pa-. Buddho samāno kiṁ labhati. Pahūtaputto hoti, anekasahassaṁ kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

---

1. Pasāsati (Syā)
2. Pasayha abhivasana-varataraṁ (Sī, I)
3. Vipula (Syā), vipulaṁ (Sī, I)
4. Suhita (Syā), sa hi (Sī, I)
5. Samaggiṁ katvā (Sī, Syā, I)

221. Tatthetaṁ vuccati—

Pure puratthā purimāsu jātisu,
Cirappanaṭṭhe sucirappavāsino.
Ñātī suhajje sakhino samānayi,
Samaṅgikatvā anumoditā ahu.

So tena[1] kammena divaṁ samakkami,
Sukhañca khiḍḍāratiyo ca anvabhi.
Tato cavitvā punarāgato idha,
Kosohitaṁ vindati vatthachādiyaṁ.

Pahūtaputto bhavatī tathāvidho,
Parosahassaṁ ca[2] bhavanti atrajā.
Sūrā ca vīrā ca[3] amittatāpanā,
Gihissa pītiṁjananā piyaṁvadā.

Bahūtarā pabbajitassa iriyato,
Bhavanti puttā vacanānusārino.
Gihissa vā pabbajitassa vā puna,
Taṁ lakkhaṇaṁ jāyati tadatthajotakanti.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

Parimaṇḍasa-anonamajaṇṇuparimasanalakkhaṇāni (15-16)

222. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno mahājanasaṅgahaṁ[4] samekkhamāno[5] samaṁ jānāti sāmaṁ jānāti, purisaṁ jānāti purisavisesaṁ jānāti "ayamidamarahati ayamidamarahatī"ti. Tattha tattha purisavisesakaro ahosi. So tasssa kammassa kaṭattā-pa- So tato cuto

1. Sa tena (Ka) 2. Parosahassassa (Sī, I) 3. Sūrā ca vīraṅgarūpā (Ka)
4. Mahājanasaṅgāhakaṁ (Ka) 5. Samapekkhamāno (Ka)

itthattaṁ āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Nigrodhaparimaṇḍalo ca hoti, ṭhitakoyeva ca anonamanto ubhohi pāṇitalehi jaṇṇukāni parimasati parimajjati.

So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Aḍḍho hoti mahaddhano mahābhogo pahūtajātarūparajato pahūtavittūpakaraṇo pahūtadhanadhañño paripuṇṇakosakoṭṭhāgāro. Rājā samāno idaṁ labhati -pa-. Buddho samāno kiṁ labhati. Aḍḍho hoti mahaddhano mahābhogo. Tassimāni dhanāni honti, seyyathidaṁ saddhādhanaṁ sīladhanaṁ hiridhanaṁ ottappadhanaṁ sutadhanaṁ cāgadhanaṁ paññādhanaṁ. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

223. Tatthetaṁ vuccati—

Tuliya paṭivicaya cintayitvā,
Mahājanasaṅgahanaṁ[1] samekkhamāno.
Ayamidamarahati tattha tattha,
Purisavisesakaro pure ahosi.

Mahiṁ ca pana[2] ṭhito anonamanto,
Phusati karehi ubhohi jaṇṇukāni.
Mahiruhaparimaṇḍalo ahosi,
Sucaritakammavipākasesakena.

Bahuvividhanimittalakkhaṇaññū,
Atinipuṇā manujā byākariṁsu.
Bahuvividhā gihīnaṁ arahāni,
Paṭilabhati daharo susu kumāro.

Idha ca mahīpatissa kāmabhogī,
Gihipatirūpakā bahū bhavanti.
Yadi ca jahati sabbakāmabhogaṁ,
Labhati anuttaraṁ uttamadhanagganti.

---

1. Mahājanaṁ saṅgāhakaṁ (Ka)
2. Samā ca pana (Syā), sa hi ca pana (Sī, I)

Sīhapubbaddhakāyāditilakkhaṇaṁ (17-19)

224. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno bahujanassa atthakāmo ahosi hitakāmo phāsukāmo yogakkhemakāmo "kintime saddhāya vaḍḍheyyuṁ, sīlena vaḍḍheyyuṁ, sutena vaḍḍheyyuṁ[1], cāgena vaḍḍheyyuṁ, dhammena vaḍḍheyyuṁ, paññāya vaḍḍheyyuṁ, dhanadhaññena vaḍḍheyyuṁ, khettavatthunā vaḍḍheyyuṁ, dvipadacatuppadehi vaḍḍheyyuṁ, puttadārehi vaḍḍheyyuṁ, dāsakammakaraporisehi vaḍḍheyyuṁ, ñātīhi vaḍḍheyyuṁ, mittehi vaḍḍheyyuṁ, bandhavehi vaḍḍheyyun"ti. So tassa kammassa kaṭattā -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imāni tīṇi mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati, sīhapubbaddhakāyo ca hoti citantaraṁso ca samavaṭṭakkhandho ca.

So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Aparihānadhammo hoti, na parihāyati dhanadhaññena khettavatthunā dvipadacatuppadehi puttadārehi dāsakammakaraporisehi ñātīhi mittehi bandhavehi, na parihāyati sabbasampattiyā. Rājā samāno idaṁ labhati -pa-. Buddho samāno kiṁ labhati. Aparihānadhammo hoti, na parihāyati saddhāya sīlena sutena cāgena paññāya, na parihāyati sabbasampattiyā. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

225. Tatthetaṁ vuccati—

Saddhāya sīlena sutena buddhiyā,
Cāgena dhammena bahūhi sādhuhi.
Dhanena dhaññena ca khettavatthunā,
Puttehi dārehi catuppadehi ca.

Ñātīhi mittehi ca bandhavehi ca,
Balena vaṇṇena sukhena cūbhayaṁ.
Kathaṁ na hāyeyyuṁ pareti icchati,
Atthassa middhī ca[2] panābhikaṅkhati.

---

1. Sutena vaḍḍheyyuṁ, buddhiyā vaḍḍheyyuṁ (Syā)
2. Idaṁ samiddhañca (Ka), addhaṁ samiddhañca (Syā)

Sa sīhapubbaddhasusaṇṭhito ahu,
Samavaṭṭakhandho ca citantaraṁso.
Pubbe suciṇṇena katena kammunā,
Ahāniyaṁ pubbanimittamassa taṁ.

Gihīpi dhaññena dhanena vaḍḍhati,
Puttehi dārehi catuppadehi ca.
Akiñcano pabbajito anuttaraṁ,
Pappoti bodhiṁ asahānadhammatanti[1].

Rasaggasaggitālakkhaṇaṁ (20)

226. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno sattānaṁ aviheṭhakajātiko ahosi pāṇinā vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā. So tassa kammassa kaṭattā upacitattā -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imaṁ mahāpurisalakkhaṇaṁ paṭilabhati, rasaggasaggī hoti, uddhaggāssa rasaharaṇīyo gīvāya jātā honti samābhivāhiniyo[2].

So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Appābādho hoti appātaṅko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya. Rājā samāno idaṁ labhati -pa-. Buddho samāno kiṁ labhati. Appābādho hoti appātaṅko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya majjhimāya padhānakkhamāya. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

227. Tatthetaṁ vuccati—

Na pāṇidaṇḍehi panātha leḍḍunā,
Satthena vā maraṇavadhena[3] vā pana.
Ubbādhanāya paritajjanāya vā,
Na heṭhayī janatamaheṭhako ahu.

---

1. Sambodhimahānadhammatanti (Syā, Ka) tīkā oloketabbā.
2. Samavāharasaharaṇiyo (Syā)
3. Māraṇavadhena (Ka)

Teneva so sugatimupecca modati,
Sukhapphalaṁ kariya sukhāni vindati.
Samojasā[1] rasaharaṇī susaṇṭhitā,
Idhāgato labhati rasaggasaggitaṁ.

Tenāhu naṁ atinipuṇā vicakkhaṇā,
Ayaṁ naro sukhabahulo bhavissati.
Gihissa vā pabbajitassa vā puna[2],
Taṁ lakkhaṇaṁ bhavati tadatthajotakanti.

Abhinīlanetta-gopakhumalakkhaṇāni (21-22)

228. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno na ca visaṭaṁ, na ca visāci[3], na ca pana viceyya pekkhitā, ujuṁ tathā pasaṭamujumano, piyacakkhunā bahujanaṁ udikkhitā ahosi. So tassa kammassa kaṭattā -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati, abhinīlanetto ca hoti gopakhumo ca.

So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Piyadassano hoti bahuno janassa, piyo hoti manāpo brāhmaṇagahapatikānaṁ negamajānapadānaṁ gaṇakamahāmattānaṁ anīkaṭṭhānaṁ dovārikānaṁ amaccānaṁ pārisajjānaṁ rājūnaṁ bhogiyānaṁ kumārānaṁ. Rājā samāno idaṁ labhati -pa-. Buddho samāno kiṁ labhati. Piyadassano hoti bahuno janassa, piyo hoti manāpo bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upasikānaṁ devānaṁ manussānaṁ asurānaṁ nāgānaṁ gandhabbānaṁ. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

229. Tatthetaṁ vuccati—

Na ca visaṭaṁ na ca visāci[4], na ca pana viceyyapekkhitā.
Ujuṁ tathā pasaṭamujumano, piyacakkhunā bahujanaṁ udikkhitā.

---

1. Sampajjasā (Sī, I), pāmuñjasā (Syā), sāmañca sā (Ka)
2. Pana (Syā)
3. Na ca visācitaṁ (Sī, I), na ca visāvi (Syā)
4. Visācitaṁ (Sī, I), visāvi (Syā)

Sugatīsu so phalavipākaṁ,
Anubhavati tattha modati.
Idha ca pana bhavati gopakhumo,
Abhinīlanettanayano sudassano.

Abhiyogino ca nipuṇā,
Bahū pana nimittakovidā.
Sukhumanayanakusalā manujā,
Piyadassanoti abhiniddisanti naṁ.

Piyadassano gihīpi santo ca,
Bhavati bahujanapiyāyito.
Yadi ca na bhavati gihī samaṇo hoti,
Piyo bahūnaṁ sokanāsanoti.

Uṇhīsasīsalakkhaṇaṁ (23)

230. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno bahujanapubbaṅgamo ahosi kusalesu dhammesu bahujanapāmokkho kāyasucarite vacīsucarite manosucarite dānasaṁvibhāge sīlasamādāne uposathupavāse matteyyatāya petteyyatāya sāmaññatāya brahmaññatāya kule jeṭṭhāpacāyitāya aññataraññataresu ca adhikusalesu dhammesu. So tassa kammassa kaṭattā -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imaṁ mahāpurisalakkhaṇaṁ paṭilabhati, uṇhīsasīso hoti.

So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Mahāssa jano anvāyiko hoti, brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭha dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idaṁ labhati -pa-. Buddho samāno kiṁ labhati. Mahāssa jano anvāyiko hoti, bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

231. Tatthetaṁ vuccati—

Pubbaṅgamo sucaritesu ahu,
Dhammesu dhammacariyābhirato.
Anvāyiko bahujanassa ahu,
Saggesu vedayittha puññaphalaṁ.

Veditvā so sucaritassa phalaṁ,
Uṇhīsasīsattamidhajjhagamā.
Byākaṁsu byañjananimittadharā,
Pubbaṅgamo bahujanaṁ hessati.

Paṭibhogiyā manujesu idha,
Pubbeva tassa abhiharanti tadā.
Yadi khattiyo bhavati bhūmipati,
Paṭihārakaṁ bahujane labhati.

Atha cepi pabbajati so manujo,
Dhammesu hoti paguṇo visavī.
Tassānusāsaniguṇābhirato,
Anvāyiko bahujano bhavatīti.

Ekekalomatā-uṇṇālakkhaṇāni (24-25)

232. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato ahosi, saccavādī saccasandho theto paccayiko avisaṁvādako lokassa. So tassa kammassa kaṭattā upacitattā -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati, ekekalomo ca hoti, uṇṇā ca bhamukantare jātā hoti odātā mudutūlasannibhā.

So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Mahāssa jano upavattati, brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā.

Rājā samāno idaṁ labhati -pa-. Buddho samāno kiṁ labhati. Mahāssa jano upavattati, bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

233. Tatthetaṁ vuccati—

Saccappaṭiñño purimāsu jātisu,
Advejjhavāco alikaṁ vivajjayi.
Na so visaṁvādayitāpi kassaci,
Bhūtena tacchena tathena bhāsayi[1].

Setā susukkā mudutūlasannibhā,
Uṇṇā sujātā[2] bhamukantare ahu.
Na lomakūpesu duve ajāyisuṁ,
Ekekalomūpacitaṅgavā ahu.

Taṁ lakkhaṇaññū bahavo samāgatā,
Byākaṁsu uppādanimittakovidā.
Uṇṇā ca lomā ca yathā susaṇṭhitā,
Upavattatī īdisakaṁ bahujjano.

Gihimpi santaṁ upavattatī jano,
Bahu puratthāpakatena kammunā.
Akiñcanaṁ pabbajitaṁ anuttaraṁ,
Buddhaṁpi santaṁ upavattati janoti.

Cattālīsa-aviraḷadantalakkhaṇāni (26-27)

234. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno pisuṇaṁ vācaṁ pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato ahosi, ito sutvā na amutra akkhātā imesaṁ bhedāya, amutra vā sutvā na imesaṁ akkhātā amūsaṁ

1. Tosayi (Sī, I) 2. Uṇṇāssa jātā (Ka-Sī)

bhedāya, iti bhinnānaṁ vā sandhātā, sahitānaṁ vā anuppadātā, samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇiṁ vācaṁ bhāsitā ahosi. So tassa kammassa kaṭattā -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati, cattālīsadanto ca hoti aviraḷadanto ca.

So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Abhejjapariso hoti, abhejjāssa honti parisā, brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idaṁ labhati -pa-. Buddho samāno kiṁ labhati. Abhejjapariso hoti, abhejjāssa honti parisā, bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

235. Tatthetaṁ vuccati—

Vebhūtiyaṁ sahitabhedakāriṁ,
Bhedappavaḍḍhanavivādakāriṁ.
Kalahappavaḍḍhana-akiccakāriṁ,
Sahitānaṁ bhedajananiṁ na bhaṇi.

Avivādavaḍḍhanakariṁ sugitaṁ,
Bhinnānusandhijananiṁ abhaṇi.
Kalahaṁ janassa panudī samaṅgī,
Sahitehi nandati pamodati ca.

Sugatīsu so phalavipākaṁ,
Anubhavati tattha modati.
Dantā idha honti aviraḷā sahitā,
Caturo dasassa mukhajā susaṇṭhitā.

Yadi khattiyo bhavati bhūmipati,
Avibhediyāssa parisā bhavati.
Samaṇo ca hoti virajo vimalo,
Parisāssa hoti anugatā acalāti.

Pahūtajivhā-brahmassaralakkhaṇāni (28-29)

236. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno pharusaṁ vācaṁ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato ahosi. Yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā, tathārūpiṁ vācaṁ bhāsitā ahosi. So tassa kammassa kaṭattā upacitattā -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati, pahūtajivho ca hoti brahmassaro ca karavīkabhāṇī.

So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāraṁ ajjhavasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Ādeyyavāco hoti, ādiyantissa vacanaṁ brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idaṁ labhati -pa-. Buddho samāno kiṁ labhati. Ādeyyavāco hoti, ādiyantassa vacanaṁ bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamattaṁ Bhagavā avoca.

237. Tatthetaṁ vuccati—

Akkosabhaṇḍanavihesakāriṁ,
Ubbādhikaṁ[1] bahujanappamaddanaṁ.
Abāḷhaṁ giraṁ so na bhaṇi pharusaṁ,
Madhuraṁ bhaṇi susaṁhitaṁ[2] sakhilaṁ.

---

1. Ubbādhakaraṁ (Syā) 2. Susahitaṁ (Syā)

Manaso piyā hadayagāminiyo,
Vācā so erayati kaṇṇasukhā.
Vācāsuciṇṇaphalamanubhavi,
Saggesu vedayatha[1] puññaphalaṁ.

Veditvā so sucaritassa phalaṁ,
Brahmassarattamidhamajjhagamā.
Jivhāssa hoti vipulā puthulā,
Ādeyyavākyavacano bhavati.

Gihinopi ijjhati yathā bhaṇato,
Atha ce pabbajati so manujo.
Ādiyantissa vacanaṁ janatā,
Bahuno bahuṁ subhaṇitaṁ bhaṇatoti.

Sīhahanulakkhaṇaṁ (30)

238. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno samphappalāpaṁ pahāya samphappalāpā paṭivirato ahosi kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, nidhānavatiṁ vācaṁ bhāsitā ahosi kālena sāpadesaṁ pariyantavatiṁ attasaṁhitaṁ. So tassa kammassa kaṭattā -pa-. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imaṁ mahāpurisalakkhaṇaṁ paṭilabhati, sīhahanu hoti.

So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī -pa-. Rājā samāno kiṁ labhati. Appadhaṁsiyo hoti kenaci manussabhūtena paccatthikena paccāmittena. Rājā samāno idaṁ labhati -pa-. Buddho samāno kiṁ labhati. Appadhaṁsiyo hoti abbhantarehi vā bāhirehi vā paccatthikehi paccāmittehi, rāgena vā dosena vā mohena vā samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā kenaci vā lokasmiṁ. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

---

1. Vedayati (?) Ṭīkā oloketabbā.

239. Tatthetaṁ vuccati—

Na samphappalāpaṁ na muddhataṁ[1],
Avikiṇṇavacanabyappatho ahosi.
Ahitamapi ca apanudi,
Hitamapi ca bahujanasukhañca abhaṇi.

Taṁ katvā ito cuto divamupapajji,
Sukataphalavipākamanubhosi.
Caviya punaridhāgato samāno,
Dvidugamavaratarahanuttamalattha.

Rājā hoti suduppadhaṁsiyo,
Manujindo manujādhipati mahānubhāvo.
Tidivapuravarasamo bhavati,
Suravarataroriva indo.

Gandhabbāsurayakkharakkhasebhi[2],
Surehi na hi bhavati suppadhaṁsiyo.
Tathatto yadi bhavati tathāvidho,
Idha disā ca paṭidisā ca vidisā cāti.

Samadanta-susukkadāṭhālakkhaṇāni (31-32)

240. Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ purimaṁ bhavaṁ purimaṁ niketaṁ pubbe manussabhūto samāno micchājīvaṁ pahāya sammā-ājīvena jīvikaṁ kappesi, tulākūṭa kaṁsakūṭa mānakūṭa ukkoṭana vañcana nikati sāciyoga chedana vadha bandhana viparāmosa ālopa sahasākārā[3] paṭivirato ahosi. So tassa kammassa kaṭattā upacitattā ussannattā vipulattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati. So tattha aññe deve dasahi ṭhānehi adhigaṇhāti dibbena āyunā dibbena vaṇṇena dibbena sukhena dibbena yasena dibbena ādhipateyyena dibbehi rūpehi dibbehi saddehi dibbehi gandhehi dibbehi

1. Buddhatanti (Ka) 2. Surasakkarakkhasebhi (Syā) 3. Sāhasākārā (Sī, Syā, I)

rasehi dibbehi phoṭṭhabbehi. So tato cuto itthattaṁ āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati, samadanto ca hoti susukkadāṭho ca.

So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta ratanāni bhavanti, seyyathidaṁ, cakkaratanaṁ hatthiratanaṁ assaratanaṁ maṇiratanaṁ itthiratanaṁ gahapatiratanaṁ pariṇāyakaratanameva sattamaṁ. Parosahassaṁ kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. So imaṁ pathaviṁ sāgarapariyantaṁ akhilamanimittamakaṇṭakaṁ iddhaṁ phītaṁ khemaṁ sivaṁ nirabbudaṁ adaṇḍena asatthena dhammena abhivijiya ajjhāvasati. Rājā samāno kiṁ labhati. Suciparivāro hoti sucissa honti parivārā brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idaṁ labhati.

Sace kho pana agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, Arahaṁ hoti Sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado. Buddho samāno kiṁ labhati. Suciparivāro hoti, sucissa honti parivārā, bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idaṁ labhati. Etamatthaṁ Bhagavā avoca.

241. Tatthetaṁ vuccati—

Micchājīvañca avassaji samena vuttiṁ,
Sucinā so janayittha dhammikena.
Ahitamapi ca apanudi,
Hitamapi ca bahujanasukhañca acari.

Sagge vedayati naro sukhapphalāni,
Karitvā nipuṇebhi vidūhi sabbhi.
Vaṇṇitāni tidivapuravarasamo,
Abhiramati ratikhiḍḍāsamaṅgī.

Laddhāna mānusakaṁ bhavaṁ tato,
Cavitvāna sukataphalavipākaṁ.
Sesakena paṭilabhati lapanajaṁ,
Samamapi sucisusukkaṁ[1].

Taṁ veyyañjanikā samāgatā bahavo,
Byākaṁsu nipuṇasammatā manujā.
Sucijanaparivāragaṇo bhavati,
Dijasamasukkasucisobhanadanto.

Rañño hoti bahujano,
Suciparivāro mahatiṁ mahiṁ anusāsato.
Pasayha na ca janapadatudanaṁ,
Hitamapi ca bahujana sukhañca caranti.

Atha ce pabbajati bhavati vipāpo,
Samaṇo samitarajo vivaṭṭacchado.
Vigatadarathakilamatho,
Imamapi ca paramapi ca[2] passati lokaṁ.

Tassovādakarā bahugihī ca pabbajitā ca,
Asuciṁ garahitaṁ dhunanti pāpaṁ.
Sa hi sucibhi parivuto bhavati,
Malakhilakalikilese panudehīti[3].

Idamavoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

Lakkhaṇasuttaṁ niṭṭhitaṁ sattamaṁ.

---

1. Laddhāna manussakaṁ bhavaṁ tato caviya, puna sukataphalavipākasesakena. Paṭilabhati lapanajaṁ samamapi, suci ca sucisuddhasusukkaṁ. (Syā)
2. Imampi ca parampi ca (I), paraṁpi paramaṁpi ca (Syā)
3. Tassovādakarā bahugihī ca, pabbajitā ca asucivigarahita. Panudipāpassa hi sucibhiparivuto, bhavati malakhilakakilese panudeti. (Syā)

8. Siṅgālasutta

242. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena Siṅgālako[1] gahapatiputto kālasseva uṭṭhāya Rājagahā nikkhamitvā allavattho allakeso pañjaliko puthudisā[2] namassati puratthimaṁ disaṁ dakkhiṇaṁ disaṁ pacchimaṁ disaṁ uttaraṁ disaṁ heṭṭhimaṁ disaṁ uparimaṁ disaṁ.

243. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi. Addasā kho Bhagavā Siṅgālakaṁ gahapatiputtaṁ kālasseva vuṭṭhāya Rājagahā nikkhamitvā allavatthaṁ allakesaṁ pañjalikaṁ puthudisā namassantaṁ puratthimaṁ disaṁ dakkhiṇaṁ disaṁ pacchimaṁ disaṁ uttaraṁ disaṁ heṭṭhimaṁ disaṁ uparimaṁ disaṁ, disvā Siṅgālakaṁ gahapatiputtaṁ etadavoca "kiṁ nu kho tvaṁ gahapatiputta kālasseva vuṭṭhāya Rājagahā nikkhamitvā allavattho allakeso pañjaliko puthudisā namassasi puratthimaṁ disaṁ dakkhiṇaṁ disaṁ pacchimaṁ disaṁ uttaraṁ disaṁ heṭṭhimaṁ disaṁ uparimaṁ disan"ti. Pitā maṁ bhante kālaṁ karonto evaṁ avaca "disā tāta namasseyyāsī"ti. So kho ahaṁ bhante pituvacanaṁ sakkaronto garuṁ karonto mānento pūjento kālasseva vuṭṭhāya Rājagahā nikkhamitvā allavattho allakeso pañjaliko puthudisā namassāmi puratthimaṁ disaṁ dakkhiṇaṁ disaṁ pacchimaṁ disaṁ uttaraṁ disaṁ heṭṭhimaṁ disaṁ uparimaṁ disanti.

Cha disā

244. Na kho gahapatiputta ariyassa vinaye evaṁ cha disā[3] namassitabbāti. Yathā kathaṁ pana bhante ariyassa vinaye cha disā[3] namassitabbā, sādhu me bhante Bhagavā tathā dhammaṁ desetu, yathā ariyassa vinaye cha disā[3] namassitabbāti.

Tena hi gahapatiputta suṇohi sādhukaṁ manasikarohi bhāsissāmīti. "Evaṁ bhante"ti kho Siṅgālako gahapatiputto Bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca—

---

1. Sigālako (Sī) 2. Puthuddisā (Sī, Syā, I) 3. Chaddisā (Sī, I)

Yato kho gahapatiputta ariyasāvakassa cattāro kammakilesā pahīnā honti, catūhi ca ṭhānehi pāpakammaṁ na karoti, cha ca bhogānaṁ apāyamukhāni na sevati. So evaṁ cuddasa pāpakāpagato chaddisāpaṭicchādī[1] ubholokavijayāya paṭipanno hoti. Tassa ayañcava loko āraddho hoti paro ca loko, so kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati.

Cattārokammakilesā

245. Katamassa cattāro kammakilesā pahīnā honti. Pāṇātipāto kho gahapatiputta kammakileso, adinnādānaṁ kammakileso, kāmesumicchācāro kammakileso, musāvādo kammakileso. Imassa cattāro kammakilesā pahīnā hontīti. Idamavoca Bhagavā, idaṁ vatvāna[2] Sugato athāparaṁ etadavoca Satthā—

Pāṇātipāto adinnādānaṁ, musāvādo ca vuccati.
Paradāragamanañceva, nappasaṁsanti paṇḍitāti.

Catuṭhānaṁ

246. Katamehi catūhi ṭhānehi pāpakammaṁ na karoti. Chandāgatiṁ gacchanto pāpakammaṁ karoti, dosāgatiṁ gacchanto pāpakammaṁ karoti, mohāgatiṁ gacchanto pāpakammaṁ karoti, bhayāgatiṁ gacchanto pāpakammaṁ karoti. Yato kho gahapatiputta ariyasāvako neva chandāgatiṁ gacchati, na dosāgatiṁ gacchati, na mohāgatiṁ gacchati, na bhayāgatiṁ gacchati. Imehi catūhi ṭhānehi pāpakammaṁ na karotīti. Idamavoca Bhagavā, idaṁ vatvāna Sugato athāparaṁ etadavoca Satthā—

Chandā dosā bhayā mohā, yo dhammaṁ ativattati.
Nihīyati yaso tassa[3], kāḷapakkheva candimā.

Chandā dosā bhayā mohā, yo dhammaṁ nātivattati.
Āpūrati yaso tassa[3], sukkapakkheva[4] candimāti.

---

1. Paṭicchādī hoti (Syā)
2. Idaṁ vatvā (Sī, I) evamīdisesu ṭhānesu.
3. Tassa yaso (bahūsu, Vinayepi)
4. Juṇhapakkheva (Ka)

Cha apāyamukhāni

247. Katamāni cha bhogānaṁ apāyamukhāni na sevati. Surāmerayamajjappamādaṭṭhānānuyogo kho gahapatiputta bhogānaṁ apāyamukhaṁ, vikālavisikhācariyānuyogo bhogānaṁ apāyamukhaṁ, samajjabhicaraṇaṁ bhogānaṁ apāyamukhaṁ, jūtappamādaṭṭhānānuyogo bhogānaṁ apāyamukhaṁ, pāpamittānuyogo bhogānaṁ apāyamukhaṁ, ālasyānuyogo[1] bhogānaṁ apāyamukhaṁ.

Surāmerayassa cha ādīnavā

248. Cha khome gahapatiputta ādīnavā surāmerayamajjappamādaṭṭhānānuyoge. Sandiṭṭhikā dhanajāni[2], kalahappavaḍḍhanī, rogānaṁ āyatanaṁ, akittisañjananī, kopīnanidaṁsanī, paññāya dubbalikaraṇītveva chaṭṭhaṁ padaṁ bhavati. Ime kho gahapatiputta cha ādīnavā surāmerayamajjappamādaṭṭhānānuyoge.

Vikālacariyāya cha ādīnavā

249. Cha khome gahapatiputta ādīnavā vikālavisikhācariyānuyoge. Attāpissa agutto arakkhito hoti, puttadāropissa agutto arakkhito hoti, sāpateyyaṁpissa aguttaṁ arakkhitaṁ hoti, saṅkiyo ca hoti pāpakesu ṭhānesu[3], abhūtavacanaṁ ca tasmiṁ rūhati, bahūnañca dukkhadhammānaṁ purakkhato hoti. Ime kho gahapatiputta cha ādīnavā vikālavisikhācariyānuyoge.

Samajjābhicaraṇassa cha ādīnavā

250. Cha khome gahapatiputta ādīnavā samajjābhicaraṇe. Kva[4] naccaṁ, kva gītaṁ, kva vāditaṁ, kva akkhānaṁ, kva pāṇissaraṁ, kva kumbhathunanti. Ime kho gahapatiputta cha ādīnavā samajjābhicaraṇe.

---

1. Ālassānuyogo (Sī, Syā, I)
2. Dhanañjāni (Sī, I)
3. Tesu tesu ṭhānesu (Syā)
4. Kuvaṁ (Ka-Sī, I)

Jūtappamādassa cha ādīnavā

251. Cha khome gahapatiputta ādīnavā jūtappamādaṭṭhānānuyoge. Jayaṁ veraṁ pasavati, jino vittamanusocati, sandiṭṭhikā dhanajāni, sabhāgatassa[1] vacanaṁ na rūhati, mittāmaccānaṁ paribhūto hoti, āvāhavivāhakānaṁ apatthito hoti "akkhadhutto ayaṁ purisapuggalo nālaṁ dārabharaṇāyā"ti. Ime kho gahapatiputta cha ādīnavā jūtappamādaṭṭhānānuyoge.

Pāpamittatāya cha ādīnavā

252. Cha khome gahapatiputta ādīnavā pāpamittānuyoge. Ye dhuttā, ye soṇḍā, ye pipāsā, ye nekatikā, ye vañcanikā, ye sāhasikā. Tyāssa mittā honti te sahāyā. Ime kho gahapatiputta cha ādīnāvā pāpamittānuyoge.

Ālasyassa cha ādīnavā

253. Cha khome gahapatiputta ādīnavā ālasyānuyoge. Atisītanti kammaṁ na karoti, ati-uṇhanti kammaṁ na karoti, atisāyanti kammaṁ na karoti, atipātoti kammaṁ na karoti, atichātosmīti kammaṁ na karoti, atidhātosmīti kammaṁ na karoti. Tassa evaṁ kiccāpadesabahulassa viharato anuppannā ceva bhogā nuppajjanti, uppannā ca bhogā parikkhayaṁ gacchanti. Ime kho gahapatiputta cha ādīnavā ālasyānuyogeti. Idamavoca Bhagavā, idaṁ vatvāna Sugato athāparaṁ etadavoca Satthā—

"Hoti pānasakhā nāma,
Hoti sammiyasammiyo.
Yo ca atthesu jātesu,
Sahāyo hoti so sakhā.

---

1. Sabhāye tassa (Ka)

Ussūraseyyā paradārasevanā,
Verappasavo[1] ca anatthatā ca.
Pāpā ca mittā sukadariyatā ca,
Ete cha ṭhānā purisaṁ dhaṁsayanti.

Pāpamitto pāpasakho,
Pāpa-ācāragocaro.
Asmā lokā paramhā ca,
Ubhayā dhaṁsate naro.

Akkhitthiyo vāruṇī naccagītaṁ,
Divā soppaṁ pāricariyā akāle.
Pāpā ca mittā sukadariyatā ca,
Ete cha ṭhānā purisaṁ dhaṁsayanti.

Akkhehi dibbanti suraṁ pivanti,
Yantitthiyo pāṇasamā paresaṁ.
Nihīnasevī na ca vuddhasevī[2],
Nihīyate kāḷapakkheva cando.

Yo vāruṇī addhano akiñcano,
Pipāso pivaṁ papāgato[3].
Udakamiva iṇaṁ vigāhati,
Akulaṁ[4] kāhiti khippamattano.

Na divā soppasīlena, rattimuṭṭhānadessinā[5].
Niccaṁ mattena soṇḍena, sakkā āvasituṁ gharaṁ.

Atisītaṁ ati-uṇhaṁ, atisāyamidaṁ ahu.
Iti vissaṭṭhākammante, atthā accenti māṇave.

---

1. Verappasaṅgo (Sī, Syā, I) 2. Vuddhisevī (Syā), buddhisevī (Ka)
3. Vipāsosi atthapāgato (Syā), pipāsopi samappapāgato (Ka)
4. Ākulaṁ (Syā, Ka) 5. Rattinuṭṭhānadassinā (Sī, I), rattinuṭṭhānasīlinā (?)

Yodha sītañca uṇhañca, tiṇā bhiyyo na maññati.
Karaṁ purisakiccāni, so sukhaṁ[1] na vihāyatī"ti.

Mittapatirūpaka

254. Cattārome gahapatiputta amittā mittapatirūpakā veditabbā. Aññadatthuharo amitto mittapatirūpako veditabbo, vacīparamo amitto mittapatirūpako veditabbo, anuppiyabhāṇī amitto mittapatirūpako veditabbo, apāyasahāyo amitto mittapatirūpako veditabbo.

255. Catūhi kho gahapatiputta ṭhānehi aññadatthuharo amitto mittapatirūpako veditabbo.

Aññadatthuharo hoti, appena bahumicchati.
Bhayassa kiccaṁ karoti, sevati atthakāraṇā.

Imehi kho gahapatiputta catūhi ṭhānehi aññadatthuharo amitto mittapatirūpako veditabbo.

256. Catūhi kho gahapatiputta ṭhānehi vacīparamo amitto mittapatirūpako veditabbo. Atītena paṭisantharati[2], anāgatena paṭisantharati, niratthakena saṅgaṇhāti, paccuppannesu kiccesu byasanaṁ dasseti. Imehi kho gahapatiputta catūhi ṭhānehi vacīparamo amitto mittapatirūpako veditabbo.

257. Catūhi kho gahapatiputta ṭhānehi anuppiyabhāṇī amitto mittapatirūpako veditabbo. Pāpakaṁpissa[3] anujānāti, kalyāṇaṁpissa anujānāti, sammukhāssa vaṇṇaṁ bhāsati, parammukhāssa avaṇṇaṁ bhāsati. Imehi kho gahapatiputta catūhi ṭhānehi anuppiyabhāṇī amitto mittapatirūpako veditabbo.

---

1. Sukhā (sabbattha) Aṭṭhakathā oloketabbā.
2. Paṭisandharati (Ka)
3. Pāpakammaṁpissa (Syā)

258. Catūhi kho gahapatiputta ṭhānehi apāyasahāyo amitto mittapatirūpako veditabbo. Surā meraya majjappamādaṭṭhānā nuyoge sahāyo hoti, vikāla visikhā cariyā nuyoge sahāyo hoti, samajjābhicaraṇe sahāyo hoti, jūtappamādaṭṭhānānuyoge sahāyo hoti. Imehi kho gahapatiputta catūhi ṭhānehi apāyasahāyo amitto mittapatirūpako veditabboti.

259. Idamavoca Bhagavā, idaṁ vatvāna Sugato athāparaṁ etadavoca Satthā—

"Aññadatthuharo mitto, yo ca mitto vacīparo[1].
Anuppiyañca yo āha, apāyesu ca yo sakhā.

Ete amitte cattāro, iti viññāya paṇḍito.
Ārakā parivajjeyya, maggaṁ paṭibhayaṁ yathā"ti.

Suhadamitta

260. Cattārome gahapatiputta mittā suhadā veditabbā. Upakāro[2] mitto suhado veditabbo, samānasukhadukkho mitto suhado veditabbo, atthakkhāyī mitto suhado veditabbo, anukampako mitto suhado veditabbo.

261. Catūhi kho gahapatiputta ṭhānehi upakāro mitto suhado veditabbo. Pamattaṁ rakkhati, pamattassa sāpateyyaṁ rakkhati, bhītassa saraṇaṁ hoti, uppannesu kiccakaraṇīyesu taddiguṇaṁ bhogaṁ anuppadeti. Imehi kho gahapatiputta catūhi ṭhānehi upakāro mitto suhado veditabbo.

262. Catūhi kho gahapatiputta ṭhānehi samānasukhadukkho mitto suhado veditabbo. Guyhamassa ācikkhati, guyhamassa parigūhati, āpadāsu na vijahati, jīvitaṁpissa atthāya pariccattaṁ hoti. Imehi kho gahapatiputta catūhi ṭhānehi samānasukhadukkho mitto suhado veditabbo.

1. Vacīparamo (Syā)
2. Upakārako (Syā)

263. Catūhi kho gahapatiputta ṭhānehi atthakkhāyī mitto suhado veditabbo. Pāpā nivāreti, kalyāṇe niveseti, assutaṁ sāveti, saggassa maggaṁ ācikkhati. Imehi kho gahapatiputta catūhi ṭhānehi atthakkhāyī mitto suhado veditabbo.

264. Catūhi kho gahapatiputta ṭhānehi anukampako mitto suhado veditabbo. Abhavenassa na nandati, bhavenassa nandati, avaṇṇaṁ bhaṇamānaṁ nivāreti, vaṇṇaṁ bhaṇamānaṁ pasaṁsati. Imehi kho gahapatiputta catūhi ṭhānehi anukampako mitto suhado veditabboti.

265. Idamavoca Bhagavā, idaṁ vatvāna Sugato athāparaṁ etadavoca Satthā—

“Upakāro ca yo mitto, sukhe dukkhe[1] ca yo sakhā[2].
Atthakkhāyī ca yo mitto, yo ca mittānukampako.

Etepi mitte cattāro, iti viññāya paṇḍito.
Sakkaccaṁ payirupāseyya, mātā puttaṁva orasaṁ.
Paṇḍito sīlasampanno, jalaṁ aggīva bhāsati.

Bhoge saṁharamānassa, bhamarasseva irīyato.
Bhogā sannicayaṁ yanti, vammikovupacīyati.

Evaṁ bhoge samāhatvā[3], alamatto kule gihī.
Catudhā vibhaje bhoge, sa ve mittāni ganthati.

Ekena bhoge bhuñjeyya, dvīhi kammaṁ payojaye.
Catutthañca nidhāpeyya, āpadāsu bhavissatī”ti.

Chaddisāpaṭicchādanakaṇḍa

266. Kathañca gahapatiputta ariyasāvako chaddisāpaṭicchādī hoti. Cha imā gahapatiputta disā veditabbā. Puratthimā disā mātāpitaro veditabbā, dakkhiṇā disā ācariyā veditabbā, pacchimā

1. Sukhadukkho (Syā, Ka)
2. Yo ca mitto sukhe dukkhe (Sī, I)
3. Samāharitvā (Syā)

disā puttadārā veditabbā, uttarā disā mittāmaccā veditabbā, heṭṭhimā disā dāsakammakarā veditabbā, uparimā disā samaṇabrāhmaṇā veditabbā.

267. Pañcahi kho gahapatiputta ṭhānehi puttena puratthimā disā mātāpitaro paccupaṭṭhātabbā "bhato ne[1] bharissāmi, kiccaṁ nesaṁ karissāmi, kulavaṁsaṁ ṭhapessāmi, dāyajjaṁ paṭipajjāmi, atha vā pana petānaṁ kālaṅkatānaṁ dakkhiṇaṁ anuppadassāmīti. Imehi kho gahapatiputta pañcahi ṭhānehi puttena puratthimā disā mātāpitaro paccupaṭṭhitā pañcahi ṭhānehi puttaṁ anukampanti, pāpā nivārenti, kalyāṇe nivesenti, sippaṁ sikkhāpenti, patirūpena dārena saṁyojenti, samaye dāyajjaṁ niyyādenti[2]. Imehi kho gahapatiputta pañcahi ṭhānehi puttena puratthimā disā mātāpitaro paccupaṭṭhitā imehi pañcahi ṭhānehi puttaṁ anukampanti. Evamassa esā puratthimā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayā.

268. Pañcahi kho gahapatiputta ṭhānehi antevāsinā dakkhiṇā disā ācariyā paccupaṭṭhātabbā uṭṭhānena upaṭṭhānena sussusāya pāricariyāya sakkaccaṁ sippapaṭiggahaṇena[3]. Imehi kho gahapatiputta pañcahi ṭhānehi antevāsinā dakkhiṇā disā ācariyā paccupaṭṭhitā pañcahi ṭhānehi antevāsiṁ anukampanti, suvinītaṁ vinenti, suggahitaṁ gāhāpenti, sabbasippassutaṁ samakkhāyino bhavanti, mittāmaccesu paṭiyādenti[4], disāsu parittāṇaṁ karonti. Imehi kho gahapatiputta pañcahi ṭhānehi antevāsinā dakkhiṇā disā ācariyā paccupaṭṭhitā imehi pañcahi ṭhānehi antevāsiṁ anukampanti. Evamassa esā dakkhiṇā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayā.

269. Pañcahi kho gahapatiputta ṭhānehi sāmikena pacchimā disā bhariyā paccupaṭṭhātabbā sammānanāya anavamānanāya[5] anaticariyāya issariyavossaggena alaṅkārānuppadānena. Imehi kho gahapatiputta pañcahi ṭhānehi sāmikena pacchimā disā bhariyā paccupaṭṭhitā pañcahi

---

1. Nesaṁ (bahūsu)
2. Niyyātenti (Ka-Sī)
3. Sippaṁ paṭiggahaṇena (Syā), sippa-uggahaṇena (Ka)
4. Paṭivedenti (Syā)
5. Avimānanāya (Syā, I)

ṭhānehi sāmikaṁ anukampati, susaṁvihitakammantā ca hoti, saṅgahitaparijanā[1] ca, anaticārinī ca, sambhataṁ ca anurakkhati, dakkhā ca hoti analasā sabbakiccesu. Imehi kho gahapatiputta pañcahi ṭhānehi sāmikena pacchimā disā bhariyā paccupaṭṭhitā imehi pañcahi ṭhānehi sāmikaṁ anukampati. Evamassa esā pacchimā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayā.

270. Pañcahi kho gahapatiputta ṭhānehi kulaputtena uttarā disā mittāmaccā paccupaṭṭhātabbā dānena peyyavajjena[2] atthacariyāya samānattatāya avisaṁvādanatāya. Imehi kho gahapatiputta pañcahi ṭhānehi kulaputtena uttarā disā mittāmaccā paccupaṭṭhitā pañcahi ṭhānehi kulaputtaṁ anukampanti, pamattaṁ rakkhanti, pamattassa sāpateyyaṁ rakkhanti, bhītassa saraṇaṁ honti, āpadāsu na vijahanti, aparapajā cassa paṭipūjenti. Imehi kho gahapatiputta pañcahi ṭhānehi kulaputtena uttarā disā mittāmaccā paccupaṭṭhitā imehi pañcahi ṭhānehi kulaputtaṁ anukampanti. Evamassa esā uttarā disā paṭicchānnā hoti khemā appaṭibhayā.

271. Pañcahi kho gahapatiputta ṭhānehi ayyirakena[3] heṭṭhimā disā dāsakammakarā paccupaṭṭhātabbā yathābalaṁ kammantasaṁvidhānena bhattavetanānuppadānena gilānupaṭṭhānena acchariyānaṁ rasānaṁ saṁvibhāgena samaye vossaggena. Imehi kho gahapatiputta pañcahi ṭhānehi ayyirakena heṭṭhimā disā dāsakammakarā paccupaṭṭhitā pañcahi ṭhānehi ayyirakaṁ anukampanti, pubbuṭṭhāyino ca honti, pacchā nipātino ca, dinnādāyino ca, sukatakammakarā ca, kittivaṇṇaharā ca. Imehi kho gahapatiputta pañcahi ṭhānehi ayyirakena heṭṭhimā disā dāsakammakarā paccupaṭṭhitā imehi pañcahi ṭhānehi ayyirakaṁ anukampanti. Evamassa esā heṭṭhimā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayā.

272. Pañcahi kho gahapatiputta ṭhānehi kulaputtena uparimā disā samaṇabrāhmaṇā paccupaṭṭhātabbā mettena kāyakammena mettena vacīkammena

---

1. Susaṅgahitaparijanā (Sī, Syā, I)
2. Piyavajjena (Syā, Ka)
3. Ayirakena (Sī, Syā, I)

mettena manokammena anāvaṭadvāratāya āmisānuppadānena. Imehi kho gahapatiputta pañcahi ṭhānehi kulaputtena uparimā disā samaṇabrāhmaṇā paccupaṭṭhitā chahi ṭhānehi kulaputtaṁ anukampanti, pāpā nivārenti, kalyāṇe nivesenti, kalyāṇena manasā anukampanti, assutaṁ sāventi, sutaṁ pariyodāpenti, saggassa maggaṁ ācikkhanti. Imehi kho gahapatiputta chahi ṭhānehi kulaputtena uparimā disā samaṇabrāhmaṇā paccupaṭṭhitā imehi chahi ṭhānehi kulaputtaṁ anukampanti. Evamassa esā uparimā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayāti.

273. Idamavoca Bhagavā, idaṁ vatvāna Sugato athāparaṁ etadavoca Satthā—

"Mātāpitā disā pubbā, ācariyā dakkhiṇā disā.
Puttadārā disā pacchā, mittāmaccā ca uttarā.

Dāsakammakarā heṭṭhā, uddhaṁ samaṇabrāhmaṇā.
Etā disā namasseyya, alamatto kule gihī.

Paṇḍito sīlasampanno, saṇho ca paṭibhānavā.
Nivātavutti atthaddho, tādiso labhate yasaṁ.

Uṭṭhānako analaso, āpadāsu na vedhati.
Acchinnavutti medhāvī, tādiso labhate yasaṁ.

Saṅgāhako mittakaro, vadaññū vītamaccharo.
Netā vinetā anunetā, tādiso labhate yasaṁ.

Dānañca peyyavajjañca, atthacariyā ca yā idha.
Samānattatā ca dhammesu, tattha tattha yathārahaṁ.
Ete kho saṅgahā loke, rathassāṇīva yāyato.

Ete ca saṅgahā nāssu, na mātā puttakāraṇā.
Labhetha mānaṁ pūjaṁ vā, pitā vā puttakāraṇā.

Yasmā ca saṅgahā ete, sammapekkhanti[1] paṇḍitā.
Tasmā mahattaṁ papponti, pāsaṁsā ca bhavanti te"ti.

---

1. Samavekkhanti (Sī, I, Ka)

274. Evaṁ vutte Siṅgālako gahapatiputto Bhagavantaṁ etadavoca “abhikkantaṁ bhante, abhikkantaṁ bhante, seyyathāpi bhante nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya “cakkhumanto rūpāni dakkhantī”ti, evamevaṁ Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan”ti.

Siṅgālasuttaṁ[1] niṭṭhitaṁ aṭṭhamaṁ.

1. Siṅgālovādasuttantaṁ (I)

9. Āṭānāṭiyasutta

Paṭhamabhāṇavāra

275. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Gijjhakūṭe pabbate. Atha kho cattāro mahārājā[1] mahatiyā ca yakkhasenāya mahatiyā ca gandhabbasenāya mahatiyā ca kumbhaṇḍasenāya mahatiyā ca nāgasenāya catuddisaṁ rakkhaṁ ṭhapetvā catuddisaṁ gumbaṁ ṭhapetvā catuddisaṁ ovaraṇaṁ ṭhapetvā abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇā kevalakappaṁ Gijjhakūṭaṁ pabbataṁ obhāsetvā[2] yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Tepi kho yakkhā appekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu.

276. Ekamantaṁ nisinno kho Vessavaṇo mahārājā Bhagavantaṁ etadavoca "santi hi bhante uḷārā yakkhā Bhagavato appasannā, santi hi bhante uḷārā yakkhā Bhagavato pasannā, santi hi bhante majjhimā yakkhā Bhagavato appasannā, santi hi bhante majjhimā yakkhā Bhagavato pasannā, santi hi bhante nīcā yakkhā Bhagavato appasannā, santi hi bhante nīcā yakkhā Bhagavato pasannā. Yebhuyyena kho pana bhante yakkhā appasannāyeva Bhagavato. Taṁ kissa hetu, Bhagavā hi bhante pāṇātipātā veramaṇiyā dhammaṁ deseti, adinnādānā veramaṇiyā dhammaṁ deseti, kāmesumicchācārā veramaṇiyā dhammaṁ deseti, musāvādā veramaṇiyā dhammaṁ deseti, surāmerayamajjappamādaṭṭhānā veramaṇiyā dhammaṁ deseti. Yebhuyyena kho pana bhante yakkhā appaṭiviratāyeva pāṇātipātā, appaṭiviratā adinnādānā, appaṭiviratā kāmesumicchācārā, appaṭiviratā musāvādā, appaṭiviratā surāmerayamajjappamādaṭṭhānā. Tesaṁ taṁ hoti appiyaṁ amanāpaṁ. Santi hi bhante Bhagavato sāvakā araññavanapatthāni

1. Mahārājāno (Ka)
2. Gijjhakūṭaṁ obhāsetvā (Sī, Syā, I)

pantāni senāsanāni paṭisevanti appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni[1] paṭisallānasāruppāni. Tattha santi uḷārā yakkhā nivāsino, ye imasmiṁ Bhagavato pāvacane appasannā, tesaṁ pasādāya uggaṇhātu bhante Bhagavā āṭānāṭiyaṁ rakkhaṁ bhikkhunaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ guttiyā rakkhāya avihiṁsāya phāsuvihārāyāti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena.

Atha kho Vessavaṇo mahārājā Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ āṭānāṭiyaṁ rakkhaṁ abhāsi—

277. Vipassissa ca[2] namatthu, cakkhumantassa sirīmato.
Sikhissapi ca[2] namatthu, sabbabhūtānukampino.

Vessabhussa ca[2] namatthu, nhātakassa tapassino.
Namatthu Kakusandhassa, mārasenāpamaddino.

Koṇāgamanassa namatthu, brāhmaṇassa vusīmato.
Kassapassa ca[2] namatthu, vippamuttassa sabbadhi.

Aṅgīrasassa namatthu, Sakyaputtassa sirīmato.
Yo imaṁ dhammaṁ desesi[3], sabbadukkhāpanūdanaṁ.

Ye cāpi nibbutā loke, yathābhūtaṁ vipassisuṁ.
Te janā apisuṇātha[4], mahantā vītasāradā.

Hitaṁ devamanussānaṁ, yaṁ namassanti Gotamaṁ.
Vijjācaraṇasampannaṁ, mahantaṁ vītasāradaṁ.

278. Yato uggacchati sūriyo[5], ādicco maṇḍalī mahā.
Yassa cuggacchamānassa, saṁvarīpi nirujjhati.
Yassa cuggate sūriye, divasoti pavuccati.

---

1. Manussarāhaseyyakāni (Sī, Syā, I)
2. Ime cakārā porāṇapotthakesu natthi.
3. Dhammamadesesi (Sī, Syā, I), dhammaṁ deseti(?)
4. Apisuṇā (Sī, Syā, I)
5. Suriyo (Sī, Syā, I)

Rahadopi tattha gambhīro, samuddo saritodako.
Evaṁ taṁ tattha jānanti, samuddo saritodako.

Ito sā purimā disā, iti naṁ ācikkhatī jano.
Yaṁ disaṁ abhipāleti, mahārājā yasassi so.

Gandhabbānaṁ adhipati[1], Dhataraṭṭhoti nāmaso.
Ramatī naccagītehi, gandhabbehi purakkhato.

Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutaṁ.
Asīti dasa eko ca, Indanāmā mahabbalā.

Te cāpi Buddhaṁ disvāna, Buddhaṁ Ādiccabandhunaṁ.
Dūratova namassanti, mahantaṁ vītasāradaṁ.

Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Kusalena samekkhasi, amanussāpi taṁ vandanti.
Sutaṁ netaṁ abhiṇhaso, tasmā evaṁ vademase.

Jinaṁ vandatha Gotamaṁ, Jinaṁ vandāma Gotamaṁ.
Vijjācaraṇasampannaṁ, Buddhaṁ vandāma Gotamaṁ.

279. Yena petā pavuccanti, pisuṇā piṭṭhimaṁsikā.
Pāṇātipātino luddā[2], corā nekatikā janā.

Ito sā dakkhiṇā disā, iti naṁ ācikkhatī jano.
Yaṁ disaṁ abhipāleti, mahārājā yasassi so.

Kumbhaṇḍānaṁ adhipati, Virūḷho-iti nāmaso.
Ramatī naccagītehi, kumbhaṇḍehi purakkhato.

Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutaṁ.
Asīti dasa eko ca, Indanāmā mahabbalā.

Te cāpi Buddhaṁ disvāna, Buddhaṁ Ādiccabandhunaṁ.
Dūratova namassanti, mahantaṁ vītasāradaṁ.

---

1. Ādhipati (Sī, Syā, I) evamuparipi, 2. Luddhā (I, Ka)

Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Kusalena samekkhasi, amanussāpi taṁ vandanti.
Sutaṁ netaṁ abhiṇhaso, tasmā evaṁ vademase.

Jinaṁ vandatha Gotamaṁ, Jinaṁ vandāma Gotamaṁ.
Vijjācaraṇasampannaṁ, Buddhaṁ vandāma Gotamaṁ.

280. Yattha coggacchati sūriyo, ādicco maṇḍalī mahā.
Yassa coggacchamānassa, divasopi nirujjhati.
Yassa coggate sūriye, saṁvarīti pavuccati.

Rahadopi tattha gambhīro, samuddo saritodako.
Evaṁ taṁ tattha jānanti, samuddo saritodako.

Ito sā pacchimā disā, iti naṁ ācikkhatī jano.
Yaṁ disaṁ abhipāleti, mahārājā yasassi so.

Nāgānañca adhipati, Virūpakkhoti nāmaso.
Ramatī naccagītehi, nāgeheva purakkhato.

Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutaṁ.

Asīti dasa eko ca, Indanāmā mahabbalā.
Te cāpi Buddhaṁ disvāna, Buddhaṁ Ādiccabandhunaṁ.
Dūratova namassanti, mahantaṁ vītasāradaṁ.

Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Kusalena samekkhasi, amanussāpi taṁ vandanti.
Sutaṁ netaṁ abhiṇhaso, tasmā evaṁ edemase.

Jinaṁ vandatha Gotamaṁ, Jinaṁ vandāma Gotamaṁ.
Vijjācaraṇasampannaṁ, Buddhaṁ vandāma Gotamaṁ.

281. Yena Uttarakuruvho[1], Mahāneru Sudassano.
Manussā tattha jāyanti, amamā apariggahā.

1. Uttarakurū rammā (Sī, Syā, I)

Na te bījaṁ pavapanti, napi nīyanti naṅgalā.
Akaṭṭhapākimaṁ sāliṁ, paribhuñjanti mānusā.

Akaṇaṁ athusaṁ suddhaṁ, sugandhaṁ taṇḍulapphalaṁ.
Tuṇḍikīre pacitvāna, tato bhuñjanti bhojanaṁ.

Gāviṁ ekakhuraṁ katvā, anuyanti disodisaṁ.
Pasuṁ ekakhuraṁ katvā, anuyanti disodisaṁ.

Itthiṁ vā vāhanaṁ[1] katvā, anuyanti disodisaṁ.
Purisaṁ vāhanaṁ katvā, anuyanti disodisaṁ.

Kumāriṁ vāhanaṁ katvā, anuyanti disodisaṁ.
Kumāraṁ vāhanaṁ katvā, anuyanti disodisaṁ.

Te yāne abhiruhitvā,
Sabbā disā anupariyāyanti[2].
Pacārā tassa rājino.

Hatthiyānaṁ assayānaṁ, dibbaṁ yānaṁ upaṭṭhitaṁ.
Pāsādā sivikā ceva, mahārājassa yasassino.

Tassa ca nagarā ahu,
Antalikkhe sumāpitā.
Āṭānāṭā Kusināṭā Parakusināṭā,
Nāṭasuriyā[3] Parakusiṭanāṭā.

Uttarena Kasivanto[4],
Janoghamaparena ca.
Navanavutiyo Ambara-ambaravatiyo,
Āḷakamandā nāma rājadhānī.

Kuverassa kho pana mārisa mahārājassa Visāṇā nāma rājadhānī,
Tasmā Kuvero mahārājā, Vessavaṇoti pavuccati.

---

1. Itthī-vāhanaṁ (Sī, I), itthiṁ vāhanaṁ (Syā)
2. Anupariyanti (Syā)
3. Nāṭapuriyā (Sī, I), Nāṭapariyā (Syā)
4. Kapivanto (Sī, Syā, I)

Paccesanto pakāsenti, Tatolā Tattalā Tatotalā.
Ojasi Tejasi Tatojasī, Sūro Rājā Ariṭṭho Nemi.

Rahadopi tattha Dharaṇī nāma, yato meghā pavassanti.
Vassā yato patāyanti, sabhāpi tattha Sālavatī[1] nāma.

Yattha yakkhā payirupāsanti, tattha niccaphalā rukkhā.
Nānā dijagaṇā yutā, mayūrakoñcābhirudā.
Kokilādīhi vagguhi.

Jīvañjīvakasaddettha, atho oṭṭhavacittakā.
Kukkuṭakā[2] kuḷīrakā, vane pokkharasātakā.

Sukasāḷikasaddettha, daṇḍamāṇavakāni ca.
Sobhati sabbakālaṁ sā, Kuveranaḷinī sadā.

Ito sā uttarā disā, iti naṁ ācikkhatī jano.
Yaṁ disaṁ abhipāleti, mahārājā yasassi so.

Yakkhānañca adhipati, Kuvero iti nāmaso.
Ramatī naccagītehi, yakkheheva purakkhato.

Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutaṁ.
Asīti dasa eko ca, Indanāmā mahabbalā.

Te cāpi Buddhaṁ disvāna, Buddhaṁ Ādiccabandhunaṁ.
Dūratova namassanti, mahantaṁ vītasāradaṁ.

Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Kusalena samekkhasi, amanussāpi taṁ vandanti.
Sutaṁ netaṁ abhiṇhaso, tasmā evaṁ vademase.

Jinaṁ vandatha Gotamaṁ, Jinaṁ vandāma Gotamaṁ.
Vijjācaraṇasampannaṁ, Buddhaṁ vandāma Gotamanti.

Ayaṁ kho sā mārisa āṭānāṭiyā rakkhā bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ guttiyā rakkhāya avihiṁsāya phāsuvihārāya.

---

1. Bhagalavatī (Sī, Syā, I)
2. Kukutthakā (Sī, I)

282. Yassa kassaci mārisa bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā upāsakassa vā upāsikāya vā ayaṁ āṭānāṭiyā rakkhā suggahitā bhavissati samattā pariyāputā[1]. Taṁ ce amanusso yakkho vā yakkhinī vā yakkhapotako vā yakkhapotikā vā yakkhamahāmatto vā yakkhapārisajjo vā yakkhapacāro vā, gandhabbo vā gandhabbī vā gandhabbapotako vā gandhabbapotikā vā gandhabbamahāmatto vā gandhabbapārisajjo vā gandhabbapacāro vā, kumbhaṇḍo vā kumbhaṇḍī vā kumbhaṇḍapotako vā kumbhaṇḍapotikā vā kumbhaṇḍamahāmatto vā kumbhaṇḍapārisajjo vā kumbhaṇḍapacāro vā, nāgo vā nāgī vā nāgapotako vā nāgapotikā vā nāgamahāmatto vā nāgapārisajjo vā nāgapacāro vā paduṭṭhacitto bhikkhuṁ vā bhikkhuniṁ vā upāsakaṁ vā upāsikaṁ vā gacchantaṁ vā anugaccheyya, ṭhitaṁ vā upatiṭṭheyya, nisinnaṁ vā upanisīdeyya, nipannaṁ vā upanipajjeyya. Na me so mārisa amanusso labheyya gāmesu vā nigamesu vā sakkāraṁ vā garukāraṁ vā. Na me so mārisa amanusso labheyya Āḷakamandāya nāma rājadhāniyā vatthuṁ vā vāsaṁ vā. Na me so mārisa amanuso labheyya yakkhānaṁ samitiṁ gantuṁ. Apissu naṁ mārisa amanussā anāvayhaṁpi naṁ kareyyuṁ avivayhaṁ. Apissu naṁ mārisa amanussā attāhipi paripuṇṇāhi paribhāsāhi paribhāseyyuṁ. Apissu naṁ mārisa amanussā rittaṁpissa pattaṁ sīse nikkujjeyyuṁ. Apissu naṁ mārisa amanussā sattadhāpissa muddhaṁ phāleyyuṁ.

Santi hi mārisa amanussā caṇḍā ruddhā[2] rabhasā, te neva mahārājānaṁ ādiyanti, na mahārājānaṁ purisakānaṁ ādiyanti, na mahārājānaṁ purisakānaṁ purisakānaṁ ādiyanti. Tekho te mārisa amanussā mahārājānaṁ avaruddhānāma vuccanti. Seyyathāpi mārisa rañño Māgadhassa vijite mahācorā. Te neva rañño Māgadhassa ādiyanti, na rañño Māgadhassa purisakānaṁ ādiyanti, na rañño Māgadhassa purisakānaṁ purisakānaṁ ādiyanti. Te kho te mārisa mahācorā rañño Māgadhassa avaruddhā nāma vuccanti. Evameva kho mārisa santi amanussā caṇḍā ruddhā rabhasā, te neva mahārājānaṁ ādiyanti, na mahārājānaṁ purisakānaṁ ādiyanti, na mahārājānaṁ purisakānaṁ purisakānaṁ ādiyanti.

---

1. Pariyāpuṭā (Ka) 2. Ruddā (Sī, I)

Te kho te mārisa amanussā mahārājānaṁ avaruddhā nāma vuccanti. Yo hi koci mārisa amanusso yakkho vā yakkhinī vā -pa- gandhabbo vā gandhabbī vā -pa- kumbhaṇḍo vā kumbhaṇḍī vā -pa- nāgo vā nāgī vā nāgapotako vā nāgapotikā vā nāgamahāmatto vā nāgapārisajjo vā nāgapacāro vā paduṭṭhacitto bhikkhuṁ vā bhikkhuniṁ vā upāsakaṁ vā upāsikaṁ vā gacchantaṁ vā anugaccheyya, ṭhitaṁ vā upatiṭṭheyya, nisinnaṁ vā upanisīdeyya, nipannaṁ vā upanipajjeyya. Imesaṁ yakkhānaṁ mahāyakkhānaṁ senāpatīnaṁ mahāsenāpatīnaṁ ujjhāpetabbaṁ vikkanditabbaṁ viravitabbaṁ "ayaṁ yakkho gaṇhāti, ayaṁ yakkho āvisati, ayaṁ yakkho heṭheti, ayaṁ yakkho viheṭheti, ayaṁ yakkho hiṁsati, ayaṁ yakkho vihiṁsati, ayaṁ yakkho na muñcatī"ti.

283. Katamesaṁ yakkhānaṁ mahāyakkhānaṁ senāpatīnaṁ mahāsenāpatīnaṁ.

Indo Somo Varuṇo ca, Bhāradvājo Pajāpati.
Candano Kāmaseṭṭho ca, Kinnughaṇḍu Nighaṇḍu ca.

Panādo Opamañño ca, Devasūto ca Mātali.
Cittaseno ca Gandhabbo, Naḷo rājā Janesabho[1].

Sātāgiro Hemavato, Puṇṇako Karatiyo Guḷo.
Sivako Mucalindo ca, Vessāmitto Yugandharo.

Gopālo Supparodho ca[2], Hiri Netti[3] ca Mandiyo.
Pañcālacaṇḍo Āḷavako, Pajjunno Sumano Sumukho.
Dadhimukho Maṇi Māṇivaro[4] Dīgho, atho Serīsako saha.

Imesaṁ yakkhānaṁ mahāyakkhānaṁ senāpatīnaṁ mahāsenāpatīnaṁ ujjhāpetabbaṁ vikkanditabbaṁ viravitabbaṁ "ayaṁ yakkho gaṇhāti, ayaṁ yakkho āvisati, ayaṁ yakkho heṭheti, ayaṁ yakkho viheṭheti, ayaṁ yakkho hiṁsati, ayaṁ yakkho vihiṁsati, ayaṁ yakkho na muñcatī"ti.

---

1. Janosabho (Syā)
2. Suppagedho ca (Sī, Syā, I)
3. Hirī nettī (Sī, I)
4. Maṇi mānicaro (Syā, I)

Ayaṁ kho sā mārisa āṭānāṭiyā rakkhā bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ guttiyā rakkhāya avihiṁsāya phāsuvihārāya. Handa ca dāni mayaṁ mārisā gacchāma bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyāti. Yassadāni tumhe mahārājāno kālaṁ maññathāti.

284. Atha kho cattāro mahārājā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā tatthevantaradhāyiṁsu. Tepi kho yakkhā uṭṭhāyāsanā appekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā tatthevantaradhāyiṁsu, appekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā tatthevantaradhāyiṁsu, appekacce yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā tatthevantadhāyiṁsu, appekacce nāmagottaṁ sāvetvā tatthevantaradhāyiṁsu, appekacce tuṇhībhūtā tatthevantaradhāyiṁsūti.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

Dutiyabhāṇavāra

285. Atha kho Bhagavā tassā rattiyā accayena bhikkhū āmantesi—imaṁ bhikkhave rattiṁ cattāro mahārājā mahatiyā ca yakkhasenāya mahatiyā ca gandhabbasenāya mahatiyā ca kumbhaṇḍasenāya mahatiyā ca nāgasenāya catuddisaṁ rakkhaṁ ṭhapetvā catuddisaṁ gumbaṁ ṭhapetvā catuddisaṁ ovaraṇaṁ ṭhapetvā abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇā kevalakappaṁ Gijjhakūṭaṁ pabbataṁ obhāsetvā yenāhaṁ tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Tepi kho bhikkhave yakkhā appekacce maṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce mayā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce yenāhaṁ tenañjaliṁ paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu.

286. Ekamantaṁ nisinno kho bhikkhave Vessavaṇo mahārājā maṁ etadavoca, santi hi bhante uḷārā yakkhā Bhagavato appasannā -pa- santi

hi bhante. Nīcā yakkhā Bhagavato pasannā. Yebhuyyena kho pana bhante yakkhā appasannāyeva Bhagavato. Taṁ kissa hetu, Bhagavā hi bhante pāṇātipātā veramaṇiyā dhammaṁ deseti -pa- surāmerayamajjappamādaṭṭhānā veramaṇiyā dhammaṁ deseti. Yebhuyyena kho pana bhante yakkhā appaṭiviratāyeva pāṇātipātā -pa- appaṭiviratā surāmerayamajjappamādaṭṭhānā. Tesaṁ taṁ hoti appiyaṁ amanāpaṁ. Santi hi bhante Bhagavato sāvakā araññavanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevanti appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasāruppāni. Tattha santi uḷārā yakkhā nivāsino, ye imasmiṁ Bhagavato pāvacane appasannā, tesaṁ pasādāya uggaṇhātu bhante Bhagavā āṭānāṭiyaṁ rakkhaṁ bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ guttiyā rakkhāya avihiṁsāya phāsuvihārāyāti. Adhivāsesiṁ kho ahaṁ bhikkhave tuṇhībhāvena. Atha kho bhikkhave Vessavaṇo mahārājā me adhivāsanaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ āṭānāṭiyaṁ rakkhaṁ abhāsi.

287. Vipassissa ca namatthu, cakkhumantassa sirīmato.
Sikhissapica namatthu, sabbabhūtānukampino.

Vessabhussa ca namatthu, nhātakassa tapassino.
Namatthu kakusandhassa, mārasenāpamaddino.

Koṇāgamanassa namatthu, brāhmaṇassa vusīmato.
Kassapassa ca namatthu, vippamuttassa sabbadhi.

Aṅgīrasassa namatthu, Sakyaputtassa sirīmato.
Yo imaṁ dhammaṁ desesi, sabbadukkhāpanūdanaṁ.

Ye cāpi nibbutā loke, yathābhūtaṁ vipassisuṁ.
Te janā apisuṇātha, mahantā vītasāradā.

Hitaṁ devamanussānaṁ, yaṁ namassanti Gotamaṁ.
Vijjācaraṇasampannaṁ, mahantaṁ vītasāradaṁ.

288. Yato uggacchati sūriyo, ādicco maṇḍalī mahā.
Yassa cuggacchamānassa, saṁvarīpi nirujjhati.
Yassa cuggate sūriye, divasoti pavuccati.

Rahadopi tattha gambhīro, samuddo saritodako.
Evaṁ taṁ tattha jānanti, samuddo saritodako.

Ito sā purimā disā, iti naṁ ācikkhatī jano.
Yaṁ disaṁ abhipāleti, mahārājā yasassi so.

Gandhabbānaṁ adhipati, Dhataraṭṭhoti nāmaso.
Ramatī naccagītehi, gandhabbehi purakkhato.

Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutaṁ.
Asīti dasa eko ca, Indanāmā mahabbalā.

Te cāpi Buddhaṁ disvāna, Buddhaṁ ādiccabandhunaṁ.
Dūratova namassanti, mahantaṁ vītasāradaṁ.

Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Kusalena samekkhasi, amanussāpi taṁ vandanti.
Sutaṁ netaṁ abhiṇhaso, tasmā evaṁ vademase.

Jinaṁ vandatha Gotamaṁ, Jinaṁ vandāma Gotamaṁ.
Vijjācaraṇasampannaṁ, Buddhaṁ vandāma Gotamaṁ.

289. Yena petā pavuccanti, pisuṇā piṭṭhimaṁsikā.
Pāṇātipātino luddā, corā nekatikā janā.

Ito sā dakkhinā disā, iti naṁ ācikkhatī jano.
Yaṁ disaṁ abhipāleti, mahārājā yasassi so.

Kumbhaṇḍānaṁ adhipati, Virūḷho-iti nāmaso.
Ramatī naccagītehi, kumbhaṇḍehi purakkhato.

Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutaṁ.
Asīti dasa eko ca, Indanāmā mahabbalā.

Te cāpi Buddhaṁ disvāna, Buddhaṁ Ādiccabandhunaṁ.
Dūratova namassanti, mahantaṁ vītasāradaṁ.

Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Kusalena samekkhasi, amanussāpi taṁ vandanti.
Sutaṁ netaṁ abhiṇhaso, tasmā evaṁ vademase.

Jinaṁ vandatha Gotamaṁ, Jinaṁ vandnāma Gotamaṁ.
Vijjācaraṇasampannaṁ, Buddhaṁ vandāma Gotamaṁ.

290. Yattha coggacchati sūriyo, ādicco maṇḍalī mahā.
Yassa coggacchamānassa, divasopi nirujjhati.
Yassa coggate sūriye, saṁvarīti pavuccati.

Rahadopi tattha gambhīro, samuddo saritodako.
Evaṁ taṁ tattha jānanti, samuddo saritodako.

Ito sā pacchimā disā, iti naṁ ācikkhatī jano.
Yaṁ disaṁ abhipāleti, mahārājā yasassi so.

Nāgānañca adhipati, Virūpakkhoti nāmaso.
Ramatī naccagītehi, nāgeheva purakkhato.

Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutaṁ.
Asīti dasa eko ca, Indanāmā mahabbalā.

Tecāpi Buddhaṁ disvāna, Buddhaṁ ādiccabandhunaṁ.
Dūratova namassanti, mahantaṁ vītasāradaṁ.

Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Kusalena samekkhasi, amanussāpi taṁ vandanti.
Sutaṁ netaṁ abhiṇhaso, tasmā evaṁ vademase.

Jinaṁ vandatha Gotamaṁ, Jinaṁ vandāma Gotamaṁ.
Vijjācaraṇasampannaṁ, Buddhaṁ vandāma Gotamaṁ.

291. Yena uttarakuruvho, mahāneru sudassano.
Manussā tattha jāyanti, amamā apariggahā.

Na te bījaṁ pavapanti, nāpi nīyanti naṅgalā.
Akaṭṭhapākimaṁ sāliṁ, paribhuñjanti mānusā.

Akaṇaṁ athusaṁ suddhaṁ, sugandhaṁ taṇḍulapphalaṁ.
Tuṇḍikīre pacitvāna, tato bhuñjanti bhojanaṁ.

Gāviṁ ekakhuraṁ katvā, anuyanti disodisaṁ.
Pasuṁ ekakhuraṁ katvā, anuyanti disodisaṁ.

Itthiṁ vā vāhanaṁ katvā, anuyanti disodisaṁ.
Purisaṁ vāhanaṁ katvā, anuyanti disodisaṁ.

Kumāriṁ vāhanaṁ katvā, anuyanti disodisaṁ.
Kumāraṁ vāhanaṁ katvā, anuyanti disodisaṁ.

Te yāne abhiruhitvā,
Sabbā disā anupariyāyanti.
Pacārā tassa rājino.

Hatthiyānaṁ assayānaṁ,
Dibbaṁ yānaṁ upaṭṭhitaṁ.
Pāsādā sivikā ceva,
Mahārājassa yasassino.

Tassa ca nagarā ahu,
Antalikkhe sumāpitā.
Āṭānāṭā Kusināṭā Parakusināṭā,
Nāṭasuriyā Parakusiṭanāṭā.

Uttarena kasivanto,
Janoghamaparena ca.
Navanavutiyo ambara-ambaravatiyo,
Āḷakamandā nāma rājadhānī.

Kuverassa kho pana mārisa mahārājassa Visāṇā nāma rājadhānī,
Tasmā Kuvero mahārājā, Vessavaṇoti pavuccati.

Paccesanto pakāsenti, Tatolā Tattalā Tatotalā.
Ojasi Tejasi Tatojasī, Sūro Rājā Ariṭṭho Nemi.

Rahadopi tattha Dharaṇī nāma, yato meghā pavassanti.
Vassā yato patāyanti, sabhāpi tatthā Sālavatī nāma.

Yattha yakkhā payirupāsanti, tattha niccaphalā rukkhā.
Nānā dijagaṇā yutā, mayūrakoñcābhirudā.
Kokilādīhi vagguhi.

Jīvañjīvakasaddettha, atho oṭṭhavacittakā.
Kukkuṭakā Kuḷīrakā, vane pokkharasātakā.

Sukasāḷika saddettha, daṇḍamāṇavakāni ca.
Sobhati sabbakālaṁ sā, Kuveranaḷinī sadā.

Ito sā uttarā disā, iti naṁ ācikkhatī jano.
Yaṁ disaṁ abhipāleti, mahārājā yasassi so.

Yakkhānañca adhipati, Kuvero iti nāmaso.
Ramatī naccagītehi, yakkheheva purakkhato.

Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutaṁ.
Asīti dasa eko ca, Indanāma mahabbalā.

Te cāpi Buddhaṁ disvāna, Buddhaṁ ādiccabandhunaṁ.
Dūratova namassanti, mahantaṁ vītasāradaṁ.

Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Kusalena samekkhasi, amanussāpi taṁ vandanti.
Sutaṁ netaṁ abhiṇhaso, tasmā evaṁ vademase.

Jinaṁ vandatha Gotamaṁ, Jinaṁ vandāma Gotamaṁ.
Vijjācaraṇasampannaṁ, Buddhaṁ vandāma Gotamanti.

292. Ayaṁ kho sā mārisa āṭānāṭiyā rakkhā bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ guttiyā rakkhāya avihiṁsāya phāsuvihārāya. Yassa kassaci mārisa bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā upāsakassa vā

upāsikāya vā ayaṁ āṭānāṭiyā rakkhā suggahitā bhavissati samattā pariyāputā. Taṁ ce amanusso yakkho vā yakkhinī vā -pa- gandhabbo vā gandhabbī vā -pa- kumbhaṇḍo vā kumbhaṇḍī vā -pa- nāgo vā nāgī vā nāgapotako vā nāgapotikā vā nāgamahāmatto vā nāgapārisajjo vā nāgapacāro vā paduṭṭhacitto bhikkhuṁ vā bhikkhuniṁ vā upāsakaṁ vā upāsikaṁ vā gacchantaṁ vā anugaccheyya, ṭhitaṁ vā upatiṭṭheyya, nisinnaṁ vā upanisīdeyya, nipannaṁ vā upanipajjeyya. Na me so mārisa amanusso labheyya gāmesu vā nigamesu vā sakkāraṁ vā garukāraṁ vā. Na me so mārisa amanusso labheyya āḷakamandāya nāma rājadhāniyā vatthuṁ vā vāsaṁ vā. Na me so mārisa amanusso labheyya yakkhānaṁ samitiṁ gantuṁ. Apissu naṁ mārisa amanussā anāvayhaṁpi naṁ kareyyuṁ avivayhaṁ. Apissu naṁ mārisa amanussā attāhi paripuṇṇāhi paribhāsāhi paribhāseyyuṁ. Apissu naṁ mārisa amanussā rittaṁpissa pattaṁ sīse nikkujjeyyuṁ. Apissu naṁ mārisa amanussā sattadhāpissa muddhaṁ phāleyyuṁ. Santi hi mārisa amanussā caṇḍā ruddhā rabhasā, te neva mahārājānaṁ ādiyanti, na mahārājānaṁ purisakānaṁ ādiyanti, na mahārājānaṁ purisakānaṁ purisakānaṁ ādiyanti. Te kho te mārisa amanussā mahārājānaṁ avaruddhā nāma vuccanti. Seyyathāpi mārisa rañño māgadhassa vijite mahācorā. Te neva rañño māgadhassa ādiyanti, na rañño māgadhassa purisakānaṁ ādiyanti, na rañño māgadhassa purisakānaṁ purisakānaṁ ādiyanti. Te kho te mārisa mahācorā rañño māgadhassa avaruddhā nāma vuccanti. Evameva kho mārisa santi amanussā caṇḍā ruddhā rabhasā, te neva mahārājānaṁ ādiyanti, na mahārājānaṁ purisakānaṁ ādiyanti, na mahārājānaṁ purisakānaṁ purisakānaṁ ādiyanti. Te kho te mārisa amanussā mahārājānaṁ avaruddhā nāma vuccanti. Yo hi koci mārisa amanusso yakkho vā yakkhinī vā -pa- gandhabbo vā gandhabbī vā -pa- kumbhaṇḍo vā kumbhaṇḍī vā -pa- nāgo vā nāgī vā -pa- paduṭṭhacitto bhikkhuṁ vā bhikkhuniṁ vā upāsakaṁ vā upāsikaṁ vā gacchantaṁ vā upagaccheyya, ṭhitaṁ vā upatiṭṭheyya, nisinnaṁ vā upanisīdeyya, nipannaṁ vā upanipajjeyya. Imesaṁ yakkhānaṁ mahāyakkhānaṁ senāpatīnaṁ mahāsenāpatīnaṁ ujjhāpetabbaṁ vikkanditabbaṁ viravitabbaṁ “ayaṁ yakkho gaṇhāti, ayaṁ yakkho āvisati, ayaṁ

yakkho heṭheti, ayaṁ yakkho viheṭheti, ayaṁ yakkho hiṁsati, ayaṁ yakkho vihiṁsati, ayaṁ yakkho na muñcatī”ti.

293. Katamesaṁ yakkhānaṁ mahāyakkhānaṁ senāpatīnaṁ mahāsenāpatīnaṁ.

Indo Somo Varuṇo ca, Bhāradvājo Pajāpati.
Candano Kāmaseṭṭho ca, Kinnughaṇḍu Nighaṇḍu ca.

Panādo Opamañño ca, Devasūto ca Mātali.
Cittaseno ca gandhabbo, naḷo rājā janesabho.

Sātāgiro Hevamato, Puṇṇako Karatiyo Guḷo.
Sivako Mucalindo ca, Vessāmitto Yugandharo.

Gopālo Supparodho ca, Hiri Netti ca Mandiyo.
Pañcālacaṇḍo āḷavako, Pajjunno Sumano Sumukho.
Dadhimukho Maṇi Māṇivaro Dīgho, atho Serīsako saha.

Imesaṁ yakkhānaṁ mahāyakkhānaṁ senāpatīnaṁ mahāsenāpatīnaṁ ujjhāpetabbaṁ vikkanditabbaṁ viravitabbaṁ “ayaṁ yakkho gaṇhāti, ayaṁ yakkho āvisati, ayaṁ yakkho heṭheti, ayaṁ yakkho viheṭheti, ayaṁ yakkho hiṁsati, ayaṁ yakkho vihiṁsati, ayaṁ yakkho na muñcatī”ti. Ayaṁ kho mārisa āṭānāṭiyā rakkhā bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ guttiyā rakkhāya avihiṁsāya phāsuvihārāya. Handa ca dāni mayaṁ mārisa gacchāma, bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyāti. Yassadāni tumhe mahārājāno kālaṁ maññathāti.

294. Atha kho bhikkhave cattāro mahārājā uṭṭhāyāsanā maṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā tatthevantaradhāyiṁsu. Tepi kho bhikkhave yakkhā uṭṭhāyāsanā appekacce maṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā tatthevantaradhāyiṁsu, appekacce mayā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā tatthevantaradhāyiṁsu, appekacce yenāhaṁ tenañjaliṁ paṇāmetvā tatthevantaradhāyiṁsu, appekacce

nāmagottaṁ sāvetvā tatthevantaradhāyiṁsu, appekacce tuṇhībhūtā tatthevantaradhāyiṁsu.

295. Uggaṇhātha bhikkhave āṭānāṭiyaṁ rakkhaṁ, pariyāpuṇātha bhikkhave āṭānāṭiyaṁ rakkhaṁ, dhāretha bhikkhave āṭānāṭiyaṁ rakkhaṁ, atthasaṁhitā[1] bhikkhave āṭānāṭiyā rakkhā bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ guttiyā rakkhāya avihiṁsāya phāsuvihārāyāti. Idamavoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

Āṭānāṭiyasuttaṁ niṭṭhitaṁ navamaṁ.

---

1. Atthasaṁhitāyaṁ (Syā)

10. Saṅgītisutta

296. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Mallesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi yena Pāvā nāma Mallānaṁ nagaraṁ tadavasari, tatra sudaṁ Bhagavā Pāvāyaṁ viharati Cundassa kammāraputtassa ambavane.

Ubbhatakanavasandhāgāra

297. Tena kho pana samayena Pāveyyakānaṁ Mallānaṁ ubbhatakaṁ nāma navaṁ sandhāgāraṁ[1] acirakāritaṁ hoti anajjhāvuṭṭhaṁ[2] samaṇena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtena. Assosuṁ kho Pāveyyakā Mallā "Bhagavā kira Mallesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi Pāvaṁ anuppatto Pāvāyaṁ viharati Cundassa kammāraputtassa ambavane"ti. Atha kho Pāveyyakā Mallā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho Pāveyyakā Mallā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "idha bhante Pāveyyakānaṁ Mallānaṁ ubbhatakaṁ nāma navaṁ sandhāgāraṁ acirakāritaṁ hoti anajjhāvuṭṭhaṁ samaṇena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtena. Tañca kho bhante Bhagavā paṭhamaṁ paribhuñjatu, Bhagavatā paṭhamaṁ paribhuttaṁ pacchā Pāveyyakā Mallā paribhuñjissanti. Tadassa Pāveyyakānaṁ Mallānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāyā"ti. Adhivāsesi kho Bhagavā tuṇhībhāvena.

298. Atha kho Pāveyyakā Mallā Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena sandhāgāraṁ tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā sabbasanthariṁ[3] sandhāgāraṁ santharitvā Bhagavato āsanāni paññāpetvā udakamaṇikaṁ patiṭṭhapetvā telapadīpaṁ āropetvā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu, ekamantaṁ ṭhitā kho te Pāveyyakā Mallā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "sabbasantharisanthataṁ[4] bhante sandhāgāraṁ, Bhagavato

---

1. Santhāgāraṁ (Sī, I), saṇṭhāgāraṁ (Syā, Kaṁ)
2. Anajjhāvutthaṁ (Sī, Syā, I, Ka)
3. Sabbasanthariṁ santhataṁ (Ka)
4. Sabbasanthariṁ santhataṁ (Sī, I, Ka)

āsanāni paññattāni, udakamaṇiko patiṭṭhāpito, telapadīpo āropito, yassadāni bhante Bhagavā kālaṁ maññatī"ti.

299. Atha kho Bhagavā nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena sandhāgāraṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā pāde pakkhāletvā sandhāgāraṁ pavisitvā majjhimaṁ thambhaṁ nissāya puratthābhimukho nisīdi. Bhikkhusaṁghopi kho pāde pakkhāletvā sandhāgāraṁ pavisitvā pacchimaṁ bhittiṁ nissaya puratthābhimukho nisīdi Bhagavantaṁyeva purakkhatvā. Pāveyyakāpi kho Mallā pāde pakkhāletvā sandhāgāraṁ pavisitvā puratthimaṁ bhittiṁ nissāya pacchimābhimukhā nisīdiṁsu Bhagavantaṁyeva purakkhatvā. Atha kho Bhagavā Pāveyyake Malle bahudeva rattiṁ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā uyyojesi "abhikkantā kho Vāseṭṭhā ratti, yassadāni tumhe kālaṁ maññathā"ti, "evaṁ bhante"ti kho Pāveyyakā Mallā Bhagavato paṭissutvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkamiṁsu.

300. Atha kho Bhagavā acirapakkantesu Pāveyyakesu Mallesu tuṇhībhūtaṁ tuṇhībhūtaṁ bhikkhusaṁghaṁ anuviloketvā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ āmantesi "vigatathinamiddho[1] kho Sāriputta bhikkhusaṁgho, paṭibhātu taṁ Sāriputta bhikkhūnaṁ dhammī kathā, piṭṭhi me āgilāyati, tamahaṁ āyamissāmī"ti[2]. "Evaṁ bhante"ti kho āyasmā Sāriputto Bhagavato paccassosi. Atha kho Bhagavā catugguṇaṁ saṁghāṭiṁ paññāpetvā dakkhiṇena passena sīhaseyyaṁ kappesi pāde pādaṁ accādhāya sato sampajāno uṭṭhānasaññaṁ manasi karitvā.

Bhinnanigaṇṭhavatthu

301. Tena kho pana samayena Nigaṇṭho Nāṭaputto Pāvāyaṁ adhunākālaṅkato hoti. Tassa kālaṅkiriyāya bhinnā Nigaṇṭhā dvedhikajātā[3] bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā

---

1. Vigatathīnamiddho (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Āyameyyāmīti (Syā, Kaṁ)
3. Dveḷhakajātā (Syā, Kaṁ)

aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti[1] "na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsi, ahaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāmi, kiṁ tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānissasi. Micchāpaṭipanno tvamasi, ahamasmi sammāpaṭipanno. Sahitaṁ me, asahitaṁ te. Purevacanīyaṁ pacchā avaca, pacchāvacanīyaṁ pure avaca. Adhiciṇṇaṁ te viparāvattaṁ, āropito te vādo, niggahito tvamasi, cara vādappamokkhāya, nibbeṭhehi vā sace pahosī"ti. Vadhoyeva kho maññe Nigaṇṭhesu Nāṭaputtiyesu vattati. Yepi[2] Nigaṇṭhassa Nāṭaputtassa sāvakā gihī odātavasanā, tepi Nigaṇṭhesu Nāṭaputtiyesu nibbinnarūpā virattarūpā paṭivānarūpā, yathā taṁ durakkhāte dhammavinaye duppavedite aniyyānike anupasamasaṁvattanike asammāsambuddhappavedite bhinnathūpe appaṭisaraṇe.

302. Atha kho āyasmā Sāriputto bhikkhū āmantesi "nigaṇṭho āvuso Nāṭaputto Pāvāyaṁ adhunākālaṅkato, tassa kālaṅkiriyāya bhinnā Nigaṇṭhā dvedhikajātā -pa- bhinnathūpe appaṭisaraṇe. Evañhetaṁ āvuso hoti durakkhāte dhammavinaye duppavedite aniyyānike anupasamasaṁvattanike asammāsambuddhappavedite. Ayaṁ kho panāvuso amhākaṁ[3] Bhagavatā[4] dhammo svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasaṁvattaniko Sammāsambuddhappavedito. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ, na vivaditabbaṁ, yathayidaṁ brahmacariyaṁ addhaniyaṁ assa ciraṭṭhitikaṁ, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ.

Katamo cāvuso amhākaṁ Bhagavatā[4] dhammo svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasaṁvattaniko Sammāsambuddhappavedito, yattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ, na vivaditabbaṁ, yathayidaṁ brahmacariyaṁ addhaniyaṁ assa ciraṭṭhitikaṁ, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ.

---

1. Vicaranti (Syā, Kaṁ)
2. Yepi te (Sī, I)
3. Asmākaṁ (i)
4. Bhagavato (Ka-Sī)

Ekaka

303. Atthi kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena eko dhammo sammadakkhāto. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ, na vivaditabbaṁ, yathayidaṁ brahmacariyaṁ addhaniyaṁ assa ciraṭṭhitikaṁ, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katamo eko dhammo. Sabbe sattā āhāraṭṭhitākā. Sabbe sattā saṅkhāraṭṭhitikā. Ayaṁ kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena eko dhammo sammadakkhāto. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ, na vivaditabbaṁ, yathayidaṁ brahmacariyaṁ addhaniyaṁ assa ciraṭṭhitikaṁ, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ.

Duka

304. Atthi kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena dve dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ, na vivaditabbaṁ, yathayidaṁ brahmacariyaṁ addhaniyaṁ assa ciraṭṭhitikaṁ, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katame dve[1].

Nāmañca rūpañca. (1)

Avijjā ca bhavataṇhā ca. (2)

Bhavadiṭṭhi ca vibhavadiṭṭhi ca. (3)

Ahirikañca[2] anottappañca. (4)

Hirī ca ottappañca. (5)

Dovacassatā ca pāpamittatā ca. (6)

Sovacassatā ca kalyāṇamittatā ca. (7)

Āpattikusalatā ca āpattivuṭṭhānakusalatā ca. (8)

Samāpattikusalatā ca samāpattivuṭṭhānakusalatā ca. (9)

---

1. Dve dhammā (Syā, Kaṁ) evamuparipi.
2. Ahirīkañca (katthaci)

Dhātukusalatā ca manasikārakusalatā ca. (10)

Āyatanakusalatā ca paṭiccasamuppādakusalatā ca. (11)

Ṭhānakusalatā ca aṭṭhānakusalatā ca. (12)

Ajjavañca lajjavañca. (13)

Khanti ca soraccañca. (14)

Sākhalyañca paṭisanthāro ca. (15)

Avihiṁsā ca soceyyañca. (16)

Muṭṭhassaccañca asampajaññañca. (17)

Sati ca sampajaññañca. (18)

Indriyesu aguttadvāratā ca bhojane amattaññutā ca. (19)

Indriyesu guttadvāratā ca bhojane mattaññutā ca. (20)

Paṭisaṅkhānabalañca[1] bhāvanābalañca. (21)

Satibalañca samādhibalañca. (22)

Samatho ca vipassanā ca. (23)

Samathanimittañca paggahanimittañca. (24)

Paggaho ca avikkhepo ca. (25)

Sīlavipatti ca diṭṭhivipatti ca. (26)

Sīlasampadā ca diṭṭhisampadā ca. (27)

Sīlavisuddhi ca diṭṭhivisuddhi ca. (28)

Diṭṭhivisuddhi kho pana yathā diṭṭhissa ca padhānaṁ. (29)

Saṁvego ca saṁvejanīyesu ṭhānesu saṁviggassa ca yoniso padhānaṁ. (30)

Asantuṭṭhitā ca kusalesu dhammesu appaṭivānitā ca padhānasmiṁ. (31)

---

1. Paṭisandhānabalañca (Syā)

Vijjā ca vimutti ca. (32)

Khayeñāṇaṁ anuppādeñāṇaṁ. (33)

Ime kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena dve dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ, na vivaditabbaṁ, yathayidaṁ brahmacariyaṁ addhaniyaṁ assa ciraṭṭhitikaṁ, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ.

Tika

305. Atthi kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena tayo dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ -pa- atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katame tayo.

Tīṇi akusalamūlāni, lobho akusalamūlaṁ doso akusalamūlaṁ moho akusalamūlaṁ. (1)

Tīṇi kusalamūlāni, alobho kusalamūlaṁ adoso kusalamūlaṁ amoho kusalamūlaṁ. (2)

Tīṇi duccaritāni, kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ. (3)

Tīṇi sucaritāni, kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritaṁ. (4)

Tayo akusalavitakkā, kāmavitakko byāpādavitakko vihiṁsāvitakko. (5)

Tayo kusalavitakkā, nekkhammavitakko abyāpādavitakko avihiṁsāvitakko. (6)

Tayo akusalasaṅkappā, kāmasaṅkappo byāpādasaṅkappo vihiṁsāsaṅkappo. (7)

Tayo kusalasaṅkappā, nekkhammasaṅkappo abyāpādasaṅkappo avihiṁsāsaṅkappo. (8)

Tisso akusalasaññā, kāmasaññā byāpadasaññā vihiṁsāsaññā. (9)

Tisso kusalasaññā, nekkhammasaññā abyāpādasaññā avihiṁsāsaññā. (10)

Tisso akusaladhātuyo, kāmadhātu byāpādadhātu vihiṁsādhātu. (11)

Tisso kusaladhātuyo, nekkhammadhātu abyāpādadhātu avihiṁsādhātu. (12)

Aparāpi tisso dhātuyo, kāmadhātu rūpadhātu arūpadhātu. (13)

Aparāpi tisso dhātuyo, rūpadhātu arūpadhātu nirodhadhātu. (14)

Aparāpi tisso dhātuyo, hīnadhātu majjhimadhātu paṇītadhātu. (15)

Tisso taṇhā, kāmataṇhā bhavataṇhā vibhavataṇhā. (16)

Aparāpi tisso taṇhā, kāmataṇhā rūpataṇhā arūpataṇhā. (17)

Aparāpi tisso taṇhā, rūpataṇhā arūpataṇhā nirodhataṇhā. (18)

Tīṇi saṁyojanāni, sakkāyadiṭṭhi vicikicchā sīlabbataparāmāso. (19)

Tayo āsavā, kāmāsavo bhavāsavo avijjāsavo. (20)

Tayo bhavā, kāmabhavo rūpabhavo arūpabhavo. (21)

Tisso esanā, kāmesanā bhavesanā brahmacariyesanā. (22)

Tisso vidhā, seyyohamasmīti vidhā sadisohamasmīti vidhā hīnohamasmīti vidhā. (23)

Tayo addhā, atīto addhā anāgato addhā paccuppanno addhā. (24)

Tayo antā, sakkāyo anto sakkāyasamudayo anto sakkāyanirodho anto. (25)

Tisso vedanā, sukhā vedanā dukkhā vedanā adukkhamasukhā vedanā. (26)

Tisso dukkhatā, dukkhadukkhatā saṅkhāradukkhatā vipariṇāmadukkhatā. (27)

Tayo rāsī, micchattaniyato rāsi sammattaniyato rāsi aniyato rāsi. (28)

Tayo tamā[1], atītaṁ vā addhānaṁ ārabbha kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati, anāgataṁ vā addhānaṁ ārabbha kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati, etarahi vā paccuppannaṁ addhānaṁ ārabbha kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati. (29)

Tīṇi Tathāgatassa arakkheyyāni, parisuddhakāyasamācāro āvuso Tathāgato, natthi Tathāgatassa kāyaduccaritaṁ, yaṁ Tathāgato rakkheyya "mā me idaṁ paro aññāsī"ti. Parisuddhavacīsamācāro āvuso Tathāgato, natthi Tathāgatassa vacīduccaritaṁ, yaṁ Tathāgato rakkheyya "mā me idaṁ paro aññāsī"ti. Parisuddhamanosamācāro āvuso Tathāgato, natthi Tathāgatassa manoduccaritaṁ, yaṁ Tathāgato rakkheyya "mā me idaṁ paro aññāsī"ti. (30)

Tayo kiñcanā, rāgo kiñcanaṁ doso kiñcanaṁ moho kiñcanaṁ. (31)

Tayo aggī, rāgaggi dosaggi mohaggi. (32)

Aparepi tayo aggī, āhuneyyaggi gahapataggi dakkhiṇeyyaggi. (33)

Tividhena rūpasaṅgaho, sanidassanasappaṭighaṁ rūpaṁ[2] anidassanasappaṭighaṁ rūpaṁ anidassana-appaṭighaṁ rūpaṁ. (34)

Tayo saṅkhārā, puññābhisaṅkhāro apuññabhisaṅkhāro āneñjābhisaṅkhāro. (35)

Tayo puggalā, sekkho puggalo asekkho puggalo nevasekkhonāsekkho puggalo. (36)

Tayo therā, jātitherodhammathero sammutithero[3]. (37)

Tīṇi puññakiriyavatthūni, dānamayaṁ puññakiriyavatthu sīlamayaṁ puññakiriyavatthu bhāvanāmayaṁ puññakiriyavatthu. (38)

Tīṇi codanāvatthūni, diṭṭhena sutena parisaṅkāya. (39)

---

1. Tisso kaṅkhā (bahūsu) Aṭṭhakathā oloketabbā.
2. Sanidassanasappaṭigharūpaṁ (Syā, Kaṁ) evamitaradvayepi,
3. Sammatithero (Syā, Kaṁ)

Tisso kāmūpapattiyo[1]. Santāvuso sattā paccupaṭṭhitakāmā, te paccupaṭṭhitesu kāmesu vasaṁ vattenti, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Ayaṁ paṭhamā kāmūpapapatti. Santāvuso sattā nimmitakāmā, te nimminitvā nimminitvā kāmesu vasaṁ vattenti, seyyathāpi devā Nimmānaratī. Ayaṁ dutiyā kāmūpapatti. Santāvuso sattā paranimmitakāmā, te paranimmitesu kāmesu vasaṁ vattenti, seyyathāpi devā Paranimmitavasavattī. Ayaṁ tatiyā kāmūpapatti. (40)

Tisso sukhūpapattiyo[2], santāvuso sattā[3] uppādetvā uppādetvā sukhaṁ viharanti, seyyathāpi devā brahmakāyikā. Ayaṁ paṭhamā sukhūpapatti. Santāvuso sattā sukhena abhisannā parisannā paripūrā paripphuṭā. Te kadāci karahaci udānaṁ udānenti "aho sukhaṁ aho sukhan"ti, seyyathāpi devā Ābhassarā. Ayaṁ dutiyā sukhūpapatti. Santāvuso sattā sukhena abhisannā parisannā paripūrā paripphuṭā. Te santaṁyeva Tusitā[4] sukhaṁ[5] paṭisaṁvedenti, seyyathāpi devā Subhakiṇhā, ayaṁ tatiyā sukhūpapatti. (41)

Tisso paññā, sekkhā paññā asekkhā paññā nevasekkhānāsekkhā paññā. (42)

Aparāpi tisso paññā, cintāmayā paññā sutamayā paññā bhāvanāmayā paññā. (43)

Tīṇāvudhāni, sutāvudhaṁ pavivekāvudhaṁ paññāvudhaṁ. (44)

Tīṇindriyāni, anaññātaññassāmītindriyaṁ aññindriyaṁ aññātāvindriyaṁ. (45)

Tīṇi cakkhūni, maṁsacakkhu dibbacakkhu paññācakkhu. (46)

Tisso sikkhā, adhisīlasikkhā adhicittasikkhā adhipaññāsikkhā. (47)

Tisso bhāvanā kāyabhāvanā cittabhāvanā paññābhāvanā. (48)

---

1. Kāmuppattiyo (Sī), kāmupapattiyo (Syā, I, Ka)
2. Sukhupapattiyo (Syā, I, Ka)
3. Sattā sukhaṁ (Syā, Kaṁ)
4. Santusitā (Syā, Kaṁ)
5. Cittasukhaṁ (Syā, Ka)

Tīṇi anuttariyāni, dassanānuttariyaṁ paṭipadānuttariyaṁ vimuttānuttariyaṁ. (49)

Tayo samādhī, savitakkasavicāro samādhi avitakkavicāramatto samādhi avitakka-avicāro samādhi. (50)

Aparepi tayo samādhī, suññato samādhi animitto samādhi appaṇihito samādhi. (51)

Tīṇi soceyyāni, kāyasoceyyaṁ vacīsoceyyaṁ manosoceyyaṁ. (52)

Tīṇi moneyyāni, kāyamoneyyaṁ vacīmoneyyaṁ manomoneyyaṁ. (53)

Tīṇi kosallāni, āyakosallaṁ apāyakosallaṁ upāyakosallaṁ. (54)

Tayo madā, ārogyamado yobbanamado jīvitamado. (55)

Tīṇi ādhipateyyāni, attādhipateyyaṁ lokādhipateyyaṁ dhammādhipateyyaṁ. (56)

Tīṇi kathāvatthūni, atītaṁ vā addhānaṁ ārabbha kathaṁ katheyya "evaṁ ahosi atītamaddhānan"ti, anāgataṁ vā addhānaṁ ārabbha kathaṁ katheyya "evaṁ bhavissati anāgatamaddhānan"ti, etarahi vā paccuppannaṁ addhānaṁ ārabbha kathaṁ katheyya "evaṁ hoti etarahi paccuppannaṁ addhānan"ti. (57)

Tisso vijjā, pubbenivāsānussatiñāṇaṁ vijjā sattānaṁ cutūpapāteñāṇaṁ vijjā āsavānaṁ khayeñāṇaṁ vijjā. (58)

Tayo vihārā, dibbo vihāro brahmā vihāro ariyo vihāro. (59)

Tīṇi pāṭihāriyāni, iddhipāṭihāriyaṁ ādesanāpāṭihāriyaṁ anusāsanīpāṭihāriyaṁ. (60)

Ime kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena tayo dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ -pa- atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ.

Catukka

306. Atthi kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena cattāro dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ, na vivaditabbaṁ -pa- atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katame cattāro.

Cattāro **satipaṭṭhānā**. Idhāvuso bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Vedanāsu vedanānupassī -pa-. Citte cittānupassī -pa-. Dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. (1)

Cattāro **sammappadhānā**. Idhāvuso bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati, uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati, anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati, uppannānaṁ kusalāyaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. (2)

Cattāro **iddhipādā**. Idhāvuso bhikkhu chandasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, cittasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, vīriyasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, vīmaṁsāsamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. (3)

Cattāri **jhānāni**. Idhāvuso bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ[1] upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ[2] upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato ca sampajāno,

1. Paṭhamajjhānaṁ (Syā, Kaṁ)
2. Dutiyajjhānaṁ (Syā, Kaṁ)

sukhañca kāyena paṭisaṁvedeti, yaṁ taṁ ariyā ācikkhanti "upekkhako satimā sukhavihārī"ti, tatiyaṁ jhānaṁ[1] upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ[2] upasampajja viharati. (4)

307. Catasso **samādhibhāvanā**. Atthāvuso samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā diṭṭhadhammasukhavihārāya saṁvattati, atthāvuso samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā ñāṇadassanapaṭilābhāya saṁvattati, atthāvuso samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā satisampajaññāya saṁvattati, atthāvuso samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā āsavānaṁ khayāya saṁvattati.

Katamā cāvuso samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā diṭṭhadhammasukhavihārāya saṁvattati. Idhāvuso bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ āvuso samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā diṭṭhadhammasukhavihārāya saṁvattati. (5-1)

Katamā cāvuso samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā ñāṇadassanapaṭilābhāya saṁvattati. Idhāvuso bhikkhu ālokasaññaṁ manasi karoti, divāsaññaṁ adhiṭṭhāti yathā divā tathā rattiṁ, yathā rattiṁ tathā divā. Iti vivaṭena cetasā apariyonaddhena sappabhāsaṁ cittaṁ bhāveti. Ayaṁ āvuso samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā ñāṇadassanapaṭilābhāya saṁvattati. (5-2)

Katamā cāvuso samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā satisampajaññāya saṁvattati. Idhāvuso bhikkhuno viditā vedanā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti. Viditā saññā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti. Viditā vitakkā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti. Ayaṁ āvuso samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā satisampajaññāya saṁvattati. (5-3)

---

1. Tatiyajjhānaṁ (Syā, Kaṁ)
2. Catutthajjhānaṁ (Syā, Kaṁ)

Katamā cāvuso samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā āsavānaṁ khayāya saṁvattati. Idhāvuso bhikkhu pañcasu upādānakkhandhesu udayabbayānupassī viharati. Iti rūpaṁ, iti rūpassa samudayo, iti rūpassa atthaṅgamo. Iti vedanā. Iti saññā. Iti saṅkhārā. Iti viññāṇaṁ, iti viññāṇassa samudayo, iti viññāṇassa atthaṅgamo. Ayaṁ āvuso samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā āsavānaṁ khayāya saṁvattati. (5-4)

308. Catasso **appamaññā**. Idhāvuso bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena[1] pharitvā viharati. Karuṇāsahagatena cetasā -pa-. Muditāsahagatena cetasā -pa-. Upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. (6)

Cattāro **āruppā**[2]. Idhāvuso bhikkhu sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā "ananto ākāso"ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati, sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati, sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati, sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. (7)

Cattāri **apassenāni**. Idhāvuso bhikkhu saṅkhāyekaṁ paṭisevati, saṅkhāyekaṁ adhivāseti, saṅkhāyekaṁ parivajjeti, saṅkhāyekaṁ vinodeti. (8)

---

1. Abyāpajjhena (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Arūpā (Syā, Kaṁ, I)

309. Cattāro **ariyavaṁsā**. Idhāvuso bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarena cīvarena, itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, na ca cīvarahetu anesanaṁ appatirūpaṁ āpajjati, aladdhā ca cīvaraṁ na paritassati, laddhā ca cīvaraṁ agadhito[1] amucchito anajjhāpanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati, tāya ca pana itarītaracīvarasantuṭṭhiyā nevattānukkaṁseti na paraṁ vambheti. Yo hi tattha dakkho hoti analaso sampajāno paṭissato, ayaṁ vuccatāvuso bhikkhu porāṇe aggañño ariyavaṁse ṭhito. (9-1)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarena piṇḍapātena, itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, na ca piṇḍapātahetu anesanaṁ appatirūpaṁ āpajjati, aladdhā ca piṇḍapātaṁ na paritassati, laddhā ca piṇḍapātaṁ agadhito amucchito anajjhāpanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati, tāya ca pana itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā nevattānukkaṁseti na paraṁ vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno paṭissato, ayaṁ vuccatāvuso bhikkhu porāṇe aggañño ariyavaṁse ṭhito. (9-2)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarena senāsanena, itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, na ca senāsanahetu anesanaṁ appatirūpaṁ āpajjati, aladdhā ca senāsanaṁ na paritassati, laddhā ca senāsanaṁ agadhito amucchito anajjhāpanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati, tāya ca pana itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā nevattānukkaṁseti na paraṁ vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno paṭissato, ayaṁ vuccatāvuso bhikkhu porāṇe aggañño ariyavaṁse ṭhito. (9-3)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu pahānārāmo hoti pahānarato, bhāvanārāmo hoti bhāvanārato, tāya ca pana pahānārāmatāya pahānaratiyā bhāvanārāmatāya bhāvanāratiyā nevattānukkaṁseti na paraṁ vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno paṭissato, ayaṁ vuccatāvuso bhikkhu porāṇe aggañño ariyavaṁse ṭhitoti. (9-4)

---

1. Agathito (Sī, I)

310. Cattāri **padhānāni**. Saṁvarapadhānaṁ pahānapadhānaṁ bhāvanāpadhānaṁ[1] anurakkhaṇāpadhānaṁ[2]. Katamañcāvuso saṁvarapadhānaṁ. Idhāvuso bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāsaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjati. Sotena saddaṁ sutvā. Ghānena gandhaṁ ghāyitvā. Jivhāya rasaṁ sāyitvā. Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā. Manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjati. Idaṁ vuccatāvuso saṁvarapadhānaṁ. (10-1)

Katamañcāvuso pahānapadhānaṁ. Idhāvuso bhikkhu uppannaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāseti pajahati vinodeti byantiṁ karoti[3] anabhāvaṁ gameti. Uppannaṁ byāpādavitakkaṁ -pa-. Uppannaṁ vihiṁsāvitakkaṁ -pa-. Uppannuppanne pāpake akusale dhamme nādhivāseti pajahati vinodeti byantiṁ karoti anabhāvaṁ gameti. Idaṁ vuccatāvuso pahānapadhānaṁ. (10-2)

Katamañcāvuso bhāvanāpadhānaṁ. Idhāvuso bhikkhu satisambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ vossaggapariṇāmiṁ. Dhammavicayasambojjhaṅgaṁ bhāveti. Vīriyasambojjhaṅgaṁ bhāveti. Pītisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Passaddhisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Samādhisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Upekkhāsambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ vossaggapariṇāmiṁ. Idaṁ vuccatāvuso bhāvanāpadhānaṁ. (10-3)

Katamañcāvuso anurakkhaṇāpadhānaṁ. Idhāvuso bhikkhu uppannaṁ bhadrakaṁ[4] samādhinimittaṁ anurakkhati aṭṭhikasaññaṁ puḷuvakasaññaṁ[5] vinīlakasaññaṁ vicchiddakasaññaṁ uddhumātakasaññaṁ. Idaṁ vuccatāvuso anurakkhaṇāpadhānaṁ. (10-4)

Cattāri **ñāṇāni**, dhamme ñāṇaṁ anvaye ñāṇaṁ pariye[6] ñāṇaṁ sammutiyā ñāṇaṁ[7]. (11)

---

1. Bhāvanāppadhānaṁ (Syā)
2. Anurakkhanāppadhānaṁ (Syā)
3. Byantī karoti (Syā, Kaṁ)
4. Bhaddakaṁ (Syā, Kaṁ, I)
5. Puḷavakasaññaṁ (Sī, I)
6. Paricce (Sī, Ka), paricchede (Syā, I, Ka) Ṭīkā oloketabbā.
7. Sammatiñāṇaṁ (Syā, Kaṁ)

Aparānipi cattāri **ñāṇāni**, dukkhe ñāṇaṁ dukkhasamudaye ñāṇaṁ dukkhanirodhe ñāṇaṁ dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya ñāṇaṁ. (12)

311. Cattāri **sotāpattiyaṅgāni**, sappurisasaṁsevo saddhammassavanaṁ yonisomanasikāro dhammānudhammappaṭipatti. (13)

Cattāri **sotāpannassa aṅgāni**. Idhāvuso ariyasāvako Buddhe aveccappasādena samannāgato hoti "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti, dhamme aveccappasādena samannāgato hoti "svākkhāto Bhagavatā dhammo sandiṭṭhiko akāliko ehipassiko opaneyyiko[1] paccattaṁ veditabbo viññūhī"ti, saṁghe aveccappasādena samannāgato hoti "suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho ujuppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho ñāyappaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho sāmīcippaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho yadidaṁ cattāri purisayugāni aṭṭha purisapuggalā esa Bhagavato sāvakasaṁgho āhuneyyo pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassā"ti, ariyakantehi sīlehi samannāgato hoti akhaṇḍehi acchiddehi asabalehi akammāsehi bhujissehi viññuppasatthehi aparāmaṭṭhehi samādhisaṁvattanikehi. (14)

Cattāri **sāmaññaphalāni**, sotāpattiphalaṁ sakadāgāmiphalaṁ anāgāmiphalaṁ arahattaphalaṁ. (15)

Catasso **dhātuyo**, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātu. (16)

Cattāro **āhārā**, kabaḷīkāro āhāro oḷāriko vā sukhumo vā, phasso dutiyo, manosañcetanā tatiyā, viññāṇaṁ catutthaṁ. (17)

Catasso **viññāṇaṭṭhitiyo**. Rūpūpāyaṁ vā āvuso viññāṇaṁ tiṭṭhamānaṁ tiṭṭhati rūpārammaṇaṁ[2] rūpappatiṭṭhaṁ nandūpasecanaṁ vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjati,

---

1. Opanayiko (Syā, Kaṁ)

2. Rūpāramaṇaṁ (?)

vedanūpāyaṁ vā āvuso. Saññūpāyaṁ vā āvuso. Saṅkhārūpāyaṁ vā āvuso viññāṇaṁ tiṭṭhamānaṁ tiṭṭhati saṅkhārārammaṇaṁ saṅkhārappatiṭṭhaṁ nandūpasecanaṁ vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjati. (18)

Cattāri **agatigamanāni**. Chandāgatiṁ gacchati, dosāgatiṁ gacchati, mohāgatiṁ gacchati, bhayāgatiṁ gacchati. (19)

Cattāro **taṇhuppādā**. Cīvarahetu vā āvuso bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati, piṇḍapātahetu vā āvuso bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati, senāsanahetu vā āvuso bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati, itibhavābhavahetu vā āvuso bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati. (20)

Catasso **paṭipadā**, dukkhā paṭipadā dandhābhiññā, dukkhā paṭipadā khippābhiññā, sukhā paṭipadā dandhābhiññā, sukhā paṭipadā khippābhiññā. (21)

Aparāpi catasso **paṭipadā**, akkhamā paṭipadā, khamā paṭipadā, damā paṭipadā, samā paṭipadā. (22)

Cattāri **dhammapadāni**, anabhijjhā dhammapadaṁ, abyāpādo dhammapadaṁ, sammāsati dhammapadaṁ, sammāsamādhi dhammapadaṁ. (23)

Cattāri **dhammasamādānāni**. Atthāvuso dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhañceva āyatiṁ ca dukkhavipākaṁ, atthāvuso dhammasamādānaṁ paccuppannadukkhaṁ āyatiṁ sukhavipākaṁ, atthāvuso dhammasamādānaṁ paccuppannasukhaṁ āyatiṁ dukkhavipākaṁ, atthāvuso dhammasamādānaṁ paccuppannasukhañceva āyatiṁ ca sukhavipākaṁ. (24)

Cattāro **dhammakkhandhā**, sīlakkhandho samādhikkhandho paññākkhandho vimuttikkhandho. (25)

Cattāri **balāni**, vīriyabalaṁ satibalaṁ samādhibalaṁ paññābalaṁ. (26)

Cattāri **adhiṭṭhānāni**, paññādhiṭṭhānaṁ, saccādhiṭṭhānaṁ, cāgādhiṭṭhānaṁ, upasamādhiṭṭhānaṁ. (27)

312. Cattāri **pañhabyākaraṇāni**[1], ekaṁsabyākaraṇīyo pañho, paṭipucchābyākaraṇīyo pañho, vibhajjabyākaraṇīyo pañho, ṭhapanīyo pañho. (28)

Cattāri **kammāni**. Atthāvuso kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ, atthāvuso kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ, atthāvuso kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ, atthāvuso kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati. (29)

Cattāro **sacchikaraṇīyā dhammā**. Pubbenivāso satiyā sacchikaraṇīyo, sattānaṁ cutūpapāto cakkhunā sacchikaraṇīyo, aṭṭhavimokkhā kāyena sacchikaraṇīyā, āsavānaṁ khayo paññāya sacchikaraṇīyo. (30)

Cattāro **oghā**, kāmogho bhavogho diṭṭhogho avijjogho. (31)

Cattāro **yogā**, kāmayogo bhavayogo diṭṭhiyogo avijjāyogo. (32)

Cattāro **visaññogā**, kāmayogavisaññogo bhavayogavisaññogo diṭṭhiyogavisaññogo avijjāyogavisaññogo. (33)

Cattāro **ganthā**, abhijjhā kāyagantho byāpādo kāyagantho sīlabbataparāmāso kāyagantho idaṁsaccābhiniveso kāyagantho. (34)

Cattāri **upādānāni**, kāmupādānaṁ[2] diṭṭhupādānaṁ sīlabbatupādānaṁ attavādupādānaṁ. (35)

Catasso **yoniyo**, aṇḍajayoni jalābujayoni saṁsedajayoni opapātikayoni. (36)

Catasso **gabbhāvakkantiyo**. Idhāvuso ekacco asampajāno mātukucchiṁ okkamati, asampajāno mātukucchismiṁ ṭhāti, asampajāno mātukucchimhā nikkhamati, ayaṁ paṭhamā gabbhāvakkanti. Puna caparaṁ āvuso

---

1. Cattāro pañhābyākaraṇā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Kāmūpādānaṁ (Sī, I) evamitaresupi.

idhekacco sampajāno mātukucchiṁ okkamati, asampajāno mātukucchismiṁ ṭhāti, asampajāno mātukucchimhā nikkhamati, ayaṁ dutiyā gabbhāvakkanti. Puna caparaṁ āvuso idhekacco sampajāno mātukucchiṁ okkamati, sampajāno mātukucchismiṁ ṭhāti, asampajāno mātukucchimhā nikkhamati, ayaṁ tatiyā gabbhāvakkanti. Puna caparaṁ āvuso idhekacco sampajāno mātukucchiṁ okkamati, sampajāno mātukucchismiṁ ṭhāti, sampajāno mātukuccimhā nikkhamati, ayaṁ catutthā gabbhāvakkanti. (37)

Cattāro **attabhāvapaṭilābhā**. Atthāvuso attabhāvapaṭilābho, yasmiṁ attabhāvapaṭilābhe attasañcetanāyeva kamati, no parasañcetanā. Atthāvuso attabhāvapaṭilābho, yasmiṁ attabhāvapaṭilābhe parasañcetanāyeva kamati, no attasañcetanā. Atthāvuso attabhāvapaṭilābho, yasmiṁ attabhāvapaṭilābhe attasañcetanā ceva kamati parasañcetanā ca. Atthāvuso attabhāvapaṭilābho, yasmiṁ attabhāvapaṭilābhe neva attasañcetanā kamati, no parasañcetanā. (38)

313. Catasso **dakkhiṇāvisuddhiyo**. Atthāvuso dakkhiṇā dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato, atthāvuso dakkhiṇā paṭiggāhakato visujjhati no dāyakato, atthāvuso dakkhiṇā neva dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato, atthāvuso dakkhiṇā dāyakato ceva visujjhati paṭiggāhakato ca. (39)

Cattāri **saṅgahavatthūni**, dānaṁ peyyavajjaṁ[1] atthacariyā samānattatā. (40)

Cattāro **anariyavohārā**, musāvādo pisuṇāvācā pharusāvācā samphappalāpo. (41)

Cattāro **ariyavohārā**, musāvādā veramaṇī[2] pisuṇāya vācāya veramaṇī pharusāya vācāya veramaṇī samphappalāpā veramaṇī. (42)

Aparepi cattāro **anariyavohārā**, adiṭṭhe diṭṭhavāditā assute sutavāditā amute mutavāditā aviññāte viññātavāditā. (43)

---

1. Piyavajjaṁ (Syā, Kaṁ, Ka) 2. Veramaṇi (Ka)

Aparepi cattāro **ariyavohārā**, adiṭṭhe adiṭṭhavāditā assute assutavāditā amute amutavāditā aviññāte aviññātavāditā. (44)

Aparepi cattāro **anariyavohārā**, diṭṭhe adiṭṭhavāditā sute assutavāditā, mute amutavāditā, viññāte aviññātavāditā. (45)

Aparepi cattāro **ariyavohārā**, diṭṭhe diṭṭhavāditā sute sutavāditā mute mutavāditā viññāte viññātavāditā. (46)

314. Cattāro **puggalā**. Idhāvuso ekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto. Idhāvuso ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idhāvuso ekacco puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto, parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idhapanāvuso ekacco puggalo neva attantapo hoti na attaparitāpanānuyogamanuyutto, na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto[1] sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati. (47)

Aparepi cattāro **puggalā**. Idhāvuso ekacco puggalo attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya, idhāvuso ekacco puggalo parahitāya paṭipanno hoti no attahitāya, idhāvuso ekacco puggalo neva attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya, idhāvuso ekacco puggalo attahitāya ceva paṭipanno hoti parahitāya ca. (48)

Aparepi cattāro **puggalā**, tamo tamaparāyano, tamo jotiparāyano, joti tamaparāyano, joti jotiparāyano. (49)

Aparepi cattāro **puggalā**, samaṇamacalo samaṇapadumo samaṇapuṇḍarīko samaṇesu samaṇasukhumālo. (50)

---

1. Sītibhūto (Ka)

Ime kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena cattāro dhammā sammadakkhātā, tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ -pa- atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

Pañcaka

315. Atthi kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena pañca dhammā sammadakkhātā, tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ -pa- atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katame pañca.

Pañcakkhandhā, rūpakkhandho vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho viññāṇakkhandho. (1)

Pañcupādānakkhandhā, rūpupādānakkhandho[1] vedanupādānakkhandho saññupādānakkhandho saṅkhārupādānakkhandho viññāṇupādānakkhandho. (2)

Pañca **kāmaguṇā**, cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā, sotaviññeyyā saddā. Ghānaviññeyyā gandhā. Jivhāviññeyyā rasā. Kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. (3)

Pañca **gatiyo**, nirayo tiracchānayoni pettivisayo manussā devā. (4)

Pañca **macchariyāni**, āvāsamacchariyaṁ kulamacchariyaṁ lābhamacchariyaṁ vaṇṇamacchariyaṁ dhammamacchariyaṁ. (5)

Pañca **nīvaraṇāni**, kāmacchandanīvaraṇaṁ byāpādanīvaraṇaṁ thinamiddhanīvaraṇaṁ uddhaccakukkuccanīvaraṇaṁ vicikicchānīvaraṇaṁ. (6)

Pañca **orambhāgiyāni** saññojanāni, sakkāyadiṭṭhi vicikicchā sīlabbataparāmāso kāmacchando byāpādo. (7)

---

1. Rūpūpādānakkhandho (Sī, Syā, Kaṁ, I) evamitaresupi,

Pañca **uddhambhāgiyāni** saññojanāni, rūparāgo arūparāgo māno uddhaccaṁ avijjā. (8)

Pañca **sikkhāpadāni**, pāṇātipātā veramaṇī adinnādānā veramaṇī kāmesumicchācārā veramaṇī musāvādā veramaṇī surāmerayamajjappamādaṭṭhānā veramaṇī. (9)

316. Pañca **abhabbaṭṭhānāni**. Abhabbo āvuso khīṇāsavo bhikkhu sañcicca pāṇaṁ jīvitā voropetuṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyituṁ[1], abhabbo khīṇāsavo bhikkhu methunaṁ dhammaṁ paṭisevituṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu sampajānamusā bhāsituṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu sannidhikārakaṁ kāme paribhuñjituṁ, seyyathāpi pubbe āgārikabhūto. (10)

Pañca **byasanāni**, ñātibyasanaṁ bhogabyasanaṁ rogabyasanaṁ sīlabyasanaṁ diṭṭhibyasanaṁ. Nāvuso sattā ñātibyasanahetu vā bhogabyasanahetu vā rogabyasanahetu vā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjanti, sīlabyasanahetu vā āvuso sattā diṭṭhibyasanahetu vā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjanti. (11)

Pañca **sampadā**, ñātisampadā bhogasampadā ārogyasampadā sīlasampadā diṭṭhisampadā. Nāvuso sattā ñātisampadāhetu vā bhogasampadāhetu vā ārogyasampadāhetu vā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjanti, sīlasampadāhetu vā āvuso sattā diṭṭhisampadāhetu vā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjanti. (12)

Pañca **ādīnavā dussīlassa sīlavipattiyā**. Idhāvuso dussīlo sīlavipanno pamādādhikaraṇaṁ mahatiṁ bhogajāniṁ nigacchati, ayaṁ paṭhamo ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā. Puna caparaṁ āvuso dussīlassa sīlavipannassa pāpako kittisaddo abbhuggacchati, ayaṁ dutiyo ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā. Puna caparaṁ āvuso dussīlo

---

1. Ādātuṁ (Syā, Kaṁ, I)

sīlavipanno yaññadeva parisaṁ upasaṅkamati yadi khattiyaparisaṁ yadi brāhmaṇaparisaṁ yadi gahapatiparisaṁ yadi samaṇaparisaṁ, avisārado upasaṅkamati maṅkubhūto, ayaṁ tatiyo ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā. Puna caparaṁ āvuso dussīlo sīlavipanno sammūḷho kālaṁ karoti, ayaṁ catuttho ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā. Puna caparaṁ āvuso dussīlo sīlavipanno kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati, ayaṁ pañcamo ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā. (13)

Pañca **ānisaṁsā sīlavato sīlasampadāya**. Idhāvuso sīlavā sīlasampanno appamādādhikaraṇaṁ mahantaṁ bhogakkhannaṁ adhigacchati, ayaṁ paṭhamo ānisaṁso sīlavato sīlasampadāya. Puna caparaṁ āvuso sīlavato sīlasampannassa kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchati, ayaṁ dutiyo ānisaṁso sīlavato sīlasampadāya. Puna caparaṁ āvuso sīlavā sīlasampanno yaññadeva parisaṁ upasaṅkamati yadi khattiyaparisaṁ yadi brāhmaṇaparisaṁ yadi gahapatiparisaṁ yadi samaṇaparisaṁ, visārado upasaṅkamati amaṅkubhūto, ayaṁ tatiyo ānisaṁso sīlavato sīlasampadāya. Puna caparaṁ āvuso sīlavā sīlasampanno asammūḷho kālaṁ karoti, ayaṁ catuttho ānisaṁso sīlavato sīlasampadāya. Puna caparaṁ āvuso sīlavā sīlasampanno kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati, ayaṁ pañcamo ānisaṁso sīlavato sīlasampadāya. (14)

Codakena āvuso bhikkhunā paraṁ codetukāmena **pañca dhamme** ajjhattaṁ upaṭṭhapetvā paro codetabbo. Kālena vakkhāmi no akālena, bhūtena vakkhāmi no abhūtena, saṇhena vakkhāmi no pharusena, atthasaṁhitena vakkhāmi no anatthasaṁhitena, mettacittena[1] vakkhāmi no dosantarenāti. Codakena āvuso bhikkhunā paraṁ codetukāmena ime pañca dhamme ajjhattaṁ upaṭṭhapetvā paro codetabbo. (15)

---

1. Mettācittena (katthaci)

317. Pañca **padhāniyaṅgāni**. Idhāvuso bhikkhu saddho hoti, saddahati Tathāgatassa bodhiṁ "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti. Appābādho hoti appātaṅko, samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya majjhimāya padhānakkhamāya. Asaṭho hoti amāyāvī, yathābhūtaṁ attānaṁ āvikattā satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu. Āraddhavīriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. (16)

318. Pañca **suddhāvāsā**, Avihā Atappā Sudassā Sudassī Akaniṭṭhā. (17)

Pañca **anāgāmino**, antarāparinibbāyī upahaccaparinibbāyī asaṅkhāraparinibbāyī sasaṅkhāraparinibbāyī uddhaṁsoto-akaniṭṭhagāmī. (18)

319. Pañca **cetokhilā**. Idhāvuso bhikkhu Satthari kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati, yo so āvuso bhikkhu Satthari kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati, tassa cittaṁ na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, yassa cittaṁ na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, ayaṁ paṭhamo cetokhilo. Puna caparaṁ āvuso bhikkhu dhamme kaṅkhati vicikicchati -pa- saṁghe kaṅkhati vicikicchati. Sikkhāya kaṅkhati vicikicchati. Sabrahmacārīsu kupito hoti anattamano āhatacitto khilajāto, yo so āvuso bhikkhu sabrahmacārīsu kupito hoti anattamano āhatacitto khilajāto, tassa cittaṁ na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, yassa cittaṁ na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, ayaṁ pañcamo cetokhilo. (19)

320. Pañca **cetasovinibandhā**. Idhāvuso bhikkhu kāmesu avītarāgo hoti avigatacchando avigatapemo avigatapipāso

avigatapariḷāho avigatataṇho. Yo so āvuso bhikkhu kāmesu avītarāgo hoti avigatacchando avigatapemo avigatapipāso avigatapariḷāho avigatataṇho, tassa cittaṁ na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, yassa cittaṁ na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, ayaṁ paṭhamo cetasovinibandho. Puna caparaṁ āvuso bhikkhu kāye avītarāgo hoti -pa- rūpe avītarāgo hoti -pa-. Puna caparaṁ āvuso bhikkhu yāvadatthaṁ udarāvadehakaṁ bhuñjitvā seyyasukhaṁ passasukhaṁ middhasukhaṁ anuyutto viharati -pa-. Puna caparaṁ āvuso bhikkhu aññataraṁ devanikāyaṁ paṇidhāya brahmacariyaṁ carati "imināhaṁ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā"ti, yo so āvuso bhikkhu aññataraṁ devanikāyaṁ paṇidhāya brahmacariyaṁ carati "imināhaṁ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā"ti, tassa cittaṁ na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, yassa cittaṁ na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, ayaṁ pañcamo cetasovinibandho. (20)

Pañcindriyāni, cakkhundriyaṁ sotindriyaṁ ghānindriyaṁ jivhindriyaṁ kāyindriyaṁ. (21)

Aparānipi **pañcindriyāni**, sukhindriyaṁ dukkhindriyaṁ somanassindriyaṁ domanassindriyaṁ upekkhindriyaṁ. (22)

Aparānipi **pañcindriyāni**, saddhindriyaṁ vīriyindriyaṁ satindriyaṁ samādhindriyaṁ paññindriyaṁ. (23)

321. Pañca **nissaraṇiyā**[1] **dhātuyo**. Idhāvuso bhikkhuno kāme manasikaroto kāmesu cittaṁ na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati, nekkhammaṁ kho panassa manasikaroto nekkhamme cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati, tassa taṁ cittaṁ sugataṁ subhāvitaṁ suvuṭṭhitaṁ suvimuttaṁ visaṁyuttaṁ kāmehi, ye ca kāmapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariḷāhā[2], mutto so tehi, na so taṁ vedanaṁ vedeti. Idamakkhātaṁ kāmānaṁ nissaraṇaṁ. (24-1)

---

1. Nissāraṇīyā (Sī, Syā, Kaṁ, I) Ṭīkā oloketabbā. 2. Vighātapariḷāhā (Syā, Kaṁ)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno byāpādaṁ manasikaroto byāpāde cittaṁ na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati, abyāpādaṁ kho panassa manasikaroto abyāpāde cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati, tassa taṁ cittaṁ sugataṁ subhāvitaṁ suvuṭṭhitaṁ suvimuttaṁ visaṁyuttaṁ byāpādena, ye ca byāpādapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariḷāhā, mutto so tehi, na so taṁ vedanaṁ vedeti. Idamakkhātaṁ byāpādassa nissaraṇaṁ. (24-2)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno vihesaṁ manasikaroto vihesāya cittaṁ na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati, avihesaṁ kho panassa manasikaroto avihesāya cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati, tassa taṁ cittaṁ sugataṁ subhāvitaṁ suvuṭṭhitaṁ suvimuttaṁ visaṁyuttaṁ vihesāya, ye ca vihesāpaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariḷāhā, mutto so tehi, na so taṁ vedanaṁ vedeti. Idamakkhātaṁ vihesāya nissaraṇaṁ.
(24-3)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno rūpe manasikaroto rūpesu cittaṁ na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati, arūpaṁ kho panassa manasikaroto arūpe cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati, tassa taṁ cittaṁ sugataṁ subhāvitaṁ suvuṭṭhitaṁ suvimuttaṁ visaṁyuttaṁ rūpehi, ye ca rūpapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariḷāhā, mutto so tehi, na so taṁ vedanaṁ vedeti. Idamakkhātaṁ rūpānaṁ nissaraṇaṁ. (24-4)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno sakkāyaṁ manasikaroto sakkāye cittaṁ na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati, sakkāyanirodhaṁ kho panassa manasikaroto sakkāyanirodhe cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati, tassa taṁ cittaṁ sugataṁ subhāvitaṁ suvuṭṭhitaṁ suvimuttaṁ visaṁyuttaṁ sakkāyena, ye ca sakkāyapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariḷāhā, mutto so tehi, na so taṁ vedanaṁ vedeti. Idamakkhātaṁ sakkāyassa nissaraṇaṁ. (24-5)

322. Pañca **vimuttāyatanāni.** Idhāvuso bhikkhuno Satthā dhammaṁ deseti aññataro vā garuṭṭhāniko sabrahmacārī, yathā yathā āvuso bhikkhuno Satthā dhammaṁ deseti aññataro vā garuṭṭhāniyo

sabrahmacārī, tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthapaṭisaṁvedī ca hoti dhammapaṭisaṁvedī ca, tassa atthapaṭisaṁvedino dhammapaṭisaṁvedino pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati. Idaṁ paṭhamaṁ vimuttāyatanaṁ.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno na heva kho Satthā dhammaṁ deseti aññataro vā garuṭṭhāniko sabrahmacārī, api ca kho yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena paresaṁ deseti -pa- api ca kho yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena sajjhāyaṁ karoti -pa- api ca kho yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ cetasā anuvitakketi anuvicāreti manasānupekkhati -pa- api ca khvassa aññataraṁ samādhinimittaṁ sugahitaṁ hoti sumanasikataṁ sūpadhāritaṁ suppaṭividdhaṁ paññāya, yathā yathā āvuso bhikkhuno aññataraṁ samādhinimittaṁ sugahitaṁ hoti sumanasikataṁ sūpadhāritaṁ suppaṭividdhaṁ paññāya, tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthapaṭisaṁvedī ca hoti dhammapaṭisaṁvedī ca, tassa atthapaṭisaṁvedino dhammapaṭisaṁvedino pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati. Idaṁ pañcamaṁ vimuttāyatanaṁ. (25)

Pañca **vimuttiparipācanīyā saññā**, aniccasaññā anicce dukkhasaññā dukkhe anattasaññā pahānasaññā virāgasaññā. (26)

Ime kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena pañca dhammā sammadakkhātā, tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ -pa- atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ[1].

Chakka

323. Atthi kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena cha dhammā sammadakkhātā, tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ -pa- atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katame cha.

1. Saṅgitiyapañcakaṁ niṭṭhitaṁ (Syā, Kaṁ)

Cha **ajjhattikāni āyatanāni**, cakkhāyatanaṁ sotāyatanaṁ ghānāyatanaṁ jivhāyatanaṁ kāyāyatanaṁ manāyatanaṁ. (1)

Cha **bāhirāni āyatanāni**, rūpāyatanaṁ saddāyatanaṁ gandhāyatanaṁ rasāyatanaṁ phoṭṭhabbāyatanaṁ dhammāyatanaṁ. (2)

Cha **viññāṇakāyā**, cakkhuviññāṇaṁ sotaviññāṇaṁ ghānaviññāṇaṁ jivhāviññāṇaṁ kāyaviññāṇaṁ manoviññāṇaṁ. (3)

Cha **phassakāyā**, cakkhusamphasso sotasamphasso ghānasamphasso jivhāsamphasso kāyasamphasso manosamphasso. (4)

Cha **vedanākāyā**, cakkhusamphassajā vedanā sotasamphassajā vedanā ghānasamphassajā vedanā jivhāsamphassajā vedanā kāyasamphassajā vedanā manosamphassajā vedanā. (5)

Cha **saññākāyā**, rūpasaññā saddasaññā gandhasaññā rasasaññā phoṭṭhabbasaññā dhammasaññā. (6)

Cha **sañcetanākāyā**, rūpasañcetanā saddasañcetanā gandhasañcetanā rasasañcetanā phoṭṭhabbasañcetanā dhammasañcetanā. (7)

Cha **taṇhākāyā**, rūpataṇhā saddataṇhā gandhataṇhā rasataṇhā phoṭṭhabbataṇhā dhammataṇhā. (8)

324. Cha **agāravā**. Idhāvuso bhikkhu Satthari agāravo viharati appatisso, dhamme agāravo viharati appatisso, saṁghe agāravo viharati appatisso, sikkhāya agāravo viharati appatisso, appamāde agāravo viharati appatisso, paṭisanthāre[1] agāravo viharati appatisso. (9)

Cha **gāravā**. Idhāvuso bhikkhu Satthari sagāravo viharati sappatisso, dhamme sagāravo viharati sappatisso, saṁghe sagāravo viharahi sappatisso, sikkhāya sagāravo viharati sappatisso, appamāde sagāravo viharati sappatisso, paṭisanthāre sagāravo viharati sappatisso. (10)

---

1. Paṭisandhāre (Ka)

Cha **somanassūpavicārā**. Cakkhunā rūpaṁ disvā somanassaṭṭhāniyaṁ rūpaṁ upavicarati, sotena saddaṁ sutvā. Ghānena gandhaṁ ghāyitvā. Jivhāya rasaṁ sāyitvā. Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā. Manasā dhammaṁ viññāya somanassaṭṭhāniyaṁ dhammaṁ upavicarati. (11)

Cha **domanassūpavicārā**. Cakkhunā rūpaṁ disvā domanassaṭṭhāniyaṁ rūpaṁ upavicarati -pa-. Manasā dhammaṁ viññāya domanassaṭṭhāniyaṁ dhammaṁ upavicarati. (12)

Cha **upekkhūpavicārā**. Cakkhunā rūpaṁ disvā upekkhāṭṭhāniyaṁ[1] rūpaṁ upavicarati -pa-. Manasā dhammaṁ viññāya upekkhāṭṭhāniyaṁ dhammaṁ upavicarati. (13)

Cha **sāraṇīyā dhammā**. Idhāvuso bhikkhuno mettaṁ kāyakammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sabrahmacārīsu āvi[2] ceva raho ca, ayampi dhammo sāraṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattati. (14-1)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno mettaṁ vacīkammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sabrahmacārīsu āvi ceva raho ca, ayampi dhammo sāraṇīyo -pa- ekībhāvāya saṁvattati. (14-2)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno mettaṁ manokammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sabrahmacārīsu āvi ceva raho ca, ayampi dhammo sāraṇīyo -pa- ekībhāvāya saṁvattati. (14-3)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu ye te lābhā dhammikā dhammaladdhā antamaso pattapariyāpannamattampi, tathārūpehi lābhehi appaṭivibhattabhogī hoti sīlavantehi sabrahmacārīhi sādhāraṇabhogī, ayampi dhammo sāraṇīyo -pa- ekībhāvāya saṁvattati. (14-4)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu yāni tāni sīlāni akhaṇḍāni acchiddāni asabalāni akammāsāni bhujissāni viññuppasatthāni aparāmaṭṭhāni samādhisaṁvattanikāni, tathārūpesu sīlesu sīlasāmaññagato viharati sabrahmacārīhi āvi ceva raho ca, ayampi dhammo sāraṇīyo -pa- ekībhāvāya saṁvattati. (14-5)

---

1. Upekkhāṭhāniyaṁ (Ka)
2. Āvī (Ka-Sī, I, Ka)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu yāyaṁ diṭṭhi ariyā niyyānikā niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāya, tathārūpāya diṭṭhiyā diṭṭhisāmaññagato viharati sabrahmacārīhi āvi ceva raho ca, ayampi dhammo sāraṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattati. (14-6)

325. Cha **vivādamūlāni**. Idhāvuso bhikkhu kodhano hoti upanāhī. Yo so āvuso bhikkhu kodhano hoti upanāhī, so Sattharipi agāravo viharati appatisso, dhammepi agāravo viharati appatisso, saṁghepi agāravo viharati appatisso, sikkhāyapi na paripūrakārī[1] hoti. Yo so āvuso bhikkhu Satthari agāravo viharati appatisso, dhamme agāravo viharati appatisso, saṁghe agāravo viharati appatisso, sikkhāya na paripūrakārī, so saṁghe vivādaṁ janeti. Yo so hoti vivādo bahujanahitāya bahujanasukhāya anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ. Evarūpaṁ ce tumhe āvuso vivādamūlaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā samanupasseyyātha, tatra tumhe āvuso tasseva pāpakassa vivādamūlassa pahānāya vāyameyyātha. Evarūpaṁ ce tumhe āvuso vivādamūlaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā na samanupasseyyātha, tatra tumhe āvuso tasseva pāpakassa vivādamūlassa āyatiṁ anavassavāya paṭipajjeyyātha. Evametassa pāpakassa vivādamūlassa pahānaṁ hoti, evametassa pāpakassa vivādamūlassa āyatiṁ anavassavo hoti.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu makkhī hoti paḷāsī -pa- issukī hoti maccharī. Saṭho hoti māyāvī. Pāpiccho hoti micchādiṭṭhī. Sandiṭṭhiparāmāsī hoti ādhānaggāhī duppaṭinissaggī. Yo so āvuso bhikkhu sandiṭṭhiparāmāsī hoti ādhānaggāhī duppaṭinissaggī, so Sattharipi agāravo viharati appatisso, dhammepi agāravo viharati appatisso, saṁghepi agāravo viharati appatisso, sikkhāyapi na paripūrakārī hoti. Yo so āvuso bhikkhu Satthari agāravo viharati appatisso, dhamme agāravo viharati appatisso, saṁghe agāravo viharati

1. Paripūrīkārī (Syā, Kaṁ)

appatisso, sikkhāya na paripūrakārī, so saṁghe vivādaṁ janeti, yo so hoti vivādo bahujanahitāya bahujanasukhāya anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ. Evarūpaṁ ce tumhe āvuso vivādamūlaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā samanupasseyyātha, tatra tumhe āvuso tasseva pāpakassa vivādamūlassa pahānāya vāyameyyātha. Evarūpaṁ ce tumhe āvuso vivādamūlaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā na samanupasseyyātha, tatra tumhe āvuso tasseva pāpakassa vivādamūlassa āyatiṁ anavassavāya paṭipajjeyyātha. Evametassa pāpakassa vivādamūlassa pahānaṁ hoti, evametassa pāpakassa vivādamūlassa āyatiṁ anavassavo hoti. (15)

Cha **dhātuyo**. Pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātu ākāsadhātu viññāṇadhātu. (16)

326. Cha **nissaraṇiyā dhātuyo**. Idhāvuso bhikkhu evaṁ vadeyya "mettā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, atha ca pana me byāpādo cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatī"ti. So "mā hevan"tissa vacanīyo "māyasmā evaṁ avaca, mā Bhagavantaṁ abbhācikkhi, na hi sādhu Bhagavato abbhakkhānaṁ, na hi Bhagavā evaṁ vadeyya. Aṭṭhānametaṁ āvuso anavakāso, yaṁ mettāya cetovimuttiyā bhāvitāya bahulīkatāya yānīkatāya vatthukatāya anuṭṭhitāya paricitāya susamāraddhāya, atha ca panassa byāpādo cittaṁ pariyādāya ṭhassati, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Nissaraṇaṁ hetaṁ āvuso byāpādassa, yadidaṁ mettā cetovimuttī"ti. (17-1)

Idha panāvuso bhikkhu evaṁ vadeyya "karuṇā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, atha ca pana me vihesā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatī"ti. So "mā hevan"tissa vacanīyo "māyasmā evaṁ avaca, mā Bhagavantaṁ abbhācikkhi, na hi sādhu Bhagavato abbhakkhānaṁ, na hi Bhagavā evaṁ vadeyya. Aṭṭhānametaṁ āvuso anavakāso, yaṁ karuṇāya cetovimuttiyā bhāvitāya bahulīkatāya yānīkatāya

vatthukatāya anuṭṭhitāya paricitāya susamāraddhāya, atha ca panassa vihesā cittaṁ pariyādāya ṭhassati, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Nissaraṇaṁ hetaṁ āvuso vihesāya, yadidaṁ karuṇā cetovimuttī"ti. (17-2)

Idha panāvuso bhikkhu evaṁ vadeyya "muditā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, atha ca pana me arati cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatī"ti. So "mā hevan"tissa vacanīyo "māyasmā evaṁ avaca, mā Bhagavantaṁ abbhācikkhi, na hi sādhu Bhagavato abbhakkhānaṁ, na hi Bhagavā evaṁ vadeyya. Aṭṭhānametaṁ āvuso anavakāso, yaṁ muditāya cetovimuttiyā bhāvitāya bahulīkatāya yānīkatāya vatthukatāya anuṭṭhitāya paricitāya susamāraddhāya, atha ca panassa arati cittaṁ pariyādāya ṭhassati, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Nissaraṇaṁ hetaṁ āvuso aratiyā, yadidaṁ muditā cetovimuttī"ti. (17-3)

Idha panāvuso bhikkhu evaṁ vadeyya "upekkhā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, atha ca pana me rāgo cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatī"ti. So "mā hevan"tissa vacanīyo "māyasmā evaṁ avaca, mā Bhagavantaṁ abbhācikkhi, na hi sādhu Bhagavato abbhakkhānaṁ, na hi Bhagavā evaṁ vadeyya. Aṭṭhānametaṁ āvuso anavakāso, yaṁ upekkhāya cetovimuttiyā bhāvitāya bahulīkatāya yānīkatāya vatthukatāya anuṭṭhitāya paricitāya susamāraddhāya, atha ca panassa rāgo cittaṁ pariyādāya ṭhassati, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Nissaraṇaṁ hetaṁ āvuso rāgassa, yadidaṁ upekkhā cetovimuttī"ti. (17-4)

Idha panāvuso bhikkhu evaṁ vadeyya "animittā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, atha ca pana me nimittānusāri viññāṇaṁ hotī"ti. So "mā hevan"tissa vacanīyo "māyasmā evaṁ avaca, mā Bhagavantaṁ abbhācikkhi, na hi sādhu Bhagavato abbhakkhānaṁ, na hi Bhagavā evaṁ vadeyya, aṭṭhānametaṁ āvuso anavakāso, yaṁ animittāya cetovimuttiyā bhāvitāya bahulīkatāya yānīkatāya vatthukatāya anuṭṭhitāya paricitāya susamāraddhāya, atha ca panassa

nimittānusāri viññāṇaṁ bhavissati, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Nissaraṇaṁ hetaṁ āvuso sabbanimittānaṁ, yadidaṁ animittā cetovimuttī”ti. (17-5)

Idha panāvuso bhikkhu evaṁ vadeyya “asmīti kho me vigataṁ[1], ayamahamasmīti na samanupassāmi, atha ca pana me vicikicchākathaṁkathāsallaṁ cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatī”ti. So “mā hevan”tissa vacanīyo, māyasmā evaṁ avaca, mā Bhagavantaṁ abbhācikkhi, na hi sādhu Bhagavato abbhakkhānaṁ, na hi Bhagavā evaṁ vadeyya. Aṭṭhānametaṁ āvuso anavakāso, yaṁ asmīti vigate[2] ayamahamasmīti asamanupassato, atha ca panassa vicikicchākathaṁkathāsallaṁ cittaṁ pariyādāya ṭhassati, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Nissaraṇaṁ hetaṁ āvuso vicikicchākathaṁkathāsallassa, yadidaṁ asmimānasamugghātoti. (17-6)

327. Cha **anuttariyāni**, dassanānuttariyaṁ savanānuttariyaṁ lābhānuttariyaṁ sikkhānuttariyaṁ pāricariyānuttariyaṁ anussatānuttariyaṁ. (18)

Cha **anussatiṭṭhānāni**, Buddhānussati dhammānussati saṁghānussati sīlānussati cāgānussati devatānussati. (19)

328. Cha **satatavihārā**. Idhāvuso bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako[3] viharati sato sampajāno. Sotena saddaṁ sutvā -pa-. Manasā dhammaṁ viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. (20)

329. **Chaḷābhijātiyo**. Idhāvuso ekacco kaṇhābhijātiko samāno kaṇhaṁ dhammaṁ abhijāyati, idha panāvuso ekacco kaṇhābhijātiko samāno sukkaṁ dhammaṁ abhijāyati, idha panāvuso ekacco kaṇhābhijātiko samāno akaṇhaṁ asukkaṁ nibbānaṁ abhijāyati, idha panāvuso ekacco sukkābhijātiko samāno sukkaṁ dhammaṁ abhijāyati, idha panāvuso ekacco sukkābhijātiko samāno kaṇhaṁ dhammaṁ abhijāyati, idha panāvuso ekacco sukkābhijātiko

---

1. Vighātaṁ (Sī, I), vigate (Syā, Ka) 2. Vighāte (Sī, I) 3. Upekkhako ca (Syā, Ka)

samāno akaṇhaṁ asukkaṁ nibbānaṁ abhijāyati. (21)

Cha **nibbedhabhāgiyā** saññā[1], aniccasaññā anicce dukkhasaññā dukkhe anattasaññā pahānasaññā virāgasaññā nirodhasaññā. (22)

Ime kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena cha dhammā sammadakkhātā, tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ -pa- atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ.

Sattaka

330. Atthi kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena satta dhammā sammadakkhātā, tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ -pa- atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Kateme satta.

Satta **ariyadhanāni**, saddhādhanaṁ sīladhanaṁ hiridhanaṁ ottappadhanaṁ sutadhanaṁ cāgadhanaṁ paññādhanaṁ. (1)

Satta **bojjhaṅgā**, satisambojjhaṅgo dhammavicayasambojjhaṅgo vīriyasambojjhaṅgo pītisambojjhaṅgo passaddhisambojjhaṅgo samādhisambojjhaṅgo upekkhāsambojjhaṅgo. (2)

Satta **samādhiparikkhārā**, sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā samākammanto sammā-ājīvo sammāvāyāmo sammāsati. (3)

Satta **asaddhammā**. Idhāvuso bhikkhu assaddho hoti, ahiriko hoti, anottappī hoti, appassuto hoti, kusīto hoti, muṭṭhassati hoti, duppañño hoti. (4)

Satta **saddhammā**. Idhāvuso bhikkhu saddho hoti, hirimā hoti, ottappī hoti, bahussuto hoti, āraddhavīriyo hoti, upaṭṭhitassati hoti, paññavā hoti. (5)

Satta **sappurisadhammā**. Idhāvuso bhikkhu dhammaññū ca hoti atthaññū ca attaññū ca mattaññū ca kālaññū ca parisaññū ca puggalaññū ca. (6)

---

1. Nibbedhabhāgiyasaññā (Syā, Kaṁ)

331. Satta niddasavatthūni. Idhāvuso bhikkhu sikkhāsamādāne tibbacchando hoti, āyatiṁ ca sikkhāsamādāne avigatapemo. Dhammanisantiyā tibbacchando hoti, āyatiṁ ca dhammanisantiyā avigatapemo. Icchāvinaye tibbacchando hoti, āyatiṁ ca icchāvinaye avigatapemo. Paṭisallāne tibbacchando hoti, āyatiṁ ca paṭisallāne avigatapemo. Vīriyārambhe tibbacchando hoti, āyatiṁ ca vīriyārambhe avigatapemo. Satinepakke tibbacchando hoti, āyatiṁ ca satinepakke avigatapemo. Diṭṭhipaṭivedhe tibbacchando hoti, āyatiṁ ca diṭṭhipaṭivedhe avigatapemo. (7)

Satta **saññā**, aniccasaññā anattasaññā asubhasaññā ādīnavasaññā pahānasaññā virāgasaññā nirodhasaññā. (8)

Satta **balāni**, saddhābalaṁ vīriyabalaṁ hiribalaṁ ottappabalaṁ satibalaṁ samādhibalaṁ paññābalaṁ. (9)

332. Satta **viññāṇaṭṭhitiyo**. Santāvuso sattā nānattakāyā nānattasaññino seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā, ayaṁ paṭhamā viññāṇaṭṭhiti.

Santāvuso sattā nānattakāyā ekattasaññino seyyathāpi devā brahmakāyikā paṭhamābhinibbattā, ayaṁ dutiyā viññāṇaṭṭhiti.

Santāvuso sattā ekattakāyā nānattasaññino seyyathāpi devā Ābhassarā, ayaṁ tatiyā viññāṇaṭṭhiti.

Santāvuso sattā ekattakāyā ekattasaññino seyyathāpi devā subhakiṇhā, ayaṁ catutthī viññāṇaṭṭhiti.

Santāvuso sattā sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā “ananto ākāso”ti ākāsānañcāyatanūpagā, ayaṁ pañcamī viññāṇaṭṭhiti.

Santāvuso sattā sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma “anantaṁ viññāṇan”ti viññāṇañcāyatanūpagā, ayaṁ chaṭṭhī viññāṇaṭṭhiti.

Santāvuso sattā sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti ākiñcaññāyatanūpagā, ayaṁ sattamī viññāṇaṭṭhiti. (10)

Satta puggalā **dakkhiṇeyyā**, ubhatobhāgavimutto paññāvimutto kāyasakkhi diṭṭhippatto saddhāvimutto dhammānusārī saddhānusārī. (11)

Satta **anusayā**, kāmarāgānusayo paṭighānusayo diṭṭhānusayo vicikicchānusayo mānānusayo bhavarāgānusayo avijjānusayo. (12)

Satta **saññojanāni**, anunayasaññojanaṁ[1] paṭighasaññojanaṁ diṭṭhisaññojanaṁ vicikicchāsaññojanaṁ mānasaññojanaṁ bhavarāgasaññojanaṁ avijjāsaññojanaṁ. (13)

Satta **adhikaraṇasamathā**, uppannuppannānaṁ adhikaraṇānaṁ samathāya vūpasamāya sammukhāvinayo dātabbo, sativinayo dātabbo, amūḷhavinayo dātabbo, paṭiññāya kāretabbaṁ, yebhuyyasikā, tassapāpiyasikā, tiṇavatthārako. (14)

Ime kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena satta dhammā sammadakkhātā, tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ -pa- atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ.

Dutiyabhāṇavāro niṭṭhito.

Aṭṭhaka

333. Atthi kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena aṭṭha dhammā sammadakkhātā, tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ -pa- atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katame aṭṭha.

Aṭṭha **micchattā**, micchādiṭṭhi micchāsaṅkappo micchāvācā micchākammanto micchā-ājīvo micchāvāyāmo micchāsati micchāsamādhi. (1)

---

1. Kāmasaññojanaṁ (Syā, Kaṁ)

Aṭṭha **sammattā**, sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammā-ājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. (2)

Aṭṭha puggalā **dakkhiṇeyyā**, sotāpanno, sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno, sakadāgāmī, sakadāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanno, anāgāmī, anāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanno, arahā, arahattaphalasacchikiriyāya paṭipanno. (3)

334. Aṭṭha **kusītavatthūni**. Idhāvuso bhikkhunā kammaṁ kātabbaṁ hoti, tassa evaṁ hoti "kammaṁ kho me kātabbaṁ bhavissati, kammaṁ kho pana me karontassa kāyo kilamissati, handāhaṁ nipajjāmī"ti. So nipajjati na vīriyaṁ ārabhati appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya, idaṁ paṭhamaṁ kusītavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhunā kammaṁ kataṁ hoti, tassa evaṁ hoti "ahaṁ kho kammaṁ akāsiṁ, kammaṁ kho pana me karontassa kāyo kilanto, handāhaṁ nipajjāmī"ti. So nipajjati na vīriyaṁ ārabhati -pa- idaṁ dutiyaṁ kusītavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhunā maggo gantabbo hoti, tassa evaṁ hoti "maggo kho me gantabbo bhavissati, maggaṁ kho pana me gacchantassa kāyo kilamissati, handāhaṁ nipajjāmī"ti. So nipajjati na vīriyaṁ ārabhati, idaṁ tatiyaṁ kusītavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhunā maggo gato hoti, tassa evaṁ hoti "ahaṁ kho maggaṁ agamāsiṁ, maggaṁ kho pana me gacchantassa kāyo kilanto, handāhaṁ nipajjāmī"ti. So nipajjati na vīriyaṁ ārabhati, idaṁ catutthaṁ kusītavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto na labhati lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadatthaṁ pāripūriṁ, tassa evaṁ hoti "ahaṁ kho gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto nālatthaṁ lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadatthaṁ pāripūriṁ, tassa me kāyo kilanto akammañño, handāhaṁ nipajjāmī"ti. So nipajjati na vīriyaṁ ārabhati, idaṁ pañcamaṁ kusītavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto labhati lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadatthaṁ pāripūriṁ, tassa evaṁ hoti "ahaṁ kho gāmaṁ vānigamaṁ vā piṇḍāya caranto alatthaṁ lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadatthaṁ pāripūriṁ, tassa me kāyo garuko akammañño, māsācitaṁ maññe, handāhaṁ nipajjāmī"ti. So nipajjati na vīriyaṁ ārabhati, idaṁ chaṭṭhaṁ kusītavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno uppanno hoti appamattako ābādho, tassa evaṁ hoti "uppanno kho me ayaṁ appamattako ābādho, atthi kappo nipajjituṁ, handāhaṁ nipajjāmī"ti. So nipajjati na vīriyaṁ ārabhati, idaṁ sattamaṁ kusītavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu gilānavuṭṭhito[1] hoti aciravuṭṭhito gelaññā, tassa evaṁ hoti "ahaṁ kho gilānavuṭṭhito aciravuṭṭhito gelaññā, tassa me kāyo dubbalo akammañño, handāhaṁ nipajjāmī"ti. So nipajjati na vīriyaṁ ārabhati appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya, idaṁ aṭṭhamaṁ kusītavatthu. (4)

335. Aṭṭha **ārambhavatthūni**. Idhāvuso bhikkhunā kammaṁ kātabbaṁ hoti, tassa evaṁ hoti "kammaṁ kho me kātabbaṁ bhavissati, kammaṁ kho pana me karontena na sukaraṁ Buddhānaṁ Sāsanaṁ manasi kātuṁ, handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmi appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāyā"ti. So vīriyaṁ ārabhati appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya, idaṁ paṭhamaṁ ārambhavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhunā kammaṁ kataṁ hoti, tassa evaṁ hoti "ahaṁ kho kammaṁ akāsiṁ, kammaṁ kho panāhaṁ karonto nāsakkhiṁ Buddhānaṁ Sāsanaṁ manasi kātuṁ, handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmī"ti. So vīriyaṁ ārabhati -pa- idaṁ dutiyaṁ ārambhavatthu.

---

1. Gilānā vuṭṭhito (sabbattha) Aṭṭhakathā oloketabbā.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhunā maggo gantabbo hoti. Tassa evaṁ hoti "maggo kho me gantabbo bhavissati, maggaṁ kho pana me gacchantena na sukaraṁ Buddhānaṁ sāsanaṁ manasi kātuṁ. Handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmī"ti. So vīriyaṁ ārabhati, idaṁ tatiyaṁ ārambhavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhunā maggo gato hoti, tassa evaṁ hoti "ahaṁ kho maggaṁ agamāsiṁ, maggaṁ kho panāhaṁ gacchanto nāsakkhiṁ Buddhānaṁ sāsanaṁ manasi kātuṁ, handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmī"ti. So vīriyaṁ ārabhati, idaṁ catutthaṁ ārambhavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto na labhati lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadatthaṁ pāripūriṁ, tassa evaṁ hoti "ahaṁ kho gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto nālatthaṁ lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadatthaṁ pāripūriṁ, tassa me kāyo lahuko kammañño, handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmī"ti. So vīriyaṁ ārabhati, idaṁ pañcamaṁ ārambhavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto labhati lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadatthaṁ pāripūriṁ, tassa evaṁ hoti "ahaṁ kho gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto alatthaṁ lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadatthaṁ pāripūriṁ, tassa me kāyo balavā kammañño, handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmī"ti. So vīriyaṁ ārabhati, idaṁ chaṭṭhaṁ ārambhavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno uppanno hoti appamattako ābādho, tassa evaṁ hoti "uppanno kho me ayaṁ appamattako ābādho, ṭhānaṁ kho panetaṁ vijjati yaṁ me ābādho pavaḍḍheyya, handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmī"ti. So vīriyaṁ ārabhati, idaṁ sattamaṁ ārambhavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu gilānavuṭṭhito hoti aciravuṭṭhito gelaññā, tassa evaṁ hoti "ahaṁ kho gilānavuṭṭhito aciravuṭṭhito gelaññā, ṭhānaṁ kho panetaṁ vijjati yaṁ me ābādho paccudāvatteyya, handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmi appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāyā"ti. So vīriyaṁ ārabhati appattassa

pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya, idaṁ aṭṭhamaṁ ārambhavatthu. (5)

336. Aṭṭha **dānavatthūni**. Āsajja dānaṁ deti, bhayā dānaṁ deti, "adāsi me"ti dānaṁ deti, "dassati me"ti dānaṁ deti, "sāhu dānan"ti dānaṁ deti, "ahaṁ pacāmi, ime na pacanti, nārahāmi pacanto apacantānaṁ dānaṁ na dātun"ti dānaṁ deti, "idaṁ me dānaṁ dadato kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchatī"ti dānaṁ deti, cittālaṅkāracittaparikkhāratthaṁ dānaṁ deti. (6)

337. Aṭṭha **dānūpapattiyo.** Idhāvuso ekacco dānaṁ deti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annaṁ pānaṁ vatthaṁ yānaṁ mālāgandhavilepanaṁ seyyāvasathapadīpeyyaṁ. So yaṁ deti taṁ paccāsīsati[1]. So passati khattiyamahāsālaṁ vā brāhmaṇamahāsālaṁ vā gahapatimahāsālaṁ vā pañcahi kāmaguṇehi samappitaṁ samaṅgībhūtaṁ paricārayamānaṁ, tassa evaṁ hoti "aho vatāhaṁ kāyassa bhedā paraṁ maraṇā khattiyamahāsālānaṁ vā brāhmaṇamahāsālānaṁ vā gahapatimahāsālānaṁ vā sahabyataṁ upapajjeyyan"ti. So taṁ cittaṁ dahati, taṁ cittaṁ adhiṭṭhāti, taṁ cittaṁ bhāveti, tassa taṁ cittaṁ hīne vimuttaṁ uttari abhāvitaṁ tatrūpapattiyā saṁvattati. Tañca kho sīlavato vadāmi no dussīlassa. Ijjhatāvuso sīlavato cetopaṇidhi visuddhattā. (7-1)

Puna caparaṁ āvuso idhekacco dānaṁ deti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annaṁ pānaṁ -pa- seyyāvasathapadīpeyyaṁ. So yaṁ deti taṁ paccāsīsati. Tassa sutaṁ hoti "Cātumahārājikā[2] devā dīghāyukā vaṇṇavanto sukhabahulā"ti. Tassa evaṁ hoti "aho vatāhaṁ kāyassa bhedā paraṁ maraṇā Cātumahārājikānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjeyyan"ti. So taṁ cittaṁ dahati, taṁ cittaṁ adhiṭṭhāti, taṁ cittaṁ bhāveti, tassa taṁ cittaṁ hīne vimuttaṁ uttari abhāvitaṁ tatrūpapattiyā saṁvattati. Tañca kho sīlavato vadāmi no dussīlassa. Ijjhatāvuso sīlavato cetopaṇidhi visuddhattā. (7-2)

---

1. Paccāsiṁsati (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Cātummahārājikā (Sī, Syā, I)

Puna caparaṁ āvuso idhekacco dānaṁ deti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annaṁ pānaṁ -pa- seyyāvasathapadīpeyyaṁ. So yaṁ deti taṁ paccāsīsati. Tassa sutaṁ hoti "tāvatiṁsā devā -pa- Yāmā devā -pa- Tusitā devā -pa- Nimmānaratī devā -pa- Paranimmitavasavattī devā dīghāyukā vaṇṇavanto sukhabahulā"ti. Tassa evaṁ hoti "aho vatāhaṁ kāyassa bhedā paraṁ maraṇā Paranimmitavasavattīnaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjeyyan"ti. So taṁ cittaṁ dahati, taṁ cittaṁ adhiṭṭhāti, taṁ cittaṁ bhāveti, tassa taṁ cittaṁ hīne vimuttaṁ uttari abhāvitaṁ tatrūpapattiyā saṁvattati. Tañca kho sīlavato vadāmi no dussīlassa. Ijjhatāvuso sīlavato cetopaṇidhi visuddhattā. (7-7)

Puna caparaṁ āvuso idhekacco dānaṁ deti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annaṁ pānaṁ vatthaṁ yānaṁ mālāgandhavilepanaṁ seyyāvasathapadīpeyyaṁ. So yaṁ deti taṁ paccāsīsati. Tassa sutaṁ hoti "brahmakāyikā devā dīghāyukā vaṇṇavanto sukhabahulā"ti. Tassa evaṁ hoti "aho vatāhaṁ kāyassa bhedā paraṁ maraṇā brahmakāyikānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjeyyan"ti. So taṁ cittaṁ dahati, taṁ cittaṁ adhiṭṭhāti, taṁ cittaṁ bhāveti, tassa taṁ cittaṁ hīne vimuttaṁ uttari abhāvitaṁ tatrūpapattiyā saṁvattati. Tañca kho sīlavato vadāmi no dussīlassa, vītarāgassa no sarāgassa. Ijjhatāvuso sīlavato cetopaṇidhi vītarāgattā. (7-8)

Aṭṭha **parisā**, khattiyaparisā brāhmaṇaparisā gahapatiparisā samaṇaparisā cātumahārājikaparisā Tāvatiṁsaparisā māraparisā brahmaparisā. (8)

Aṭṭha **lokadhammā**, lābho ca alābho ca yaso ca ayaso ca nindā ca pasaṁsā ca sukhañca dukkhañca. (9)

338. Aṭṭha **abhibhāyatanāni**. Ajjhattaṁ rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti, idaṁ paṭhamaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti, idaṁ dutiyaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti, idaṁ tatiyaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁ saññī hoti, idaṁ catutthaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavaṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni. Seyyathāpi nāma umāpupphaṁ nīlaṁ nīlavaṇṇaṁ nīlanidassanaṁ nīlanibhāsaṁ, seyyathā vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ nīlaṁ nīlavaṇṇaṁ nīlanidassanaṁ nīlanibhāsaṁ, evameva[1] ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavaṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti, idaṁ pañcamaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni. Seyyathāpi nāma kaṇikārapupphaṁ[2] pītaṁ pītavaṇṇaṁ pītanidassanaṁ pītanibhāsaṁ, seyyathā vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ pītaṁ pītavaṇṇaṁ pītanidassanaṁ pītanibhāsaṁ, evameva ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti, idaṁ chaṭṭhaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni. Seyyathāpi nāma bandhujīvakapupphaṁ lohitakaṁ lohitakavaṇṇaṁ lohitakanidassanaṁ lohitakanibhāsaṁ, seyyathā vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ lohitakaṁ lohitakavaṇṇaṁ lohitakanidassanaṁ lohitakanibhāsaṁ, evameva ajjhattaṁ arūpasaññī

---

1. Evamevaṁ (Ka)
2. Kaṇṇikārapupphaṁ (Syā, Kaṁ)

eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni, “tāni abhibhuyya jānāmi passāmī”ti evaṁsaññī hoti, idaṁ sattamaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni. Seyyathāpi nāma osadhitārakā odātā odātavaṇṇā odātanidassanā odātanibhāsā, seyyathā vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ odātaṁ odātavaṇṇaṁ odātanidassanaṁ odātanibhāsaṁ, evameva ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni, “tāni abhibhuyya jānāmi passāmī”ti evaṁsaññī hoti, idaṁ aṭṭhamaṁ abhibhāyatanaṁ. (10)

339. Aṭṭha **vimokkhā**. Rūpī rūpāni passati, ayaṁ paṭhamo vimokkho.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati, ayaṁ dutiyo vimokkho.

Subhanteva adhimutto hoti, ayaṁ tatiyo vimokkho.

Sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā “ananto ākāso”ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ catuttho vimokkho.

Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma “anantaṁ viññāṇan”ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ pañcamo vimokkho.

Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma “natthi kiñcī”ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ chaṭṭho vimokkho.

Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ sattamo vimokkho.

Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati, ayaṁ aṭṭhamo vimokkho. (11)

Ime kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena aṭṭha dhammā sammadakkhātā, tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ -pa- atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ.

Navaka

340. Atthi kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena nava dhammā sammadakkhātā, tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ -pa- atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katame nava.

Nava **āghātavatthūni**. "Anatthaṁ me acarī"ti āghātaṁ bandhati, "anatthaṁ me caratī"ti āghātaṁ bandhati, "anatthaṁ me carissatī"ti āghātaṁ bandhati, "piyassa me manāpassa anatthaṁ acarī"ti āghātaṁ bandhati -pa- anatthaṁ caratī"ti āghātaṁ bandhati -pa- anatthaṁ carissatī"ti āghātaṁ bandhati, "appiyassa me amanāpassa atthaṁ acarī"ti āghātaṁ bandhati -pa- atthaṁ caratī"ti āghātaṁ bandhati -pa- atthaṁ carissatī"ti āghātaṁ bandhati. (1)

Nava **āghātapaṭivinayā**. "Anatthaṁ me acari[1], taṁ kutettha labbhā"ti āghātaṁ paṭivineti, "anatthaṁ me carati, taṁ kutettha labbhā"ti āghātaṁ paṭivineti, "anatthaṁ me carissati, taṁ kutettha labbhā"ti āghātaṁ paṭivineti, "piyassa me manāpassa anatthaṁ acari -pa- anatthaṁ carati -pa- anatthaṁ carissati, taṁ kutettha labbhā"ti āghātaṁ paṭivineti, "appiyassa me amanāpassa atthaṁ acari -pa- atthaṁ carati -pa- atthaṁ carissati, taṁ kutettha labbhā"ti āghātaṁ paṭivineti. (2)

341. Nava **sattāvāsā**. Santāvuso sattā nānattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā, ayaṁ paṭhamo sattāvāso.

Santāvuso sattā nānattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā brahmakāyikā paṭhamābhinibbattā, ayaṁ dutiyo sattāvāso.

Santāvuso sattā ekattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi devā Ābhassarā, ayaṁ tatiyo sattāvāso.

1. Acarīti (Syā, Ka) evaṁ "carati-carissati" padesupi.

Santāvuso sattā ekattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā Subhakiṇhā, ayaṁ catuttho sattāvāso.

Santāvuso sattā asaññino appaṭisaṁvedino, seyyathāpi devā Asaññasattā[1], ayaṁ pañcamo sattāvāso.

Santāvuso sattā sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā "ananto ākāso"ti ākāsānañcāyatanūpagā, ayaṁ chaṭṭho sattāvāso.

Santāvuso sattā sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti viññāṇañcāyatanūpagā, ayaṁ sattamo sattāvāso.

Santāvuso sattā sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti ākiñcaññāyatanūpagā, ayaṁ aṭṭhamo sattāvāso.

Santāvuso sattā sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma[2] nevasaññānāsaññāyatanūpagā, ayaṁ navamo sattāvāso. (3)

342. Nava **akkhaṇā asamayā** brahmacariyavāsāya. Idhāvuso Tathāgato ca loke uppanno hoti Arahaṁ Sammāsambuddho, dhammo ca desiyati opasamiko parinibbāniko sambodhagāmī Sugatappavedito, ayañca puggalo nirayaṁ upapanno hoti, ayaṁ paṭhamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

Puna caparaṁ āvuso Tathāgato ca loke uppanno hoti Arahaṁ Sammāsambuddho, dhammo ca desiyati opasamiko parinibbāniko sambodhagāmī Sugatappavedito, ayañca puggalo tiracchānayoniṁ upapanno hoti, ayaṁ dutiyo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

Puna caparaṁ -pa- pettivisayaṁ upapanno hoti, ayaṁ tatiyo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

---

1. Asaññisattā (Syā, Kaṁ)
2. Samatikkamma santametaṁ paṇītametanti (Syā, Kaṁ)

Puna caparaṁ -pa- asurakāyaṁ upapanno hoti, ayaṁ catuttho akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

Puna caparaṁ -pa- aññataraṁ dīghāyukaṁ devanikāyaṁ upapanno hoti, ayaṁ pañcamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

Puna caparaṁ -pa- paccantimesu janapadesu paccājāto hoti milakkhesu[1] aviññātāresu, yattha natthi gati bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ, ayaṁ chaṭṭho akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

Puna caparaṁ -pa- majjhimesu janapadesu paccājāto hoti, so ca hoti micchādiṭṭhiko viparītadassano "natthi dinnaṁ, natthi yiṭṭhaṁ, natthi hutaṁ, natthi sukatadukkaṭānaṁ[2] kammānaṁ phalaṁ vipāko, natthi ayaṁ loko, natthi paro loko, natthi mātā, natthi pitā, natthi sattā opapātikā, natthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañca lokaṁ parañca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentī"ti, ayaṁ sattamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

Puna caparaṁ -pa- majjhimesu janapadesu paccājāto hoti, so ca hoti duppañño jaḷo eḷamūgo, nappaṭibalo subhāsitadubbhāsitānamatthamaññātuṁ, ayaṁ aṭṭhamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

Puna caparaṁ āvuso Tathāgato ca loke na[3] uppanno hoti Arahaṁ Sammāsambuddho, dhammo ca na desiyati opasamiko parinibbāniko sambodhagāmī Sugatappavedito, ayañca puggalo majjhimesu janapadesu paccājāto hoti, so ca hoti paññavā ajaḷo aneḷamūgo, paṭibalo subhāsitadubbhāsitānamatthamaññātuṁ, ayaṁ navamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya. (4)

343. Nava **anupubbavihārā**. Idhāvuso bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā -pa- tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Sukhassa ca

---

1. Milakkhakesu (Syā, Kaṁ), milakkhūsu (Ka)
2. Sukaṭa dukkaṭānaṁ (Sī, I)
3. Katthaci nakāro na dissati,

pahānā -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā -pa- Ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati. (5)

344. Nava **anupubbanirodhā**. Paṭhamaṁ jhānaṁ samāpannassa kāmasaññā niruddhā hoti. Dutiyaṁ jhānaṁ samāpannassa vitakkavicārā niruddhā honti. Tatiyaṁ jhānaṁ samāpannassa pīti niruddhā hoti. Catutthaṁ jhānaṁ samāpannassa assāsapassāsā niruddhā honti. Ākāsānañcāyatanaṁ samāpannassa rūpasaññā niruddhā hoti. Viññāṇañcāyatanaṁ samāpannassa ākāsānañcāyatanasaññā niruddhā hoti. Ākiñcaññāyatanaṁ samāpannassa viññāṇañcāyatanasaññā niruddhā hoti. Nevasaññānāsaññāyatanaṁ samāpannassa ākiñcaññāyatanasaññā niruddhā hoti. Saññāvedayitanirodhaṁ samāpannassa saññā ca vedanā ca niruddhā honti. (6)

Ime kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena nava dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ -pa- atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ.

Dasaka

345. Atthi kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena dasa dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ -pa- atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katame dasa.

Dasa **nāthakaraṇā** dhammā. Idhāvuso bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Yaṁpāvuso

bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasaṁvuso viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Ayaṁpi dhammo nāthakaraṇo. (1-1)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo, ye te dhammā ādikalyāṇā majjhekalyāṇā pariyosānakalyāṇā sātthā sabyañjanā[1] kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ abhivadanti, tathārūpāssa dhammā bahussutā honti dhātā[2] vacasā paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā. Yaṁpāvuso bhikkhu bahussuto hoti -pa- diṭṭhiyā suppaṭividdhā. Ayaṁpi dhammo nāthakaraṇo. (1-2)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu kalyāṇamitto hoti kalyāṇasahāyo kalyāṇasampavaṅko. Yaṁpāvuso bhikkhu kalyāṇamitto hoti kalyāṇasahāyo kalyāṇasampavaṅko. Ayaṁpi dhammo nāthakaraṇo. (1-3)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu suvaco hoti sovacassakaraṇehi dhammehi samannāgato khamo padakkhiṇaggāhī anusāsaniṁ. Yaṁpāvuso bhikkhu suvaco hoti -pa- padakkhiṇaggāhī anusāsaniṁ. Ayaṁpi dhammo nāthakaraṇo. (1-4)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu yāni tāni sabrahmacārīnaṁ uccāvacāni kiṁkaraṇīyāni, tattha dakkho hoti analaso tatrupāyāya vīmaṁsāya samannāgato, alaṁ kātuṁ alaṁ saṁvidhātuṁ. Yaṁpāvuso bhikkhu yāni tāni sabrahmacārīnaṁ -pa- alaṁ saṁvidhātuṁ. Ayaṁpi dhammo nāthakaraṇo. (1-5)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu dhammakāmo hoti piyasamudāhāro, abhidhamme abhivinaye uḷārapāmojjo[3]. Yaṁpāvuso bhikkhu dhammakāmo hoti -pa- uḷārapāmojjo[3]. Ayaṁpi dhammo nāthakaraṇo. (1-6)

---

1. Sātthaṁ sabyañjanaṁ (Sī, Syā, I)
2. Dhatā (Ka-Sī, Syā, Kaṁ)
3. Uḷārapāmujjo (Sī, I), oḷārapāmojjo (Syā, Kaṁ)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarehi cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārehi. Yampāvuso bhikkhu santuṭṭho hoti -pa- parikkhārehi. Ayampi dhammo nāthakaraṇo. (1-7)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu āraddhavīriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya, thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Yampāvuso bhikkhu āraddhavīriyo viharati -pa- anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Ayampi dhammo nāthakaraṇo. (1-8)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu satimā hoti paramena satinepakkena samannāgato cirakatampi cirabhāsitampi saritā anussaritā. Yampāvuso bhikkhu satimā hoti -pa- saritā anussaritā. Ayampi dhammo nāthakaraṇo. (1-9)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. Yampāvuso bhikkhu paññavā hoti -pa- sammādukkhakkhayagāminiyā. Ayampi dhammo nāthakaraṇo. (1-10)

346. Dasa **kasiṇāyatanāni**. Pathavīkasiṇameko sañjānāti, uddhaṁ adho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇaṁ. Āpokasiṇameko sañjānāti -pa-. Tejokasiṇameko sañjānāti. Vāyokasiṇameko sañjānāti. Nīlakasiṇameko sañjānāti. Pītakasiṇameko sañjānāti. Lohitakasiṇameko sañjānāti. Odātakasiṇameko sañjānāti. Ākāsakasiṇameko sañjānāti. Viññāṇakasiṇameko sañjānāti, uddhaṁ adho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇaṁ. (2)

347. Dasa **akusalakammapathā**, pāṇātipāto adinnādānaṁ kāmesumicchācāro musāvādo pisuṇā vācā pharusā vācā samphappalāpo abhijjhā byāpādo micchādiṭṭhi. (3)

Dasa **kusalakammapathā**, pāṇātipātā veramaṇī adinnādānā veramaṇī kāmesumicchācārā veramaṇī musāvādā veramaṇī pisuṇāya vācāya veramaṇī pharusāya vācāya veramaṇī samphappalāpā veramaṇī anabhijjhā abyāpādo sammādiṭṭhi. (4)

348. Dasa **ariyavāsā.** Idhāvuso bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti, chaḷaṅgasamannāgato, ekārakkho caturāpasseno, paṇunnapaccekasacco, samavayasaṭṭhesano, anāvilasaṅkappo, passaddhakāyasaṅkhāro, suvimuttacitto, suvimuttapañño.

Kathañcāvuso bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti. Idhāvuso bhikkhuno kāmacchando pahīno hoti, byāpādo pahīno hoti, thinamiddhaṁ pahīnaṁ hoti, uddhaccakukkuccaṁ pahīnaṁ hoti, vicikicchā pahīnā hoti. Evaṁ kho āvuso bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti. (5-1)

Kathañcāvuso bhikkhu chaḷaṅgasamannāgato hoti. Idhāvuso bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Sotena saddaṁ sutvā -pa-. Manasā dhammaṁ viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Evaṁ kho āvuso bhikkhu chaḷaṅgasamannāgato hoti. (5-2)

Kathañcāvuso bhikkhu ekārakkho hoti. Idhāvuso bhikkhu satārakkhena cetasā samannāgato hoti. Evaṁ kho āvuso bhikkhu ekārakkho hoti. (5-3)

Kathañcāvuso bhikkhu caturāpasseno hoti. Idhāvuso bhikkhu saṅkhāyekaṁ paṭisevati, saṅkhāyekaṁ adhivāseti, saṅkhāyekaṁ vinodeti, saṅkhāyekaṁ parivajjeti. Evaṁ kho āvuso bhikkhu caturāpasseno hoti. (5-4)

Kathañcāvuso bhikkhu paṇunnapaccekasacco hoti. Idhāvuso bhikkhuno yāni tāni puthusamaṇabrāhmaṇānaṁ puthupaccekasaccāni, sabbāni tāni nunnāni honti paṇunnāni cattāni vantāni muttāni pahīnāni paṭinissaṭṭhāni. Evaṁ kho āvuso bhikkhu paṇunnapaccekasacco hoti. (5-5)

Kathañcāvuso bhikkhu samavayasaṭṭhesano hoti. Idhāvuso bhikkhuno kāmesanā pahīnā hoti, bhavesanā pahīnā hoti, brahmacariyesanā paṭippassaddhā. Evaṁ kho āvuso bhikkhu samavayasaṭṭhesano hoti. (5-6)

Kathañcāvuso bhikkhu anāvilasaṅkappo hoti. Idhāvuso bhikkhuno kāmasaṅkappo pahīno hoti, byāpādasaṅkappo pahīno hoti, vihiṁsāsaṅkappo pahīno hoti. Evaṁ kho āvuso bhikkhu anāvilasaṅkappo hoti. (5-7)

Kathañcāvuso bhikkhu passaddhakāyasaṅkhāro hoti. Idhāvuso bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Evaṁ kho āvuso bhikkhu passaddhakāyasaṅkhāro hoti. (5-8)

Kathañcāvuso bhikkhu suvimuttacitto hoti. Idhāvuso bhikkhuno rāgā cittaṁ vimuttaṁ hoti, dosā cittaṁ vimuttaṁ hoti, mohā cittaṁ vimuttaṁ hoti. Evaṁ kho āvuso bhikkhu suvimuttacitto hoti. (5-9)

Kathañcāvuso bhikkhu suvimuttapañño hoti. Idhāvuso bhikkhu “rāgo me pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo”ti pajānāti. “Doso me pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo”ti pajānāti. “Moho me pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo”ti pajānāti. Evaṁ kho āvuso bhikkhu suvimuttapañño hoti. (5-10)

Dasa **asekkhā dhammā.** Asekkhā sammādiṭṭhi, asekkho sammāsaṅkappo, asekkhā sammāvācā, asekkho sammākammanto, asekkho sammā-ājīvo, asekkho sammāvāyāmo, asekkhā sammāsati, asekkho sammāsamādhi, asekkhaṁ sammāñāṇaṁ, asekkhā sammāvimutti. (6)

Ime kho āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena dasa dhammā sammadakkhātā, tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ

na vivaditabbaṁ, yathayidaṁ brahmacariyaṁ addhaniyaṁ assa ciraṭṭhitikaṁ, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānanti.

349. Atha kho Bhagavā uṭṭhahitvā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ āmantesi "sādhu sādhu Sāriputta, sādhu kho tvaṁ Sāriputta bhikkhūnaṁ saṅgītipariyāyaṁ abhāsī"ti. Idamavocāyasmā Sāriputto, samanuñño Satthā ahosi. Attamanā ca te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ abhinandunti.

Saṅgītisuttaṁ niṭṭhitaṁ dasamaṁ.

11. Dasuttarasutta

350. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Campāyaṁ viharati Gaggarāya pokkharaṇiyā tīre mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi. Tatra kho āyasmā Sāriputto bhikkhū āmantesi "āvuso bhikkhave"ti. "Āvuso"ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosuṁ. Āyasmā Sāriputto etadavoca—

Dasuttaraṁ pavakkhāmi, dhammaṁ nibbānapattiyā.
Dukkhassanta kiriyāya, sabbaganthappamocanaṁ.

Eko dhammo

351. Eko āvuso dhammo bahukāro, eko dhammo bhāvetabbo, eko dhammo pariññeyyo, eko dhammo pahātabbo, eko dhammo hānabhāgiyo, eko dhammo visesabhāgiyo, eko dhammo duppaṭivijjho, eko dhammo uppādetabbo, eko dhammo abhiññeyyo, eko dhammo sacchikātabbo.

(Ka) Katamo eko dhammo **bahukāro.** Appamādo kusalesu dhammesu. Ayaṁ eko dhammo bahukāro.

(Kha) Katamo eko dhammo **bhāvetabbo**. Kāyagatāsati sātasahagatā. Ayaṁ eko dhammo bhāvetabbo.

(Ga) Katamo eko dhammo **pariññeyyo**. Phasso sāsavo upādāniyo. Ayaṁ eko dhammo pariññeyyo.

(Gha) Katamo eko dhammo **pahātabbo**. Asmimāno. Ayaṁ eko dhammo pahātabbo.

(Ṅa) Katamo eko dhammo **hānabhāgiyo**. Ayoniso manasikāro. Ayaṁ eko dhammo hānabhāgiyo.

(Ca) Katamo eko dhammo **visesabhāgiyo**. Yoniso manasikāro. Ayaṁ eko dhammo visesabhāgiyo.

(Cha) Katamo eko dhammo **duppaṭivijjho**. Ānantariko cetosamādhi. Ayaṁ eko dhammo duppaṭivijjho.

(Ja) Katamo eko dhammo **uppādetabbo**. Akuppaṁ ñāṇaṁ. Ayaṁ eko dhammo uppādetabbo.

(Jha) Katamo eko dhammo **abhiññeyyo**. Sabbe sattā āhāraṭṭhitikā. Ayaṁ eko dhammo abhiññeyyo.

(Ña) Katamo eko dhammo **sacchikātabbo**. Akuppā cetovimutti. Ayaṁ eko dhammo sacchikātabbo.

Iti ime dasa dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā Tathāgatena abhisambuddhā.

Dve dhammā

352. Dve dhammā bahukārā, dve dhammā bhāvetabbā, dve dhammā pariññeyyā, dve dhammā pahātabbā, dve dhammā hānabhāgiyā, dve dhammā visesabhāgiyā, dve dhammā duppaṭivijjhā, dve dhammā uppādetabbā, dve dhammā abhiññeyyā, dve dhammā sacchikātabbā.

(Ka) Katame dve dhammā **bahukārā**. Sati ca sampajaññañca. Ime dve dhammā bahukārā.

(Kha) Katame dve dhammā **bhāvetabbā**. Samatho ca vipassanā ca. Ime dve dhammā bhāvetabbā.

(Ga) Katame dve dhammā **pariññeyyā**. Nāmañca rūpañca. Ime dve dhammā pariññeyyā.

(Gha) Katame dve dhammā **pahātabbā**. Avijjā ca bhavataṇhā ca. Ime dve dhammā pahātabbā.

(Ṅa) Katame dve dhammā **hānabhāgiyā**. Dovacassatā ca pāpamittatā ca. Ime dve dhammā hānabhāgiyā.

(Ca) Katame dve dhammā **visesabhāgiyā**. Sovacassatā ca kalyāṇamittatā ca. Ime dve dhammā visesabhāgiyā.

(Cha) Katame dve dhammā **duppaṭivijjhā**. Yo ca hetu yo ca paccayo sattānaṁ saṁkilesāya, yo ca hetu yo ca paccayo sattānaṁ visuddhiyā. Ime dve dhammā duppaṭivijjhā.

(Ja) Katame dve dhammā **uppādetabbā**. Dve ñāṇāni khaye ñāṇaṁ anuppāde ñāṇaṁ. Ime dve dhammā uppādetabbā.

(Jha) Katame dve dhammā **abhiññeyyā**. Dve dhātuyo saṅkhatā ca dhātu asaṅkhatā ca dhātu. Ime dve dhammā abhiññeyyā.

(Ña) Katame dve dhammā **sacchikātabbā**. Vijjā ca vimutti ca. Ime dve dhammā sacchikātabbā.

Iti ime vīsati dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā Tathāgatena abhisambuddhā.

Tayo dhammā

353. Tayo dhammā bahukārā, tayo dhammā bhāvetabbā -pa- tayo dhammā sacchikātabbā.

(Ka) Katame tayo dhammā **bahukārā**. Sappurisasaṁsevo, saddhammassavanaṁ, dhammānudhammappaṭipatti. Ime tayo dhammā bahukārā.

(Kha) Katame tayo dhammā **bhāvetabbā**. Tayo samādhī, savitakko savicāro samādhi avitakko vicāramatto samādhi avitakko avicāro samādhi. Ime tayo dhammā bhāvetabbā.

(Ga) Katame tayo dhammā **pariññeyyā**. Tisso vedanā, sukhā vedanā dukkhā vedanā adukkhamasukhā vedanā. Ime tayo dhammā pariññeyyā.

(Gha) Katame tayo dhammā **pahātabbā**. Tisso taṇhā, kāmataṇhā bhavataṇhā vibhavataṇhā. Ime tayo dhammā pahātabbā.

(Ṅa) Katame tayo dhammā **hānabhāgiyā**. Tīṇi akusalamūlāni, lobho akusalamūlaṁ doso akusalamūlaṁ moho akusalamūlaṁ. Ime tayo dhammā hānabhāgiyā.

(Ca) Katame tayo dhammā **visesabhāgiyā**. Tīṇi kusalamūlāni, alobho kusalamūlaṁ adoso kusalamūlaṁ amoho kusalamūlaṁ. Ime tayo dhammā visesabhāgiyā.

(Cha) Katame tayo dhammā **duppaṭivijjhā**. Tisso nissaraṇiyā dhātuyo, kāmānametaṁ nissaraṇaṁ yadidaṁ nekkhammaṁ, rūpānametaṁ nissaraṇaṁ yadidaṁ arūpaṁ, yaṁ kho pana kiñci bhūtaṁ saṅkhataṁ paṭiccasamuppannaṁ, nirodho tassa nissaraṇaṁ. Ime tayo dhammā duppaṭivijjhā.

(Ja) Katame tayo dhammā **uppādetabbā**. Tīṇi ñāṇāni, atītaṁse ñāṇaṁ anāgataṁse ñāṇaṁ paccuppannaṁse ñāṇaṁ. Ime tayo dhammā uppādetabbā.

(Jha) Katame tayo dhammā **abhiññeyyā**. Tisso dhātuyo, kāmadhātu rūpādhātu arūpadhātu. Ime tayo dhammā abhiññeyyā.

(Ña) Katame tayo dhammā **sacchikātabbā**. Tisso vijjā, pubbenivāsānussatiñāṇaṁ vijjā sattānaṁ cutūpapāte ñāṇaṁ vijjā āsavānaṁ khaye ñāṇaṁ vijjā. Ime tayo dhammā sacchikātabbā.

Iti ime tiṁsadhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā Tathāgatena abhisambuddā.

Cattāro dhammā

354. Cattāro dhammā bahukārā, cattāro dhammā bhāvetabbā -pa- cattāro dhammā sacchikātabbā.

(Ka) Katame cattāro dhammā **bahukārā**. Cattāri cakkāni, patirūpadesavāso sappurisūpanissayo[1] attasammāpaṇidhi pubbe ca katapuññatā. Ime cattāro dhammā bahukārā.

(Kha) Katame cattāro dhammā **bhāvetabbā**. Cattāro satipaṭṭhānā, idhāvuso bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Vedanāsu -pa-. Citte -pa-.

---

1. Sappurisupassayo (Syā, Kaṁ)

Dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Ime cattāro dhammā bhāvetabbā.

(Ga) Katame cattāro dhammā **pariññeyyā**. Cattāro āhārā, kabaḷīkāro[1] āhāro oḷāriko vā sukhumo vā, phasso dutiyo, manosañcetanā tatiyā, viññāṇaṁ catutthaṁ. Ime cattāro dhammā pariññeyyā.

(Gha) Katame cattāro dhammā **pahātabbā**. Cattāro oghā, kāmogho bhavogho diṭṭhogho avijjogho. Ime cattāro dhammā pahātabbā.

(Ṅa) Katame cattāro dhammā **hānabhāgiyā**. Cattāro yogā, kāmayogo bhavayogo diṭṭhiyogo avijjāyogo. Ime cattāro dhammā hānabhāgiyā.

(Ca) Katame cattāro dhammā **visesabhāgiyā**. Cattāro visaṁyogā, kāmayogavisaṁyogo bhavayogavisaṁyogo diṭṭhiyogavisaṁyogo avijjāyogavisaṁyogo. Ime cattāro dhammā visesabhāgiyā.

(Cha) Katame cattāro dhammā **duppaṭivijjhā**. Cattāro samādhī, hānabhāgiyo samādhi ṭhitibhāgiyo samādhi visesabhāgiyo samādhi nibbedhabhāgiyo samādhi. Ime cattāro dhammā duppaṭivijjhā.

(Ja) Katame cattāro dhammā **uppādetabbā**. Cattāri ñāṇāni, dhamme ñāṇaṁ anvaye ñāṇaṁ pariye ñāṇaṁ sammutiyā ñāṇaṁ. Ime cattāro dhammā uppādetabbā.

(Jha) Katame cattāro dhammā **abhiññeyyā**. Cattāri ariyasaccāni, dukkhaṁ ariyasaccaṁ dukkhasamudayaṁ[2] ariyasaccaṁ dukkhanirodhaṁ[3] ariyasaccaṁ dukkhanirodhāgāminī paṭipadā ariyasaccaṁ. Ime cattāro dhammā abhiññeyyā.

(Ña) Katame cattāro dhammā **sacchikātabbā**. Cattāri sāmaññaphalāni, sotāpattiphalaṁ sakadāgāmiphalaṁ anāgāmiphalaṁ arahattaphalaṁ. Ime cattāro dhammā sacchikātabbā.

---

1. Kavaḷīkāro (Syā, Kaṁ)
2. Dukkhasamudayo (Syā, Kaṁ)
3. Dukkhanirodho (Syā, Kaṁ)

Iti ime cattārīsadhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā Tathāgatena abhisambuddhā.

Pañca dhammā

355. Pañca dhammā bahukārā -pa- pañca dhammā sacchikātabbā.

(Ka) Katame pañca dhammā **bahukārā**. Pañca padhāniyaṅgāni, idhāvuso bhikkhu saddho hoti, saddahati Tathāgatassa bodhiṁ "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti. Appābādho hoti appātaṅko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya majjhimāya padhānakkhamāya. Asaṭho hoti amāyāvī yathābhūtamattānaṁ āvīkattā satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu. Āraddhavīriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya, thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammā dukkhakkhayagāminiyā. Ime pañca dhammā bahukārā.

(Kha) Katame pañca dhammā **bhāvetabbā**. Pañcaṅgiko sammāsamādhi, pītipharaṇatā sukhapharaṇatā cetopharaṇatā ālokapharaṇatā paccavekkhaṇanimittaṁ[1]. Ime pañca dhammā bhāvetabbā.

(Ga) Katame pañca dhammā **pariññeyyā**. Pañcupādānakkhandhā * rūpupādānakkhandho vedanupādānakkhandho saññupādānakkhandho saṅkhārupādānakkhandho viññāṇupādānakkhandho. Ime pañca dhammā pariññeyyā.

(Gha) Katame pañca dhammā **pahātabbā**. Pañca nīvaraṇāni, kāmacchandanīvaraṇaṁ byāpādanīvaraṇaṁ thinamiddhanīvaraṇaṁ uddhaccakukkuccanīvaraṇaṁ vicikicchānīvaraṇaṁ. Ime pañca dhammā pahātabbā.

(Ṅa) Katame pañca dhammā **hānabhāgiyā**. Pañca cetokhilā, idhāvuso bhikkhu Satthari kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati, yo so āvuso bhikkhu Satthari kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati,

---

1. Paccavekkhaṇānimittaṁ (Syā, Kaṁ)

* Seyyathīdaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

tassa cittaṁ na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, yassa cittaṁ na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Ayaṁ paṭhamo cetokhilo. Puna caparaṁ āvuso bhikkhu dhamme kaṅkhati vicikicchati -pa- saṁghe kaṅkhati vicikicchati -pa- sikkhāya kaṅkhati vicikicchati -pa- sabrahmacārīsu kupito hoti anattamano āhatacitto khilajāto, yo so āvuso bhikkhu sabrahmacārīsu kupito hoti anattamano āhatacitto khilajāto, tassa cittaṁ na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, yassa cittaṁ na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Ayaṁ pañcamo cetokhilo. Ime pañca dhammā hānabhāgiyā.

(Ca) Katame pañca dhammā **visesabhāgiyā**. Pañcindriyāni, saddhindriyaṁ vīriyindriyaṁ satindriyaṁ samādhindriyaṁ paññindriyaṁ. Ime pañca dhammā visesabhāgiyā.

(Cha) Katame pañca dhammā **duppaṭivijjhā**. Pañca nissaraṇiyā dhātuyo. Idhāvuso bhikkhuno kāme manasikaroto kāmesu cittaṁ na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Nekkhammaṁ kho panassa manasikaroto nekkhamme cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Tassa taṁ cittaṁ sugataṁ subhāvitaṁ suvuṭṭhitaṁ suvimuttaṁ visaṁyuttaṁ kāmehi. Ye ca kāmapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariḷāhā, mutto so tehi. Na so taṁ vedanaṁ vedeti. Idamakkhātaṁ kāmānaṁ nissaraṇaṁ. (1)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno byāpādaṁ manasikaroto byāpāde cittaṁ na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Abyāpādaṁ kho panassa manasikaroto abyāpāde cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Tassa taṁ cittaṁ sugataṁ subhāvitaṁ suvuṭṭhitaṁ suvimuttaṁ visaṁyuttaṁ byāpādena. Ye ca byāpādapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariḷāhā, mutto so tehi. Na so taṁ vedanaṁ vedeti. Idamakkhātaṁ byāpādassa nissaraṇaṁ. (2)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno vihesaṁ manasikaroto vihesāya cittaṁ na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Avihesaṁ kho panassa manasikaroto avihesāya cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati

vimuccati. Tassa taṁ cittaṁ sugataṁ subhāvitaṁ suvuṭṭhitaṁ suvimuttaṁ visaṁyuttaṁ vihesāya. Ye ca vihesāpaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariḷāhā, mutto so tehi. Na so taṁ vedanaṁ vedeti. Idamakkhātaṁ vihesāya nissaraṇaṁ. (3)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno rūpe manasikaroto rūpesu cittaṁ na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Arūpaṁ kho panassa manasikaroto arūpe cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Tassa taṁ cittaṁ sugataṁ subhāvitaṁ suvuṭṭhitaṁ suvimuttaṁ visaṁyuttaṁ rūpehi. Ye ca rūpapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariḷāhā, mutto so tehi. Na so taṁ vedanaṁ vedeti. Idamakkhātaṁ rūpānaṁ nissaraṇaṁ. (4)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno sakkāyaṁ manasikaroto sakkāye cittaṁ na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Sakkāyanirodhaṁ kho panassa manasikaroto sakkāyanirodhe cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Tassa taṁ cittaṁ sugataṁ subhāvitaṁ suvuṭṭhitaṁ suvimuttaṁ visaṁyuttaṁ sakkāyena. Ye ca sakkāyapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariḷāhā, mutto so tehi. Na so taṁ vedanaṁ vedeti. Idamakkhātaṁ sakkāyassa nissaraṇaṁ. Ime pañca dhamma duppaṭivijjhā. (5)

(Ja) Katame pañca dhammā **uppādetabbā**. Pañca ñāṇiko sammāsamādhi. "Ayaṁ samādhi paccuppannasukho ceva āyatiṁ ca sukhavipāko"ti paccattaṁyeva ñāṇaṁ uppajjati. "Ayaṁ samādhi ariyo nirāmiso"ti paccattaṁyeva ñāṇaṁ uppajjati. "Ayaṁ samādhi akāpurisasevito"ti paccattaṁyeva ñāṇaṁ uppajjati. "Ayaṁ samādhi santo paṇīto paṭippassaddhaladdho ekodibhāvādhigato, na sasaṅkhāraniggayhavāritagato"ti[1] paccattaṁyeva ñāṇaṁ uppajjati. "So kho panāhaṁ imaṁ samādhiṁ satova samāpajjāmi, sato vuṭṭhahāmī"ti paccattaṁyeva ñāṇaṁ uppajjati. Ime pañca dhammā uppādetabbā.

(Jha) Katame pañca dhammā **abhiññeyyā**. Pañca vimuttāyatanāni. Idhāvuso bhikkhuno Satthā dhammaṁ deseti, aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī.

---

1. Na ca sasaṅkhāraniggayha vāritavatoti (Sī, Syā, Kaṁ, I), na sasaṅkhāraniggayhavārivāvato (Ka), na sasaṅkhāraniggayhavāriyādhigato (?)

Yathā yathāvuso bhikkhuno Satthā dhammaṁ deseti, aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī, tathā tathā so[1] tasmiṁ dhamme atthappaṭisaṁvedī ca hoti dhammappaṭisaṁvedī ca, tassa atthappaṭisaṁvedino dhammappaṭisaṁvedino pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati, idaṁ paṭhamaṁ vimuttāyatanaṁ. (1)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno na heva kho Satthā dhammaṁ deseti, aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī, api ca kho yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena paresaṁ deseti. Yathā yathāvuso bhikkhu yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena paresaṁ deseti. Tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthappaṭisaṁvedī ca hoti dhammappaṭisaṁvedī ca, tassa atthappaṭisaṁvedino dhammappaṭisaṁvedino pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati, idaṁ dutiyaṁ vimuttāyatanaṁ. (2)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno na heva kho Satthā dhammaṁ deseti, aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī, nāpi yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena paresaṁ deseti, api ca kho yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena sajjhāyaṁ karoti. Yathā yathāvuso bhikkhu yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena sajjhāyaṁ karoti. Tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthappaṭisaṁvedī ca hoti dhammappaṭisaṁvedī ca, tassa atthappaṭisaṁvedino dhammappaṭisaṁvedino pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati, idaṁ tatiyaṁ vimuttāyatanaṁ. (3)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno na heva kho Satthā dhammaṁ deseti, aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī, nāpi yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena paresaṁ deseti, nāpi yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena sajjhāyaṁ karoti, api ca kho yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ cetasā anuvitakketi anuvicāreti manasānupekkhati. Yathā

---

1. Bhikkhu (Syā, Kaṁ)

yathāvuso bhikkhu yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ cetasā anuvitakketi anuvicāreti manasānupekkhati. Tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthappaṭisaṁvedī ca hoti dhammappaṭisaṁvedī ca, tassa atthappaṭisaṁvedino dhammappaṭisaṁvedino pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati, idaṁ catutthaṁ vimuttāyatanaṁ. (4)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno na heva kho Satthā dhammaṁ deseti, aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī, nāpi yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena paresaṁ deseti, nāpi yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena sajjhāyaṁ karoti, nāpi yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ cetasā anuvitakketi anuvicāreti manasānupekkhati, api ca khvassa aññataraṁ samādhinimittaṁ suggahitaṁ hoti sumanasikataṁ sūpadhāritaṁ suppaṭividdhaṁ paññāya. Yathā yathāvuso bhikkhuno aññataraṁ samādhinimittaṁ suggahitaṁ hoti sumanasikataṁ sūpadhāritaṁ suppaṭividdhaṁ paññāya. Tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthappaṭisaṁvedī ca hoti dhammappaṭisaṁvedī ca, tassa atthappaṭisaṁvedino dhammappaṭisaṁvedino pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati, idaṁ pañcamaṁ vimuttāyatanaṁ. Ime pañca dhammā abhiññeyyā. (5)

(Ña) Katame pañca dhammā **sacchikātabbā**. Pañca dhammakkhandhā, sīlakkhandho samādhikkhandho paññākkhandho vimuttikkhandho vimuttiñāṇadassanakkhandho. Ime pañca dhammā sacchikātabbā.

Iti ime paññāsadhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā Tathāgatena abhisambuddhā.

Cha dhammā

356. Cha dhammā bahukārā -pa- cha dhammā sacchikātabbā.

(Ka) Katame cha dhammā **bahukārā,** cha sāraṇīyā dhammā. Idhāvuso bhikkhuno mettaṁ kāyakammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sabrahmacārīsu āvi ceva

raho ca, ayaṁpi dhammo sāraṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattati. (1)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno mettaṁ vacīkammaṁ -pa- ekībhāvāya saṁvattati. (2)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno mettaṁ manokammaṁ -pa- ekībhāvāya saṁvattati. (3)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu ye te lābhā dhammikā dhammaladdhā antamaso pattapariyāpannamattampi, tathārūpehi lābhehi appaṭivibhattabhogī hoti sīlavantehi sabrahmacārīhi sādhāraṇabhogī, ayaṁpi dhammo sāraṇīyo -pa- ekībhāvāya saṁvattati. (4)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu yāni tāni sīlāni akhaṇḍāni acchiddāni asabalāni akammāsāni bhujissāni viññuppasatthāni aparāmaṭṭhāni samādhisaṁvattanikāni, tathārūpesu sīlesu sīlasāmaññagato viharati sabrahmacārīhi āvi ceva raho ca, ayaṁpi dhammo sāraṇīyo -pa- ekībhāvāya saṁvattati. (5)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu yāyaṁ diṭṭhi ariyā niyyānikā niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāya, tathārūpāya diṭṭhiyā diṭṭhisāmaññagato viharati sabrahmacārīhi āvi ceva raho ca, ayaṁpi dhammo sāraṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattati. Ime cha dhammā bahukārā. (6)

(Kha) Katame cha dhammā **bhāvetabbā**. Cha anussatiṭṭhānāni, Buddhānussati dhammānussati saṁghānussati sīlānussati cāgānussati devatānussati. Ime cha dhammā bhāvetabbā.

(Ga) Katame cha dhammā **pariññeyyā**. Cha ajjhattikāni āyatanāni, cakkhāyatanaṁ sotāyatanaṁ ghānāyatanaṁ jivhāyatanaṁ kāyāyatanaṁ manāyatanaṁ. Ime cha dhammā pariññeyyā.

(Gha) Katame cha dhammā **pahātabbā**. Cha taṇhākāyā, rūpataṇhā saddataṇhā gandhataṇhā rasataṇhā phoṭṭhabbataṇhā dhammataṇhā. Ime cha dhammā pahātabbā.

(Ṅa) Katame cha dhammā **hānabhāgiyā**. Cha agāravā. Idhāvuso bhikkhu satthari agāravo viharati appatisso. Dhamme -pa-. Saṁghe. Sikkhāya. Appamāde. Patisanthāre agāravo viharati appatisso. Ime cha dhammā hānabhāgiyā.

(Ca) Katame cha dhammā **visesabhāgiyā**. Cha gāravā. Idhāvuso bhikkhu satthari sagāravo viharati sappatisso. Dhamme -pa-. Saṁghe. Sikkhāya. Appamāde. Paṭisanthāre sagāravo viharati sappatisso. Ime cha dhammā visesabhāgiyā.

(Cha) Katame cha dhammā **duppaṭivijjhā**. Cha nissaraṇiyā dhātuyo. Idhāvuso bhikkhu evaṁ vadeyya "mettā hi kho me āvuso cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, atha ca pana me byāpādo cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatī"ti. So "mā hevan"tissa vacanīyo, "māyasmā evaṁ avaca, mā Bhagavantaṁ abbhācikkhi, na hi sādhu Bhagavato abbhakkhānaṁ, na hi Bhagavā evaṁ vadeyya. Aṭṭhānametaṁ āvuso anavakāso yaṁ mettāya cetovimuttiyā bhāvitāya bahulīkatāya yānīkatāya vatthukatāya anuṭṭhitāya paricitāya susamāraddhāya, atha ca panassa byāpādo cittaṁ pariyādāya ṭhassati, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Nissaraṇañhetaṁ āvuso byāpādassa, yadidaṁ mettācetovimuttī"ti. (1)

Idha panāvuso bhikkhu evaṁ vadeyya "karuṇā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, atha ca pana me vihesā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatī"ti. So "mā hevan"tissa vacanīyo, "māyasmā evaṁ avaca, mā Bhagavantaṁ abbhācikkhi -pa-. Nissaraṇañhetaṁ āvuso vihesāya, yadidaṁ karuṇācetovimuttī"ti. (2)

Idha panāvuso bhikkhu evaṁ vadeyya "muditā hi kho me cetovimutti bhāvitā -pa- atha ca pana me arati cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatī"ti. So "mā hevan"tissa vacanīyo, "māyasmā evaṁ avaca -pa- Nissaraṇañhetaṁ āvuso aratiyā, yadidaṁ muditācetovimuttī"ti. (3)

Idha panāvuso bhikkhu evaṁ vadeyya "upekkhā hi kho me cetovimutti bhāvitā -pa- atha ca pana me rāgo cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatī"ti. So "mā hevan"tissa vacanīyo "māyasmā evaṁ avaca -pa-. Nissaraṇañhetaṁ āvuso rāgassa, yadidaṁ upekkhācetovimuttī"ti. (4)

Idha panāvuso bhikkhu evaṁ vadeyya "animittā hi kho me cetovimutti bhāvitā -pa- atha ca pana me nimittānusāri viññāṇaṁ hotī"ti. So "mā hevan"tissa vacanīyo "māyasmā evaṁ avaca -pa-. Nissaraṇañhetaṁ āvuso sabbanimittānaṁ, yadidaṁ animittā cetovimuttī"ti. (5)

Idha panāvuso bhikkhu evaṁ vadeyya "asmīti kho me vigataṁ, ayamahamasmīti na samanupassāmi, atha ca pana me vicikicchākathaṁkathāsallaṁ cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatī"ti. So "mā hevan"tissa vacanīyo, "māyasmā evaṁ avaca, mā Bhagavantaṁ abbhācikkhi, na hi sādhu Bhagavato abbhakkhānaṁ, na hi Bhagavā evaṁ vadeyya. Aṭṭhānametaṁ āvuso anavakāso yaṁ asmīti vigate ayamahamasmīti asamanupassato, atha ca panassa vicikicchākathaṁkathāsallaṁ cittaṁ pariyādāya ṭhassati, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Nissaraṇañhetaṁ āvuso vicikicchākathaṁkathāsallassa, yadidaṁ asmimānasamugghāṭoti. Ime cha dhammā duppaṭivijjhā. (6)

(Ja) Katame cha dhammā **uppādetabbā**. Cha satatavihārā. Idhāvuso bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Sotena saddaṁ sutvā -pa-. Ghānena gandhaṁ ghāyitvā -pa-. Jivhāya rasaṁ sāyitvā -pa-. Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā -pa-. Manasā dhammaṁ viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Ime cha dhammā uppādetabbā.

(Jha) Katame cha dhammā **abhiññeyyā**. Cha anuttariyāni, dassānānuttariyaṁ savanānuttariyaṁ lābhānuttariyaṁ sikkhānuttariyaṁ pāricariyānuttariyaṁ anussatānuttariyaṁ. Ime cha dhammā abhiññeyyā.

(Ña) Katame cha dhammā **sacchikātabbā**. Cha abhiññā. Idhāvuso bhikkhu anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhoti ekopi hutvā bahudhā hoti, bahudhāpi hutvā eko hoti, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ, tirokuṭṭaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gacchati seyyāthāpi

ākāse, pathaviyāpi ummujjanimujjaṁ karoti seyyathāpi udake, udakepi abhijjamāne gacchati seyyathāpi pathaviyaṁ, ākāsepi pallaṅkena caṅkamati seyyāthāpi pakkhī sakuṇo, imepi candimasūriye evaṁmahiddhike evaṁmahānubhāve pāṇinā parāmasati parimajjati, yāvabrahmalokāpi kāyena vasaṁ vatteti. (1)

Dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇāti dibbe ca mānuse ca ye dūre santike ca. (2)

Parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajānāti[1], sarāgaṁ vā cittaṁ sarāgaṁ cittanti pajānāti -pa- avimuttaṁ vā cittaṁ avimuttaṁ cittanti pajānāti. (3)

So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ -pa- iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. (4)

Dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti -pa-. (5)

Āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhevadhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ime cha dhammā sacchikātabbā. (6)

Iti ime saṭṭhi dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā Tathāgatena abhisambuddhā.

Satta dhammā

357. Satta dhammā bahukārā -pa- satta dhammā sacchikātabbā.

(Ka) Katame satta dhammā **bahukārā**. Satta ariyadhanāni, saddhādhanaṁ sīladhanaṁ hiridhanaṁ ottappadhanaṁ sutadhanaṁ cāgadhanaṁ paññādhanaṁ. Ime satta dhammā bahukārā.

---

1. Jānāti (Syā, Kaṁ)

(Kha) Katame satta dhammā **bhāvetabbā.** Satta sambojjhaṅgā, satisambojjhaṅgo dhammavicayasambojjhaṅgo vīriyasambojjhaṅgo pītisambojjhaṅgo passaddhisambojjhaṅgo samādhisambojjhaṅgo upekkhāsambojjhaṅgo. Ime satta dhammā bhāvetabbā.

(Ga) Katame satta dhammā **pariññeyyā**. Satta viññāṇaṭṭhitiyo. Santāvuso sattā nānattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā, ayaṁ paṭhamā viññāṇaṭṭhiti. (1)

Santāvuso sattā nānattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā brahmakāyikā paṭhamābhinibbattā, ayaṁ dutiyā viññāṇaṭṭhiti. (2)

Santāvuso sattā ekattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi devā Ābhassarā, ayaṁ tatiyā viññāṇaṭṭhiti. (3)

Santāvuso sattā ekattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā Subhakiṇhā, ayaṁ catutthī viññāṇaṭṭhiti. (4)

Santāvuso sattā sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā -pa- "ananto ākāso"ti ākāsānañcāyatanūpagā, ayaṁ pañcamī viññāṇaṭṭhiti. (5)

Santāvuso sattā sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti viññāṇañcāyatanūpagā, ayaṁ chaṭṭhī viññāṇaṭṭhiti. (6)

Santāvuso sattā sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti ākiñcaññāyatanūpagā, ayaṁ sattamī viññāṇaṭṭhiti. Ime satta dhammā pariññeyyā. (7)

(Gha) Katame satta dhammā **pahātabbā**. Sattānusayā, kāmarāgānusayo paṭighānusayo diṭṭhānusayo vicikicchānusayo mānānusayo bhavarāgānusayo avijjānusayo. Ime satta dhammā pahātabbā.

(Ṅa) Katame satta dhammā **hānabhāgiyā**. Satta asaddhammā. Idhāvuso bhikkhu assaddho hoti, ahiriko hoti, anottappī hoti,

appassuto hoti, kusīto hoti, muṭṭhassati hoti, duppañño hoti. Ime satta dhammā hānabhāgiyā.

(Ca) Katame satta dhammā **visesabhāgiyā**. Satta saddhammā. Idhāvuso bhikkhu saddho hoti, hirimā[1] hoti, ottappī hoti, bahussuto hoti, āraddhavīriyo hoti, upaṭṭhitassati hoti, paññavā hoti. Ime satta dhammā visesabhāgiyā.

(Cha) Katame satta dhammā **duppaṭivijjhā**. Satta sappurisadhammā. Idhāvuso bhikkhu dhammaññū ca hoti atthaññū ca attaññū ca mattaññū ca kālaññū ca parisaññū ca puggalaññū ca. Ime satta dhammā duppaṭivijjhā.

(Ja) Katame satta dhammā **uppādetabbā**. Satta saññā, aniccasaññā anattasaññā asubhasaññā ādīnavasaññā pahānasaññā virāgasaññā nirodhasaññā. Ime satta dhammā uppādetabbā.

(Jha) Katame satta dhammā **abhiññeyyā**. Satta niddasavatthūni. Idhāvuso bhikkhu sikkhāsamādāne tibbacchando hoti, āyatiṁ ca sikkhāsamādāne avigatapemo. Dhammanisantiyā tibbacchando hoti, āyatiṁ ca dhammanisantiyā avigatapemo. Icchāvinaye tibbacchando hoti, āyatiṁ ca icchāvinaye avigatapemo. Paṭisallāne tibbacchando hoti, āyatiṁ ca paṭisallāne avigatapemo. Vīriyārambhe tibbacchando hoti, āyatiṁ ca vīriyārambhe avigatapemo. Satinepakke tibbacchando hoti, āyatiṁ ca satinepakke avigatapemo. Diṭṭhipaṭivedhe tibbacchando hoti, āyatiṁ ca diṭṭhipaṭivedhe avigatapemo. Ime satta dhammā abhiññeyyā.

(Ña) Katame satta dhammā **sacchikātabbā.** Satta khīṇāsavabalāni. Idhāvuso khīṇāsavassa bhikkhuno aniccato sabbe saṅkhārā yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhā honti. Yaṁpāvuso khīṇāsavassa bhikkhuno aniccato sabbe saṅkhārā yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhā honti, idampi khīṇāsavassa bhikkhuno balaṁ hoti, yaṁ balaṁ āgamma khīṇāsavo bhikkhu āsavānaṁ khayaṁ paṭijānāti "khīṇā me āsavā"ti. (1)

---

1. Hiriko (Syā, Kaṁ)

Puna caparaṁ āvuso khīṇāsavassa bhikkhuno aṅgārakāsūpamā kāmā yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhā honti. Yampāvuso -pa- "khīṇā me āsavā"ti. (2)

Puna caparaṁ āvuso khīṇāsavassa bhikkhuno vivekaninnaṁ cittaṁ hoti vivekapoṇaṁ vivekapabbhāraṁ vivekaṭṭhaṁ nekkhammābhirataṁ byantībhūtaṁ sabbaso āsavaṭṭhāniyehi dhammehi. Yampāvuso -pa- "khīṇā me āsavā"ti. (3)

Puna caparaṁ āvuso khīṇāsavassa bhikkhuno cattāro satipaṭṭhānā bhāvitā honti subhāvitā. Yampāvuso -pa- "khīṇā me āsavā"ti. (4)

Puna caparaṁ āvuso khīṇāsavassa bhikkhuno pañcindriyāni bhāvitāni honti subhāvitāni. Yampāvuso -pa- "khīṇā me āsavā"ti. (5)

Puna caparaṁ āvuso khīṇāsavassa bhikkhuno satta bojjhaṅgā bhāvitā honti subhāvitā. Yampāvuso -pa- "khīṇā me āsavā"ti. (6)

Puna caparaṁ āvuso khīṇāsavassa bhikkhuno ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvito hoti subhāvito. Yampāvuso khīṇāsavassa bhikkhuno ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvito hoti subhāvito, idampi khīṇāsavassa bhikkhuno balaṁ hoti, yaṁ balaṁ āgamma khīṇāsavo bhikkhu āsavānaṁ khayaṁ paṭijānāti "khīṇā me āsavā"ti. Ime satta dhammā sacchikātabbā. (7)

Itime sattati dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā Tathāgatena abhisambuddhā.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

Aṭṭha dhammā

358. Aṭṭha dhammā bahukārā -pa- aṭṭha dhammā sacchikātabbā.

(Ka) Katame aṭṭha dhammā **bahukārā**. Aṭṭha hetū aṭṭha paccayā ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya paṭiladdhāya

bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattanti. Katame aṭṭha. Idhāvuso bhikkhu Satthāraṁ[1] upanissāya viharati aññataraṁ vā garuṭṭhāniyaṁ sabrahmacāriṁ, yatthassa tibbaṁ hirottappaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti pemañca gāravo ca. Ayaṁ paṭhamo hetu paṭhamo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattati. (1)

Taṁ kho pana Satthāraṁ upanissāya viharati aññataraṁ vā garuṭṭhāniyaṁ sabrahmacāriṁ, yatthassa tibbaṁ hirottappaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti pemañca gāravo ca. Te kālena kālaṁ upasaṅkamitvā paripucchati paripañhati "idaṁ bhante kathaṁ, imassa ko attho"ti. Tassa te āyasmanto avivaṭañceva vivaranti, anuttānīkatañca uttānī[2] karonti, anekavihitesu ca kaṅkhāṭṭhāniyesu dhammesu kaṅkhaṁ paṭivinodenti. Ayaṁ dutiyo hetu dutiyo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattati. (2)

Taṁ kho pana dhammaṁ sutvā dvayena vūpakāsena sampādeti kāyavūpakāsena ca cittavūpakāsena ca. Ayaṁ tatiyo hetu tatiyo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattati. (3)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Ayaṁ catuttho hetu catuttho paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattati. (4)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo, ye te dhammā ādikalyāṇā majjhekalyāṇā pariyosānakalyāṇā sātthā sabyañjanā kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ abhivadanti, tathārūpāssa dhammā bahussutā honti dhātā

---

1. Satthāraṁ vā (Syā, Ka)
2. Anuttānikatañca uttāniṁ (Ka)

vacasā paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā. Ayaṁ pañcamo hetu pañcamo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattati. (5)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu āraddhavīriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Ayaṁ chaṭṭho hetu chaṭṭho paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattati. (6)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu satimā hoti paramena satinepakkena samannāgato cirakatampi cirabhāsitampi saritā anussaritā. Ayaṁ sattamo hetu sattamo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattati. (7)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu pañcasu upādānakkhandhesu udayabbayānupassī viharati "iti rūpaṁ iti rūpassa samudayo iti rūpassa atthaṅgamo, iti vedanā iti vedanāya samudayo iti vedanāya atthaṅgamo, iti saññā iti saññāya samudayo iti saññāya atthaṅgamo, iti saṅkhārā iti saṅkhārānaṁ samudayo iti saṅkhārānaṁ atthaṅgamo, iti viññāṇaṁ iti viññāṇassa samudayo iti viññāṇassa atthaṅgamo"ti. Ayaṁ aṭṭhamo hetu aṭṭhamo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattati. Ime aṭṭha dhammā bahukārā. (8)

(Kha) Katame aṭṭha dhammā **bhāvetabbā**. Ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, seyyathidaṁ, sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammā-ājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Ime aṭṭha dhammā bhāvetabbā.

(Ga) Katame aṭṭha dhammā **pariññeyyā**. Aṭṭha lokadhammā, lābho ca alābho ca yaso ca ayaso ca nindā ca pasaṁsā ca sukhañca dukkhañca. Ime aṭṭha dhammā pariññeyyā.

(Gha) Katame aṭṭha dhammā **pahātabbā**. Aṭṭha micchattā, micchādiṭṭhi micchāsaṅkappo micchāvācā micchākammanto micchā-ājīvo micchāvāyāmo micchāsati micchāsamādhi. Ime aṭṭha dhammā pahātabbā.

(Ṅa) Katame aṭṭha dhammā **hānabhāgiyā**. Aṭṭha kusītavatthūni. Idhāvuso bhikkhunā kammaṁ kātabbaṁ hoti, tassa evaṁ hoti "kammaṁ kho me kātabbaṁ bhavissati, kammaṁ kho pana me karontassa kāyo kilamissati, handāhaṁ nipajjāmī"ti. So nipajjati, na vīriyaṁ ārabhati appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya, idaṁ paṭhamaṁ kusītavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhunā kammaṁ kataṁ hoti, tassa evaṁ hoti "ahaṁ kho kammaṁ akāsiṁ, kammaṁ kho pana me karontassa kāyo kilanto, handāhaṁ nipajjāmī"ti. So nipajjati, na vīriyaṁ ārabhati -pa- idaṁ dutiyaṁ kusītavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhunā maggo gantabbo hoti, tassa evaṁ hoti "maggo kho me gantabbo bhavissati, maggaṁ kho pana me gacchantassa kāyo kilamissati, handāhaṁ nipajjāmī"ti. So nipajjati, na vīriyaṁ ārabhati -pa- idaṁ tatiyaṁ kusītavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhunā maggo gato hoti, tassa evaṁ hoti "ahaṁ kho maggaṁ agamāsiṁ, maggaṁ kho pana me gacchantassa kāyo kilanto, handāhaṁ nipajjāmī"ti. So nipajjati, na vīriyaṁ ārabhati -pa- idaṁ catutthaṁ kusītavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto na labhati lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadatthaṁ pāripūriṁ, tassa evaṁ hoti "ahaṁ kho gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto nālatthaṁ lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadatthaṁ pāripūriṁ, tassa me kāyo kilanto akammañño, handāhaṁ nipajjāmī"ti -pa- idaṁ pañcamaṁ kusītavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto labhati lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadatthaṁ pāripūriṁ, tassa evaṁ hoti "ahaṁ kho gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto alatthaṁ

lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadatthaṁ pāripūriṁ, tassa me kāyo garuko akammañño, māsācitaṁ maññe, handāhaṁ nipajjāmī”ti. So nipajjati -pa- idaṁ chaṭṭhaṁ kusītavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno uppanno hoti appamattako ābādho, tassa evaṁ hoti “uppanno kho me appamattako ābādho atthi kappo nipajjituṁ, handāhaṁ nipajjāmī”ti. So nipajjati -pa- idaṁ sattamaṁ kusītavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu gilānavuṭṭhito hoti aciravuṭṭhito gelaññā. Tassa evaṁ hoti “ahaṁ kho gilānavuṭṭhito aciravuṭṭhito gelaññā. Tassa me kāyo dubbalo akammañño atthi kappo nipajjituṁ, handāhaṁ nipajjāmī”ti. So nipajjati -pa- idaṁ aṭṭhamaṁ kusītavatthu. Ime aṭṭha dhammā hānabhāgiyā.

(Ca) Katame aṭṭha dhammā **visesabhāgiyā**. Aṭṭha ārambhavatthūni. Idhāvuso bhikkhunā kammaṁ kātabbaṁ hoti, tassa evaṁ hoti “kammaṁ kho me kātabbaṁ bhavissati, kammaṁ kho pana me karontena na sukaraṁ Buddhānaṁ Sāsanaṁ manasikātuṁ, handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmi apattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāyā”ti. So vīriyaṁ ārabhati appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya, idaṁ paṭhamaṁ ārambhavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhunā kammaṁ kataṁ hoti, tassa evaṁ hoti “ahaṁ kho kammaṁ akāsiṁ, kammaṁ kho panāhaṁ karonto nāsakkhiṁ Buddhānaṁ Sāsanaṁ manasikātuṁ, handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmi -pa- idaṁ dutiyaṁ ārambhavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhunā maggo gantabbo hoti, tassa evaṁ hoti “maggo kho me gantabbo bhavissati, maggaṁ kho pana me gacchantena na sukaraṁ Buddhānaṁ Sāsanaṁ manasikātuṁ, handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmi -pa- idaṁ tatiyaṁ ārambhavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhunā maggo gato hoti, tassa evaṁ hoti “ahaṁ kho maggaṁ agamāsiṁ, maggaṁ kho panāhaṁ gacchanto nāsakkhiṁ Buddhānaṁ Sāsanaṁ manasikātuṁ, handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmi -pa- idaṁ catutthaṁ ārambhavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto na labhati lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadatthaṁ pāripūriṁ, tassa evaṁ hoti “ahaṁ kho gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto nālatthaṁ lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadatthaṁ pāripūriṁ, tassa me kāyo lahuko kammañño, handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmi -pa- idaṁ pañcamaṁ ārambhavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto labhati lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadatthaṁ pāripūriṁ, tassa evaṁ hoti “ahaṁ kho gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto alatthaṁ lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadatthaṁ pāripūriṁ, tassa me kāyo balavā kammañño, handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmi -pa- idaṁ chaṭṭhaṁ ārambhavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno uppanno hoti appamattako ābādho, tassa evaṁ hoti “uppanno kho me ayaṁ appamattako ābādho ṭhānaṁ kho panetaṁ vijjati, yaṁ me ābādho pavaḍḍheyya, handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmi -pa- idaṁ sattamaṁ ārambhavatthu.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu gilānavuṭṭhito hoti aciravuṭṭhito gelaññā, tassa evaṁ hoti “ahaṁ kho gilānavuṭṭhito aciravuṭṭhito gelaññā, ṭhānaṁ kho panetaṁ vijjati, yaṁ me ābādho paccudāvatteyya, handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmi appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāyā”ti. So vīriyaṁ ārabhati appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya, idaṁ aṭṭhamaṁ ārambhavatthu. Ime aṭṭha dhammā visesabhāgiyā.

(Cha) Katame aṭṭha dhammā **duppaṭivijjhā**. Aṭṭha akkhaṇā asamayā brahmacariyavāsāya. Idhāvuso Tathāgato ca loke uppanno hoti Arahaṁ Sammāsambuddho, dhammo ca desiyati opasamiko parinibbāniko sambodhagāmī sugatappavedito. Ayañca puggalo nirayaṁ upapanno hoti. Ayaṁ paṭhamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

Puna caparaṁ āvuso Tathāgato ca loke uppanno hoti Arahaṁ Sammāsambuddho, dhammo ca desiyati opasamiko parinibbāniko

sambodhagāmī sugatappavedito. Ayañca puggalo tiracchānayoniṁ upapanno hoti. Ayaṁ dutiyo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

Puna caparaṁ -pa- pettivisayaṁ upapanno hoti. Ayaṁ tatiyo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

Puna caparaṁ -pa- aññataraṁ dīghāyukaṁ devanikāyaṁ upapanno hoti. Ayaṁ catuttho akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

Puna caparaṁ -pa- paccantimesu janapadesu paccājāto hoti milakkhesu aviññātāresu, yattha natthi gati bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ. Ayaṁ pañcamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

Puna caparaṁ -pa- ayañca puggalo majjhimesu janapadesu paccājāto hoti, so ca hoti micchādiṭṭhiko viparītadassano "natthi dinnaṁ natthi yiṭṭhaṁ, natthi hutaṁ, natthi sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, natthi ayaṁ loko, natthi paro loko, natthi mātā, natthi pitā, natthi sattā opapātikā, natthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañca lokaṁ parañca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentī"ti. Ayaṁ chaṭṭho akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

Puna caparaṁ -pa- ayañca puggalo majjhimesu janapadesu paccājāto hoti, so ca hoti duppañño jaḷo eḷamūgo, nappaṭibalo subhāsitadubbhāsitānamatthamaññātuṁ. Ayaṁ sattamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

Puna caparaṁ -pa- ayañca puggalo majjhimesu janapadesu paccājāto hoti, so ca hoti paññavā ajaḷo aneḷamūgo, paṭibalo subhāsitadubbhāsitānamatthamaññātuṁ. Ayaṁ aṭṭhamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya. Ime aṭṭha dhammā duppaṭivijjhā.

(Ja) Katame aṭṭha dhammā **uppādetabbā**. Aṭṭha mahāpurisavitakkā. Appicchassāyaṁ dhammo, nāyaṁ dhammo mahicchassa. Santuṭṭhassāyaṁ dhammo, nāyaṁ dhammo asantuṭṭhassa. Pavivittassayaṁ dhammo, nāyaṁ dhammo saṅgaṇikārāmassa. Āraddhavīriyassāyaṁ dhammo, nāyaṁ dhammo kusītassa. Upaṭṭhitasatissāyaṁ dhammo, nāyaṁ dhammo muṭṭhassatissa. Samāhitassāyaṁ dhammo, nāyaṁ dhammo

asamāhitassa. Paññavato[1] ayaṁ dhammo, nāyaṁ dhammo duppaññassa. Nippapañcassāyaṁ dhammo, nāyaṁ dhammo papañcārāmassāti[2]. Ime aṭṭha dhammā uppādetabbā.

(Jha) Katame aṭṭha dhammā **abhiññeyyā.** Aṭṭha abhibhāyatanāni. Ajjhattaṁ rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti, idaṁ paṭhamaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti, idaṁ dutiyaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti, idaṁ tatiyaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti, idaṁ catutthaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavaṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni. Seyyathāpi nāma umāpupphaṁ nīlaṁ nīlavaṇṇaṁ nīlanidassanaṁ nīlanibhāsaṁ, seyyathāpi vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ nīlaṁ nīlavaṇṇaṁ nīlanidassanaṁ nīlanibhāsaṁ, evameva ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavaṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti, idaṁ pañcamaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni. Seyyathāpi nāma kaṇikārapupphaṁ pītaṁ pītavaṇṇaṁ pītanidassanaṁ pītanibhāsaṁ, seyyathāpi vā pana taṁ vatthaṁ bārāṇa-

1. Paññāvato (Sī, I)
2. Nippapañcārāmassa ayaṁ dhammo nippapañcaratino, nāyaṁ dhammo papañcārāmassa papañcaratinoti (Sī, Syā, I) Aṅguttarepi tatheva dissati. Aṭṭhakathāṭīkā pana oloketabbā.

seyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ pītaṁ pītavaṇṇaṁ pītanidassanaṁ pītanibhāsaṁ, evameva ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti, idaṁ chaṭṭhaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni. Seyyathāpi nāma bandhujīvakapupphaṁ lohitakaṁ lohitakavaṇṇaṁ lohitakanidassanaṁ lohitakanibhāsaṁ, seyyathāpi vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ lohitakaṁ lohitakavaṇṇaṁ lohitakanidassanaṁ lohitakanibhāsaṁ, evameva ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁ saññī hoti, idaṁ sattamaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni. Seyyathāpi nāma osadhitārakā odātā odātavaṇṇā odātanidassanā odātanibhāsā, seyyathāpi vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ odātaṁ odātavaṇṇaṁ odātanidassanaṁ odātanibhāsaṁ, evameva ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti, idaṁ aṭṭhamaṁ abhibhāyatanaṁ. Ime aṭṭhadhammā abhiññeyyā.

(Ña) Katame aṭṭha dhammā **sacchikātabbā**. Aṭṭha vimokkhā. Rūpī rūpāni passati, ayaṁ paṭhamo vimokkho.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati, ayaṁ dutiyo vimokkho.

Subhanteva adhimutto hoti, ayaṁ tatiyo vimokkho.

Sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā "ananto ākāso"ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ catuttho vimokkho.

Sabbaso ākāsānañcayatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ pañcamo vimokkho.

Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ chaṭṭho vimokkho.

Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ sattamo vimokkho.

Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati, ayaṁ aṭṭhamo vimokkho. Ime aṭṭha dhammā sacchikātabbā.

Iti ime asīti dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā Tathāgatena abhisambuddhā.

Nava dhammā

359. Nava dhammā bahukārā -pa- nava dhammā sacchikātabbā.

(Ka) Katame nava dhammā **bahukārā**. Nava yonisomanasikāramūlakā dhammā. Yonisomanasikaroto pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati, samāhite citte yathābhūtaṁ jānāti passati, yathābhūtaṁ jānaṁ passaṁ nibbindati, nibbindaṁ virajjati, virāgā vimuccati. Ime nava dhammā bahukārā.

(Kha) Katame nava dhammā **bhāvetabbā**. Nava pārisuddhi padhāniyaṅgāni, sīlavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ, cittavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ, diṭṭhivisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ, kaṅkhāvitaraṇavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ, maggāmaggañāṇadassanavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ, paṭipadāñāṇadassanavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ, ñāṇadassanavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ, paññāvisuddhi pārisuddhipadhāniyāṅgaṁ, vimuttivisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ. Ime nava dhammā bhāvetabbā.

(Ga) Katame nava dhammā **pariññeyyā**. Nava sattāvāsā. Santāvuso sattā nānattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā, ayaṁ paṭhamo sattāvāso.

Santāvuso sattā nānattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā brahmakāyikā paṭhamābhinibbattā, ayaṁ dutiyo sattāvāso.

Santāvuso sattā ekattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi devā Ābhassarā, ayaṁ tatiyo sattāvāso.

Santāvuso sattā ekattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā Subhakiṇhā, ayaṁ catuttho sattāvāso.

Santāvuso sattā asaññino appaṭisaṁvedino, seyyathāpi devā Asaññasattā, ayaṁ pañcamo sattāvāso.

Santāvuso sattā sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā "ananto ākāso"ti ākāsānañcāyatanūpagā, ayaṁ chaṭṭho sattāvāso.

Santāvuso sattā sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti viññāṇañcāyatanūpagā, ayaṁ sattamo sattāvāso.

Santāvuso sattā sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti ākiñcaññāyatanūpagā, ayaṁ aṭṭhamo sattāvāso.

Santāvuso sattā sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanūpagā, ayaṁ navamo sattāvāso. Ime nava dhammā pariññeyyā.

(Gha) Katame nava dhammā **pahātabbā**. Nava taṇhāmūlakā dhammā. Taṇhaṁ paṭicca pariyesanā, pariyesanaṁ paṭicca lābho, lābhaṁ paṭicca vinicchayo, vinicchayaṁ paṭicca chandarāgo, chandarāgaṁ paṭicca ajjhosānaṁ, ajjhosānaṁ paṭicca pariggaho, pariggahaṁ paṭicca macchariyaṁ, macchariyaṁ paṭicca ārakkho, ārakkhādhikaraṇaṁ[1] daṇḍādāna satthādāna kalaha viggaha vivāda tuvaṁtuvaṁ pesuñña musāvādā aneke pāpakā akusalā dhammā saṁvattanti. Ime nava dhammā pahātabbā.

---

1. Ārakkhādhikaraṇaṁ paṭicca (Syā, I, Ka)

(Ṅa) Katame nava dhammā **hānabhāgiyā**. Nava āghātavatthūni. “Anatthaṁ me acarī”ti āghātaṁ bandhati, “anatthaṁ me caratī”ti āghātaṁ bandhati, “anatthaṁ me carissatī”ti āghātaṁ bandhati, “piyassa me manāpassa anatthaṁ acarī”ti āghātaṁ bandhati -pa- “anatthaṁ caratī”ti āghātaṁ bandhati -pa- anatthaṁ carissatī”ti āghātaṁ bandhati, “appiyassa me amanāpassa atthaṁ acarī”ti āghātaṁ bandhati -pa- “atthaṁ caratī”ti āghātaṁ bandhati -pa- atthaṁ carissatī”ti āghātaṁ bandhati. Ime nava dhammā hānabhāgiyā.

(Ca) Katame nava dhammā **visesabhāgiyā**. Nava āghātapaṭivinayā. “Anatthaṁ me acari, taṁ kutettha labbhā”ti āghātaṁ paṭivineti, “anatthaṁ me carati, taṁ kutettha labbhā”ti āghātaṁ paṭivineti, “anatthaṁ me carissati, taṁ kutettha labbhā”ti āghātaṁ paṭivineti, “piyassa me manāpassa anatthaṁ acari -pa- anatthaṁ carati -pa- anatthaṁ carissati, taṁ kutettha labbhā”ti āghātaṁ paṭivineti, “appiyassa me amanāpassa atthaṁ acari -pa- atthaṁ carati -pa- atthaṁ carissati, taṁ kutettha labbhā”ti āghātaṁ paṭivineti. Ime nava dhammā visesabhāgiyā.

(Cha) Katame nava dhammā **duppaṭivijjhā**. Nava nānattā. Dhātunānattaṁ paṭicca uppajjati phassanānattaṁ, phassanānattaṁ paṭicca uppajjati vedanānānattaṁ, vedanānānattaṁ paṭicca uppajjati saññānānattaṁ, saññānānattaṁ paṭicca uppajjati saṅkappanānattaṁ, saṅkappanānattaṁ paṭicca uppajjati chandanānattaṁ, chandanānattaṁ paṭicca uppajjati pariḷāhanānattaṁ, pariḷāhanānattaṁ paṭicca uppajjati pariyesanānānattaṁ, pariyesanānānattaṁ paṭicca uppajjati lābhanānattaṁ. Ime nava dhammā duppaṭivijjhā.

(Ja) Katame nava dhammā **uppādetabbā**. Nava saññā, asubhasaññā maraṇasaññā āhārepaṭikūlasaññā sabbaloke-anabhiratisaññā[1] aniccasaññā anicce dukkhasaññā dukkhe anattasaññā pahānasaññā virāgasaññā. Ime nava dhammā uppādetabbā.

(Jha) Katame nava dhammā **abhiññeyyā**. Nava anupubbavihārā. Idhāvuso bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ

---

1. Anabhiratasaññā (Syā, Ka)

vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Pītiyāca virāgā -pa- tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Sukhassaca pahānā -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā -pa- ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati. Ime nava dhammā abhiññeyyā.

(Ña) Katame nava dhammā **sacchikātabbā**. Nava anupubbanirodhā. Paṭhamaṁ jhānaṁ samāpannassa kāmasaññā niruddhā hoti, dutiyaṁ jhānaṁ samāpannassa vitakkavicārā niruddhā honti, tatiyaṁ jhānaṁ samāpannassa pīti niruddhā hoti, catutthaṁ jhānaṁ samāpannassa assāsapassāsā niruddhā honti, ākāsānañcāyatanaṁ samāpannassa rūpasaññā niruddhā hoti, viññāṇañcāyatanaṁ samāpannassa ākāsānañcāyatanasaññā niruddhā hoti, ākiñcaññāyatanaṁ samāpannassa viññāṇañcāyatanasaññā niruddhā hoti, nevasaññānāsaññāyatanaṁ samāpannassa ākiñcaññāyatanasaññā niruddhā hoti, saññāvedayitanirodhaṁ samāpannassa saññā ca vedanā ca niruddhā honti. Ime nava dhammā sacchikātabbā.

Iti ime navuti dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā Tathāgatena abhisambuddhā.

Dasa dhammā

360. Dasa dhammā bahukārā -pa- dasa dhammā sacchikātabbā.

(Ka) Katame dasa dhammā **bahukārā**. Dasa nāthakaraṇadhammā. Idhāvuso bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu, yaṁpāvuso bhikkhu sīlavā hoti -pa- sikkhati sikkhāpadesu. Ayaṁpi dhammo nāthakaraṇo. (1)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu bahussuto -pa- diṭṭhiyā suppaṭividdhā, yaṁpāvuso bhikkhu bahussuto -pa-. Ayaṁpi dhammo nāthakaraṇo. (2)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu kalyāṇamitto hoti kalyāṇasahāyo kalyāṇasampavaṅko. Yaṁpāvuso bhikkhu -pa- kalyāṇasampavaṅko. Ayaṁpi dhammo nāthakaraṇo. (3)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu suvaco hoti sovacassakaraṇehi dhammehi samannāgato, khamo padakkhiṇaggāhī anusāsaniṁ. Yaṁpāvuso bhikkhu -pa- anusāsaniṁ. Ayaṁpi dhammo nāthakaraṇo. (4)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu yāni tāni sabrahmacārīnaṁ uccāvacāni kiṁkaraṇīyāni tattha dakkho hoti analaso tatrupāyāya vīmaṁsāya samannāgato, alaṁ kātuṁ, alaṁ saṁvidhātuṁ. Yaṁpāvuso bhikkhu -pa- alaṁ saṁvidhātuṁ. Ayaṁpi dhammo nāthakaraṇo. (5)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu dhammakāmo hoti piyasamudāhāro abhidhamme abhivinaye uḷārapāmojjo. Yaṁpāvuso bhikkhu -pa- uḷārapāmojjo. Ayaṁpi dhammo nāthakaraṇo. (6)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu santuṭṭho hoti itarītaracīvarapiṇḍapāta senāsana gilānappaccaya bhesajja parikkhārehi. Yaṁpāvuso bhikkhu -pa-. Ayaṁpi dhammo nāthakaraṇo. (7)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu āraddhavīriyo viharati -pa- kusalesu dhammesu. Yaṁpāvuso bhikkhu -pa-. Ayaṁpi dhammo nāthakaraṇo. (8)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu satimā hoti paramena satinepakkena samannāgato, cirakatampi cirabhāsitampi saritā anussaritā. Yaṁpāvuso bhikkhu -pa-. Ayaṁpi dhammo nāthakaraṇo. (9)

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato, ariyāya nibbedhikāya sammā dukkhakkhayagāminiyā. Yaṁpāvuso bhikkhu -pa-. Ayaṁpi dhammo nāthakaraṇo. Ime dasa dhammā bahukārā. (10)

(Kha) Katame dasa dhammā **bhāvetabbā**. Dasa kasiṇāyatanāni. Pathavīkasiṇameko sañjānāti uddhaṁ adho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇaṁ, āpokasiṇameko sañjānāti -pa- tejokasiṇameko sañjānāti. Vāyokasiṇameko sañjānāti. Nīlakasiṇameko sañjānāti. Pītakasiṇameko sañjānāti. Lohitakasiṇameko sañjānāti. Odātakasiṇameko sañjānāti. Ākāsakasiṇameko sañjānāti. Viññāṇakasiṇameko sañjānāti uddhaṁ adho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇaṁ. Ime dasa dhammā bhāvetabbā.

(Ga) Katame dasa dhammā **pariññeyyā**. Dasāyatanāni, cakkhāyatanaṁ rūpāyatanaṁ sotāyatanaṁ saddāyatanaṁ ghānāyatanaṁ gandhāyatanaṁ jivhāyatanaṁ rasāyatanaṁ kāyāyatanaṁ phoṭṭhabbāyatanaṁ. Ime dasa dhammā pariññeyyā.

(Gha) Katame dasa dhammā **pahātabbā**. Dasa micchattā, micchādiṭṭhi micchāsaṅkappo micchāvācā micchākammanto micchā-ājīvo micchāvāyamo micchāsati micchāsamādhi micchāñāṇaṁ micchāvimutti. Ime dasa dhammā pahātabbā.

(Ṅa) Katame dasa dhammā **hānabhāgiyā**. Dasa akusalakammapathā, pāṇatipāto adinnādānaṁ kāmesumicchācāro musāvādo pisuṇā vācā pharusā vācā samphappalāpo abhijjhā byāpādo micchādiṭṭhi. Ime dasa dhammā hānabhāgiyā.

(Ca) Katame dasa dhammā **visesabhāgiyā**. Dasa kusalakammapathā, pāṇatipātā veramaṇī, adinnādānā veramaṇī, kāmesumicchācārā veramaṇī, musāvādā veramaṇī, pisuṇāya vācāya veramaṇī, pharusāya vācāya veramaṇī, samphappalāpā veramaṇī, anabhijjhā, abyāpādo, sammādiṭṭhi. Ime dasa dhammā visesabhāgiyā.

(Cha) Katame dasa dhammā **duppaṭivijjhā**. Dasa ariyavāsā. Idhāvuso bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti, chaḷaṅgasamannāgato, ekārakkho, caturāpasseno, paṇunnapaccekasacco, samavayasaṭṭhesano, anāvilasaṅkappo, passaddhakāyasaṅkhāro, suvimuttacitto, suvimuttapañño.

Kathañcāvuso bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti. Idhāvuso bhikkhuno kāmacchando pahīno hoti, byāpādo pahīno hoti, thinamiddhaṁ pahīnaṁ hoti, uddhaccakukkuccaṁ pahīnaṁ hoti, vicikicchā pahīnā hoti. Evaṁ kho āvuso bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti. (1)

Kathañcāvuso bhikkhu chaḷaṅgasamannāgato hoti. Idhāvuso bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Sotena saddaṁ sutvā, ghānena gandhaṁ ghāyitvā, jivhāya rasaṁ sāyitvā, kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā, manasā dhammaṁ viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Evaṁ kho āvuso bhikkhu chaḷaṅgasamannāgato hoti. (2)

Kathañcāvuso bhikkhu ekārakkho hoti. Idhāvuso bhikkhu satārakkhena cetasā samannāgato hoti. Evaṁ kho āvuso bhikkhu ekārakkho hoti. (3)

Kathañcāvuso bhikkhu caturāpasseno hoti. Idhāvuso bhikkhu saṅkhāyekaṁ paṭisevati, saṅkhāyekaṁ adhivāseti, saṅkhāyekaṁ parivajjeti, saṅkhāyekaṁ vinodeti. Evaṁ kho āvuso bhikkhu caturāpasseno hoti. (4)

Kathañcāvuso bhikkhu paṇunnapaccekasacco hoti. Idhāvuso bhikkhuno yāni tāni puthusamaṇabrāhmaṇānaṁ puthupaccekasaccāni, sabbāni tāni nunnāni honti paṇunnāni cattāni vantāni muttāni pahīnāni paṭinissaṭṭhāni. Evaṁ kho āvuso bhikkhu paṇunnapaccekasacco hoti. (5)

Kathañcāvuso bhikkhu samavayasaṭṭhesano hoti. Idhāvuso bhikkhuno kāmesanā pahīnā hoti, bhavesanā pahīnā hoti, brahmacariyesanā paṭippassaddhā. Evaṁ kho āvuso bhikkhu samavayasaṭṭhesano hoti. (6)

Kathañcāvuso bhikkhu anāvilasaṅkappo hoti. Idhāvuso bhikkhuno kāmasaṅkappo pahīno hoti, byāpādasaṅkappo pahīno hoti, vihiṁsāsaṅkappo pahīno hoti. Evaṁ kho āvuso bhikkhu anāvilasaṅkappo hoti. (7)

Kathañcāvuso bhikkhu passaddhakāyasaṅkhāro hoti. Idhāvuso bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Evaṁ kho āvuso bhikkhu passaddhakāyasaṅkhāro hoti. (8)

Kathañcāvuso bhikkhu suvimuttacitto hoti. Idhāvuso bhikkhuno rāgā cittaṁ vimuttaṁ hoti, dosā cittaṁ vimuttaṁ hoti, mohā cittaṁ vimuttaṁ hoti. Evaṁ kho āvuso bhikkhu suvimuttacitto hoti. (9)

Kathañcāvuso bhikkhu suvimuttapañño hoti. Idhāvuso bhikkhu "rāgo me pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo"ti pajānāti, "doso me pahīno -pa- āyatiṁ anuppādadhammo"ti pajānāti. "Moho me pahīno -pa- āyatiṁ anuppādadhammo"ti pajānāti. Evaṁ kho āvuso bhikkhu suvimuttapañño hoti. Ime dasa dhammā duppaṭivijjhā. (10)

(Ja) Katame dasa dhammā **uppādetabbā**. Dasa saññā, asubhasaññā maraṇasaññā āhārepaṭikūlasaññā sabbaloke-anabhiratisaññā aniccasaññā anicce dukkhasaññā dukkhe anattasaññā pahānasaññā virāgasaññā nirodhasaññā. Ime dasa dhammā uppādetabbā.

(Jha) Katame dasa dhammā **abhiññeyyā**. Dasa nijjaravatthūni. Sammādiṭṭhissa micchādiṭṭhi nijjiṇṇā hoti. Ye ca micchādiṭṭhipaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te cassa nijjiṇṇā honti. Sammāsaṅkappassa micchāsaṅkappo -pa-. Sammāvācassa micchāvācā -pa-. Sammākammantassa micchākammanto -pa-. Sammā-ājīvassa micchā-ājīvo -pa-. Sammāvāyāmassa micchāvāyāmo -pa-. Sammāsatissa micchāsati -pa-. Sammāsamādhissa micchāsamādhi -pa-. Sammāñāṇassa micchāñāṇaṁ nijjiṇṇaṁ hoti. Sammāvimuttissa

micchāvimutti nijjiṇṇā hoti. Ye ca micchāvimuttipaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te cassa nijjiṇṇā honti. Ime dasa dhammā abhiññeyyā.

(Ña) Katame dasa dhammā **sacchikātabbā.** Dasa asekkhā dhammā, asekkhā sammādiṭṭhi asekkho sammāsaṅkappo asekkhā sammāvācā asekkho sammākammanto asekkho sammā-ājīvo asekkho sammāvāyāmo asekkhā sammāsati asekkho sammāsamādhi asekkhaṁ sammā ñāṇaṁ asekkhā sammāvimutti. Ime dasa dhammā sacchikātabbā.

Iti ime satadhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā Tathāgatena abhisambuddhāti. Idamavocāyasmā Sāriputto. Attamanā te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ abhinandunti.

Dasuttarasuttaṁ niṭṭhitaṁ ekādasamaṁ

Pāthikavaggo[1] niṭṭhito.

Tassuddānaṁ

Pāthiko ca[2] Udumbaraṁ[3], Cakkavatti Aggaññakaṁ.
Sampasādanapāsādaṁ[4], Mahāpurisalakkhaṇaṁ.

Siṅgālāṭānāṭiyakaṁ, Saṅgīti ca Dasuttaraṁ.
Ekādasahi suttehi, Pāthikavaggoti vuccati.

Pāthikavaggapāḷi niṭṭhitā.

Tīhi vaggehi paṭimaṇḍito sakalo

Dīghanikāyo samatto.

---

1. Pāṭikavaggo (Sī, Syā, I)
2. Pāṭikañca (Syā, Kaṁ)
3. Pāṭikodumbarīceva (Sī, I)
4. Sampasādañca pāsādaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Pāthikavaggapāḷiyā

Lakkhitabbapadānaṁ anukkamaṇikā

Pāthikavaggapāḷiyā

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambhojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissa mānapāṭho, Ṭṭha = Aṭṭhakathā.

Pāthikavaggapāḷiyā

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akulaṁ = Ākulaṁ (Syā, Kaṁ, Ka)	150
Akkhambhiyo = Avikkhambhiyo (Sī, I)	120
Agadhito = Agathito (Sī, I)	188
Aggaṁ bhojanānaṁ = Aggabhojanānaṁ (Syā, Kaṁ)	59
Acari = Acarīti (Syā, Ka)	218
Ajinānipi = Ajinampi (Suddhapāṭho)	34
Ajjhogāhetvā = Ajjhogahetvā (Sī, Syā, I)	51
Antamantāneva = Antapantāneva (Syā)	31
Atipāteti = Atipāpeti (Ka-Sī, I, Ka)	40
Atibyādippissanti = Ativiya dippissanti (Syā, I) Ativyādippissanti (Sī)	59
Atthakaraṇapamukhe = Aḍḍakaraṇapamukhe (Ka)	52
Atthassamiddhī ca = Idaṁ samiddhañca (Ka) Addhaṁ samiddhañca (Syā)	134
Addhamāsikaṁ = Addhamāsikampi (Suddhapāṭho)	33
Adhipati = Ādhipati (Sī, Syā, I)	160
Anajjhāvuṭṭhaṁ = Anajjhāvutthaṁ (Sī, Syā, I, Ka)	175
Anabhiratisaññā = Anabhiratasaññā (Syā, Ka)	254
Anabhisambhuṇamānā = Anabhisaṁbhūnamānā (Ka)	78
Anavamānanāya = Avimānanāya (Syā, I)	154

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Anuttānīkatañca uttānī = Anuttānikatañca uttāniṁ (Ka)	244
Anunayasaññojanaṁ = Kāmasaññojanaṁ (Syā, Kaṁ)	210
Anupariyāyanti = Anupariyanti (Syā)	162
Anupiyaṁ nāma = Anuppiyaṁ nāma (Syā)	1
Anuyantā = Anuyuttā (Sī, I)	51
Anurakkhaṇāpadhānaṁ = Anurakkhanāppadhānaṁ (Syā)	189
Aneḷakaṁ = Anelakaṁ (Sī, I)	70
Apasādetā = Apasāretā (Ka)	36
Abyāpajjaparamatāya = Abyāpajjhaparamatāyāti (Sī, Syā, I) Abyābajjhaparamatāya (?)	107
Abyāpajjena = Abyāpajjhena (Sī, Syā, Kaṁ, I) Abyābajjhena (?)	41, 187
Abhikkamasseva = Abhikkamayeva (Sī, Syā, I)	14
Abhinivuṭṭhapubbo = Abhinivutthapubbo (Sī, Syā, I)	92
Amhākaṁ = Asmākaṁ (I)	177
Ayyirakena = Ayirakena (Sī, Syā, I)	155
Ayaṁ = Arahaṁ (Sī, Syā, I)	5, 8
Asaññasattā = Asaññisattā (Syā, Kaṁ)	219
Asahānadhammatanti = Sambodhimahānadhammatanti (Syā, Ka) Ṭīkā oloketabbā.	135
Asuci = Vasali (Syā) Vasalī (Ka)	73
Asubhantveva = Asubhanteva (Sī, Syā, I)	28
Ahirikañca = Ahirīkañca (Ka)	178
[Ā]	
Ādiyituṁ = Ādātuṁ (Syā, Kaṁ, I)	196
Ādiyī”ti = Ādiyasīti (Syā)	54
Āmo”ti = Āmāti (Syā)	23
Āyamissāmī”ti = Āyameyyāmīti (Syā, Kaṁ)	176
Ārakkhādhikaraṇaṁ = Ārakkhādhikaraṇaṁ paṭicca (Syā, I, Ka)	253

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Gha]

Ghāsamesamānā = Ghāsamesanā (Sī, Syā, I) 78

[Ca]

Cakkavattī = Cakkavatti (Syā, I) 48
Cattāri pañhabyākaraṇāni = Cattāro pañhābyākaraṇā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 192
Catukoṇḍiko = Catukuṇḍiko (Sī, I) 4
Catutthaṁ = Catutthiṁ (?) 187
Catutthaṁ jhānaṁ = Catutthajjhānaṁ (Syā, Kaṁ) 186
"Cātumahārājikā = Cātummahārājikā (Sī, Syā, I) 214
Citantaraṁso = Pitantaraṁso (Syā, Kaṁ) 118
Cetasovinibandhā = Cetovinibandhā (?) 198

[Cha]

Cha disā = Chaddisā (Sī, I) 146
Chamānikiṇṇaṁ = Chamānikkhittaṁ (Ma 2. 50 piṭṭhe) 4

[Ja]

Janesabho = Janosabho (Syā) 165
Jarasiṅgālo = Jarasigālo (Sī, Syā, I) 19
Jigīsamāno = Jigiṁsamāno (Sī, Syā, I) 126

[Ta]

Taggha tvaṁ = Taggha taṁ (Sī, Syā, I) 45
Tañca pajānāmi = "Tañca pajānāmī"ti idaṁ Syāma-potthake natthi. 23
Tatiyaṁ jhānaṁ = Tatiyajjhānaṁ (Syā, Kaṁ) 186
Tathā catutthaṁ = Tathā catutthiṁ (?) 187
Tambhakkhā = Tabbhakkhā (Syā) 71
Tusitā = Santusitā (Syā, Kaṁ) 183
Tesaṁ Vāseṭṭha sattānaṁ yeva = Tesaṁ yeva kho Vāseṭṭha sattānaṁ (Sī, I) 77

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Tha]

Thinamiddhaṁ = Thīnamiddhaṁ (Sī, Syā, I) 40
Thūlūsu = Bumūsu (Sī, I) 4

[Da]

Dakkhiṇāvaṭṭakajātāni = Dakkhiṇāvattakajātāni (Sī, Syā, I) 118
Daḷhuddhāpaṁ = Daḷhuddāpaṁ (Sī, I, Ka) Sakkatānucchavikaṁ. 83
Divā divassa = Divādivasseva (Sī, Syā, I) 30
Dukkhanirodhaṁ ariyasaccaṁ = Dukkhanirodho ariyasaccaṁ (Syā, Kaṁ) "Dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccan"ti Pāḷiyā sameti. 231
Dukkhasamudayaṁ āriyasaccaṁ = Dukkhasamudayo ariyasaccaṁ (Syā, Kaṁ) "Dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccan"ti Pāḷiyā sameti. 231
Dutiyaṁ jhānaṁ = Dutiyajjhānaṁ (Syā, Kaṁ) 185
Devamanussānaṁ = Devamanussānaṁ. Saṅgitiyapañcakaṁ niṭṭhitaṁ. (Syā, Kaṁ) 201
Dvedhikajātā = Dveḷhakajātā (Syā, Kaṁ) 176
Dvīhikampi = Dvāhikaṁpi (Sī, Syā) 33

[Dha]

Dhanajāni = Dhanañjāni (Sī, I) 148
Dhanamanuppadeyyāsi = Dhanamanuppadajjeyyāsi (Sī, Syā, Kaṁ, I) 50
Dhammena = Dhammena samena (Syā, Ka) 48
Dhammaṁ desesi = Dhammamadesesi (Sī, Syā, I) 159
Dhātā = Dhatā (Ka-Sī, Syā, Kaṁ) 222
Dhūmāyitvā = Dhūpāyitvā (Sī, I) 22

[Na]

Na naṁ = Nanu (bahūsu) Na pana naṁ (?) 69
Napi ye ca vo dhammā = Napi ye kho dhammā (Sī) Napi ye te dhammā (Syā) Napi ye vo dhammā (I) 47
Na bhāvitamāsīsati = Na bhāvitamāsiṁsati (Sī, Syā, I) 40
Na sasaṅkhāraniggayhavāritagato"ti = Na ca sasaṅkhāraniggayha-vāritavatoti (Sī, Syā, Kaṁ, I) Na sasaṅkhāraniggayha-vārivāvato (Ka) 234
Nāṭaputto = Nāthaputto (Sī, I) 97

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Nāṭasuriyā = Nāṭapuriyā (Sī, I) Nāṭapariyā (Syā)	162
Nijigīsanako = Nijigiṁsanako (Syā) Nijigiṁsitā (Sī, I)	88
Nibbinnarūpā = Nibbindarūpā (Ka)	97
Nibbuyhamānāya = Nivayhamānāya, Niggayhamānāya (Ka)	73
Nibbedhabhāgiyā = Nibbedhabhāgiyasaññā (Syā, Kaṁ)	208
Niyyādenti = Niyyātenti (Ka-Sī)	154
Nissaraṇiyā = Nissāraṇīyā (Sī, Syā, Kaṁ, I) tīkā oloketabbā.	199
[Pa]	
Paccavekkhaṇanimittaṁ = Paccavekkhaṇānimittaṁ (Syā, Kaṁ)	232
Paccāsīsati = Paccāsiṁsati (Sī, Syā, Kaṁ, I)	214
Pacchābāhaṁ = Pacchābāhuṁ (Syā)	55
Pajānāti = Jānāti (Syā, Kaṁ)	240
Paññapetīti = Paññāpetīti (I)	3
Paññavato = Paññāvato (Sī, I)	250
Paṭiyādenti = Paṭivedenti (Syā)	154
Paṭisaṅkhānabalañca = Paṭisandhānabalañca (Syā)	179
Paṭisantharati = Paṭisandharati (Ka)	151
Paṭisanthāre = Paṭisandhāre (Ka)	202
Paṭhamaṁ jhānaṁ = Paṭhamajjhānaṁ (Syā, Kaṁ)	185
Panthaduhanampi = Panthadūhanampi (Sī, Syā, I)	56
Padālatā = Bhaddālatā (Sī)	72
Padūsimhā = Padosayimhā (Syā)	27
Papaṭikappattā = Pappaṭikapattā (Ka)	40
Papati = Paripati (Syā, Ka)	6
Pamādamāpajjati = Madamāpajjati (Syā)	34
Paripūrakārī = Paripūrīkārī (Syā, Kaṁ)	204
Paripūraṁ = Parisuddhataraṁ (Syā, Ka)	104
Pariyāputā = Pariyāpuṭā (Ka)	164

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pariye = Paricce (Sī, Ka) Paricchede (Syā, I, Ka) tīkā oloketabbā.	189
Parosahassaṁ = Parosahassassa (Sī, I)	132
Pasaṁsito = Pasattho (Syā)	100
Paḷāsī = Palāsī (Sī, Syā, I)	37
Pāthikaputto = Pāṭikaputto (Sī, Syā, I)	9
Pāthikavaggo = Pāṭikavaggo (Sī, Syā, I)	260
Pāthikasuttaṁ = Pāṭikasuttantaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)	29
Pāvuraṇānaṁ = Pāpuraṇānaṁ (Sī, Syā, I)	130
Pāsādapacchāyāyaṁ = Pāsādacchāyāyaṁ (Ka)	66
Puthudisā = Puthuddisā (Sī, Syā, I)	146
Puḷuvakasaññaṁ = Puḷavakasaññaṁ (Sī, I)	189
Peyyavajjena = Piyavācena (Syā, Kaṁ, Ka)	125
Peyyavajjena = Piyavajjena (Syā, Kaṁ, Ka)	155
Peyyavajjaṁ = Piyavajjaṁ (Syā, Kaṁ, Ka)	193
Ponobbhavikā = Ponobhavikā (Ka)	47
[Ba]	
Bahuputtaṁ nāma = Bahuputtakaṁ nāma (Syā)	7
Byantiṁ karoti = Byantī karoti (Syā, Kaṁ)	189
Brāhmaṇāva = Brāhmaṇā (Syā)	67
[Bha]	
Bhagavatā = Bhagavato (Ka-Sī) yuttataraṁ.	177
“Bhaddante”ti = Bhadanteti (Sī, Syā, I)	117
Bhadrakaṁ = Bhaddakaṁ (Syā, Kaṁ, I)	189
Bhāvanāpadhānaṁ = Bhāvanāppadhānaṁ (Syā)	189
Bhāsayi = Tosayi (Sī, I)	139
Bheke = Bhiṅge (Ka)	21
Bheraṇḍakaṁyeva = Bhedaṇḍakaṁyeva (Ka)	20

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ma]

Maṇi māṇivaro = Maṇi mānicaro (Syā, I) 165
Manussarāhasseyyakāni = Manussarāhaseyyakāni (Sī, Syā, I) 159
Maraṇavadhena = Māraṇavadhena (Ka) Iṅgalisa-potthake adholipiyaṁ diṭṭhametaṁ. 135
Mahājanasaṅgahanaṁ = Mahājanaṁ saṅgāhakaṁ (Ka) 133
Mahājanasaṅgahaṁ = Mahājanasaṅgāhakaṁ (Ka) 132
Mahārājā = Mahārājāno (Ka) 158
Micchādiṭṭhī = Micchādiṭṭhi (I) 67
Milakkhesu = Milakkhakesu (Syā, Kaṁ) Milakkhūsu (Ka) 220
Muddhataṁ = Buddhatanti (Ka) 143
Muddhābhisitto = Muddhāvasitto (Sī, Syā, Kaṁ, I) 49
Mūlaghaccaṁ = Mūlaghacchaṁ (Syā) Mūlachejjaṁ (Ka) 55
Mettacittena = Mettācittena (Ka) 197

[Ya]

Yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamāno = Yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjamāno (?) 45
Yasā nihīno = Yasā nikiṇṇo (Ka) 8
Yaso tassa = Tassa yaso (bahūsu, Vinayepi) 147
Yā ceva = Yañceva (Sī, Ka) Ṭīkā oloketabbā. 106
Yāva ca = Yāvañca (Sī, Syā, I) Aṭṭhakathāya sameti. 2

[Ra]

Rattimuṭṭhānadessinā = Rattinuṭṭhānadassinā (Sī, I) 150
Ruddhā = Ruddā (Sī, I) 164
Rūpupādānakkhandho = Rūpūpādānakkhandho (Sī, Syā, Kaṁ, I) 195

[La]

Luddā = Luddhā (I, Ka) 160
Lokena = Katthaci na-kāro na dissati. 220

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Va]

[Sa]

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Santatāya = Sattatāya (Sī, I) Sattāya (Ka-Sī)	28
Satiyā sammosā = Satiyā sammosāya (Syā)	25
Santikā = Sammukhā (Syā, Ka)	66
Sadarā = Saddarā (I, Ka) Sadarathā (Syā, Ka)	47
Sandhāgāraṁ = Santhāgāraṁ (Sī, I) Saṇṭhāgāraṁ (Syā, Kaṁ)	175
Sappurisūpanissayo = Sappurisupassayo (Syā, Kaṁ)	230
Sampasādanapāsādaṁ = Sampasādañca pāsādaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)	260
Sambahulājīvo = Bahulājīvo (Sī, I)	36
Sabbākāraparipūrāni = Sabbākāraparipūrāni suvibhattantarāni (Sī, I)	117
Sabhāgatassa = Sabhāye tassa (Ka)	149
Samaṅgīkatvā = Samaggiṁ katvā (Sī, Syā, I)	131
Samaṇabrāhmaṇesu = Samaṇesu brāhmaṇesu (bahūsu)	54
Samatani = Samatāni (bahūsu)	70
Samatikkamma = Samatikkamma santametaṁ paṇītametanti (Syā, Kaṁ)	219
Samādapito = Samādāpito (Sī-Ṭṭha)	98
Samādapeti = Samādāpeti (Sī-Ṭṭha)	98
Samābhivāhiniyo = Samavāharasaharaṇiyo (Syā)	135
Samāhatvā = Samāharitvā (Syā)	153
Samojasā = Sampajjasā (Sī, I) Pāmuñjasā (Syā) Sāmañjasā (Ka)	136
Sammapekkhanti = Samavekkhanti (Sī, I, Ka)	156
Sammādiṭṭhī = Sammādiṭṭhi (I)	68
Sammutithero = Sammatithero (Syā, Kaṁ)	182
Sammutiyā ñāṇaṁ = Sammutiñāṇaṁ (Syā, Kaṁ)	189
Sammosā te = Sammosā eva (Sī, I)	26
Saravanaṁ = Sāravanaṁ (Syā)	62
Sarīsapa = Siriṁsapa (Syā)	107
Sahasākārā = Sāhasākārā (Sī, Syā, I)	143

Dīghanikāye Sīlakkhandhavaggapāḷiyaṁ

Gāthāsūci

Dīghanikāye Mahāvaggapāḷiyaṁ

Gāthāsūci

Dīghanikāye Pāthikavaggapāḷiyaṁ

Gāthāsūci